

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

OBRAZ ŽENY A JEJÍHO SVĚTA OPTIKOU POHŘEBNÍCH KÁZÁNÍ
V MĚŠŤANSKÉM PROSTŘEDÍ RANÉHO NOVOVĚKU

Vedoucí práce: doc. PhDr. Josef Hrdlička, PhD.

Autor práce: Petra Antonová

Studijní obor: ČJ-D/SŠ

Ročník: 6.

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 25.5.2010

.....

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Josefu Hrdličkovi, PhD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Děkuji také celé své rodině za podporu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. ZÁKLADNÍ VHLED DO PROBLEMATIKY. OKRUHY A HLAVNÍ TÉMATA SOUČASNÉHO BĀDÁNÍ.....	9
II. POHŘEBNÍ KĀZÁNÍ JAKO LITERĀRNÍ ŪTVAR.....	18
2. 1. Homiletika v měšťanskěm prostředí.....	18
2. 2. ObsahovĀ struktura pohřebněch kĀzání.....	28
III. SMRT JAKO SOUČĀST LIDSKĚHO VĚDOMÍ.....	43
3. 1. Obraz ženy optikou pohřebněch kĀzání.....	43
3. 2. Hlavně motivy „ženských“ pohřebněch kĀzání.....	61
ZĀVĚR.....	75
SEZNAM LITERATURY.....	82
SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ANOTACE

Název: Obraz ženy a jejího světa optikou pohřebních kázání raného novověku v měšťanském prostředí

Diplomová práce nazvaná pojednává o myšlenkové struktuře raně novověké měšťanky se zaměřením na zobrazení ženského ideálu v měšťanském prostředí. Pramenným zdrojem této práce se stal soubor pohřebních kázání spadajících do tohoto časového období. Teoretická část nabízí přehled odborné literatury a následně obecný úvod k pohřebním kázáním, se zřetelem na jejich charakter literárního útvaru.

Praktická část se věnuje rozboru tematiky ženského hlediska na poli pohřebních kázání. Tento oddíl je rozdělen do několika hlavních podkapitol. V první řadě je vyčleněn prostor základním složkám, jež tvořily součást ženské existence. Tyto složky ve své výsledné ucelenosti odkazují na charakter ženského údělu v raně novověkém světě. Dále diplomová práce vyčleňuje prostor základním námětům pohřebních kázání, které se zásadně podílely na výstavbě celého textu a které zároveň formují celý jeho ráz. Závěr byl ponechán edici samotných pohřebních kázání.

ANOTTATION

Title: Image of a woman and her world optics funeral sermon in the early modern urban enviroment

The thesis discusses the structure of thought of the early modern period world view focusing on the female ideal scheme in urban environment. The funeral sermon file within this time period became the source of the thesis. The theoretical part offers a literature overview and then a general introduction to the funeral sermons, taking into account the nature of the literature formation.

The practical part deals with the analysis of female perspective themes in the field of funeral sermons. This section is divided into several subchapters. Primarily there is a space devoted to basic elements which used to form a part of female existance. These elements in their final consistency refer to the nature of women's predicament in the early modern world. Furthermore the thesis devotes space to basic ideas of funeral sermons which fundamentally were involved in the construction of the text and simultaneously shape its entire character. The conclusion was left to the edition of funeral sermons themselves.

ÚVOD

Hlavním předmětem diplomové práce jsou zejména pohřební kázání, která byla vyřčena nad ženami, váženými měšťankami nejrůznějších měst, nejrůznějšího věku. Tento literární útvar rozvíjí nejenom témata týkající se reflexe smrti a její úlohy v životě raně novověkého člověka, nýbrž poukazuje i na jiné náměty, jež mohou posloužit jako zdroj nových možností, jak lze s pramenem pracovat.

Na začátku je ponechán prostor především řadě historiků, kteří s tímto pramenem, respektive tématem, již pracovali, a přispěli tak významným podílem ke vzniku následujících stránek. Přirozeně tak vznikla první kapitola věnována stručnému přehledu autorů a základní charakteristice jejich vědeckých prací.

Neopominutelným zdrojem a současně leitmotivem celého textu je profil měšťanského prostředí raného novověku, kde je kladen důraz zejména na jeho obecnou povahu, sociální tematiku a prestiž. Jako součást této kapitoly pak vznikl i vlned do společenských struktur raně novověkých měst a jejich motivace ke vzniku edic jednotlivých pohřebních kázání.

Homiletika obecně fungují primárně jako literární útvar, jehož hlavní rysy jsou nedílným prvkem, který se podílí na emotivnosti a dramaticke pohřebních kázání, bez jejichž existence by zcela ztrácela smysl. Kapitola, která je zaměřena právě na tyto znaky literární povahy, se soustředí na jednotlivé články celkové výstavby pohřebních kázání a jejich význam či postavení v textu.

Stěžejní témata se otevírají v posledním velkém oddíle diplomové práce, který se snaží předestřit nejen náměty týkající se samotných pohřebních událostí a obsahové látky s nimi přímo související, ale také náměty, které kněz bezprostředně nestavěl do čela svých literárních a duchovních snah. Tyto myšlenkové obsahy těsně spolupracovaly v první řadě s církevními naukami a všeobecným křesťanským povědomím, nicméně rozkrývají a upřesňují nemálo oblastí ženského života s veškerými jeho nedělitelnými povinnostmi a náplněmi. Hlavní pozornost se tak v této kapitole přesouvá od obecných struktur, jejichž závěry slouží strukturám daleko konkrétnějším a výraznějším.

Své místo v této práci mají ale také témata řadící se k hlavním myšlenkovým proudům pohřebních kázání. I v tomto případě je hlavním cílem této práce nahlížet na tato klasická funerální témata genderovým pohledem a se zřetelem ke konkrétní situaci,

v které text vznikl a která se do jisté míry podílela na jeho obsahové povaze a celkovém vyznění.

V úplném závěru diplomová práce otevírá edici celého souboru pohřebních kázání vyřčených nad ženami, jenž posloužil jako hlavní pramenné východisko ke studiu homiletik raného novověku vůbec. Tento soubor se skládá celkem z deseti pohřebních kázání. Kromě časového zařazení mají společné především okolnosti svého vzniku, tedy rozloučení s osobou ženského pohlaví.

Výsledky této historicko-literární analýzy jsou stručně shrnuty v závěru.

I. ZÁKLADNÍ VHLED DO PROBLEMATIKY. OKRUHY A HLAVNÍ TÉMATA SOUČASNÉHO BĀDÁNÍ.

„Těž některá kázání pohřební jak pro sloh, tak pro historický ohled důležitý nás došla.“¹

Zájem o prameny funerálního charakteru je obecně motivován nově se otvírajícími tématy inspirovanými historickou antropologií, která do středu svého zájmu postavila konkrétního jedince. Historická antropologie zkoumá především jeho jednání, postoje, pocity, způsob myšlení a snaží se je interpretovat v rámci jeho dobového způsobu vnímání. Tento obor nabídl množství nových témat, která zůstávala po delší dobu z badatelského hlediska nepovšimnuta.² Zásadní knihou, která ukázala na další inspirující motivy v dějinách, ale zároveň shrnula vývoj a institucionalizaci historické antropologie i s jejími úskalími, se stalo dílo německého historika **Richarda van Dülmena** se stejnojmenným názvem.³ Jednou z těchto nových oblastí se stal také motiv smrti, který tvořil jeden z nejpodstatnějších přechodových rituálů středověku a raného novověku. Další výhodou, kterou toto téma s sebou přináší, je možnost nahlédnout do mnoha pramenů rozličné povahy. Velmi cennou vypovídací hodnotu tak poskytují jak prameny písemné, mezi něž patří i zkoumaný materiál, tak prameny ikonografické nebo hmotné.

Mezi nejzásadnější studie věnující se tématice smrti bývá řazeno především dvousvazkové dílo francouzského historika **Philippe Arièse** *Dějiny smrti*.⁴ Pro svou propracovanost a obsahovou hloubku, která komplexně zachycuje proměny vnímání smrti od raného středověku až do konce 19. století (s důrazem na raný novověk), bývají právě tyto dva svazky považovány za vrcholné dílo francouzské historiografie vůbec. Do popředí zhruba dvacetiletého výzkumu autor postavil především interpretaci obrazového materiálu, podloženém na faktografickém základě, s orientací na románské prostředí. Lze ho tedy vnímat i jako základní odrazový můstek v bádání tohoto směru.

---

¹ J. Jungmann, *Historie literatury české*, Praha 1849, s. 128.

² *Dějiny rodu (respekti ve i rodina a domácnost), čarodějnictví, otázka vzpoury, kriminality a násilí v dějinách, náboženství a zbožnost, interakce lidové a elitní kultury atd.*

³ R. van Dülmen, *Historická antropologie*, Praha 2002.

⁴ P. Ariès, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000.

Další díla známých světových historiků již plně neobsahují chronologické pojetí dějin smrti, nicméně naznačují další možné přístupy, které je možno při zkoumání pramenů zohledňovat. Za všechny je možné zmínit ty nejpozoruhodnější. Inspirující prací z okruhu francouzské historické školy je dílo **Jeana Delumeau** *Strach na Západě*,⁵ taktéž rozdělené do dvou svazků. Jean Delumeau si jako ústřední bod své práce zvolil motiv antropologie strachu v období středověku a novověku. Ve druhém díle knihy se zaměřil na obraz Satana, jeho symboliku v křesťanské mytologii a význam v lidové kultuře. V této souvislosti neopomijí ani hledisko genderové a upozorňuje na důležitý proces démonizace ženy s hluboko sahajícími kořeny. Práce byla založena na rozboru zejména vyprávěcích pramenů a teologických textů.

Za podstatný přínos na poli historického bádání lze označit souborné dílo světoznámého klasika francouzské historiografie **Jacques Le Goffa**. Na vrcholu jeho publikační činnosti stojí v první řadě *Kultura středověké Evropy*⁶ a ediční počín vydaný pod názvem *Encyklopedie středověku*.⁷ V první zmíněné knize se Jacques Le Goff zabýval obecně dějinami středověku, nicméně tato práce udivuje především svým širokým záběrem, který směřuje od politických a hospodářských dějin až k dějinám mentality, myšlení a kultury. Druhým zásadním dílem francouzského dějepisce je *Encyklopedie středověku* která přináší souhrnný pohled na tuto dobu vůbec. Dílo je členěno dle více než osmi desítek hesel. Výjimečnost této publikace spočívá právě v šíři a oborové pluralitě předestřených témat. Jednotlivé kapitoly byly svěřeny do rukou předních francouzských, ale také evropských a amerických medievalistů. Charakter edice tak nabývá skutečně světového rozměru. Svým neocenitelným přínosem jsou tyto dvě knihy ve vědeckých kruzích takřka nedosažitelným fenoménem historického bádání. Za zmínku ale také stojí i další díla tohoto pozoruhodného historika. Například *Zrození očiště*,⁸ jenž provází posmrtného osudem jedince, zvláště se zřetelem na existenci tzv. třetího místa, tedy prostoru mezi peklem a nebem. Nesoustředí zde pouze obecné informace o očišci, jeho vývoji a funkci ve středověké společnosti, nýbrž poukazuje také na odlišnosti jeho vnímání v závislosti na konkrétních kulturách, a to již od starověku. Podobné problematice se Jacques Le Goff věnoval i v knize *Tělo ve*

---

⁵ J. Delumeau, *Strach na Západě 14.-18. století*, Praha 1997-1999.

⁶ J. Le Goff, *Kultura středověké Evropy*, Praha 1991.

⁷ J. Le Goff, *Encyklopedie středověku*, Praha 2008.

⁸ J. Le Goff, *Zrození očiště*, Praha 2003.

středověku.⁹ Jako ústřední téma autor tentokrát zvolil fyzickou podstatu lidského jedince se všemi požadavky, protiklady a významem, to vše zkoumáno optikou křesťanského učení vrcholného středověku. Poslední publikací, kterou lze na tomto místě alespoň stručně zmínit, je publikace s názvem *Středověký člověk a jeho svět*.¹⁰ Na jejích stránkách je věnován prostor konkrétním rolím a úlohám, v nichž se středověký člověk mohl na základě buď své profese či sociálního postavení ocitnout. Upřednostněn je univerzální pohled na jedince a jeho životní prostor a myšlenkový svět. V každém z výše zmíněných děl lze naléznout nejen široký arzenál znalostí kulturních dějin, ale také motivaci ke studiu dějin vůbec.

Na specifickou součást rituálu smrti a posmrtného života je také zaměřena práce **Jean-Claude Schmitta** *Revenanti – Živí a mrtví ve středověké společnosti*.¹¹ Francouzského historika zaujaly dva prostorové světy, jeden z nich byl tvořen živými, druhý nejrůznějšími pověrami a obavami z příchodu mrtvých. Ač je doba středověku známa svou otevřeností k poslední etapě lidského života, Jean-Claude Schmitt došel k překvapivému závěru, v němž dokázal pomocí ikonografických i psaných pramenů, že i středověký svět byl opředen strachem, úzkostí a nedůvěrou ke světu záhrobnímu. Mrtví lidé, kteří se navraceli z nejrůznějších důvodů k živým pozůstalým, se v očích středověkého jedince stávali skutečně hrůzyplným přízrakem. Text je doplněn o příběhy konkrétních osob, vycházejících přímo z pramenů. Řečí těla, kde zohlednil i okamžik přechodu na onen svět, se zabývá v knize *Svět středověkých gest*.¹²

V německém prostředí vznikla práce **Norberta Ohlera** *Umírání a smrt ve středověku*.¹³ Norbert Ohler se v ní orientuje zejména na konkrétní formy umírání, jež dělí podle její příčiny a následně podle způsobu provedení. *Umírání a smrt ve středověku* obsahuje podrobné studium zvyků a rituálů souvisejících s umíráním a následnou smrtí, nevynechává ani stěžejní téma „umění dobré smrti“ či fenomén „tanců smrti“.

---

⁹ J. Le Goff, *Tělo ve středověku*, Praha 2006.

¹⁰ J. Le Goff, *Středověký člověk a jeho svět*, Praha 1999.

¹¹ J.- C. Schmitt, *Revenanti – Živí a mrtví ve středověké společnosti*, Praha 2002.

¹² J. - C. Schmitt, *Svět středověkých gest*, Praha 2004.

¹³ N. Ohler, *Umírání a smrt ve středověku*, Praha 2001.

Zajímavým příspěvkem v oblasti kulturní historie je i odborná stat' **Thomase Macha** *Smrt a truchlení v kulturologické perspektivě*,¹⁴ která je filosoficko-historickou analýzou pojmu smrti, zároveň doplněnou o etnografický náhled současného rázu.

Na poli českého bádání se tomuto tématu věnuje dnes především **Pavel Král**. Zabývá se nejen recepcí smrti ve šlechtickém prostředí raného novověku, ale také jejím odrazem v soudobých dokumentech či problematikou *ars vivendi* a *ars moriendi*. Stranou jeho vědeckého zájmu nezůstává v tomto případě ani hledisko genderové, kde se soustředí zejména na úlohu a vyobrazení ženy skrze dobové prameny. Seznam titulů v řadě publikací nabízející studie o smrti, přípravě na ní a závěrečným pohřebním slavnostem je tak vsutku široký.¹⁵

Etnografický náhled na problematiku smrti obsahuje výzkum **Alexandry Navrátilové**.¹⁶ Autorka se zajímá o reflexi smrti v lidové kultuře s ohledem na tradované zvyky, pověry a formy obřadního chování. Přestože hlavní časový záběr tohoto díla tvoří hlavně 19. století, v částech zabývající se etymologií těchto hodnot je odkazováno až k vrcholnému středověku. Ve svých pracech se funerální látka dotýká i **Tomáš Malý**, který představuje pohřební události především jako základ komemorativní kultury.¹⁷

---

¹⁴ T. Macho, *Smrt a truchlení v kulturologické perspektivě*, in: J. Assman, *Smrt jako fenomén kulturní teorie*, Praha 2003, s. 69-91.

¹⁵ P. Král, *Pohřební slavnosti jako prostředek a místo komunikace raně novověké společnosti*, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2000 (= *Opera historica* 9), s. 117-137.; P. Král, *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650*, České Budějovice 2001.; P. Král, *Žena a smrt v 16. a 17. století*, in: M. Lenderová a kol., *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 157-167.; P. Král, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004 (= *Monographia historica* 4); P. Král, „Knížka o smrti“ Mikuláše Krupěhorského. Příprava ke smrti v českém prostředí na přelomu 16. a 17. století, in: J. Radimská (ed.), *Vita morsque et librorum historia. K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*, České Budějovice 2006 (= *Opera romanica* 9), s. 141-154.; P. Král, *Knihy o dobrém umírání v českém prostředí ve druhé polovině 16. a první půli 17. století*, in: M. Holý - J. Mikulec (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace v raném novověku*, Praha 2007, s. 7-20.

¹⁶ A. Navrátilová, *Narození a smrt v české lidové kultuře*, Praha 2004.

¹⁷ T. Malý, *Komemorativní kultura v českých zemích raného novověku*, in: O. Jakubec (red.), *Ku věčné památce: Malované renesanční epitafy v českých zemích*, Olomouc 2007, s. 36-43.

V tomto ohledu na toto téma navázal i ve své pozdější disertační práci, která se zaměřuje na všeobecnou analýzu testamentárních opatření se zřetelem nejen na jeho právní, ale také světský a duchovní charakter.¹⁸ Okrajově se funerální tematiky dotýká také **Libor Jan**,¹⁹ v předchozích letech mimo jiné **František Šmahel**²⁰ nebo **Jaroslav Macek**.²¹

Výzkumu pohřebních kázání byla v posledních letech věnována pozornost zejména z řad německých historiků. Ze starších děl jmenujme **Armina Tilla**,²² jenž provedl sumarizaci funerální homiletiky v oblasti německého Saska. Dále lze vyzdvihnout práci **Friedricha Rotha**,²³ zaměřenou na středoněmecké území, v níž vytvořil souhrnný přehled starší literatury k danému tématu. Pro tuto oblast vědeckého bádání jsou velmi podnětné také studie **Rudolfa Lenze**. Tyto snahy později vyvrcholily v stěžejní souborné dílo, které chápe pohřební kázání jako multidisciplinární pramen, jenž přispívá k poznání dějin rodiny, dějin vzdělání a svou podstatou také dějin literatury.²⁴ Tento soubor odborných studií rozličných historiků ukazuje na pramennou komplexnost a pružnost pohřebních kázání. Toto dílo je rozděleno do tří svazků. V každém z nich je pohřební kázání analyzováno nejrůznějšími metodami. Tyto přístupy k prameni nejsou oborově limitovány, ale provázejí napříč vědním spektrem. V prvním svazku je ponecháno místo pro příspěvky, které poskytují převážně obecné informace o prameni, v dalších svazcích je již pramen podroben rozboru z hlediska rétorického, demografického, ikonografického, z hlediska kulturních dějin apod. Připojeny jsou také faksimilie a různá vyobrazení. Pro charakter této práce bychom se

---

¹⁸ T. Malý, *Smrt a spása duše v 17. a 18. století: Brněnští měšťané a osudy potridentské zbožnosti*, Brno 2008.

¹⁹ L. Jan, *Pohřební obřady za Karla IV. v kostele Panny Marie Na konci mostu*, in: *Inverba imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. narozeninám*, Praha 2004.

²⁰ F. Šmahel, *Smuteční ceremonie a rituály při pohřbu císaře Karla IV.*, in: *ČČH 91*, 1993, s. 406-416.

²¹ J. Macek, *Jagellonský věk v českých zemích*, 3, Praha 1998, s. 168-185.

²² A. Tille, *Leipziger Leichenpredigten*, in: *Mitteilungen der Zentralstelle für deutsche Personen- und Familiengeschichte* 2, 1906, s. 65-127.

²³ F. Roth, *Literatur über Leichenpredigten und Personalschriften. Eine Übersicht*, in: *Schriftumsberichte zur Genealogie I. (1951-1959)*, 12. Literaturbericht 1959, s. 285-316.

²⁴ R. Lenz (hrsg.), *Leichenpredigten als Quelle historischer Wissenschaften*, Band 1-4, Steiner-Verlag, Stuttgart 1975-2004.

mohli pozastavit zvláště u textu **Heide Wunderové**²⁵, jež se vyjadřuje k pohřebním kázáním při úmrtí žen, a **I. E. Klokeho**,²⁶ zohledňující pohřeb dítěte. Oba dva příspěvky přinášejí základní metodologické stanovisko, z něhož čerpá i tato práce.

Na českém území souvisela dlouhá léta nechuť k pramenům tohoto druhu také s vnímáním kulturní vyspělosti celého pobělohorského období. Změnit tento zatvrzelý názor o barokní kultuře, nazývané často nelichotivým přívlastkem jako „období úpadku“ obecně, se stalo celoživotním posláním a úkolem **Josefa Vašici**, profesora staroslověnského jazyka a literatury na bohoslovecké fakultě v Olomouci. Ve své knize, věnované barokní literatuře, vyčlenil homiletice samostatnou kapitolu.²⁷ V ní se zejména zabýval problematikou užitého jazyka, literární stránky kázání, ale také tisky obecně.²⁸ Na závěr čtenáři umožnil nahlédnout do poměrně obsáhlých životopisných cest čtyř kazatelů. Poukázal tak již ve své době na odvětví české historie, jež si nepochybně zaslouží svou pozornost. Podobným směrem se ubíralo i dílo tehdejšího docenta téže fakulty **Václava Černého**,²⁹ jenž zařadil české literární baroko do kontextu evropských dějin.

Při reflexi pohřebních kázání v historických souvislostech nelze nepřipomenout asi první dílo, které se o funerální homiletice nejen zmiňuje, ale pořizuje i její první soupis k danému období. Jedná se o *Historii literatury české* **Josefa Jungmanna**. V přehledném soupise jsou uvedeny základní údaje k jednotlivým pohřebním kázáním, tedy autor, jméno pohřbívaného, či pohřbívané, a časové zařazení.³⁰ Tedy údaje získané z úvodní formule pohřebního textu.

Další písemné zmínky o pohřební homiletice se nalézají také v práci **Zikmunda Wintera**. Ve své knize *Život církevní* odhaluje nejen kulturně-historický obraz 15. a 16. století, ale všímá si i pohřebních kázání, i když ve zcela jiných souvislostech. Winterovi

---

²⁵ H. Wunder, Frauen in den Leichenpredigten des 16. und 17. Jahrhunderts, in: R. Lenz (Hrsg.), Leichenpredigten als Quelle historischer Wissenschaften. Band III., Marburg 1984, s. 57-68.

²⁶ I. E. Kloke, Das Kind in der Leichenpredigt, in: R. Lenz (Hrsg.), Leichenpredigten als Quelle historischer Wissenschaften. Band III., Marburg 1984.

²⁷ J. Vašica, České literární baroko, Brno 1995, s. 175-252.

²⁸ Zde se zmiňuje hlavně o tiscích Bílovského.

²⁹ V. Černý, Až do předsíně nebes. Čtrnáct studií o baroku našem i cizím, Praha 1996.

³⁰ J. Jungmann, Historie literatury české. II. část, Praha 1849, s. 222-225 (IV. oddíl), s. 313-315, (V. oddíl).

tento pramen slouží zejména jako doplňující zdroj k poznání plateb spojených s pohřby v druhé polovině 16. století.³¹

Ve své úvodní stati *Palma vždycky se zelenající* naznačil vypovídací hodnoty tohoto pramene také **Josef Volf**. Konkrétně se jedná o krátký výtah z pohřebního kázání Martinia z Dražova nad zesnulým knězem a exulantem Štěpánem Holomučanským z roku 1635.³² Také Volf upozornil na možnosti, které pramen obsahuje. Podle něj dokládá socio-kulturní vztahy nejen v dané společnosti, ale v tomto případě také ukazuje na všeobecné poměry mezi exulanty. Toto stanovisko zohlednil při výběru pasáží z uvedeného kázání.

Stejně tak se záslužným činem v české historiografii staly edice a výběry z děl barokní literatury **Milana Kopeckého**. Směrodatný je zvláště výběr z homiletiky 17. a 18. století či příspěvek vydaný ve sborníku zaměřující se na barokní kulturu.³³ Taktéž lze připomenout ediční práci **Zdeňka Kalisty**.³⁴

Hlavní postavou současného bádání v oblasti pohřebních homiletik je historik, archivář a editor **Miloš Sládek**. Nutno podotknout, že Sládek se zabývá obecně barokní literaturou, v jejímž rámci naráží i na problematiku pohřebních kázání, na jejichž odvětví se orientoval i v některých svých článcích uveřejněných v odborných periodikách.³⁵ Inspirující jsou také jeho výběry a edice barokní literatury,³⁶ které čtenáři poskytují i stručný, ale zároveň výstižný, úvod do konkrétního tématu. Sládek tak opouští ediční povahu svých děl a načrtává, a zároveň interpretuje, i základní tematiku a strukturální povahu pohřebních kázání. V českém prostředí jsou tak práce Miloše Sládka zcela zásadní.

Základní metodologické východisko, které zároveň předkládá i rámcový přehled mnohostranného využití funerálních homilií, představuje i odborná stať historika

---

³¹ Z. Winter, *Život církevní*, Praha 1896, s. 565 n.

³² J. Volf, *Palma vždycky se zelenající*, *Český lid* 23, 1914, s. 223-229.

³³ M. Kopecký, *Staří slezští kazatelé*, Ostrava 1970. M. Kopecký, *K české barokní homiletice*, in: *O barokní kultuře*, Brno 1968, s. 61 n.

³⁴ Z. Kalista, *České baroko*, Praha 1941, s. 321 n.

³⁵ M. Sládek, *Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století*, in: *Česká literatura doby baroka*, *Literární archiv* 27, 1994, s. 191-208.

³⁶ M. Sládek, *Vítr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*, Praha 2002.

Milana Svobody.³⁷ Pohřební promluvy jsou zde vnímány perspektivou šlechtické společnosti, nicméně prezentují hlavní zásady a eventuální přístupy k textu. V českém prostoru se jedná o stěžejní příspěvek k významovému a vypovídacímu potenciálu pohřebních homilií. Dalším ocenitelným prvkem je poznámkový aparát. Je členěn do oddílů podle předmětu jednotlivých vědních oborů. Umožňuje tak kvalitní přehled odborné literatury.

Poslední nezmíněnou osobou zůstala **Radmila Pavlíčková**. V současné době se stala pohřební kázání její hlavní vědní specializací. Při svém výzkumu se orientovala především na funerální homiletiku týkající se barokních církevních elit.³⁸ Záslužným činem Radmily Pavlíčkové v tomto odvětví historického bádání se pak stalo uskutečnění grantového projektu „Církevní aristokracie zemí Koruny české v pohřebních kázáních raného novověku“. Projekt, zaštitěný Filozofickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, si kladl za cíl zmapovat tento typ tištěné produkce na českém území s ohledem na specifickou sociální vrstvu církevního duchovenstva. V průběhu řešení projektu byla vyhledána a popsána pohřební kázání nad (arci)biskupy zemí Koruny české a doplněna o rozsáhlou reprezentativní sondu pohřebních kázání nad (arci)biskupy v prostoru Svaté říše římské. Výchozím pramenným materiálem v průběhu tříletého projektu (2005-2007), se stala analýza více než sta tisků pohřebních kázání. Výsledkem je potom jedinečná monografie, která souborně shrnuje závěry plynoucí z historického výzkumu.³⁹ *Triumphus in Mortem* Radmily Pavlíčkové se stává debutem v rámci badatelského zájmu o pohřební homiletiku české provenience. Přínosem této průkopnické práce jsou nejen kulturně historické aspekty pohřebních kázání, jimž se autorka pečlivě věnuje na více než sto stránkách, ale také podrobně zpracovaný poznámkový aparát, který dává tomuto vědnímu oboru šance do budoucna.

Pro knihu bylo zvoleno šest tématických kapitol. Na prvních stránkách Radmila Pavlíčková pro čtenáře objevuje přehledné dějiny pohřebních kázání, jejich výzkum či

---

³⁷ M. Svoboda, Pohřební kázání – Jeden z pramenů poznání aristokratické společnosti. Ke společným vazbám šlechtických rodin na území dnešního Euroregionu Nisa, in: Časové úvahy 12, 2001, s. 35-53.

³⁸ R. Pavlíčková, Pohřební kázání nad biskupy v době konfesionalizace, in: M. Holý – J. Mikulec (edd.), Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku, Praha 2007, s. 115-146.

³⁹ R. Pavlíčková, *Triumphus in mortem*. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku, České Budějovice 2008.

dobový význam a obsah katolické komemorace. Na těchto stránkách je zcela evidentně prokázána badatelská závislost na publikacích pocházejících z řad německých autorů. Vážný zájem o problematiku homiletik tak druhotně vyžaduje také jazykovou vybavenost, již autorka bezesporu disponuje a využívá ke svému výzkumu. Radmila Pavlíčková ve své studii neopomíná ani otázku tisku pohřebních kázání. Pokládá si zde otázky, do jaké míry byl tisk pohřebních kázání v českém prostředí rozšířen, jakou funkci vydávání plnilo a kdo byl jeho zadavatelem. Později se olomoucká historička zaměřuje na konkrétní prostředí zvolené pro zmíněný výzkum, tedy homiletika raně novověkých členů duchovní aristokracie. V těchto kapitolách se otevírají témata dobrého života biskupů, jejich světského panování, dobré smrti a reprezentace rodového a institucionálního charakteru. Závěr je ponechán edici tří pohřebních kázání a bohaté soustavě rozličných příloh. Ač se jedná o dílo vydané teprve nedávno, nelze pochybovat o jeho sdělných kvalitách, jež jsou zpřístupněny velmi čtivou a přehlednou formou.

II. POHŘEBNÍ KÁZÁNÍ JAKO LITERÁRNÍ ÚTVAR

2. 1. Homiletika v měšťanském prostředí

„*Městský vzduch osvobozuje*“⁴⁰

Obecná charakteristika městského prostředí

Město v raném novověku bylo založeno na existenci vnitřních nařízení a práv jejich obyvatel. Specifickým znakem tohoto prostoru byla jeho sepjatost a uzavřenost jak po formální, tak i po vnitřní stránce. Raně novověká městská pospolitost tak vytvářela samostatný organický celek s vlastními pravidly, zvyky a způsobem života. Je třeba si uvědomit v jakém prostoru, který svou uzavřeností a povahou lze označit jako „stát ve státě“, raně novověký měšťan žil, a tedy i umíral. Obraz měšťana se v průběhu dějin měnil a vyvíjel. V každém období lidských dějin si společnost městské honorace kladla nové požadavky a cíle. V raném novověku se politický kredit měst podstatně vyhranil a nabývá tak zcela jiného rozměru.

Charakteristickým prvkem, který město odlišoval od jiných územních struktur, byly z hlediska formy především městské hradby. Hradby představovaly hranice nejen ze své vlastní podstaty, ale zároveň také jasně vymezovaly svébytnost myšlenkového světa jejich obyvatel. Opevnění, která byla u měst budována v průběhu středověku, lze dále neméně chápat jako vojenskou záštitu a prvek reprezentující městský politický status. Hlavní součástí městského opevnění, strážné věže, symbolizovaly v krajinném horizontu i zachytný bod pro každého poutníka či obchodníka směřujícího do rozmanitého světa, jenž se za jejími zdmi nabízel. Městské opevnění plnilo i funkci sociálně stratifikační, totiž dělilo městskou populaci do jednotlivých čtvrtí, které vykazovaly své vlastní specifikum životní kultury. Opevnění poskytovalo měšťanům pocit bezpečí, který ale mohl paradoxně přerůst v panický strach, zvláště pokud se jednalo o šíření nákazy rozličných nemocí. Například epidemie moru obracela charakter městského prostředí do zcela opačné roviny. Nicméně nelze opomenout i aspekt velikosti a ekonomické úrovně, který zde sehrál svou důležitou roli a zásadně přispíval

---

⁴⁰ Staré německé rčení

k rozdílné povaze jednotlivých měst. Zatímco některá města byla rázu spíše vesnického, jiná fungovala jako skutečné obchodní a společenské centrum.

Hlavní motivací migrace lidí z venkova do víru městského života byl zejména finanční zisk a s ním spojený vzestup ve společenské hierarchii raného novověku. V tomto světle město fungovalo jako skutečné centrum obchodních záležitostí a dávalo tak příležitost každému, kdo si chtěl trochu přilepšit. Hlavní událostí, jejímž nejvyšším aktivem byly právě peníze a slibovaly možnost finančního růstu, byly městské trhy. Samotné fungování a průběh městských trhů představuje zajímavý materiál ke studiu městské kultury vůbec. Návštěva trhu nebyla pouze příležitostnou záležitostí, naopak na základním sortimentu trhu byla závislá většina městských obyvatel. Na malém prostoru bylo možné vidět zástupce hned několika sociálních vrstev i s jejich svébytnými projevy. Ne každý si ale skutečně přilepšil, velmi často se nově příchozí postupem času začleňovali spíše do marginálních struktur města. Avšak ani větší finanční kapitál v žádném případě nezjednodušoval vstup do městských společenských elit.⁴¹ I přesto městské hradby pro tyto nové obyvatele znamenaly určitou záštitu a vědomí kolektivního bezpečí.

Měšťan a jeho prostor

Za příslušníka městského stavu nelze považovat každého, kdo se ve městě v raném novověku usídlil.⁴² Kromě vážených měšťanů, kteří většinou působili i v hlavních úřadech městské správy, se k pestrému kolektivu města řadili i drobní kupci, členové z řad duchovních, zaměstnanci obchodních či jiných sfér a v neposlední řadě také nemalá skupina lidí žijících na okraji této společnosti. Tvořili ji především prostitutky, zloději nebo žebráci. Se všemi těmito vrstvami společnosti se měšťan každodenně setkával. Charakter uzavřenosti městského prostoru tak také přispíval

---

⁴¹ „Každý zvenčí přicházející uchazeč o udělení měšťanského práva musel vyčkat na projednání své žádosti u městské rady, která zastupovala celou obec, postavit za sebe rukojmí ze společenství, jehož se chtěl stát příslušníkem, a zaplatit předem určený obnos do městské pokladny“; J. Hrdlička, Měšťan, in: V. Bůžek – P. Král a kol., Člověk českého raného novověku (16. a 17. století), Praha 2007, s. 142.

⁴² „Měšťanem se v raném novověku rozuměl každý obyvatel města, který užíval určitá práva, především městské právo daného města (purkrecht), jiným nařízením podléhal a kromě toho zpravidla vlastnil na půdě města obydlí“; tamtéž, s. 139.

k všeobecné znalosti spoluobyvatel. Tento pozoruhodný fakt lze vysledovat zvláště na existenci jednotlivých městských čtvrtí. Lidé se zde vídali několikrát denně, znali své zvyky a problémy, společně vytvářeli skupinu přátel a (spolu)sousedů.⁴³ Navzájem se dělili o své zájmy i strasti, v případě nouze mohli měšťanu nabídnout i pomocnou ruku. Ostatně slučovat se v nejrůznějších sdruženích, vyhraněných na základě profese – ceších nebo v náboženských řádech, patřilo k obecně rozšířenému koloritu městské populace. Tyto organizované celky v první řadě chránily právní pozici měšťana ve společenském systému daného města, hájily tedy i jeho osobní čest, neméně důležitým byl později i podíl bratrstev na spásné přímlově při poslední cestě měšťana, nemluvě o umožnění politické kariéry. Obecně tak měšťanu poskytovaly pevnou půdu snad ve všech směrech tohoto významu.

Komunikace a interakce ve městech byla vázána na velmi specifické oblasti. V těchto městských prostorech se většina obce pravidelně setkávala a dělila o starosti všedního dne. Zároveň docházelo i ke střetu soukromé a veřejné sféry, jež měšťan reflektoval jako své dva základní životní prostory. Najít jasnou hranici, která by tyto dva pojmy od sebe přesně oddělila, je však velmi obtížné. Jednou z několika mediálních oblastí, v které se raně novověký měšťan pohyboval a pro něj více než zásadní, byla především hospoda a kostel. Právě zde se totiž občané města scházeli nejčastěji, probíhaly zde vážné politické diskuse, uzavíraly se nejrůznější smlouvy a dohody, řešily náboženské spory. I ženy tak dostávaly příležitost orientovat se v hlavním společenském dění města. Městská **krčma** svým charakterem patřila k velmi pozoruhodné části životních prostor ve městě. Prakticky zde koexistovala sféra soukromá se sférou veřejnou. V první řadě se tak dělo v samotném domě, kde byla hospoda umístěna. Zcela zřetelně tu tak docházelo ke konfrontaci části domu, jež byla určena pro veřejnost, a části domu, v němž bydleli majitelé živnosti. Tyto sféry nebyly výrazněji odděleny, a to jak po faktické stránce, tak i po stránce významové. Jednalo se převážně o předsíň, která byla k dispozici i návštěvníkům zdejší krčmy, v tomtéž smyslu byly využívány i soukromé pokoje domu jako možnost noclehu pro případné

---

⁴³ „Takové sousedství mělo jasně vymezené hranice, své politické centrum, své posvátné hodnoty, svůj výraz i svůj specifický ráz. Sousedé rovněž až do 14. století (a často i déle) vynášeli z domu tělo nebožtíka a měli povinnost doprovodit ho na farní hřbitov“; J. Rossiaud, Měšťan a život ve městě, in: J. Le Goff (ed.), Středověký člověk a jeho svět, Praha 2003, s. 137-138.

hosty. V podobné situaci se často ocitala i domácí kuchyně, která byla stejným způsobem „otevřena“ veřejnosti. Host sedící u stolu, v podstatě cizí element v privátním prostředí konkrétní rodiny, vkládal do úst tentýž pokrm, který byl prostřen na stůl hlavě rodiny, i s jejími členy. Odehrávalo se zde tedy něco, co by bylo za jiných okolností naprosto nepředstavitelné. Soukromý prostor domu byl hospodou pro provozní účely nenávratně ovlivněn a pozměněn byl i jeho charakter. Tento fakt ale lze vysledovat i na opačné straně. Čím více host, soused či známý svůj oblíbený podnik navštěvoval, tím méně se pro něj stával cizím a tím více se cítil „jako doma“. To samozřejmě výrazně ovlivnilo i jeho chování a způsob interakce s ostatními hosty. Člen městské obce začal ztrácet zábrany, ostych a přestával se řídit pravidly stanovenými jeho sociálním postavením. Prostor městské krčmy je tak ze socio-kulturního hlediska i zajímavým tématem pro studium konfliktu a sporu. Do zajímavé polohy byla v městské hospodě postavena i pozice ženy. Žena nefungovala jako pouhá obsluha, která roznášela objednané nápoje a pokrmy, ale zejména se stávala neodmyslitelnou částí podniku a svým profesním přístupem přispívala i k jeho prosperitě. Žena se v podstatě tímto způsobem nejen zcela nenápadně integrovala do mužského světa, který jí byl jinak uzavřen, ale získala v něm i určité společenské postavení a funkci.

Také **kostel** velmi zásadním způsobem definoval a chránil sociální hierarchii města. Stejně jako hospoda byl kostel významnou alternativou pro obecní aktivity, scénou, na které se odehrávala fascinující divadelní představení, jejímiž hlavními aktéry byli právě obyvatelé domů stojících uvnitř městských hradeb. Tyto hry měly však velmi přísnou dramaturgii, jejíž stanovy musely být nekompromisně dodržovány. Kostel představoval hlavně místo k prezentaci náboženské zbožnosti a rituálů s nimi souvisejícími. Vedle toho ale samozřejmě nabízel efektní možnost prezentace vlastní osoby a žádoucího společenského statutu. Náboženské aktivity tak nepřímo souvisely s politickými a sociálními aspekty komunitního života. Pravidelnost návštěv kostela (mše, obřady ku příležitosti nejrůznějších církevních svátků apod.) umožňoval raně novověkému měšťanu vidět, vědět, ale také sám být viděn. Zvláště poslední položka pro něj nabývala dalekosáhlých hodnot. Tomu později napříkald odpovídalo i uspořádání a honosnost pohřební slavnosti na počest zesnulému. Důležitou součást tvořil také zasedací pořádek, jenž měl na žebříčku hodnot prominentní postavení. V pozdním středověku se prestižní místa v kostele stala dokonce příčinou sousedských konfliktů a následně předmětem obchodu. K dalším možnostem sociální prezentace bylo i pořádání soukromých mší na počest konkrétní rodiny či zmínka o zásluhách pro město při

příležitosti kázání. Charakter prostoru náboženského života byl podstatný také při pohybu a přesunu do kostela, při různých náboženských procesích a poutích či při pořádání pravidelných velikonočních her.

Ženy se se svými sousedkami pozastavily na kus řeči spíše u studní či kašen, kde denně čerpaly vodu potřebnou pro chod každé domácnosti. Děti si denně hrávaly na hřbitovech – právě tento fakt je sám o sobě pro toto období velmi příznačný. Postupné vykázání hřbitovů za městské hradby, tedy oddělení od hlavního kostela, odhaluje, do jaké míry se v průběhu raného novověku ještě změnil vztah živých k mrtvým.⁴⁴ Je to jedna z nejdůležitějších změn vnímání smrti v kulturních dějinách. Tento proces bude plně dovršen na konci 18. století.

Měšťan a jeho motivace k tisku pohřebních kázání

Městský život osciloval na hranici mezi kulturou šlechtické vrstvy, kterou se snažily reflektovat a uplatňovat především městské elity, a kulturou lidovou, spojenou s pravidelným pořádáním trhů a běžným ruchem ulic. I přes veškerou snahu politického uplatnění bylo například měšťanstvo v německých zemích po dlouhou dobu z řad vyšších vrstev posměšně kategorizováno až do úrovně venkovské.⁴⁵ Nicméně postupem času se tato situace začala nenávratně měnit. Městská elita se chtěla přiblížit elitě šlechtické, zanedlouho se začala inspirovat i základními rysy její sociální kultury.

Právě jedním ze specifických projevů vyšší kultury raného novověku bylo i mimo jiné vydávání pohřebních kázání vyřčených při hlavním obřadu v kostele. Tento zvyk patřil po dlouhou dobu mezi výsadu šlechtických vrstev, a to převážně z důvodu finanční náročnosti. Pro vážené obyvatele měst se tisk pohřebních homilií stával často

---

⁴⁴ „Neexistovaly zábrany pro zakládání hřbitovů zcela oddělených od kostelů, což se prosadilo zejména ve městech. Nevýhody plynoucí z jejich odlehlosti byly čistě praktického rázu: únava a ztráta času duchovních, kteří zajišťovali pohřební obřady. Představte si všechny ty exhumace, mísení a drcení lidských ostatků, bez nichž se rušení hřbitova neobešlo: nikdo si nedal tu práci, aby vyzvedl a přemístil kosti na jiné místo“; P. Ariès, *Dějiny smrti II.*, Praha 2000, s. 37-38.

⁴⁵ Například němečtí šlechtici s oblibou ve středověku používali hanlivé označení měšťanů jako „venkovanů uzavřených za zdmi“

neúnosným výdajem, který mohl dlouhodobě zatížit rodinný rozpočet.⁴⁶ Co tedy bylo hlavní motivací měšťana či měšťanky, která vedla k tisku pohřebního kázání a pro kterou byli ochotni investovat vyšší finanční obnos? Jak už bylo řečeno, v rámci státní struktury 16. a počátku 17. století význam měšťanské vrstvy stoupal, s ním i její životní úroveň.⁴⁷ Kultura měšťanstva tak začala do systému svých hodnot zařazovat i prvky dříve typické pro kulturu elitních společenských skupin. Obecně lze říci, že měšťané byli vedeni stejným přesvědčením a stejnou myšlenkou jako původce pocházející ze šlechtického prostředí, v níž se tisk vyslovených pohřebních kázání stal jednou z norem, které toto prostředí určovalo a zároveň také vymezovalo vůči ostatním sociálním skupinám.

Pro myšlenkový svět raného novověku byla v českém prostředí stále ještě směrodatná křesťanská filosofie středověku, která vyzdvihovala především zbožnost, lidskou pokoru a skromnost. I když běh života jedince se neustále orientoval směrem ke smrti jakožto aktu spasení lidské duše a jejího vyvedení z bídy pozemské existence, hlavní zřetel se přesouval z „ars moriendi“ k „ars vivendi“.⁴⁸ Jedním z morálních apelů

---

⁴⁶ „Pohřební kázání nebylo pevnou součástí každého pohřbu, bylo spojeno s funerální kulturou vyšších sociálních vrstev. Cena kázání nebyla zanedbatelná – například v Polné roku 1594 dostával kněz za pohřeb jeden a půl groše bílého, ale za kázání nad mrtvým celých třicet grošů bílých nebo kopu míšeňských“; M. Sládek, Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století, Literární archiv 27, 1994, s. 193.

⁴⁷ „Stoupající význam kupeckého kapitálu se nutněji odrazil ve sféře politické. Již sám rozvoj zbožně peněžních vztahů znamenal [...]; vznik nové třídy – měšťanstva. [...] Další vývoj tímto směrem vedl v 16. století k politickému posílení měst jako středisek výroby a směny a části měšťanstva jako nositele kupeckého kapitálu“; M. Hroch, Rozvoj obchodu a kupeckého kapitálu, in: A. Teichová a kol., Dějiny středověku II., Praha 1968, s. 323-324; „Středověkou společnost zásadně proměnil fenomén, který se v jejím nitru rozvíjel již od jejích raných počátků, totiž svobodná města. Občané těchto měst vytvářeli autonomní, svobodná společenství, v nichž v křesťanském hávu ožily principy antického občanství, antické polis. Města se postupně stávala hospodářskými i kulturními centry, a tudíž, podobně jako v antice, ohnisky zásadních sociálních a myšlenkových převratů [...]“; L. Kysučan, Filosofie období renesance, in: M. Sapík a kol., Z dějin filosofie starověku, novověku a současnosti, České Budějovice 2004, s. 123.

⁴⁸ „Původní středověké návody jak dobře umřít, které kladly rozhodující předpoklady dobré smrti až na samý konec lidského života, se postupně začaly proměňovat na přípravy ke smrti v 'novém stylu'. Hlavní snahou těchto naučení bylo dojít k dobré smrti skrze dobrý život“;

„dobrého života“ se stalo ustavičné pamatování na lidskou smrtelnost a její nevyhnutelnost, tzv. „**memento mori**“.⁴⁹ Hlavním principem takovéto smrti se stalo i hledisko tzv. „náhlé smrti“.⁵⁰ Raně novověký člověk zkrátka nemohl tušit, kdy a kde jej smrt zastihne a nemohl tak tedy riskovat nepřipraveností svou vlastní spásu. Neexistovalo lepší příležitosti, jak na tuto skutečnost raně novověkého měšťana upozornit, než při pohřební slavnosti. V tomto duchu se tak tisk pohřebních kázání stával něčím, co je potřeba zachovat a jehož obsah a význam je potřeba neustále začleňovat do struktury myšlenkových sítí raně novověkého měšťana. Tuto ideu splňovala například i četba pohřebního kázání. Měšťan tím tak přispíval ke své budoucí spáse.

Základním stavebním prvkem městského společenství se stala rodina. Pro měšťana znamenala bezpečí a záštitu vlastní existence, zároveň zaručovala a potvrzovala jeho osobní čest a prestiž. Člen městské obce měl stejně jako raně novověký šlechtic potřebu své výsostné společenské postavení prezentovat, a tím i utvářet a následně chránit. Kromě šatu či výstavnosti domu, jenž vlastnil, mohl na svou výlučnost upozornit i tiskem pohřebního kázání.⁵¹ Současně mu zaručoval i uchování **rodinné paměti**, cti a její kontinuity pro příští generace. Ve většině případech bylo na tuto důležitou stránku pohřebního textu poukázáno v úvodním slově jeho tisku. Kněz upozorňoval zvláště na hlavní pohnutky objednatele a zároveň přisuzoval textu jeho smysl a význam. Základním účelem kázání měla být samozřejmě útěcha a naučení: „*abyste je často čtouce zapomenuli na truchlost a zármutek srdce*“, nebo „*Pán Bůh račiž s Vámi býti a zármutek Váš v radost obrátiti*“.⁵² Jednou z dalších forem bylo například vyjádřené přání kněze k uchování tisku pro potřeby dané rodiny – toto hledisko například kněz vyzdvihl v pohřebním kázání při pohřbu Kateřiny Karbanové z

---

P. Král, *Knihy o dobrém umírání v českém prostředí ve druhé polovině 16. a první půli 17. století*, in: M. Holý – J. Mikulec (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007, s. 8.

⁴⁹ Pamatuj na smrt.

⁵⁰ Tohoto přívlastku je pro smrt užíváno, a nejen v textech pohřebních kázání městských vrstev, ve středověku a raném novověku zcela běžně. Obsah tohoto významu spočívá nejen ve víře ve smrtelnost, ale také v její nenadálosti a nemohoucnosti člověka prohlédnout její příští záměry

⁵¹ Počet výtisků zdaleka přesahoval náklad pro rodinnou potřebu.

⁵² Královská kanonie premonstrátů na Strahově, AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

Volšan: „[S]epsal jsem a na světlo vydal toto následující osvědčené, [...]: žádajíc, že vděčně přijíti a pro budoucí potomky zachovati ráčíte“.⁵³ Části textu, v níž bylo odkazováno na paměť rodu a její čest, nabývaly pro danou rodinu žijící ve městě zásadního charakteru. Pohřební kázání je tak potvrzovalo a zároveň konzervovalo.

V pohřebním kázání lze naléznout poznámky týkající se rodu ve velmi stručně podobě – například kněz Zachariáš Brunčvík Novopražský se pouze zmínil, že „[i] tato pani manželka Vaše, ač dle těla z rodičů poctivých, otce pana Martina Hopuše, matky pani Markéty Hopušové, splozená byla“.⁵⁴ Podobným způsobem tuto otázku do textu začlenil také novoměstský kněz Jan Hertvicius Pražský při dvojitém pohřbu Kateřiny a Doroty, dcery a manželky radního Nového Města pražského Lukáše Karbana z Volšan: „v té celé naději a víře, že příkladem předkův a rodičův svých nejmilejších pěstounkou církve svaté bude a časem svým rod jejich rozmnožiti nepomine“.⁵⁵ Ale naopak v pohřebním kázání kněze města Prostějova, Jiřího Dykasta, byla rodové paměti nebožky věnována zvláštní pozornost a tvoří nepochybně velmi důležitou část celého textu: „Tak se stalo této urozené pani Barboře Flodtový, rozené Nosticové z Belvic, [j]ejížto rod byl poctivý a starožitný. I. Její pan otec byl pan Kašpar Nostic z domu Belvicovského. II. Jejího pana otce pani matka byla Pintcerinová z domu Eisenbergovského. III. Jejího pana otce pani bába Jerštorfova z domu Langenhorweldsdorfu. IV. Jejího pana otce pani matka, matka, matka Falbenhonova. V. Její pani matka byla Nosticova z domu Lamperdorfu. VI. Její pani báby matka, matka Donátova z domu Nejkirchova v Opavě bydlící“.⁵⁶ Tento aspekt byl pro městskou populaci obzvlášť důležitý, zejména v době její největší politické hybnosti. Potomci tak poznali nejen svou rodovou linii, tradici a čest, ale i předky, kteří ji vytvářeli. Zároveň byli povinni tento obsah chránit a předávat dále. Pohřební kázání se tak stávají součástí procesu sebeidentifikace raně novověkého měšťana.

Charakteristickým prvkem měšťanských pohřebních kázání je časová spojitost jednotlivých kroků, bezprostředně souvisejících s organizací funerální slavnosti. Mezi

---

⁵³ Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

⁵⁴ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

⁵⁵ Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

⁵⁶ Národní knihovna Praha, sign. 54 F 46 přív., Knihopis č. 2163.

úmrtím nebožky a jejím pohřbem byl zpravidla dodržován časový odstup dvou dnů.⁵⁷ Na rozdíl od šlechtického prostředí, kde nebylo výjimkou konání samotného pohřbu i půl roku po skonu šlechtice či šlechtičny, pohřební kázání měšťanské vrstvy si v tomto směru zachovávala určitou pravidelnost. Stejně to bylo i v případě časové prodlevy mezi vyslovením pohřební řeči a jejím uvedením v tisk. V tomto případě se jedná o rámeček několika měsíců od doby, kdy měšťanka nastoupila svou poslední cestu, případně měsíců roku příštího.⁵⁸ V některých případech byla pohřební kázání rozdělena do dvou částí, přičemž jeden její text byl vysloven na farnosti a druhý v domácnosti určitého měšťana,⁵⁹ kde probíhala hostina, vrchol pohřební slavnosti.⁶⁰ Tento druh pohřebních kázání se ve zkoumaném prameni objevuje spíše výjimečně, přesto byl honosnou záležitostí. Vyžadoval větší finanční kapitál, ale upozorňoval na velkolepost celé akce a zdvojnásoboval tak i rodinnou prestiž daného jedince.

Další zajímavou položkou je v pohřebních kázáních jmenovitá zmínka o tiskařské dílně, respektive o jejím majiteli, kde pohřební kázání dostalo svou finální podobu. Ze zkoumaných dvanácti textů bylo celých deset vytištěno ve Starém a Novém Městě pražském, zbylé dvě pohřební kázání místní určení neuváděla. V Praze se přirozeně koncentroval největší počet tiskáren a toto město tak disponovalo nejenom kvantitou, nýbrž také možnostmi kvalitních služeb. Není proto překvapivé, že výběr tiskáren byl z větší části směřován právě do rukou zkušených pražských tiskařů. Soubor textů výchozího pramene tak nebyl žádnou výjimkou. Konkrétně na tisku pracoval

---

⁵⁷ „*Nuptiae aneb svadba ženicha nejžádostivějšího Pána Ježíše Krista s posvěcenou v Duchu svatém nevěstou, milostným děťátkem a rozkošnou pannou Kateřinou, [...], léta přítomného 1620, 15. dne měsíce února s modlitbami a hojným pláčem konaná: a potomně 17. dne téhož měsíce a léta [...] osvědčená.*“; Národní knihovna Praha, 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

⁵⁸ Například při „*Paměti pohřební pobožné a poctivé matrony paní Doroty Špátovi, manželky milé slovutného a vzáctného muže pana Jakuba Špáty [...], kteráž v letech věku svého 39. po časných a těžkých nemocech léta 1615, desátého dne listopadu [...]*“, kdy je věnovací formule k tisku označena jako „*Datum v domě farním, 15. februarii, léta 1616.*“; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

⁵⁹ Například při pohřbu Doroty Zárybnické roku 1617 (druhé kázání bylo v tomto případě svěřené jinému knězi) bylo proneseno „*Kázání druhé, učiněné v příbytku pana Samuela Zárybnického, od kněze Jeronýma Stříbrského z Českého Brodu: kaplana v městě Čáslavi.*“; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7. přív., Knihopis č. 6506.

⁶⁰ Odtud dodnes užívané rčení „od hrobu k stolu“.

Jonata Bohutský, Jiří Hanuš Landškronský, Matěj Marynka Pardubský, Daniel Sedlčanský a Pavel Sessius ze Starého Města pražského a Daniel Karl z Karlsperka, jehož tiskárna se nacházela na Novém Městě pražském.

V období raného novověku lze hovořit o počtu zhruba 22 tiskáren, které své služby nabízely ve všech čtyřech městech pražských – Hradčany, Malá Strana, Nové Město a Staré Město. Jejich počet ale rozhodně nebyl stálý, délkou své existence v průběhu jednotlivých časových intervalů velmi kolísal. Navíc existovali i tzv. putovní tiskaři, jejichž počet se odhaduje ke třiatřiceti. Prvním tiskařem, který získal při obnově koncesí po roce 1547 povolení, byl Jan Kantor Had. Zanedlouho ale nezůstal jediným a počet tiskařských dílen se rozrůstal. Nejlepší pověst měla v této době tiskařská dílna Jiřího Melantricha, Daniela Adama z Veleslavína a Jiřího Nigrina. Díky přesunu císařského dvora do Prahy brzy zavítali také tiskaři němečtí. Na konci osmdesátých let 16. století přišli například Michal Peterle, Jan Šuman, Mikuláš Pštros a na začátku 17. století Kašpar Kargeisus nebo Pavel Sessius. Poslední jmenovaný, Pavel Sessius, působící na Starém Městě pražském, připravil ze zkoumaného pramene k tisku dvě pohřební kázání. Po svém příchodu do zemí českých se okolo roku 1607 zaměřil především na tisk sborníčků a již po roce 1615 překonal svou produkcí většinu pražských tiskáren. V roce 1618 byl dokonce jmenován prvním akademickým tiskařem v Čechách a získal tak i zároveň podpisový titul na své tisky znějící „Akademie pražské impressor“, což vedlo k ještě větší prosperitě jeho podniku, zároveň poskytovalo i výbornou reklamu a pro zadavatele se vlastnictví takového tisku stalo prestižní součástí procesu jeho sebe prezentace. Tiskař musel být předně dobrým obchodníkem. Odhadnout co a v jakém nákladu vytisknout, aby dílna nepřišla k větší finanční újmě, vyžadovalo nejen obchodní talent, ale také dobrou orientaci na trhu a v neposlední řadě také dobrou intuici. Snahu prosadit se mezi soupeři ve svém oboru lze přirovnat až k dnešním konkurenčním bojům. Ty byly často natolik vyostřené, že nedocházelo pouze k slovním potyčkám, nýbrž i k fyzickému násilí.⁶¹ Tyto spory řešila městská rada a mnohdy končily nejen pokutou, ale i vězením. Konkurence se ale spíše uchýlila k osobní urážce, která se týkala zejména kvality tisku, obecně potom profesní cti. I výběr tiskaře tedy hrál v sebe prezentaci člena městské obce nemalou roli. Pohřební

---

⁶¹ Například je známo, že Jan Sessius byl zbit, tiskař Jan Othmar Dačický dokonce zavražděn. Matěj Pardubský byl pokutován a vězněn za založení požáru v sousedním domě, kde sídlil knihář Jan Čížek apod.

kázání patřila k jedněm z výhodnějších zakázek. Tiskař si mohl být jist, že dostane zapláceno a objednavatel si přitom vyzvedl i celý náklad.

2. 2. Obsahová struktura pohřebních kázání

„Milost a potěšení Pána našeho Ježíše Krista rač býti s námi“⁶²

Obecná charakteristika

Smrt, stejně jako zrod, byl odnepaměti zlomovou fází přirozeného životního cyklu člověka. Začátek i konec lidské existence byl vždy spojen s touhou tento okamžik zachytit. Bylo by tedy mylné se domnívat, že pohřební kázání s sebou přinášelo až 16. století, ač nelze pochybovat, že jejich produkce začala v tomto období nebývale stoupat a předznamenala následující dvě století označovaná dnešními historiky jako „zlatý věk“ pohřebních kázání. Právě naopak, rituály, potažmo také jejich písemné zpracování provázející mrtvé „na druhý břeh“, jsou známy již z antického prostředí.⁶³ Hlavní rys těchto útvarů je ale ve své podstatě stále stejný. Základním motivem zůstává především útěcha a chvála ke cti zemřelého.

Pod křídly křesťanské nauky správného života a smrti dostávala pohřební kázání také nádech zásadního průkazního materiálu o spasení duše zemřelého. Přinášela pro posluchače důvěryhodná svědectví, pronesená ústy božího svěřence, o odpovídajícím průběhu posledních chvil konkrétní lidské bytosti, neméně pak i o naplnění jeho životního údělu. Smysl celého proslovu se výhradně orientoval právě na tento duchovní aspekt.⁶⁴ Jak už bylo řečeno, ke spáse a věčnému bytí vedla nejen cesta dobrého života,

---

⁶² Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

⁶³ „Literární uctívání mrtvých má v evropské kultuře hluboké kořeny, sahající k předkřesťanské tradici starověkých Atén a Říma. Nejstarší dochovanou pohřební řečí je Periklova řeč nad padlými v prvním roce peloponéské války v zimě 431-430 zaznamenaná Thúkydidem, zvyk samotný je ale daleko starší a spadá do 5., možná 6. století před Kristem.“; R. Pavlíčková, *Triumphus in mortem. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*, Praha 2008, s. 12.

⁶⁴ „V centru pozornosti křesťanského pohřbu byla modlitba za zemřelého a eucharistická oběť.“ Tamtéž, s. 14.

respektive pouť vzhlížející k jedinému a vrcholnému cíli, tedy ke smrti, ale také moment smrti samotné. Součástí křesťanského rituálu byla hlavně generální zpověď, svaté přijímání a poslední pomazání. Duše umírajícího v tuto chvíli bojovala o své spasení s pekelnými silami, které naopak usilovaly o její věčné zatracení.⁶⁵ Neopominutelnou funkci zde měli svědci, členové rodiny, kteří vše sledovali, a kněz, jenž bděl u duše umírajícího a zároveň byl jejím spolehlivým průvodcem k věčnému životu.⁶⁶ Křesťanské ideály v této chvíli pevně stanovovaly nejen vyřízení všech pozemských záležitostí, smíření a rozloučení s nejbližším okolím, ale také normy, podle kterých bylo jasně určeno chování umírajícího.⁶⁷ Ten měl trpělivě snášet veškerá fyzická i psychická muka, jež s sebou smrt přinášela, a plně se odevzdat do božích rukou. Nepřípustné byly jakékoliv nezřízené pohyby těla, nezáleželo, zda jejich příčinou

---

⁶⁵ Tento výjev posledního zápasu, stejně jako smrt sama, je oblíbeným motivem řady ikonografických děl. Ústředním bodem díla bývá křesťan na smrtelném loži, nad nímž se na jedné straně vznáší zástup andělů, na straně druhé hroziví pekelníci; G. Mraz, *Ausstellungskatalog. Triumph des Todes?*, Museum Österreichischer Kultur, Eisenstadt 1992; P. Ariès, *Dějiny smrti I-II*, Praha 2000.

⁶⁶ „Šťastná smrt, před níž člověk vyřídil všechny své povinnosti, rozžehnal se s blízkými, pohroužil se do myšlenek na rozhodující, dlouho očekávané okamžiky a plně se odevzдал do boží vůle, byla pokládána za předzvěst toho, že duše po božím soudu šťastně vykročí do nebeského ráje.“; M. Sládek, *Vítr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*, Praha 2002, s. 18.

⁶⁷ „Smrt je cesta, ale musí to být dobrá smrt. Smrt je proměnou ubohého lidského stavu, ale musí to být požehnaná smrt. Smrt je proměnou dočasného života na život věčný, ale musí to být smrt přicházející skrze Boha, jež následuje po bohobojném životě“; F. Schilling, *Todten-Gerüst, das ist Wohlgegründte Ehren-Gedächtnuss Christlöbl. Taten seel. Tod in unterschiedlichen Leich-Predigten mit angenehmen Verfassungen der Welt zum Tugend-Spiegelvorgestellt worden* Sulzbach, Nürnberg 1681, pag. 59-60; „Dábel měl – alespoň v tehdejších představách – řadu možností, jak duši v poslední chvíli zahubit. Člověka nedbalého údajně nabádal k zoufání, aby se nešťastník nerozpomenul na to, že milosrdenství boží je větší než rozmnožené hříchy, ctnostného člověka naopak ponoukal k přílišné jistotě v zásluhy za mravně prožitý život, protože ten, kdo se spoléhá víc na své skutky než na milosrdenství boží, hřeší svou opovázlivostí. Jiného d'ábel pokoušel netrpělivostí a častým láním na bolesti, jiného představami tělesných rozkoší, jiného myšlenkami na pozemské záležitosti, vše jen a jen s tím zřetelem, aby se duše nemohla a nestačila plně odevzdat do boží moci a vůle“; M. Sládek, *Vítr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*, Praha 2002, s. 16-17.

byla fyzická utrpení způsobená dlouhodobou nemocí. Tyto pohyby, ale i mimika umírajícího vyjadřující bolest a strast, znamenaly pro věřící především stav duše, které se snažil zmocnit samotný ďábel. Proto bylo potřeba silou své vůle a zejména víry dosáhnout kontroly nad sebou samým, oddat se boží moci a poslední zkoušky snášet pokojně a klidně. Jen tak mohl umírající dosáhnout boží věčnosti.⁶⁸ Symbolickým předobrazem je přirozeně myšleno utrpení Ježíše Krista na kříži.⁶⁹ Život pozemský je chápán jako boží trest a život nebeský, věčný, potom jako odměna. Nepomyslitelnou variantou byl pro věřícího křesťana neúspěch závěrečné části koloběhu daného od Boha, tedy věčné zatracení. Právě proto bylo, předně pro pozůstalé, neocenitelným přínosem pohřebního kázání jeho osobní svědectví o bohobojném životě naplněném křesťanskými hodnotami a smířlivé smrti.

Účel a obsahová náplň pohřebního kázání se ale průběžně vyvíjela. Odrážely se v něm dobové události, které na počátku 16. století pozměnily jeho charakter, ale kvantitativně zahýbaly i s jeho produkcí. Do hry vstoupily se svým odlišným pojetím věrouky další konfese, z hlediska pohřebních kázání zejména protestantské odnože vycházející z luteránského prostředí.⁷⁰ Společné jim sice nadále zůstalo chápání okamžiku smrti jako vrcholu křesťanského života, ale zcela opačně přistupovaly k procesu spásy a uchopení posmrtné památky. Jak už bylo uvedeno, katolická pohřební kázání kladla důraz na trojici rituálních úkonů. Prvním z nich byla generální zpověď, kterou prováděl kněz a při níž se umírající vypověděl ze všech hříchů svého bídného života. Kněz, podle katolického přístupu zástupce Boha na zemi, měl právo udělit

---

⁶⁸ P. Král, *Knihy o dobrém umírání v českém prostředí ve druhé polovině 16. a první půli 17. století*, in: M. Holý – J. Mikulec (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007; R. Pavlíčková, *Triumphus in mortem. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*, Praha 2008, s. 140-169.

⁶⁹ „Ježíšova bezbrannost při smrti na kříži byla pak zároveň symbolem toho, že všechno dobré, co ve svém 'člověčenství' na světě získal a zasloužil, lidem zanechal, aby to sami s radostí obětovali Bohu Otci. [...] Rány se tedy staly jakýmsi stvrzením lásky mezi Kristem a člověkem, symbolem vykoupení, kterého člověk dosahuje právě skrze tyto rány“; M. Sládek, *Vítr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*, Praha 2002, s. 63-64, 65.

⁷⁰ „Explozi pohřebních kázání v raném novověku je ovšem nutno vnímat zároveň v souvislosti s konfesními změnami, neboť odlišné konfese směřovaly k médiím posmrtné památky odlišná očekávání“; R. Pavlíčková, *Triumphus in mortem. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*, Praha 2008, s. 17.

umírajícímu poslední rozhřešení a podílet se tak přímo na jeho spasení. Následovalo svaté přijímání a poslední pomazání. Oproti tomu protestantský duchovní nefungoval u lůžka umírajícího jako podstatný prvek jeho spásy, nýbrž byl pouhým prostředníkem mezi ním a boží milostí. V žádném případě mu nebylo přisuzováno právo promíjet lidské hříchy a poskytovat rozhřešení. Tato pravomoc byla přenechána pouze boží prozřetelnosti a vůli. Duchovní mohl umírajícímu ulevit od pochybností, poskytnout nejrůznější poučení týkající se víry, ale akt spásy zůstával výhradně božím privilegiem. Zatímco katoličtí věřící spoléhali v této chvíli na přímluvné modlitby k Panně Marii, protestantská nauka slibovala spasení pouze skrze Ježíše Krista.

Výrazným rozdílem byl též přístup k tzv. „náhlé smrti“, která pro katolíky představovala jasný příznak věčného ztracení. Taková smrt totiž popírala všechny regule „dobrého konce“ správného křesťana. „Náhlá smrt“ značí neočekávanost, nepřipravenost a jasnou orientaci na život pozemský. Značí něco, co je z hlediska křesťanské věrouky zkrátka neprominutelné, spasení nehodné.⁷¹ Protestantská kázání vyjadřovala jiný názor. Podle jejich přesvědčení lze i ve smrti neočekávané najít blaženost a boží spásu. Nejhlubším rozdílem se pak stalo protestantské odmítnutí očistce, které mělo rozhodující podíl na celkovém vyznění pohřebního kázání, zvláště pro budoucí generace. Očistec byl chápán jako prostor, kde je duše věřícího pomocí nejrůznějších bolestných procedur, nemálo podobných pekelným strastím, zbavována svých nenapravených stínů, byla tedy chápána jako místo poslední záchrany.⁷² Katolická kázání poukazovala na fungující systém přímluv (zádušní mše, almužny, zbožné odkazy atd.), které měly být nejlépe součástí testamentárních opatření a které měly dotyčného efektivně ochránit či alespoň ukrátit jeho trápení v očistcových mukách. Nelze pochybovat, že tento systém byl především systémem finanční povahy. V tomto duchu se neslo vůbec celkové vyznění katolických pohřebních kázání nakládající tuto povinnost stejně tak i na bedra budoucích generací. A žádný křesťan si

---

⁷¹ Přesto existovaly výjimky. Patřila mezi ně například smrt vojáka v boji, jehož práce byla považována za boží úděl, taková smrt se automaticky považovala za hrdinský projev oddanosti.

⁷² „Do očistce se podle učení církve dostávaly duše za všední a malé hříchy, za které na světě nečinily náležité pokání a pro které nedosáhly odpuštění. Očistec byl vykreslován jako přehrozná podzemní jeskyně, nejhorší žalář, ve kterém stále hoří oheň, který však – na rozdíl od pekla – neslouží k trápení duší, ale k očistě jejich poskvrnění před odchodem do nebe, neboť *'nic poskvrněného nevchází do království nebeského'*“; M. Sládek, *Vítr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*, Praha 2002, s. 21-22.

nemohl být jist, zda nebude na konci životní poutě zkoušena jeho víra v očistci. Pohřební kázání, posléze také tisk, mu zaručovala nejen uchování jeho památky, ale v tomto případě nesla především výzvu k modlitbám za duši nebožtíka také do budoucna. Protestantská církev ve svých kázáních tuto tezi odmítala. Důkazem může být například kázání časlavského kněze Jiřího Nymburského, který pozůstalým po vážené měšťance Dorotě Zárybnické sděloval: „*Tak tuto o smrti této paní matrony mají tak rozumína a vykládána býti, že její jítí z tohoto světa není jítí do očistce, než vpřímo duše k Bohu Otci do nebe. Ač pak tělo její do hrobu vloženo a v něm odpočívati bude, však předce Kristus v osobě její dí, že jde k tomu, totiž k Otci.*“⁷³ Očistec protestantští duchovní nahradili ve svých kázáních poučením skrze slovo boží a příkladem dobrého života a smrti. Obsah pohřebního kázání tak nabyl dalšího rozměru, předně didaktického, zároveň se protestantské kázání stalo základem komemorativní literatury. Nelze také opomenout, že co do srovnání jsou protestantská kázání na lepší kvantitativní úrovni než kázání katolická.⁷⁴

Pohřební kázání byla rovněž do jisté míry svázána textovými a literárními pravidly, která souvisela nejen s prostředím křesťanských hodnot, ve kterém byla tvořena, ale také byla logicky ovlivňována cílovou skupinou, na kterou se zaměřovala. Pohřební text se vyznačoval fixní strukturou, tvořenou výběrem ze souboru jednotlivých komponentů, dohledatelných v každém pohřebním kázání. Pohřební homiletika pracovala se stálým zdrojem obsahových témat, nicméně výsledný text byl složen z jejich variací. Nejruznější obdoby kázání byly převážně v autorské režii. Přestože kněží velmi často sahali ke stejným prvkům, měnili alespoň jejich pořadí, respektive důležitost a postavení v textu, či jejich délku. Tyto vlastnosti nebyly nijak pevně regulovány. Zároveň se při práci se strukturou pohřebního textu neméně významně uplatňovalo též kazatelovo umění formulovat myšlenky a metaforická vyjádření v zaměření a účelnost daných pasáží. Jedině tak se stávalo každé dílo dílem se zcela

---

⁷³ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7. přív., Knihopis č. 6506.

⁷⁴ „[...] (jejich množství je odhadováno zhruba na 250 tisíc dochovaných tisků), [...] Tisky navíc nejsou omezeny na exkluzivní sociální vrstvy, naopak, pokrývají prakticky všechna společenská prostředí a jsou vyhledávaným pramenem pro dějiny měšťanské kultury, rodiny apod.“; R. Pavlíčková, *Triumphus in mortem. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*, Praha 2008, s. 19.

osobitým přístupem, lze říci vizitkou kazatele. Ostatně pro tuto etapu zrodu homiletik zde bude ještě vyčleněn prostor.

Jednotlivé části pohřebních kázání

Jak už bylo v předchozím odstavci naznačeno, pohřební kázání měla do jisté míry stanovenou strukturu, respektive byla tvořena tématickými celky, z nichž každý měl zcela specifický charakter a efektivnost.

Pro účely badatelské je neocenitelný hlavně **úvod** pohřebních kázání, kde byly vyčteny základní informace nejen o zemřelém, ale též o okolnostech jeho smrti a pohřbu. Zkoumaný materiál tak zprvu nabízí jméno zemřelé měšťanky a její rodovou příslušnost, v níž žena byla vnímána skrze manžela, případně otce, v zásadě tedy skrze muže.⁷⁵ Hlavní profil posléze pokračuje místem úmrtí a jeho časovým zařazením, často velmi konkrétním. Tento fakt jen naznačuje kazatelův osobní vztah k zemřelé, ale i k celé její rodině. Za příklad lze uvést kázání Pavla Nonnia Heřmanoměsteckého, který se při příležitosti úmrtí Doroty Špátové rozepsal: „[...] *keráž v letech věku svého 39. po časných a těžkých nemocech léta 1615 desátého dne listopadu, jmenovitě na den přenesení svaté Ludmily, mezi 17. a 18. hodinou, pobožně a pokojně v Pánu usnula, a život svůj dokonala, [...]*“.⁷⁶

Ve výchozím vzorku pohřebních kázání se tyto údaje objevují pravidelně. Oproti tomu už ne vždy býval zmíněn i datum pohřbu, nicméně většinou se jedná o rozmezí dvou dní. V neposlední řadě jsou v tištěné verzi zaneseny informace o samotném místě tisku, jeho tiskaři a kazateli, i s místem jeho působnosti. Ve zkoumaném souboru pohřebních tisků se způsob tvoření úvodních formulí ukazuje být fungujícím a neměnným vzorcem. Přesto nelze nezmínit vynalézavost a tvůrčí schopnosti, spojené s citlivým přístupem k daným okolnostem, Jana Hertvicia Pražského, faráře kostela svatého Štěpána Velikého, který místo klasického označení celého spisu jako „*památka pohřební*“, „*kázání*“ či „*promluvení pohřební*“ zvolil při pohřbu malého dítěte tato slova: „*Nuptiae neb svadba ženicha nejžádostivějšího Pána Ježíše Krista s posvěcenou*

---

⁷⁵ „*Pohřební kázání a žalostné připomenutí smrti paní Kateřiny, rozené Srnovcové, z Varvažova, manželky slovutného pana Daniele Slámy, měšťánina města Rokycan [...]*“; Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

⁷⁶ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

v *Duchu svatém nevěstou, milostným dělátkem a rozkošnou pannou Kateřinou, dcerkou slovutného pana Lukáše Karbana z Volšan, [...]“.*⁷⁷ Již v této první větě předestřel svým posluchačům a případně i čtenářům, celkové vyznění a následné směřování celého textu.

Výše zmíněný prolog byl v první řadě součástí tisku pohřebního kázání. V ústní verzi tento písemný prolog nahrazovala vstupní modlitba. Ta byla ale v její tištěné době často vynechávána.⁷⁸ V použité pramenné materii se vstupní modlitba vyskytovala pouze jednou a to v případě pohřbu vážené měšťanky Magdaleny Mácerové: „*Hospodine Jezu Kriste, outočiště věrných jisté, neopouštějž nás v žalosti, utěš, posilň svou milostí. Satana račiž vzdáliti, spasení věčné nám dáti. Amen.*“.⁷⁹

Tištěný text dále posouvalo osobní věnování, předmluva směřovaná k okruhu nejbližších pozůstalých, tzv. **dedikace**. Její obsah sestával převážně ze slovních spojení vyjadřujících úctu a vážnost objednavatele tištěného zpracování, ve svazku zkoumaných pohřebních kázání téměř bez výjimky manžela, otce či syna zemřelého.⁸⁰ Dedikační část byla částí neopominutelnou, jelikož se svým vnitřním smyslem a významem podílela na utváření společenské i osobní prezentace, jak uvedl například roku 1607 Jan Iacobides Benešovský: „*Urozenému panu Jiřímu Košetickému z Horek, depositoru při Dckách zemských slavného tohoto Království českého, etc. pánu mně laskavě a dobrotivě příznivému, etc. modlitbu spasitedlnou s vinšováním od Pána Boha, zdraví výborného, v prácech všelijakých jak při ouřadu a povolání, tak i při domácím hospodářství, prospěchu hojného a dobrotivě příznivý“.*⁸¹ Dedikační vyjádření připomínala také motivaci vydání tiskem, jež byla nejednou přičítána náboženské horlivosti, potažmo důvodu osobní útěchy a věčné památky: „*[A]by památka milosti jeho k Vaši Milostem i k prvorozené dcerce vaši, bezpečně vdané, býti mohla, na dokázání vděčnosti, jakožto k svým milým dobrodincům, sepsal jsem a na světlo vydal toto následující osvědčené, při pohřbu Vaši Milosti dcerušky kázání, žádajíc, že vděčně přijíti a pro budoucí*

⁷⁷ Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

⁷⁸ „Vstupní modlitbu, přestože byla pevnou součástí obřadu, vydavatel obvykle pominul (otištěna je jen v několika kázáních), [...]“; M. Sládek, Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století, in: Česká literatura doby baroka, Literární archiv 27, 1994, s. 197.

⁷⁹ Knihovna Národního muzea, sign. 15 F 12, Knihopis č. 6819.

⁸⁰ Ostatně patriarchální pozadí lze vysledovat pevně ve všech textech.

⁸¹ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

potomky dochovati ráčíte“.⁸² Skromnost a zbožné pohnutky vycházely též z úst Štěpána Olomučanského Kouřimského: „[V] těchto časích, v nichž znamenitých a svaté paměti hodných mužů velicí a podstatní spisové vycházejí, ne pro honosnost a chloubu (čehož hodné není), ale pro vděčnosti povinné k Vaším Milostem [přijímaje až dosavad mnohá dobrodiní] dokázání, anobř panu manželu k žádosti křesťanské, i paní matky dcerky odešlé, pro potěšení jsem vypsal“.⁸³

Nezřídka se před vlastní dedikací vyskytovala smuteční píseň, latinsky psaná, skládaná na počest zemřelé. Jednalo se o tzv. **epicedium**.⁸⁴ V použitých pramenech se s ní lze setkat takřka v každém kázání, její délka je velmi různorodá, od několika veršů po dlouhé sloky zabírající i několik stránek textu. Méně často se v pramenné materii objevoval **epitaf**, který epicedium doplňoval nebo plně nahrazoval.

Postupně se text přesouval ke svému rétorickému základu, který tvořil celkem tři části: **laudatio**, **lamentatio** a **consolatio**. Jejich pořadí a délka nebyli v pohřebních homiletikách nijak pevně zakotveny, tématicky se prolínali prakticky celým textem a utvářeli tak stěžejní zdroj informací pro tuto práci. Zásadní teze víry, respektive života ve víře naplněného, života ke spáse předurčeného, nabízela část zvaná **laudatio**. Řečník se v ní soustředil na chválu života, dobré skutky a mravy zesnulé.⁸⁵ Tak učinil také Pavel Nonnius Heřmanoměstecký roku 1615 nad mrtvým tělem Doroty Špátové: „*Ta, díím, ctná pobožná žena, kteráž již v Kristu usnula, pokudž v světě živá byla, Slovem Božím se řídila, v modlení, Písem čítání měla jesti své kochání, spívání, Boha chválení, byla bedlivá ta paní. Chudé lidi fedrovala, v čemž možné napomáhala, tak sobě poklad skládala v nebi, kamž se již dostala. Šetrnost k manželu svému, jakž Bůh poroučí v svém slovu, dokázala, až do smrti, toť i sám pan manžel jistí. Za příklad tehdy manželkám všechněm muž být Božím dcerkám“.⁸⁶ Kazatel se dokonce odvolával na manželovo svědectví, jež bylo pokládáno za nemalý důkaz příkladného života zemřelé. Této pasáži, která ve svém pozadí tvoří přední vypovídací materiál k obrazu ženy raně novověké*

---

⁸² Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

⁸³ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

⁸⁴ Hojně užívána byla hlavně básníky v době alexandrijské.

⁸⁵ „V laudatiu kazatelé nejčastěji vyzvedávali zbožnost zemřelého, jeho příkladný rodinný život, spravedlnost a dobrotivost vůči poddaným, případně statečnost nebo učenost.“; M. Sládek, Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století, in: Česká literatura doby baroka, Literární archiv 27, 1994, s. 197.

⁸⁶ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

společnosti, vnímané optikou pohřebních kázání, bude věnován prostor v jedné z dalších kapitol.

Dalším dílem tvořící „srdce“ pohřebních kázání byla část zvaná **lamentatio**, které se soustředilo na emotivní složku smutných okolností, jakou smrt blízkého člověka, bez ohledu na diktát dané doby, bezpochyby byla. Významová náplň lamentatia spočívala převážně v hořekování a vyjádření lítosti nad ztrátou konkrétní osoby. Obecně se lamentatio svou textovou závažností podílelo na konstrukci rétorického základu nejméně.⁸⁷ Ve zkoumaných pramenech tomu nebylo jinak. Zajímavou výjimku z tohoto tvrzení tvoří dvě pohřební kázání. První kázání pronesené Václavem Nymburským roku 1609 nad Dorotou Bolendovou vynikalo svou netradičností již samo o sobě. Tato řeč, ze které bylo už výše citováno, se skládá z veršů, v konečném výsledku spojených v dialogický celek. Ve své podstatě se čtenář stává svědkem rozhovoru dvou rozdělených světů, manžela a jeho zemřelé choti. Jedná se skutečně o dílo po emotivní stránce nebývale naladěné, lamentatia nevyjímaje: „[Ž]e Hospodin manželku mou, tělu mému připojenou, jménem Dorothu Ježkovou, zde v Chotěboři rozeno, mně rychle odnítí ráčil, s níž sem kratičký čas strávil, přes (rvi) let nejvíce, což jistě jest velmi bržce. Ach toužímť těžce po tobě, manželko má, v mé sirobě, nebs byla mé potěšení ve všelikém zarmoucení“.⁸⁸ Na stejnou úroveň lze vedle těchto slov položit kázání Pavla Nonnia Heřmanoměsteckého roku 1615 nad Dorotou Špátovou, kdy na samý konec pohřební promluvy umístil krátkou veršovánku, jež promlouvala o zármutku nad ztrátou zemřelé ústy samotného potomka dotyčné: „Ach úpím, mdlím v zarmoucení, mamičko, mé potěšení. [...] I kdož mi tě zas navrátí? Kdo? Má nejmilejší máti“.⁸⁹

Trio řečnických témat uzavíralo **consolatio**. To mělo za úkol pozůstalé utěšit v jejich zármutku a rovněž zahnat veškeré pochybnosti týkající se spasení duše zemřelého. Consolatio nacházelo logicky svůj hlavní prostor při pohřbu světském a úzce spolupracovalo s laudatiem, částí, jež vychvalovala mravnost a zbožnost zemřelého. Kazatelova útěšná slova vyzývala zvláště k oddané víře v božskou

---

⁸⁷ „Lamentatio se někdy omezuje na jedinou větu, zřídka kdy je bohatěji rozvinuto“; M. Sládek, Poznámky k problematice pohřebních kázání 16. a 17. století, in: Česká literatura doby baroka, Literární archiv 27, 1994, s. 198.

⁸⁸ Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

⁸⁹ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

prozřetelnost. Stalo se tak i roku 1620 při posledním rozloučení s Kateřinou Karbanovou, tříletou dcerkou Lukáše a Doroty Karbanových, kde kněz rodičům vysvětloval: „[V]šak nicméně velmi pěkně podlé podobnosti duchovního na toto milostné děvčátko se vztahují, poněvadž i ono oudem svaté obecné církve bylo, slibu manželského, lásky a milosti ženicha nejdobrotivějšího došlo, jemu víru, čistotu a nevinnost zachovalo, práva, nápadu a dědictví života věčného dosáhlo, jakž sám Syn Boží ráčí mluvíti [...]“.⁹⁰ Jak už bylo výše zmíněno, Jan Hertvicius Pražský při tomto pohřbu dítěte zpodobnil jeho odchod ke svatebnímu obřadu. Vycházel přitom z církevních naučení, podle kterých pouze neviňátka měla právo stanout vedle nebeského trůnu a pohlédnout svému Stvořiteli v tvář. Ježíš Kristus vstupoval do role „ženicha nejžádostivějšího a nejdobrotivějšího“, ženicha, jenž by rodiče této dcerky na světě pozemském jen těžko pohledali. Ve výkladu Jan Hertvicius Pražský považoval za nejtrefnější připodobnění celého obřadu k běžným světským starostem rodičů. Častěji ale řečník volil slova povzbuzující především v osobní víře pokorné oddanosti Bohu, jak to učinil Pavel Nonnius Heřmanoměstecký roku 1615 při pohřbu Doroty Špátové: „Ale však to vás potěšiti může, že se jí nic nového nepřihodilo, nýbrž že podle dobrotivé rady a vůle Boží cestou všech lidí odešla, skrze pravou víru v Krista Ježíše, nyní s nim v nebesích podle duše živá jest, žádostivého pak z mrtvých vzkříšení těla svého s radostí očekává.“⁹¹ Stejně tak učinil roku 1613 například i kněz Matěj Passonydes Ješinský: „Učmež se prositi za vysvobození, jakož přikazuje Kristus Pán: Vysvobod' nás od zlého. Jsou to pak nesmyslní, kteří nežadají vysvobození a umřítí, když se Bohu líbí“.⁹² V podobném duchu vyznívají ve zkoumaném souboru homiletik také ostatní consolatia.

Laudatio a consolatio bývala většinou součástí většího výkladového celku, na který navazovala a doplňovala ho. Pokud bylo v předchozím odstavci zmíněno „srdce“ jako spojený kruh tří částí rérotického základu, **výklad** je rozhodně jeho tělem. Explikační části sestávaly převážně z církevních naučení, výkladu Písma a nejrůznějších příběhů z Bible. Kněz nejdříve předestřel pomocí biblického **citátu** základní myšlenku, které se bude na následujících řádkách věnovat. Přesně tak učinil i roku 1631 Zachariáš Bruncvík Novopražský nad mrtvým tělem Alžběty Pětikostelové. V následujícím citátu svá slova namířil k rozehnutí obav o spásu duše zmíněné měšťanky tímto způsobem:

---

⁹⁰ Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

⁹¹ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

⁹² Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

„*Předrahat' jest před obličejem Hospodinovým smrt svatých jeho. Tu sluší této věci zdravě povážiti, kdo sou ti, jichž msrt předrahá jest před Bohem*“.⁹³ Významový obsah zvolených citátů si je zcela logicky velmi podobný, naznačoval svým posluchačům pokojnost v utrpení, skromnost v užívání, oddanost boží vůli. Nejinspirativnější postavou z Bible byl rozhodně Job: „*Vím ó Bože, že mne odkážeš k smrti, kdež to ustanoven jest dům každému živému, avšak ne k zkažení jich vztáhneš rukou svou a padnou-li, ty vysvobodíš*“.⁹⁴ Vybrané citáty se ale také početně věnovaly výkladu smrti samotné: „*Jako člověk, maje spát jíti, oděv s sebe svláčí a skládá jej, tak při smrti svláčí a skládá tělo, kteréž jest oděv duše*“.⁹⁵ Dalším vzorem mohou být konejšivá slova zmiňovaného Jana Hertvicia Pražského pronesená opět směrem k rodičům tříleté dcerky: „*Také v smíchu srdce bolí (přehlídajíce nestálost všech věcí, kteréž jsou pod sluncem, moudrý Šalomoun v Přísloví v kapitole čtrnácté pověděl), také pravím, i v smíchu bolí srdce a cíl veselí jest vždy zármutek*“.⁹⁶ Citáty spolu s jejich sumovním, shrnujícím komentářem, představovaly rozhodně nejobjemnější část pohřebních kázání. Zároveň se ve vysvětlujících sumách ukazuje, jak dokázal daný kněz s citátem, který mohl po stránce kvantity svého využití připadat posluchačům opotřebovaný a vyčerpělý, pracovat. Dobrý kněz dokázal v citátu pomocí různorodých metafor a slovních důrazů rozkrýt řadu dalších nových významů.

Pro vlastní originální uchopení biblického motivu kazateli sloužila **questia**. Jak už napovídá sám latinský název, jedná se o řečnické otázky, které měly za úkol posluchače pasivně zapojit do obsahu a děje pohřebního kázání. Zároveň řečníkovi pomáhala manipulovat s názorovým povědomím posluchačů prostřednictvím identifikace se správnými postavami příběhu či motivy jejich jednání. Questia mohou být v běhu textu vnímána jako myšlenková zastavení a přechody k jiným ideám. Řečnické otázky se staly běžnou součástí rétorických naučení již v době antiky, rozkvětu tohoto umění, a dodnes jsou nezbytnou součástí jazykové výuky. V pohřebních kázáních měla prakticky tutéž nezbytnou funkci. Mnohdy docházelo k jejich kumulaci v rámci jednoho odstavce a z nich vyplývala jednotlivá vysvětlující naučení. Ta se týkala tématu stanoveného citátem a uvozeného právě questiem: „*Lepší jest smrt*

---

⁹³ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

⁹⁴ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

⁹⁵ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

⁹⁶ Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

nežli život bídný aneb nemoc dlouhá, pověděl duchovní mudřec Syrach v kapitole své 30. [...] Protož pro společné potěšení kratičce a sprostně rozjímajme sobě toliko tuto dvojí věc. I. Nejprvé, co člověku život nejbídnější a nad samou smrt tesklivější činí? II. Druhé, kdo člověku od takové bídy a tesknosti pomůže? O těch věcech společně sobě rozjímajme (Pán Bůh rač nám práce naší požehnati) tak, abychom je slyšíce měli se čím vždycky ve všech bídách, zármutcích a tesknostech našich těšiti. Amen“.⁹⁷ Tímto způsobem rozvrhnul roku 1612 své kázání nad Ludmilou Krystofkou například Václav Kryštof Ounhošťský, „z dlouhé, těžké a tesklivé nemoci povstávající, toho času děkan a služebník Páně“,⁹⁸ který právě tuto svou životní zkušenost dokázal plně zužitkovat při vytváření základní struktury pohřebního kázání. Sice tak činil na úkor dotyčné zemřelé, nicméně se tímto stalo jeho dílo nejen myšlenkovým, ale též jazykovým skvostem. Opačným případem může být pohřební kázání Štěpána Olomučanského Kouřimského, který se ve svém výkladu obracel pouze k příkladu zemřelé Voršily Měchýřové: „Stalo se Slovo Páně, ke mně řkouci, synu člověčí: Já odejmu od tebe žádost očí tvých v náhle, však nekvěl, ani pláč, a nechť nevycházejí slzy tvé. [...] Pročž ji v přítomnosti jak pana manžela osiřalého, paní matky její velmi smutné, i jiných panův a přátel, ano i ctných a šlechetných paní a přítelkyní zarmoucených, pro potěšení bedlivě pouvažíme a to skrze tyto otázky: I. Kdo? Od koho? Co? Kterak? Proč odňal? II. K čemu ta slova manžela zarmoucenému, i jiným přátelům slouží“.⁹⁹ Na příštích řádkách se skutečně věnoval podrobnému výkladu položených otázek.

„Tělo“ kázání tedy tvořil především vlastní citát, questio a výklad. Kazatelova slova počítala s emocemi posluchačů a jejich náboženskou představivostí. Výjimkou nebyla ani doslovná obraznost hraničící v dnešním chápání až s expresivitou. Nejhojněji byly tyto emotivní obrazy zastoupeny v pohřebním kázání Václava Krystofa Ounhošťského, které pro své kázání zvolil roku 1612 při příležitosti posledního rozloučení s měšťankou Ludmilou Krystofkou: „Jestliť to zajisté nemoc těžká, jestli kdo vředy jízlivými po vše těle okydnut a jako zapálen bývá. [...] Nebo obyčejně, kde nemoc bývá, tu bývá hrozné trápení, kruté svírání, pro kteréžto žádného pokoje míti, a ani ve dne, ani v noci pospati a poodpočinouti nemůže“.¹⁰⁰ Expresivní slova Václav Kryštof

⁹⁷ Knihovna Národního muzea, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

⁹⁸ Knihovna Národního muzea, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

⁹⁹ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

¹⁰⁰ Knihovna Národního muzea, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

Ounhošťský zvolil také v biblickém příběhu o Lazarovi: „[P]ři mnohých lidech malomocných, kulhavých, chromých, slepých, hluchých, němých a obzvláště pak při onom Lazarovi mrtvém, čtyry dni pořád již v hrobě ležícím, již na všem svém těle a na všech oudích porušení beroucím, již pro veliký smrad a hrozný puch žádnému živému k svému tělu přistoupiti nedajícím.“¹⁰¹ Podobné výrazy ale volil také Jan Iacobides Benešovský roku 1607: „Poznával to též sám při sobě. kterak tělo jeho jsouc velikými nemocmi ztrápené, zemdlené a ohyzdnými talovinami, kteréž z sebe na hnoji sedě střepinou ztrouhal, okydnuté tak, že ty vseckny bídy a neřesti, patrněji smrt nežli život jemu před oči představovali“.¹⁰²

Badatelsky cenná jsou také **personalia**, která se snažila ve zkratce shrnout konkrétní životní osudy zemřelého. Rozhodně jim ale není dáván příliš velký prostor a ne vždy jsou v textu přímo obsažena. Logicky bývají vynechávána, spolu s laudatiem, u pohřbů malých dětí předzповědního věku.¹⁰³ V mnoha případech personalia nabízela pouze stručné informace o časových a místních okolnostech úmrtí dotyčné osoby či o jeho rodových vazbách, informace výše uvedené, nicméně významné například pro genealogický výzkum, kde mohou být důležitým chybějícím článkem. Zřídka přinášela údaje osobnější charakteru jako například text zmíněného Jana Iacobida Benešovského roku 1607 při pohřbu Anny Košetické: „Rozvažujíc pak jak tento čas nebezpečný, tak i sešlost věku svého a rozuměje tomu, že již jejího živobyті zde na tomto světě jest na mále, na tom do konce ustrnula, aby se do slavných měst pražských k svým nejmilejším dítkám z Košetic odstěhovala, znajíc toho dobře, že po Pánu Bohu nad vlastní dítky v pobožnosti zvedené rodičův žádný lép neopatří, aby aspoň již v starosti vé v nich pohodlíčka užítí mohla“.¹⁰⁴

Ve zkoumané materii další výjimku reprezentuje kázání při pohřbu Alžběty Pětikostelové z roku 1631, kde se mimo jiné lze dozvědět i následující: „Obcování této paní Alžběty bylo jak v života pobožnosti, tak i v počestném manželství; manželé dva měla, prvního urozeného pana Jana z Hornosyna, Jeho Milosti Císaře služebníka a předního koncipistu Kanceláře české dvorské, s nímž čtyry léta bez dítek strávila. Když

---

¹⁰¹ Knihovna Národního muzea, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

¹⁰² Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

¹⁰³ Zповědní věk dítěte byl určován svátostí smíření. Věková hranice nebyla přesně stanovena, většinou se dle praxe jednalo o rozmezí 10-12 let.

¹⁰⁴ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

*pak Vás, pane patrone, Bůh za manžela jejího druhého zvoliti a s ní svazkem jednoho srdce, duše, těla, léta 1615 october 12. spřízniti ráčil, s Vámi též 16 let v lásce, víře, svornosti manželské, v hospodyňské rozšafnosti zůstávala“.*¹⁰⁵ Touto citací se však osobnější sdělení z okruhu zkoumaných homiletik uzavírají. Personalia se kupodivu ve struktuře pohřebních kázání příliš neuplatňovala, stála spíše na jejich okraji.

Za poslední prvek uzavírající tok myšlenkových témat celkové výstavby pohřebních homiletik se považuje rozloučení se zúčastněnými, **vale**. Také vale má svůj původ v antickém řečnictví. Mohl ho představovat kupříkladu shrnující odstavec, jenž zmínil veškeré zásadní ideové složky kázání, nebo modlitba. Této možnosti využil Václav Kryštof Ounohošťský při pohřbu Ludmily Krystofky roku 1612: *„A nechť jsou mi nyní prospěšné ty věci, kteréžto jsi dobrovolně pro mne podstoupil, neb jsi sebe všeho mně daroval. Živá krev ať obmyje poskrvny hříchův mých. Tvá spravedlnost ať přikryje nespravedlnost mou. Tvé zásluhy nechť mne svrchovanému soudci poroučí. Bude-li se rozmáhati nemoc i všecko zlé, přispoř milosti tvé, ať ve mne víra nepochybuje, naděje neklesá, láska nestydne“.*¹⁰⁶ Vale ve své podstatě fungovalo jako závěrečný akt rozžehnutí se zemřelým, ale také jako požehnání všem přítomným. V tomto posledním úseku docházelo mnohdy ke gradaci jednotlivých významů a kumulaci stěžejních myšlenek. Stejně jako každé rozmlouvání mezi Bohem a lidmi, či o Bohu a o lidech, končí pohřební kázání závěrečným slůvkem „amen“.¹⁰⁷

Někteří tvůrci pohřebních kázání ve výběru biblických motivů a jejich zpracování volili spíše osobnější přístup, jejich výsledné dílo se tak stávalo skutečně osobitým a originálním textem, který spolupracoval s reálnými city a vírou pozůstalých. Tato pohřební kázání byla vizitkou každého kněze, jenž uměl volit vhodná slova útěchy nejen po křesťanské, ale i po lidské stránce. Ukazovala také na kvalitu osobních vztahů duchovního a konkrétní rodiny. Jiná kázání naopak volila cestu dlážděnou převážně církevní naukou a citáty z Bible. Spornou otázkou na konci zůstává, zda slova kněze působila, jak působit chtěla, a do jaké míry obsah těchto slov ovlivňoval pocity zúčastněných. Dalším ožehavým problémem, nad kterým se lze dnes pouze dohadovat,

---

¹⁰⁵ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

¹⁰⁶ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

¹⁰⁷ Slovo „amen“ je možno naleznout i v dalších náboženstvích, zejména v židovství a islámu splňují podobnou funkci, tedy uzavírají náboženský text. Právě toto slovo je důkazem společných semitských kořenů tří velkých monoteistických náboženství.

je skutečnost, do jaké míry ústní verze následně korespondovala s verzí tištěnou. Jak už bylo naznačeno, některé části byly vynechávány, jiné naopak přidávány navíc až k tisku. Takto pohyblivými se staly části pohřebního kázání, které měly obecně spíše formální charakter, například již uvedené úvodní formule a modlitby. Nad odlišností hlavního obsahu homiletik, skládaného ostatními strukturami, se lze dnes již pouze zamýšlet

III. SMRT JAKO SOUČÁST LIDSKÉHO VĚDOMÍ

3. 1. Obraz ženy optikou pohřebních kázání

„Manželka tvá jako vinný kmen, po bocích domu tvého, dítky tvé jako mladistvé olivovní vukol stolu tvého. Aj hle takové požehnání bude míti muž bojící se Boha.“¹⁰⁸

Platnou pravdou je fakt, že osobnost ženy a jejího světa závisely podstatnou měrou na světě mužském. Patriarchální zřízení ovládalo nejen život světský, ale potažmo také duchovní. Tomuto jevu obecně přispívalo církevní dogma, které po několik staletí v tomto ohledu prosazovalo biblický námět stvoření člověka, kdy žena byla uchopena a chápána jako bytost, jejíž existence se primárně odvíjela z existence mužské. Žena byla stvořena z muže, k muži a pro muže. Ženský element byl prvotně definován jako doplňující složka elementu mužského. Muž a žena nebyli vnímáni jako rovnocenné protipóly jednoho světa. Nestáli proti sobě v opozici, jak bývá tento model v současné době často interpretován, ale naopak tvořili souhrn dominantního a submisivního charakteru. Ženská úloha stála přirozeně na straně podřízené. Fenomén muže jako vůdčí osobnosti společenského i domácího dění se může zdát pro svou obecnou známost zanedbatelný, nicméně teprve relativně nedávno byl tento fenomén postaven do zcela jiné pozice a stává se tak nevyložitelnou skutečností každého výzkumu, který zohledňuje ženské stanovisko. Ženskému údělu navíc nepřispívala ani další část Bible, jenž rozehrává příběh Bohem stvořeného a milovaného ráje, z něhož museli být Adam a Eva vyhnáni, jak jinak než pro Evin prohřešek a porušení Bohem daných pravidel. Žena se tak logicky stala ztělesněným nedůvěryhodným, pokušení podléhajícím a ve své podstatě d'ábelského stvoření.

Mužské vidění světa se zásadně uplatňovalo také při tvorbě pohřebních kázání nad zemřelými osobami ženského pohlaví. Jedná se o jev v textu nepřehlédnutelný a ve svých nuancích přítomný ve všech zkoumaných kázáních. Následující řádky jsou věnovány právě ženám, s nimiž se mužský svět loučí a jež ho v poklidu opouštějí.

Pohřební kázání zobrazovala ženu jako bytost příslušící muži, ve většině případů tedy manželovi. Dělo se tak již na počátku celého textu, v úvodních formulích, jak

---

¹⁰⁸ Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

už bylo ostatně zmíněno výše. Nejdříve bylo zdůrazněno její společenské postavení manželky, posléze byla zohledněna pozice matky, případně dcery. Jedinou výjimku představovalo pohřební kázání Štěpána Olomučanského Kouřimského při pohřbu Voršily Šudové z roku 1613, kde upřednostňoval sociální status dcery před manželkou: „*Kázání pohřební při doprovázení těla mrtvého k hrobu ctné a šlechtné paní Voršily, dcery pozůstalé po dobré paměti slovutným Janovi Měchyřovi, měštěninu Nového Města pražského, [etc.] a manželky urozeného pana Simeona Šudy z Semanína, měštěninu města Nymburka nad Labí*“.¹⁰⁹ Nejednalo se o žádnou náhodu či nepozornost promlouvajícího kněze, nýbrž o žádoucí záměr. Otec byl v tomto případě preferován z hlediska světové hierarchie, v níž dominovali kromě nejvyšších vládnoucích elit také elity duchovní. Církevní služebníci, kteří plnili mimo jiné i funkci hlavního média mezi světem božským a lidským, stáli ve společenském žebříčku na vysoké úrovni. Je proto samozřejmé, že podle tohoto měřítko byl otec – kněz stavěn před manžela – měšťana. Předchozí ostatně potvrzuje i další část pohřebního kázání, kdy byl text odkázán přímo otcí a teprve následně manželou: „*Důstojnému knězi Eliášovi Šudovi z Semanína, správci tajemství Božích při kostele blahoslavené Marie Panny před Tejnem v Starém Městě pražském, etc. panu administrátoru konsistoře, pod obojí způsobou tělo a krev Pána našeho Ježíše Krista přijímajících, věrnému, panu otcí a zástupci mému milému*“.¹¹⁰ S největší pravděpodobností kněz v dedikaci směřoval svá slova k zadavateli tisku pohřebního kázání.

V ostatních textech byla ponechána hlavní role pouze manželovi. Celý život ženy – manželky či ženy – matky byl silně připoután k mužskému prvku, z čehož vyplývaly stěžejní úlohy, které byla žena povinována během svého životního cyklu naplnit. Byla povinována nejen vůči manželovi, respektive rodině, kterou s ním zakládala, ale také vůči Bohu. Ve zkratce lze poznamenat, že žena raného novověku na rozdíl od jejího opačného pohlaví nenáležela sama sobě, ale náležela, opomine-li se prostředí rodinné, jež ústí k naplnění vlastního životního údělu, předně svému manželovi a Bohu. K oběma dvěma instancím byla vázána povinnostmi, jejichž naplnění bylo odměněno spásou a věčným životem. Z pohřebních kázání lze tímto odvodit, podle čeho byla, či lépe řečeno měla být, posuzována nejen kvalita života ženy, ale také kvalita ženy samotné.

---

¹⁰⁹ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

¹¹⁰ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

Požadavky týkající se církevních povinností často korespondovaly s obecnými pravidly **ars vivendi**. Ars vivendi předkládalo raně novověkému člověku normu obsahu života správného křesťana, jež v důsledku vedla ke kýženému cíli, tedy ke spáse jeho duše. Spása jako cíl životní cesty byla sama zahrnuta do těchto daných norem. Důležitý nebyl pouze akt umírání, jehož náplň byl vymezen v tzv. **ars moriendi** a jehož závažnost zůstávala stále nezanedbatelná, ale také život, jenž tomuto aktu předcházel. Teprve naplněním obou těchto částí životního cyklu mohlo dojít k úspěšnému zakončení lidského bytí. Nároky byly v tomto smyslu kladeny na každého stejně, respektive se v tomto ohledu převážně neuplatňovalo genderové hledisko.

Ars vivendi

Ars vivendi bylo knězi nejčastěji popisováno v pasážích laudatio či consolatio. Duchovnímu se stávala logicky východiskem pro oslavení zemřelé, účastnou soustrast nad její ztrátou a zároveň útěchou pro pozůstalé. Zároveň se stávala i hlavním zdrojem pro poznání ideálu ženy v křesťanském světě plném předpisů stanovených muži.

Úkoly, které před ženu předkládal raně novověký svět a které na ní ležely po celou dobu její existence, byly v první řadě charakteru náboženského. Stejně jako každý řádný křesťan musela své myšlenky směřovat zejména k Bohu. Od ženy tedy byla vyžadována jistá míra **náboženské horlivosti**. Starat se v domácnosti o věci duchovní byl pro ženu skutečně životní úděl. Muž byl již svým postavením živitele daleko více poután k záležitostem světským, na ženě tedy spočívala úloha pečovat o záležitosti týkající se církevních úkonů. Tento sektor ženě příslušel také proto, že u pokračovatelky, pokoušení podléhajícímu, Evinu rodu se tato oddanost stala ctností a ozdobou každé ženy. Důležitou součástí nebyla pouze oddanost církvi jako takové, ale samozřejmě oddanost církvi pravé a církvi jediné. Tak také promlouval roku 1631 Zachariáš Bruncvík Novopražský k pozůstalému choti Alžběty Pětikostelové: „*I Vaše pani Elizabet, poněvadž v společnosti církve zůstávala, nalezenou tu drahou perlu, Krista Vykupitele, v svém srdci, duši, mysli nosila, oni ani Antikristu a falešným svědcům připraviti se nedala, kdo by tedy pochyboval, aby smrt její drahá před Bohem býti neměla?*“¹¹¹ Kněz šikovně ukázal nejen na jednu z mnoha povinností poddané křesťanky, ale zároveň na její významnou roli při božské spáse, v níž všichni doufají a o které v tomto případě dle jeho

---

¹¹¹ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

vlastních slov nelze pochybovat. I dále Zachariáš Bruncvík Novopražský pokračoval: „*I tato paní Alžběta, poněvadž od Boha tím drahým klénotem víry obdařená byla, víru svou ne na pověry lidské, nálezky, modly Antikrista, ne na zmlé svaté, ale na samého Boha, jediného v podstatě a bytu trojího, pak v osobách obracela, i v té víře pokojně skonala*“.¹¹² Vyzdvihoval pravou víru zemřelé, ale také její soudnost a obecné opovržení k pohanským tradicím, často zakořeněným v samých základech křesťanstva. Obecněji hovořil kněz Štěpán Olomučanský Kouřimský roku 1613 nad Voršilou Šudovou, který ženské ctnosti ve svém kázání rovnou třídil do dvou skupin, na ctnosti vztahující se k záležitostem náboženským a na ctnosti vztahující se k záležitostem manželským: „*Ale věrná byla: I. Pána Bohu svému, kterémuž ve všech svých nedostatcích, ano v štěstí i neštěstí, ochotně a ráda sloužila*“.¹¹³

Možná překvapivě pohřební kázání dokazovala, že náboženská horlivost se v žádném případě nerovná slepé věrnosti. Právě naopak byla takováto ustrnulost spíše známkou náboženské povrchnosti, falše a přetvářky. Z tohoto důvodu bylo často u žen zmiňováno, že „*Bohu věrná a upřímná byla*“, „*vždy i ona rozmlouvání o Bohu upřímně milovala*“, „*obojího horlivá milovnice byla*“ a podobně. U ženy byla oceňována nejen kvantita, ale také kvalita obsahu jejího života poddanému církevnímu činnosti. Posuzováno tak bylo nejen množství, v jakém žena příslušnou faru navštěvovala: „*Služebnostem církevními ráda často přítomná bývala a jim obcovala, své spasení na jedinké zásluze Pána našeho Ježíše Krista zakládala a v tom tohoto světa, pána manžela svého, i dítek milých požehnala, velmi libě a pokojně v Pánu usnula a nyní do hrobu jde*“,¹¹⁴ ale také jakým způsobem s církevní naukou nakládala. **Církevní aktivita**, která spočívala v účasti na nejrůznějších bohoslužbách nebo svatém přijímání, rozhodně neměla končit pasivním přijetím vznášených myšlenek a řečnických otázek, nýbrž úvahou a osobním rozjímáním nad daným tématem, které mohl kněz v kostele rozvinout, a utvářením vlastních závěrů a niterních ponaučení. I žena neměla být v tomto případě v očích církve připravena o možnost většího intelektuálního sebevzdělávání, právě naopak byla tato varianta reflexe náboženských otázek uznávána jako přednost, jako spásy-hodné ubírání životem směřujícímu k šťastnému konci. Ani tento klad nemohl být vynechán v textu pohřebního kázání, zvláště pokud prokazoval neoddiskutovatelnost bož-

---

¹¹² Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

¹¹³ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

¹¹⁴ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

ského vykoupení zemřelé. Tak činil ve svém kázání i Zachariáš Brunčvík Novopražský roku 1631 při pohřbu Alžběty Pětikostelové: „*I tato pani Alžběta, poněvadž jak domácí v spytování Písem svatých rozkoš svou měla, tak v církevním shromáždění, službám Božím obcujíc, Slovo Boží ráda slyšela, jeho dle možností ostríhati se snažila*“.¹¹⁵ Nejobširněji tuto ženinu vlastnost popsal Jan Iacobides Benešovský při pohřbu paní Anny Košetické, kde vyzdvihoval jak aktivní myšlenkovou účast při kázáních v kostele, tak snahu se náboženskou filosofií zabývat v prostředí vlastní domácnosti. Za chvályhodné Benešovský považoval také iniciativu v četbě církevních písemností, upozorňoval na kvalitu a obsažnost domácí knihovny, již Anna Košetická disponovala a o jejíž rozrůstání se pečlivě starala. Díky jmenovaným činnostem se Benešovský nezdřáhal označit Annu Košetickou dobrou kazatelkyní, respektive rádkyní a dobrou přítelkyní v nesnázích, čímž nepřímou odkazuje na nevšední duchovní rozměr, jímž dotyčná bezpochyby pro své okolí oplývala: „*[N]eb toho obojího horlivá milovnice byla, jak předně upřímných a věrných kazatelův nepobíhajíc, Slova Božího skrze ústa jejich mluveného ráda poslouchala a v srdci svém skládala, tak také i domácím způsobem v knihách Zákona obojího i jiných spisích a vejkladích pobožných mužův, čehož nemálo měla, často a ráda čítávala, a tak sama sobě i jiným častokráte, zvláště ve dny nedělní a sváteční, poslouchajícím za kazatelkyní byla, a tudy té pravé známosti pravého Boha, a kteréhož on poslal Ježíše Krista, i živé víry v něho nabývala, kteráž skrz pravou pobožnost, jenž jest ke všemu užitečná, mající zaslíbení tohoto i budoucího života, i skutky milosrdné, jenž jsou ovotcem pravé víry, při ní se vyskytovala a spatřovala*“.¹¹⁶

Ženina aktivita v církevních činnostech se samozřejmě neomezovala pouze na stoprocentní účast při bohoslužbách a jistou myšlenkovou činnorodost. Polem působnosti, kde mohla žena ukázat svou křesťanskou tvář, byla například upřímná **soustrast s potřebnými**. Tuto důležitou ženinu vlastnost vyzdvihoval příkladem Jiří Nymburský roku 1617 při pohřbu Doroty Zárybnické: „*[C]hrámu Božího pilná, skutky milosrdná a zdílná s chudými lidmi*“¹¹⁷. Další ukázkou může být také pohřební kázání Zachariáše Brunčvíka Novopražského roku 1631 nad Alžbětou Pětikostelovou: „*I tato pani Elizabeth v skutcích milosrdných před Bohem i lidmi stkvěla. Neb byla matka a pěstounka chudých oudů církve, pěstounka kněží Páně, pěstounka nemocných a snižených erulan-*

---

¹¹⁵ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

¹¹⁶ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

¹¹⁷ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7. přív., Knihopis č. 6506.

tů.“¹¹⁸. O solidárnosti zemřelé Doroty Špátové nepochyboval ani Pavel Nonnius Heřmanoměstský při jejím pohřbu roku 1615: „[C]hudé lidi šedrovala, v čemž možné napomáhala, tak sobě poklad skládala v nebi, kamž se již dostala.“¹¹⁹ Žena byla vnímána jako ochránitelka a pečující bytost o všechny, jenž postrádaly teplo a bezpečí rodinného krbu. Jen zbožná a soucituplná žena mohla v očích křesťanského světa naleznout ospravedlnění své existence. Jen taková žena mohla být uznávanou následovnicí vzoru všech žen, matky Ježíše Krista, Panny Marie.

Dalším faktorem, který byl pro ženu určující, byl její **vztah k muži**. I tento vztah měl primárně své cíle a obsahy, jenž musel podle norem křesťanského světa naplňovat. V žádném případě nebyla pro manželství prioritou souhra charakterových vlastností, jež by předpokládala založení spokojené domácnosti a pokojný prostor pro výchovu budoucích potomků. Manželství spíše oficiálně stvrzovalo svazek mezi mužem a ženou, jehož logickým vyústěním bylo zajištění pokračování rodové linie a společná výchova potomků. Již z toho lze vyvodit, jakým směrem se ženská role vyhraňovala vůči roli mužského protějšku. Prvořadým úkolem, který před ženou stál při vstupu do svazku manželského, byla především **role matky**. Jedině tak mohlo být svázání mužského a ženského prvku strvzeno, jediné tak mohlo dávat smysl. Z důvodu vysoké dětské úmrtnosti bylo potřeba pokračování rodové linie kvantitativně zajistit. Pro ženu to mnohdy znamenalo téměř nepřetržitou graviditu a s tím i neustálé zdravotní riziko.¹²⁰ Tato část významného údělu v životě každé ženy nemohla být opomíjena ani v pohřebních kázáních. Promlouvající kněz ve svém proslovu k nejbližším pozůstalým nezapomněl uvést důležitou skutečnost, že zemřelá svou pozici matky, posléze vychovatelky, bezvýhradně naplnila – za všechny například Jiří Nymburský, který vyslovil následující při pohřbu zemřelé měšťanky Doroty Zárybnické roku 1617: „*Manželu svému milému dítky z lože jejich poctivého řádně rodila, v pobožnosti a v kázni Páně vychovala*“.¹²¹ Neméně pak byla zmiňována i rodová podstata plození potomků. Jan Hertvicius Pražský rozvedl tu-

---

¹¹⁸ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

¹¹⁹ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

¹²⁰ „Na ženu byl vyvíjen značný psychický tlak při dlouhodobém očekávání vytouženého syna a dědice rodového majetku. Východiskem z neustálého napětí a v jistém smyslu i prevencí pro případ pozdějších dětských úmrtí tak byla permanentní gravidita, která dávala neustálou naději na další život.“; P. Král, Žena a smrt v 16. a 17. století, in: M. Lenderová a kol. (edd.), Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století, Praha 2002, str. 107.

¹²¹ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7. přív., Knihopis č. 6506.

to myšlenku při rozloučení s mrtvým tělem Kateřiny Karbanové roku 1620 dále a neopomněl zmínit fakt, že tento úděl je vlastní všem ženám a je od nich očekáván již od útlého věku: „*Na kteréžto manželky Pán Bůh všemohoucí ráčivšil vzhlédnouti, z lože počestného manželství jejich řádného dal jim léta 1617 měsíce října 23. dne, mezi 11. a 12. hodinou, dcerku milostnou, ušlechtilou a krásnou, kteroužto s radostí na svět tento přivítavši, ji k studnici nového rodu s horlivým jména Božího vzýváním přednesli, ve jménu blahoslavené Trojice svaté Kateřinou (jenž se čistota vykládá) nazvali, v té celé naději a víře, že příkladem předkův a rodičův svých nejmilejších pěstounkou církve svaté bude a časem svým rod jejich rozmnožiti nepomine*“.¹²² Přirozeně se preferovalo mužské potomstvo, které bylo skutečným příslibem biologického zachování rodu i v budoucnosti. Ne vždy ale manželství končilo tímto nadějným přírůstkem do rodiny. Například při výše zmíněném pohřbu Alžběty Pětikostelové bylo hned zpočátku uváděno, že dotyčná „*kteráž let 16 s manželem svým strávíc a dcerku jedinou Annu Alžbětu (kteráž posavád v živobytnosti zůstává) spodje*“ svého manžela neobdařila synem.¹²³ Východiskem se pak mohlo stát uzavření dalšího manželství. Role matky byla úloha, na níž byla žena pečlivě připravována a s níž se žena musela ztotožnit již v raném dětství.

Splodit potomka však nebyla zdaleka jediná starost, jež na ženě v manželském svazku ležela. Založení rodiny bylo chápáno jako formální naplnění společného života ženy a muže. Obsah spojení vytvořeného mezi mužem a ženou, samozřejmě kromě související výchovy dětí, kladl na ženu i další neméně zásadní požadavky. Po materiální stránce bylo ženě určeno v omezené míře jako pole působnosti svobodného rozhodování a nezávislého úsudku prostor **hospodaření** a vlastního **chodu domácnosti**. Manželka, která v jiných situacích žila ve stínu svého muže, se mohla v této oblasti plně realizovat. Leželo pouze na ní, aby domácnost, v níž pobývala se svým manželem, řádně fungovala, samozřejmě také ke spokojenosti svého muže. Mezi běžné starosti patřila i kontrola finančního rozpočtu, jímž rodina disponovala a s nímž se žena musela naučit nakládat. Opravdovou pohromou se pro rodinné finance mohla stát žena, která s penězi příliš zacházet neuměla. Taková žena byla označována jako nehospodárná, pokud penězi přes míru plýtvala, či jako marnivá v případě, kdy se přespříliš soustředila na svůj osobní blahobyť. Taková žena nemohla být rozhodně dobrým příkladem pro své okolí. Pokud již pohřební kázání tuto oblast ženiny činnosti uváděla, nezapomněla upozornit na obdi-

---

¹²² Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

¹²³ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

vhodnost, s jakou žena s penězi zacházela. Přirozeným vyústěním byla předloha ženy, která se v chodu domácnosti vyznala, byla schopna ekonomicky zajistit jeho fungování, ale nikdy s daným objemem peněz nemrhala, nýbrž se snažila naopak ušetřit. V takovéto domácnosti nic nechybělo, ale současně ani zbytečně nepřebývalo. Pohřební text pak často uváděl, jak velkou je pro manžela ztráta šetrné manželky. Pavel Nonnius Heřmanoměstecký se vyjádřil roku 1615 o Dorotě Špátové například tímto způsobem: „*Šetrnost k manželu svému, jakž Bůh poroučí v svém slovu, dokázala, až do smrti, toť i sám manžel jistí. Za příklad tehdy manželkám všechněm muž být Božím dcerkám*“.¹²⁴ Ani Zachariáš Bruncvík Novopražský nepochyboval roku 1631 o tom, že by jeho „svě-
řenkyně“ Alžběta Pětikostelová nebyla manželkou hospodárnou: „*Když pak Vás, pane patrone, Bůh za manžela jejího druhého zvoliti a s ní svazkem jednoho srdce, duše, těla, léta 1615 october spřízniti ráčil, s Vámi 16 let v lásce, víře, svornosti manželské, v hospodyňské rozšafnosti zůstávala. Když tehdy taková okrasa ctnosti svatých jak v životě jejím, tak v manželství se nacházela, kdož by tedy smrt její za drahou před Bohem nekladl?*“¹²⁵ Ne vždy byl v textu kázání těmto ženiným kvalitám necháván větší prostor. Kněz se mohl omezit pouze na jednoduché příklady, v nichž ženu prezentoval jako „*hospodyni nejpilnější a okrasu všeho domu*“¹²⁶ či ženu chválí, že „*svůj stateček vzdělávala a dobře řídila, nebo takovou vůli od Boha Otce svého, kterýž ji na tento svět povolal, býti znala*“.¹²⁷ Tato ctnost se odvíjela, stejně jako mnohé jiné, především dle sedmi smrtelných hříchů, mezi něž patřila pýcha a marnivost, ač rodu ženského ideálu, ženské bytosti přináležet neměly.

Z povrchu věcí by se mohlo patrně zdát, že žena byla proti své vůli obětí svého pohlaví, doby, do které se narodila a mužského pokolení, s nímž a pro nějž byla odsouzena strávit většinu svého života. Pohřební kázání dokazovala, že ne vždy byla žena v manželství neoceňována, či že by byla ze své pozice v rodině pokořována. Žena pouze měla vymezené pole působnosti, ve kterém mohla uplatnit své vlohy a znalosti. Byla pevnou a důležitou součástí rodinného soukolí. To ona se stala symbolem domácího zázemí, jež bylo jeho členům bezelstně poskytováno. Vztah k muži nebyl determinován pouze vnějšími vazbami, které se významně podílely na životním údělu ženy – manžel-

---

¹²⁴ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

¹²⁵ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

¹²⁶ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

¹²⁷ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

ky, nýbrž také vnitřní hloubkou blízkého soužití. Nejvhodnějším termínem, který by odrazil charakter soužití muže a ženy ve svazku manželském, je termín partnerství. Muž a žena spolu žili v jednom prostoru jako dva společníci – partneři, přičemž každý z nich plnil své životní poslání dané od Boha. V žádném případě partnerství muže a ženy, ani při těchto podmínkách, nevyklučovalo vzájemný respekt a toleranci.

Pohřební kázání se na takoveto prezentaci obrazu manželského soužití nemalou měrou spolupodílela. Pohřební text většinou pro pár řádek opouštěl od duchovních témat a rozprostíral téma charakteru čistě pozemského, a to soužití muže a ženy ve své podstatě. Žena se sice opět ocitla v postavení povinované k mužské bytosti, nicméně byla pro tyto vlastnosti od muže zvlášť ctěna. Charakter manželského soužití není v pohřebních kázáních nastíněn pouze chválou ženiny hospodárnosti, ale také přímou vazbou k manželu. Žena se měla stát pro svého manžela především oporou a útechou v těžkých životních situacích, poslušnou, oddanou, milující a věrnou bytostí, jež svého muže doprovází kamkoliv, kam směřují jeho kroky. Ideál ženy mohl být naplněn tehdy, kdy ženiny praktické a formální úlohy byly dovršeny lidskou stránkou obsahu manželského partnerství.

Ne každé pohřební kázání se této ctnosti věnovalo tak obsírně jako text vytvořený Štěpánem Olomučanským Kouřimským roku 1613 pro zemřelou Voršilu Šudovou. Kněz v první řadě samozřejmě vyzdvihoval ženinu zbožnost a šetrnost, nicméně dlouhé pasáže věnoval taktéž i jejím osobním kvalitám, o něž je její pozůstalý manžel navždy připraven. Uváděl například: „*Pobožné ženy odpovídají těm Ducha svatého chválám, že jsou žádostivé před očima mužův, ne pro krásu, kteráž věc dobrá, nestálá jest, ale pro věno myslí, nebo tak i které krásné nejsou, mohou býti žádostivé*“.¹²⁸ Štěpán Olomučanský Kouřimský ženiny přednosti pojmal skutečně do detailu a neváhal kvůli nim ve svém kázání vytvořit ani speciální strukturu. První část této struktury ukazovala na ženiny povinnosti vůči Bohu, které nijak nevybočovaly z již naznačených mantinelů. V další složce se posléze zajímal o ctnosti manželské, kterými žena zdobí svého muže. Štěpán Olomučanský píše o ženě milující a zároveň oddané. Poslušnost k muži stavěl na stejnou úroveň jako poslušnost vůči Bohu. Tento model považoval za daný a neměnný. Žena měla do jisté míry i odpovědnost za kvalitu duchovního života svého muže. Taktéž mu byla vždy ochotna pomoci radou či jiným způsobem usnadnit jeho životní nesnáze a trápení a doprovázet ho na dalekých cestách. Žena byla zkrátka celoživotním

---

¹²⁸ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

souputníkem svého muže, jehož těmito veškerými schopnostmi zároveň společensky reprezentovala: „*II. Manželu svému a to v těchto ctnostech: 1. V lásce a milování, velice milovala manžela svého jako Thobiáše Sára, jehož měla za věrného pána. Tomu chce zajisté duch Boží, ženy poddaný buďte mužům svým jako Pánu. 2. K pobožnosti napomínání, kteráž vida pána pobožného, také sebe k pobožnosti následování vzbuzovala, jakož Sunamitská. 3. V poslouchání jeho náleží těm a v počestnosti jemu činění. [...] 4. V nešení bolestně bíd a trápení manžela svého a jemu radou i pomoci jinou pomáhání jako pravá Zeffora Mojžíše. [...] Již brzy tato ctná paní Voršila umřítí maje, v nemoci věrně svého manžela opatrovala, na sobě sama to vše dobře cítila. 5. V následování a to náleží v čas potřeby i do míst dalekých“.*¹²⁹ Štěpán Olomučanský tak konstruoval ideální manželské prostředí z pohledu osobní ženské odpovědnosti. Jako jediný se ale také věnoval vlastnostem, jež ženu v manželství rozhodně nezdobily. V této pasáži vyjmenoval hlavně pýchu, nevěru, pohrdání a nejrůznější podvodné jednání. Smutek manžela, jehož smrt připravila o poklad jeho domácnosti i srdce, naznačoval následovně: „*[M]nozí jako na Pána Boha žalují, že by rozlučoval nejmilejší manžely od sebe a na proti dopouštěl těm spolu býti, kteří nad štíry a hady se nenávidí dlouho věce, jistě prorok Ezechiel tuto nenařiká, ani se ptá, proč jest to Bůh učinil a proč raději jí neodpustil a jiné nepojal, která by manželu a očím jeho nebyla žádostivá?“*¹³⁰ Ale i v jiných kázáních lze být svědky manželčiných ctností, jejichž ztráta byla pro manžela líčena velmi emotivně, takřka jako osudová újma, jak uvedl také Jiří Nymburský roku 1617 nad Dorotou Zárybnickou: „*Smrt závistivá vzala slovnému panu Samuelovi Zárybnickému manželku, půl těla jeho, v živnosti dobývání věrnou pomocnici, v zármutku sladké potěšení“*.¹³¹ Pavel Nonnius Heřmanoměstecký kupříkladu při pohřbu Doroty Špátové roku 1615 skládal epicedium s touto tematikou: „*Ze všech bolestí největší jest ta, kteráž z nejmilejš smrti manželky pochází, když ji smrt lítá poráží, a béře pryč jednomyslnou, v dobrém poslušnou a věrnou“*.¹³²

Opravdovou výjimku ze souboru zkoumaných pohřebních kázání činilo kázání Václava Nymburského nad mrtvým tělem Dorothy Bolendové, tiskem vydané roku 1609. Kněz zde popustil uzdu své fantazii a kreativitě, když celý text zformuloval do

¹²⁹ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

¹³⁰ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

¹³¹ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7. přív., Knihopis č. 6506.

¹³² Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

podoby dynamického dialogu obou manželů. Veršované pasáže jsou rozděleny na ty, v kterých manžel lká nad odchodem milované osoby, v nichž zároveň skládá obraz ideální ženy-manželky, a na ty, v nichž ho žena pokorně utěšuje: „*Toho velmi pláče kvílím, slzami lože mé smáčím, neb zemdlený sem velice, chřadne tělo i mé líce. Neokusil sem žalosti v této bídné smrtedlnosti takové jako nyníčko, potěšení vždycky všecko. [...] Nemohuť v zapomenuti tvé lásky upřímné vzíti, nebs mne věrně milovala, dobrého vždy žádala, jak na cestě, tak i doma, nejmilejší Doroto má, sloužilas mi věrou pravou, byla mou podporou stálou. Na tebe sem já spolíhal, upřímně tebe miloval. Když pak již nyní odcházíš, zármutkem velkým mne daříš, ale což tomu říci mám, choť tvůj již sám Kristus Pán.*“¹³³ Celá konstrukce sloužila knězi také jako paralela mezi světem živých a světem mrtvých, kdy manželka, zástupkyně „druhé strany“, vystupovala jako postava ve své smrti hluboce vědoucí a osvícená. Naopak lidé žijící v pozemském světě byli nepřímo líčeni jako lidé zaslepení a snadno podléhající svým vrtkavým emocím. Text tedy nabízí i jistý pohled na motiviku smrti, kdy smrt je charakterizována jako stav prozření.

Dalšími osobami, s nimiž žena navazovala vztahy, byli **přátelé a sousedé**. K nim nijak povinována nebyla, nicméně v pohřebních kázáních byla naznačena potřeba jejich vzájemné shody a konsenzuálního soužití, i když je třeba uvést, že se vyskytovala spíše zřídka. Častěji se tyto osoby objevovaly skrze přímou řeč kněze k pozůstalým, kde bývají po manželu, případně dítkách, také oslovováni. Netřeba zmiňovat, že zejména přátelé a sousedi tvořili důležitý nástroj sociální kontroly uvnitř městské komunity a stávali se tak nepřímo svědky života zemřelé. Jiří Nymburský o Dorotě Zárybnické například roku 1617 píše, že byla „*v susedství pokojná, obcování nepohoršlivého*“ či že smrt připravila „*slovutným a poctivým panim matronám spolusousedu a věrnou tovaryšku*“.¹³⁴

V pohřebním textu se jako hlavní pozůstalá osoba neobjevovala pouze postava truchlícího manžela, ale také **děti** zemřelé. Pokud se mezi dětmi vyskytoval mužský potomek, zaujímal v pohřebním kázání hned po manželu druhé nejsilnější postavení. Stejně jako manžel i syn vystupoval jako muž, jenž v nastalé situaci přichází o ženinu záštitu, v tomto případě ochranu a podporu zejména mateřskou. Synovi byla v rodinném prostředí přirozeně věnována daleko větší pozornost jak po stránce materiálních, tak i citových investic. Jedině v mužském potomku spočívala naděje pro pokračování rodo-

---

¹³³ Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

¹³⁴ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7. přív., Knihopis č. 6506.

vých tradic v přímé linii. Ve zkoumaných pramenech se postava truchlící dcery neobjevovala vůbec. Pokud byl zármotku syna ponechán v pohřebním textu větší prostor, takřka ve všech případech se jednalo o stejnou motiviku jako u ženina manžela. V pohřebním kázání Pavla Nonnia Heřmanoměsteckého roku 1615 uzavíral celý text Jakub Špáta, mladší syn zemřelé Doroty Špátové: „*Matička má roztomila od mne se oddělila, kteréhož věkem mladého měla, a jediného. Ach úpím, mdlím v zarmoucení, mamičko, mé potěšení. Nadál jsem se v živobytí, že tě budu dlouho míti, aj krom naděje smrt lítá přesřihla rychle tvá líta. I kdož mi tě zas navrátí? Kdo? Má nejmilejší máti*“.¹³⁵ Pavel Nonnius dětem věnoval i část mluveného consolatia: „*My též dítky přemilostné, nenestež toho bolestně, že matičku Pán Bůh vám vzal, kterýž dávám, zase odňal. Máte ještě pana otce, za nějž vy se Bohu modlte, v poslušnosti věrně stůjte, milujte a nehněvejte, v bázni Boží trvajíce, jiným ku příkladu jsouce*“.¹³⁶ Jan Iacobides Benešovský promlouval k dětem již dospělým, kteří se pohřbu své milované matky Anny Košetické roku 1607 zúčastnili i se svými vlastními rodinami: „*[P]ani Annu Košetickou, jinak Zášku Řečickou, vlastní paní mateř Vaši Milosti, že jste nad tím nemálo než velice spolu i s sestrami nejmilejšími i s jejich milými pány manžely a švagry Vaši Milosti velice se zarmoutili, srdnatě kvílili [...]. Teď pak již i přenejmilejší paní mateř, kteréž jste týchž dnův k sobě do měst pražských s nemalým potěšením očekávati ráčili, též Pán Bůh k sobě pojíti ráčil. Z čehož rozuměti, že nemalý než veliký zármotek míti ráčíte*“.¹³⁷

Zvláštním oddílem souboru zkoumaných pramenů jsou pohřební kázání, jež provázela na poslední cestě **dítě**, případně spolu s jeho matkou. Nejenže tato kázání vybočují svou délkou a strukturou, ale volila i zcela jinou tematiku a útěšnou strategii. Jak už bylo výše napsáno, úmrtí dítěte nebylo v raném novověku výjimečnou událostí, která by se po emotivní stránce nějak výrazně lišila. Dětská mortalita byla v této době velmi vysoká. Svou zásluhu na tom měla hlavně existence nejrůznějších dětských nemocí, ruku v ruce jdoucí s nedokonalou znalostí v oboru lékařství. Míra zármotku nad ztrátou potomka se patrně úměrně odvíjela podle věku. Čím více bylo do dítěte investováno, a to jak po stránce materiální, tak i citové, tím více mohl raně novověký rodič vnímat tuto událost jako tragickou. Při úmrtí novorozeněte byl kladen hlavní důraz na křest. Dítě

¹³⁵ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

¹³⁶ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

¹³⁷ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

muselo projít křtem, aby mohlo být spaseno. Z tohoto důvodu byla dána pravomoc provádět křest také do rukou porodních bab.¹³⁸

Porod samotný i veškeré s ním související úkony a starosti náležel čistě do ženského světa. Mužům byly tyto věci, jako jedny z málokterých, přísně zapovězeny. Bolest, jež zrod nového člověka provázela, byla přisouzena ženě, a to jako trest za první hřích, kvůli němuž byl člověk vyhnán z věčného ráje. Tak uvádí i Matěj Passonydes Ješinský při pohřbu Kateřiny Slámové roku 1613: „*Co se dotýče porodu těžkosti, jest pokuta hřícha. Bolesti roditi budeš. Toť ovšem hřích působí, před porodem, v porodu i po porodu. Ale byť pak i největší těžkosti byly, soužení, trápení, však milujícím Boha, to vše k dobrému napomáhá*“.¹³⁹

V pohřebních kázáních bylo ale stejnou měrou hleděno i na radost, která je matce vlastní, pokud přivede dítě na svět. Tento fakt nezapomněl zmínit ve svém kázání kupříkladu Jiří Nymburský roku 1617 nad mrtvým tělem Doroty Zárybnické: „*Jako žena, když rodí, bolest má, nebo přišla hodina jejího porodu a bolesti: ale nepřišla hodina smrti její. Protož když porodí dítě, již nepamatuje na bolest pro radost, že se narodil člověk na svět*“.¹⁴⁰ Pohřební kázání přistupovala k úmrtí dítěte s největší vážností a úctou. V hlavních pasážích bylo vynecháno laudatio a velmi často i personalia, jež by zvláště při úmrtí novorozeňat zcela postrádala logiku. Zkoumané prameny nabízejí celkem tři pohledy, z nichž pouze jeden se týká úmrtí matky spolu s dítětem.

Měšťanka města Rokycan Kateřina Slámová opustila svého manžela roku 1607 krátce po porodu jejich syna Adama, jenž sám nedlouho předtím opustil pozemský svět. Kněz Matěj Passonydes Ješinský se v první části svého pohřebního kázání věnoval převážně Adamovi. Symbolem celého kázání, tak jako mnohých jiných, se stala dětská nevinnost, andělská čistota a věrná oddanost božské vůli. Matěj Ješinský Adama Slámu a jeho krátkou životní pouť připodobňoval k věrnému a poslušnému poslů, jehož cesta

---

¹³⁸ „Zármutek nad smrtí dítěte patřil i v období raného novověku mezi základní lidské pocity, avšak jeho intenzita nemusela být vždy stejná. V prvé řadě se tyto pocity odvíjely od stáří dítěte, jež zemřelo. Pokud ze světa odešlo novorozeně, bylo dále rozhodující, zda stačilo projít křtem. Zatímco smrt nepokřtěného dítěte byla považována za obrovskou tragédii, hlavně pro dítě samé, úmrtí pokřtěného novorozence nebylo nímáno s takovou bolestí a zármutkem“; P. Král, Žena a smrt v 16. a 17. století, in: M. Lenderová a kol. (edd.), Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století, Praha 2002, str. 106.

¹³⁹ Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

¹⁴⁰ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV. 7 přív., Knihopis č. 6506.

měla být záhy naplněna: „*Jestli pak co dobrého a potěšitelného, spasitelného okušujem a spatřujeme, sotva dobře na to pohlédnouti můžeme, hned bez meškání jíti musíme, tak Adam, poslíček milostný, hned k tomu městu nebeskému z života matky poslán byl, nedlouho pracoval, an již došel k tomu, od kteréhož poslán byl, na něco málo v tomto světě popatřil, všeho pominouti, maje přikázáno, aby šel, musil*“.¹⁴¹ K pozůstalému Danielu Slámovi byla přednášena slova, jež prezentovala jeho syna jako poslušného svého otce, otce nejvyššího, Boha, jehož vůle je vůlí vševidoucí. Lidská bytost není apriori určena k tomu, aby tuto vůli ve své nedokonalosti prohlédla, natož se ji snažila ve svém nerozumu soudit. Přesto si kněz uvědomoval manželův smutek a bolest nad dvojitou ztrátou svých nejbližších a text prokládal slovy útěšnými a plnými pochopení: „*I dost u vás Danieli provedla, když Vám Adama synáčka odvedla. V nebi se raduje, Vás zde ponechal, svou smrti za sebou jíti přikázal. Byl ku potěšení, jež sem miloval, mně těšil, často se mnou se obíral, řekl sem: Dejž Bože šťastný zrost jemu, ku potěšení otci jeho milému. Ej, jináče ráčil Bůh učiniti, jej raniv, přikázal do země jíti. Odšel, byla jeho a ne naše vůle, jemuž čest, chvála, vše od něho milé*“.¹⁴²

Druhá část pohřebního kázání byla věnována matce Adama Slámy, paní Kateřině. Tento díl pohřebního textu již více zabíhal do podrobností rodinného života Slámových. Kněz Matěj Passonydes Ješinský popisoval okolnosti, jež vedly k tragickému skonu matky se synem. U Kateřiny Slámové bylo hleděno, krom klasických ženských ctností, na roli oddané manželky a matky budoucího pokračovatele rodové tradice. Paní Kateřina tuto svou úlohu podle zmíněného kněze nejen naplnila, ale plna pocitu mateřské zodpovědnosti a starostlivosti se rozhodla svého milovaného syna oddaně doprovázet: „*A jako dobré poselství obveseluje, tak zase smutné velmi zarmucuje, ano častokrát i k smrti přivodí, jakož někdy pani Kateřině bylo veselé poselství s nebe od Boha, když ji Adama synáčka ráčil dáti, tak zase smutné bylo, když jej vyníti a z tohoto světa povolati ráčil, kteréžto poselství zarmoucenou až k smrti dotklo. [...] [B]yla blížící se ku porodu, a však když ji Pán smutným poselstvím navštívil a Adama synáčka prostředkem smrti povolal, v noci po pohřbu synáčka obořili se na ní bolesti, nímiž navštívená z tohoto světa za synáčkem milým svým vykročila*“.¹⁴³ Kněz se konkrétně zmiňoval i o posledních chvílích zemřelé: „*O přítomných jak ji potěšovali. V ten čas, když ona umí-*

---

¹⁴¹ Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

¹⁴² Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

¹⁴³ Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

*rala, potěšovali ji: Neboj se, všaks porodila syna. Domnívali se, že ji tím potěší a život zachovají. O kterémž potěšení sám Spasitel mluví ráčí. Žena, když rodí, zármutek má, nebo přišla hodina její, ale když porodí dítě, již nepamatuje na soužení pro radost, že se narodil člověk na svět“.*¹⁴⁴

Daleko větším zármutkem procházeli rodičové, kteří o svého potomka přišli mnohem později než přímo při jeho narození. Kněz se v kázání většinou uchyloval ke klasickému zobrazení dětské duše jakožto nevinné a čisté. Listina hříchů a lidských prohřešků byla v případě úmrtí dítěte knězem prezentována jako nepopsaná. Takové dítě směřovalo rovnou do božské náruče svého božského otce. Dětská přítomnost v ráji nebeském byla v pohřebních textech popisována jako existence výhradně privilegovaná: „*Co jen nevinátka odsud vyňatá v novém Jeruzalémě činí? Praví svatý Jan, že Beránka neposkvrněného kamsekoli obrátí, s veselostí nevypravitedlnou následují. Nu, již rodičům není potřebí se o ně starati, čím by je měli odívati, neb nasycovati. Beránek neposkvrněný rouchem nevinnosti ráčí je přiodívati, ne pokrmy a nápoji hmotnými, ale samým sebou nasycovati. Neb je (prý) sobě ze všech lidí (ne pomíjejícím stříbrem a zlatem, ale krví svou vlastní) vykoupil, v ustech jejich lži nenalezl, bez poskrvny hřícha od tud je vytrhl“.*¹⁴⁵ Tato slova byla pronesena ústy Jana Václava Rodeda, který roku 1607 promlouval nad mrtvým tělem Anny Samcové, „*kteráž mající věku svého pŭlpáta léta a šest neděl, v pátek minulý ve čtyrymecýtma hodin v Pánu Bohu usnula“.*¹⁴⁶

Jan Václav Rodeda se snažil ukonejšit pozůstalé rodiče pomocí předem vyřešených a následně zodpovězených otázek, jež by mohly v bolesti nad ztrátou vychovávaného potomka rodičům přijít na mysl. Zaměřil se tedy hlavně na popis činností a kratochvílí, jež na takové děti v nebi čekají, snažíc se zdůraznit, že není důvodu, proč by se měli pozůstalí rodiče o své dítky v nebi strachovat. Kněz tedy pracoval převážně s typickou lidskou vlastností, jakou byla starost o jejich blízké: „*Když na očích dítek nemáme, myslíme co jen dělají, kterak se mají, tuto svatý Jan v svém zjevení tvrdí, že před obličejem Pána Boha radostně plesají. A málo výšeji dokládá, že slouží jemu ve dne i v noci v chrámě jeho a ten, kterýž sedí na trůnu, kralovati bude nad nimi, nebudou lačněti ani žízněti více a nebude bít na ně slunce ani žádné horko. [...] Kterých rodičův dítky k tomu Pánu svrchovanému se dostávají, medle mají-li plakati, čili se radovati a*

---

¹⁴⁴ Národní knihovna Praha, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

¹⁴⁵ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 3, Knihopis č. 1708.

¹⁴⁶ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 3, Knihopis č. 1708.

*Bohu z také milosti děkovati, vinšujeme našim dítkám dobrého, nad život věčný i co může býti lepšího?*¹⁴⁷

Podobným způsobem jednal ve svém kázání roku 1620 také Jan Hertvicius Pražský, jemuž se útěšným motivem pro úmrtí tříleté dcery stala metafora v podobě svatby s Ježíšem Kristem. V textu uváděl i tragické okolnosti, jenž vedly k náhlé smrti vytoženého potomka, jehož příchod na svět se stal pro rodiče radostnou událostí: *„Aj nastojte! Jakt' se jest radost srdce jejich upřímá rychle proměnila v bolest, zármutek, pláč a nařikání? Nebo za dvě léta, šestnácte neděli a čtyry dni vejšeji s ní se potěšujice, laskavě a pilně chovajice a vždy víc a víc z jejího zrostu a z milostného na sebe vzhledání, i z přivykajícího promlouvání se radujice, než se nadáli roz nemohlo se dítě, skonalo těžce až právě dočkavši ted' léta přítomného 1620. Dnes 15. měsíce února s mnohou žalostí a pláčem jak rodičův, tak přátel milých při hodině 15. umřelo, příkladem svým, že nic stálého na světě není, aby proměny vzítí a po radosti zármutku míti nemohlo osvědčivši“*.¹⁴⁸ Text nabízel truchlícím pozůstalým jedinou vysvětlující alternativu pro náhlý odchod jejich dcery. Kněz prezentoval zemřelé dítě jako vyvolenou bytost, kterému byla dána čest vstoupit do manželského svazku se samotným Spasitelem. Jan Hertvicius Pražský se stejně jako jeho předchozí kolegové inspiroval reálným životem a starostmi vyplývající z výchovy jakéhokoliv potomka: *„Zasnoubím tě sobě na věčnost, zasnoubím tě sobě pravím, v spravedlnost a v soudu, a v dobrotivosti, a v hojném milosrdenství. Jakémužto zasnoubení, abyhcom lépeji vyrozuměli, zarmoucených rodičův potěšili, samých sebe v víře potvrdili, jak veliké lásky ženich nejžádostivější Ježíš Kristus k této své milé nevěstě ráčí dokazovati, budeme se učiti“*.¹⁴⁹ Ve srovnání s ostatními pohřebními texty věnující se úmrtí dítěte Jan Hertvicius Pražský jako jediný připouštěl možnost nalomení osobní víry v božskou prozřetelnost, jež snesla utrpení a muka nemoci na bytost tak čistou a bezúhonnou, jakou je dvouleté dítě. Tuto pochybnost kněz kontroval zkouškou oddanosti a pokoře před božskou vůlí, jejíž motivy jednání není shůry dána obyčejnému smrtelníku znát či snad pochopit: *„Ale co tomu říci? Zdali na ukřutnost smrti sluší nařikati? Zdali s uložením věčným věčného Boha v soud vstupovati? Odstup to, soudové zajisté Boží jsou soudové dokonalí, občerstvující duši, Hospodinovo svědectví pravé, moudrost dávající neumělým. Na soud tedy ten Boha našeho (pokudž nám*

¹⁴⁷ Národní knihovna Praha, 54 I 11.371 přív. 3, Knihopis č. 1708.

¹⁴⁸ Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

¹⁴⁹ Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

*v slovu svém se zjevil) ó rodičové slzy vylévající pohledíte a tak sobě v zármutku vašem, ovšem spravedlivém, lékařství hledáte“.*¹⁵⁰

Závěrem lze shrnout, že pohřební kázání nad zesnulými dětmi patří obecně k nejemotivnějším. Text se snaží postihnout především pocity pozůstalých rodičů, ač se pohřební kázání stále drží mezi mantinely danými církevní věroukou.

Ars moriendi

Ars moriendi ve své původní podstatě představovalo poslední úkony člověka, které musely být fakticky naplněny, aby duše dotyčného byla připravena pro další fázi své existence. Vymezení obsahu tzv. „dobrého umírání“ byl věnován prostor v předchozí kapitole. V zásadě mezi ně patřily čtyři hlavní počiny – šlo o zpověď, svaté přijímání a poslední pomazání. Hranice mezi ars vivendi a ars moriendi se na počátku raného novověku začala postupně stírat.¹⁵¹ Leitmotivem celého lidského života se mělo stát neustálé pamatování na blížící se konec, jenž nemohl smrtelník nikdy dopředu přesně znát. Do popředí se začalo dostávat tzv. **memento mori**. Lidský život se měl skládat z činností, jež odváděly pozornost od hmotných statků, pozemských radovánek či jiných, ne právě duchovních, vazeb na pozemský život.

Memento mori nemá ve zkoumaných pohřebních kázáních nijaké pevnější vazby na úděl ženského pohlaví v raném novověku. „Pamatování na smrt“ mělo obecný charakter prakticky závazný pro každou osobu bez ohledu na to, zda se jednalo o muže či ženu. Přesto se zcela logicky procentuelně podílelo na celkové stavbě pohřebních textů nejvíce. Pro kněze a posléze jeho posluchače se nemohla najít lepší příležitost, jak upozornit na tuto součást životního běhu raně novověkého člověka než tato okolnost, jakou pohřeb blízké osoby bezpochyby byl. Kněz měl nejrůznější možnosti, jak docílit maximálního výtěžku z dané situace. V první řadě se většinou lze setkat s charakteristikou smrti obecně. Smrt byla v pohřebních kázáních prezentována jakožto stav nepředvída-

---

¹⁵⁰ Národní knihovna Praha, 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

¹⁵¹ „Původní středověké návody jak dobře umřít, které kladly rozhodující předpoklady dobré smrti až na samý konec lidského života, se postupně začaly proměňovat na přípravy ke smrti v 'novém stylu'. Hlavní snahou těchto naučení bylo dojít k dobré smrti skrze dobrý život. Umění zemřít tak bylo nahrazeno uměním žít“; P. Král, *Knihy o dobrém umírání v českém prostředí ve druhé polovině 16. a první půli 17. století*, in: M. Holý – J. Mikulec (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007, str. 8.

telný, neúplatný a nikoho nešetřící. Tento obraz smrti sloužil k názornému poučení, jež nabádalo, ve vztahu ke smrti, k jisté životní obezřetnosti a prozíravosti. Při pohřbu Magdaleny Mácerové roku 1625 tak bylo například řečeno: „*Břidkou kosou ta smrt seče, co se ji koli namece, nešetří panny, dítěte, ženy, i kmetě. [...] Hle jaká síla té smrti, teď na nás poslaná jesti, dnes krásná panna, mládenec, třetí den jich krásy konec*“.¹⁵² Nepředvídatelnost smrti asi nejlépe znázornil Pavel Nonnius Heřmanoměstecký při kázání nad mrtvým tělem Doroty Špátové roku 1615, kterému efektně posloužil následující příběh: „*Ptal se voráč plavce, kde by otec jeho umřel? Odpověděl plavec, že na moři. Kde děd? Na moři. Kde praděd? Na moři. Kde dědův děd? Též že na moři. I řekl mu voráč: A což ty se pak moře nebojíš, že na ně často vstupuješ a na něm se plavíš? Zeptal se ho zase plavec: A kde medle tvůj otec umřel? Odpověděl mu voráč, že na loži. Kde děd? Na loži. Kde praděd? Na loži. Kde dědův děd? Na loži. I řekl mu zase: A což ty se pak na loži umřítí nebojíš? Odtud učiti se můžeme, že nezáleží na tom, kde kdo umírá, a že sluší smrti na každém místě čekati*“.¹⁵³

Samotná příprava na smrt měla být běžnou součástí lidské každodennosti. Obsah celého životního cyklu byl určen především jeho finále, tedy smrtí: „*Znejmež, že tento život nic jiného není nežli ustavičné pospíchání k hodině smrti*“.¹⁵⁴ Jan Iacobides Benešovský chválil roku 1607 zesnulou Annu Košetickou právě pro její pečlivost ve věcech posledních a zároveň tak vybízel k následování jejího příkladu, jenž je jediným směrem vedoucím k věčné spáse: „*Nebyla jest taková tato pobožná, Bohu i lidem milá matrona, kteráž ačkoliv od Pána Boha poctivými přibytky i jinými dary Božskými, jichž tělo naše potřebuje, obdařená byla, však v tom naděje své neskládala, nýbrž že umřítí, toho všeho zde nechati, do země navrátiti se musí, na to pobožnou paměť měla. Nebo na dvě léta před svou smrtí rubáš, hazuku a jiné k tomu náležité věci, i truhlu, v níž by mrtvé tělo její odpočívalo, sobě přichystala. I my každodenně po zemi šlapajíc a jí nohama stírajíc, jako bychme sobě každé hodiny hrob kopali, tak sobě to v myslí opravdově rozjímejme a tudy mnohým hříchův ucházeti moci budeme*“.¹⁵⁵ Jan Iacobides Benešovský se ve svém pohřebním kázání nevyhýbal ani expresivnějším vyjádřením. Svě posluchače odrazoval zejména od přílišného lpění na pozemském životě a jeho materiálních hodnotách, jež

---

¹⁵² Knihovna Národního muzea, sign. 15 F 12, Knihopis č. 6819.

¹⁵³ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

¹⁵⁴ Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

¹⁵⁵ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

sice člověku poskytují životní pohodlí a jistoty, nicméně v žádném případě nepřinášejí záruku kvality života věčného: „*Nechť se kdo chtí, jak chtí, chlubí a vynáší s svými nákladně vystavenými domy, hrady, zámky a veselými paláci, však vždy naposledy jim na to přijde, že musejí do zemního, tmavého a smradlavého domu pohřbeni a pochováni býti. Aniž ve všem širokém světě tak bezpečného města, hradu a zámku není, aby v něm lidé rozličným bídám, nemocem a naposledy i smrti poddáni býti nemusili*“.¹⁵⁶

V pohřebních textech se v zásadě objevují i klasická ars moriendi, která berou v potaz i průběh posledních chvil zemřelé. Velkou váhu měla řečnickova slova, která stvrzovala skutečnost, že umírající byl obklopen svými nejbližšími, učinil poslední zpověď a s věrnou oddaností se pokorně a tiše odevzdal do rukou Božích. Tento závěrečný okamžik lidského života byl ale vždy prezentován jako úspěšný výsledek předchozích hodnot, které dotýčná důsledně a ráda vyznávala. Memento mori tak zůstávalo v pozadí již od počátku lidské existence až po její očekávaný konec.

3. 2. Hlavní motivy „ženských“ pohřebních kázání

„*Živát jest zajisté řeč Boží a mocná a pronikavější nad všeliký meč na obě straně ostrý a dosahujeť až do rozdělení duše, i ducha, kloubův, i mozkův v kostech a rozeznávat myšlení i mínění srdce*“.¹⁵⁷

Hlavním motivem pohřebních kázání nebyla pouze smrt a předcházející život, o nichž samozřejmě bude řeč také, ale i další mnohá související témata, která je provázela a zároveň doplňovala a která vytvářejí svůj samostatný obraz. Právě tyto náměty se staly výchozím bodem pro následující pasáže. Na příštích řádcích bude věnována pozornost jevům, jež byly v pohřebních kázáních standartně uváděny a jež dokreslují obraz ideální ženy o obraz idey křesťanského světa, v němž ženy žily a umíraly, optikou právě tohoto pramene.

Přirozeně se větší část textů orientovala především na vyobrazení **smrti** samotné. Ta hrála v cyklu křesťanského života nejpodstatnější úlohu. Sám kněz Štěpán Olomučanský Kouřimský ve svém kázání nad Voršilou Sudovou roku 1617 uváděl, že

---

¹⁵⁶ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

¹⁵⁷ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

„lepší jest den smrti než den narození mého“.¹⁵⁸ Nutno říci, že tato poznámka je po pravdě všeřikající. Smrt měla být cílem životní poutě každého člověka. Z tohoto důvodu bylo také záhodno se na ní pečlivě připravovat a nic nepodcenit. Narozdíl od dnešního pohledu na poslední okamžiky lidského bytí se v raném novověku v žádném případě nejednalo o reflexi zcela negativního charakteru. Církevní nauka jasně definovala smrt jako stav přechodný, stav, jenž po špatném nabízí lepší. Smrt byla prezentována jako odměna po strastiplné cestě životem, na kterou bylo lidstvo svrženo z ráje. Ráj pozemský tak byl po vykupitelské smrti Ježíše Krista, Syna Spasitele, nahrazen rájem nebeským, posmrtným, tedy nastávajícím po smrti. Kněz často nezapomněl zdůraznit ani fakt, že teprve smrtí Ježíše Krista na kříži byla smrt navždy vykoupena. Jen díky Ježíši Kristu bylo věčné zatracení smrti poraženo a možnost věčné spásy a života naopak nabídnuta každému, kdo bude následovat jeho naučení dané od Boha. Od tohoto okamžiku není třeba se smrti obávat, smrt byla poražena, samozřejmě pouze v tom případě, pokud bude život naplněn obsahem těchto naučení. Všechny tyto křesťanské teze sloužily duchovnímu jako hlavní zdroj pro pasáže útěšného charakteru, tedy consolatio. Kněz se tímto způsobem snažil odbourat obavy ze smrti, mnohdy zapříčiněné stále ještě přežívajícími představami pohanských předků, a zároveň poukázat na stěžejní církevní témata týkající se správného křesťanského života.

V tomto smyslu smrt nejlépe vystihnul Jiří Nymburský, jenž se o ní vyjadřuje nad mrtvým tělem Doroty Zárybnické roku 1617 tímto způsobem: „*Jest podobná sršni žahadla zbavenému, kterýž svým bručením člověku strašlivý jest, avšak nic uškoditi nemůže. Jest podobná nákeřniku zbraní nemajícímu, kterýž ač ovšem hrozný jest, však bez zbraně nic provésti nemůže. Tak smrt naše, ač hrozná a strašlivá zdá se býti, že člověka do prachu země vložiti má, ale však ublížiti nic nemůže, anobř člověku k dobrému napomáhá. Kristus zajisté smrtí svou smrt naši shladil a svým slavným od mrtvých vstáním nesmrtnosti nám dobyl. Nebo nemožné jest, aby oudové v hrobě zůstati měli, poněvadž hlava jejich vstala [...]. A jakož Samson rukou silnou, jsa pln ducha Hospodinova, lva roztrhl, tak Kristus rukou silnou smrt naši přemohl a všecku moc ji odňal“.¹⁵⁹ Stručněji se o smrti zmínil Pavel Nonnius Heřmanoměstecký ve svém kázání nad Dorotou Špátovou roku 1615: „*Jezu Kriste Boží Synu, jenž z nebe pro naší vinu zstoupil, by**

---

¹⁵⁸ Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

¹⁵⁹ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

nás hříchův zprostil, d'ábla, smrti, pekla zhostil“,¹⁶⁰ zároveň ale také potvrdil výše psané: „*Tak smrt, pohledíme-li na ní očima duchovníma, k mnohému dobrému nám slouží: skrze ní obnovení budeme tak, že tělo, které se rozsívá porušené, vstane neporušitelné, které se rozsívá nesličné, vstane slavné, které se rozsívá nemožné, vstane mocné“*.¹⁶¹

Zde se tedy formovala představa smrti jakožto pokojného spánku, odpočinku, jenž následuje po náročné cestě životem. Pohřební kázání navíc nezapomínala upozorňovat ani na fakt, že smrt je lidskému pokolení dána od Boha a že vše co přichází od něj je lidstvu prospěšné a užitečné. Jak psal kněz Václav Nymburský při provázení mrtvého těla Doroty Bolendové roku 1609: „*Od Boha má sobě dané, právo, dílo dokonalé, chudé, mladé i bohaté napořád bere země té, neb jest dveřmi do té vlasti, té neskonalé radosti“*.¹⁶² Václav Nymburský poukazoval i na další vlastnost, jež je v pohřebních kázáních smrti přisuzována, a to spravedlnost. Jediná smrt je spravedlivá. Nehledí na majetek, krásu, věk ani pohlaví. V této souvislosti lze najít také nepřímý odkaz na memento mori. Před smrtí si nemůže být nikdo a nikdy jist, jelikož jejím měřítkem není žádná z pozemských záležitostí, ale nevyzpytatelná a spravedlivá Boží vůle. A právě proto je potřeba na smrt nezapomínat, ba naopak svou mysl k ní neustále upínat. Slova Václava Nymburského rozhodně nebyla výjimkou, řádky vypovídající o nestrannosti a neúplatnosti smrtelného lože se objevovala takřka ve všech pohřebních textech. Například Matěj Passonydes Ješinský roku 1613 psal: „*Kdož dí, že jest bezpečnú živu býti? An mladý, starý musí z světa jíti. Smrt ukrutná nešanuje žádného, pannu krásnou, ni mládence krásného“*.¹⁶³ Smrt a její reflexe církevní optikou byla jednoduše jednou z prioritních částí pohřebních kázání. V žádném případě neměla vzbuzovat ani hrůzu ani pohrdání, ale naopak vidinu božského odpočinku, úctu a respekt.

Smrt, kterou na lidi přivedl sám Bůh, byla jedním z důsledků porušení božských pravidel v ráji. Lidem byla od počátku věků dána možnost žít věčně a svobodně v božské přízni a blahobytu. Ráj, jenž Bůh stvořil, byl ve své podstatě dokonalým prostorem, v němž vládla božská harmonie, krása a spravedlnost. Člověk však porušil důvěru, kterou v něj vložil jeho Stvořitel, a podlehl pokušení d'ábla v podobě nabízeného jablka. Do ráje tak s lidskou slabostí vstoupilo mravní zlo, které v ráji stvořeném Bo-

---

¹⁶⁰ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198

¹⁶¹ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

¹⁶² Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

¹⁶³ Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

hem nemělo své místo. Člověk tak musel ráj opustit a vydat se všanc smrtelnému životu se všemi jeho radostmi a strastmi. Zároveň na něm ulpěl **prvotní hřích**, nebo také hřích dědičný, který je na každého dalšího potomka Adama a Evy snesen již při jeho početí. Existence každého člověka na zemi je tak již od svého základu existencí hříšnou. Teprve mučednickou smrtí Ježíše Krista měl být tento hřích z lidského pokolení sejmut. Otázka prvotní hříchu, zejména potom jeho dědičnosti, se stala podnětem k mnoha diskusím již od raného středověku. Toto téma na dlouhou dobu uzavřel až Tridentský koncil, který probíhal v letech 1545-1563 a který definoval prvotní hřích za dědičný pro celé lidské pokolení. Odejmutí tohoto hříchu lze dojít jedině znovuzrozením skrze Ježíše Krista, tedy křtem, díky němuž je člověku prominuta vina a trest za prvotní hřích, je mu však ponechána žádostivost. Lidská bytost bude tedy pokoušena po celý svůj život a je pouze na ní, aby dokázala, zda je hodna božské přízně.

V pohřebních textech byl prvotní hřích nejvíce uváděn v přímé souvislosti se smrtí samotnou. Kněz často poukazoval na fakt, že smrt nebyla člověku přisouzena od počátku věků, ale byl smrtí potrestán za porušení božských přikázání, která byla v ráji stanovena. Pro toto provinění byl také ženě přisouzen úděl přivádět na svět další lidskou bytost, též zatíženou touto vinou, v bolestech a v krvi. Žádný z pohřebních textů, věnovaných výhradně ženám, ale za tento prohřešek neobviňoval pouze jedno z pohlaví, jak by se mohlo předpokládat. Prvotní hřích byl v pohřebních kázáních reflektován jako poklesek obou předků, Adama i Evy. Například Pavel Nonnius Heřmanoměstecký ve svém kázání nad Dorotou Špátovou roku 1615 vysvětluje: *„Jako sen z vlhkosti a par z žaludka vystupujících (kteréž nervy a průduchy žilek, aby svého díla konati nemohli, zacpávají) pochází, tak také i smrt z vlhkosti a páry. Ale z jaké vlhkosti a páry? Když Adam a Eva z zapověděného stromu ovotce jedli, tehdy hned ta jedovatá a smrtečná pára z srdcí jejich k hlavě i ke všem oudům prošla a je pronikla tak, že člověk proto učiněn jest smrtečný. Řekl zajisté Bůh člověku prvnímu, z každého stromu rajského svobodně jísti budeš, ale z stromu vědění dobrého a zlého nikoli nejez, nebo v kterýbykoli den z něho jedl, smrtí umřeš. Prach jsi a v prach se navrátíš“*.¹⁶⁴

Člověk obecně byl chápán jako stvoření nedokonalé, nezodpovědné a k hříchu náchylné. Studované prameny nabízejí i mnohem emotivnější přístup k celé problematice. Václav Kryštof Ounhošťský se kupříkladu při pohřbu paní Ludmily Kristofky rozhorlil: *„Nejprve abychme všickni poznali, jak d'ábel hrozný a nestydatý lhář jest, jehož-*

---

¹⁶⁴ Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

*to lži tak jsme my bídně oklamáni a svedení. Nebo co nám sliboval, jestli bychom jedli ovotce z stromu zapověděného proti záповědi Boží, že budeme jako bohové, pěkně jsme bohové, když se tak bídně a opovrženě roditi, když hned téměř od narození po všeckny dni života našeho s rozličnými neduhy a nemocmi zápasiti, nimi se trápati a začasťe pro velikou bolest a krutost nad sebou rukama lomiti musíme. O že jsme kdy tomu pekelnému lháři, ďáblu, uvěřili a jemu tak bídně od Pána Boha, Stvořitele našeho, odstrčiti a odvesti se dali“.*¹⁶⁵ Životní útrapy a smrt tak vstupovaly do zcela jiného světla. V pohřebních kázáních nebyla smrt vysvětlována jako věc přirozená, Bohem člověku přisouzená, nýbrž jako věc, kterou na sebe člověk sám přivodil svým nezodpovědným jednáním, vymykajícím se božím přikázáním. Pro posluchače z toho plynulo jasné poučení. Boží zákony jsou následováníhodné a pro člověka dobře smyšlené a prospěšné.

Bůh a jeho činy jsou ostatně dalším tématem, kterému se pohřební kázání bezvýhradně věnovala. Bůh byl lidské bytosti přirozeně nadřazen, stál na vrcholu celistvé hierarchie světa. Příčiny jeho konání, jak už bylo naznačeno v předešlém odstavci, nemusejí být člověku známy či člověkem pochopeny, o jejich důležitosti a užitečnosti však nelze pochybovat. Ostatně člověk není v žádném případě kompetentní bytostí, jež by mohla soudit boží konání. Homiletika jasně naznačovala nesmyslnost takového jednání. Bytosti nedokonalé a zrádné, jak se bytosti lidské v církevní historii zapsaly, nemohly hodnotit skutky dokonalého života. Tvář Boha pohřební kázání ukazovala podle konkrétní potřeby, které daný text vyžadoval, jako tvář přívětivou a milosrdnou nebo jako tvář hrozivou a trestající. Negativní vyznění se samozřejmě týkala hříšníků a hříšnic, kteří nedbali božích přikázání a svou duši zatěžovali pozemskými statky a radovánkami, zatímco by svou mysl měli upínat k hodnotám převyšujícím jejich existenci, tedy k hodnotám duchovním. Veškeré věci, jež jsou přítomné v pozemském světě, přicházejí od Boha. Boží existence byla zkrátka zobrazována jako všeobjímající a vševidoucí. Důležitou součástí božích činů byl jejich dobrý účel, ačkoliv se mohla zdát být opačného charakteru. Boží existence měla právo s existencí lidskou nakládat dle svého uvážení. Pohřební kázání hovořila o Bohu v několika intencích.

V prvé řadě byl Bůh reflektován jako Bůh – Stvořitel. Bůh byl chápán jako jakási esence, základ, z něhož vzešlo veškeré bytí pozemského světa. Pohřební text většinou nezapomínal upozornit na fakt, že stejně jako umělec zná všechny svá díla, která vytvořil, tak Bůh zná každého člověka na zemi. Kněz se tak snažil vzbudit ve svých po-

---

¹⁶⁵ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

sluchačích pocit zodpovědnosti za své činy, které se mnohdy vzpíraly křesťanským hodnotám. Správně řekl Matěj Passonydes Ješinský, jenž roku 1613 káral pozůstalé po Kateřině Slámové za jejich hříšnost a opožděné kání se: „*Nepravosti vaše rozloučili vás s Bohem vašim a hříchové vaši spůsobili to, aby skryl svou tvář před vámi a neslyšel vás. To ovšem všickni znají, všickni málo dbají, když Pán trestati ráčí a v čas tento zarmoucený dítky odnímá, všickni nařikají, všickni křičí, všickni pláčí, a prvé veřejně na hříchy své neplakali, jich neoplakávali, před tím Pána, aby ukrotili. Medle jen jací jsme bez navštívení Páně, Sodomu a Gomoru nepravostmi převyšujeme*“.¹⁶⁶

Kněz zároveň pozůstalým přibližoval pohnutky, jež mohly vést k nepříznivým událostem v jejich životech. Bůh tedy nebyl pouze milosrdný, ale také kárající. Jan Iacobides Benešovský se ve své úvaze o příčinách božích trestů nabízel i zajímavý pohled do bezprostřední historie českého území. Zároveň ukazoval, že boží tresty nepřicházejí pouze v podobě fyzických neduhů a morových ran, ale v mnoha jiných formách, jimž by křesťan měl věnovat svou pozornost a vykládat si je jako varující nástroj. Benešovský tak při pohřbu Anny Košetické roku 1607 ve svém kázání doslova napsal: „*V dobré paměti nám pozůstává, kterak jednyž před šesti lety ráčil velikým a nesnesitelným hla dem trestati, když znamenitou drahotou obilí, o níž prve nikdá v těchto zemích slýcháno nebylo, na nás i krajiny k nám přináležející, od nichž nikdy pomoc veliká v příčinách těch tomuto slavnému Království českému se činívala, přepustiti ráčil, tak, že pro velikou drahotu (neb jeden korec žita za pět kop i dráž se kupoval) musili lidé i všelijaké byliny i ledacos neobyčejného jísti, a tím se sytiti, nebo mnozí nebožátka za některý čas chleba neviděli*“.¹⁶⁷ Pohřební kázání tedy nezobrazovala boží tvář pouze jako vlídnou a milostnou, ale také jako hrozící a neústupnou. Bůh se stával vládcem nejen v nebeském království, ale pro církevní svět také na zemi. Jak dále napsal Václav Kryštof Ounhošťský, tentokrát nad nebožkou Ludmilou Kristofkou roku 1612 : „*Pohled'tež již aspoň, že já jsem, já jsem sám, a že není Boha kromě mne, já mohu usmrtiti i obživiti, já raniti i uzdraviti, a není žádného, kdo by vytrhl z ruky mé*“.¹⁶⁸

Velmi podobné postavení měl v pohřebních kázáních Boží Syn, **Ježíš Kristus**. Mnohdy mu byly přisuzovány stejné pravomoci jako samotnému Bohu. Přesto byl Bůh chápán hlavně jako Stvořitel a Ježíš Kristus jako Spasitel, měl tedy k lidem pomyslně

---

¹⁶⁶ Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

¹⁶⁷ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

¹⁶⁸ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

daleko blíže a byl tímto způsobem zobrazován také v pohřebních textech. Ježíš Kristus nebyl pouze milosrdnou osobou, která činí rozhřešení, lékařem lidské duše, ale také vítězem nad ďáblem a jeho pokušením. Ježíš Kristus tak fungoval jako důkaz, že je možné odolat životním nástrahám a zkouškám, jež jsou pro člověka během života nachystány. Tato zkušenost jej měla činit v očích věřících chápající a shovívavou postavou. V souvislosti se zemřelou osobou ženského pohlaví byl Ježíš Kristus často znázorňován jako ženich či manžel dotyčné. Jak už bylo výše napsáno, dělo se tak hlavně při pohřbu malých dětí, nicméně se lze s tímto pohledem setkat i v pohřebních kázáních vyřčených při posledním rozloučení s dospělou osobou. Pozůstalý manžel po Dorotě Bolendové, Martin Bolenda, si tak roku 1609 ve svém projevu, z něhož bylo vytvořeno prakticky celé pohřební kázání kněze Václava Nymburského, posteskl: „*Když pak již nyní odcházíš, zármutkem velikým mne daříš, což tomu říci mám, choť jest tvůj již sám Kristus Pán*“.¹⁶⁹ Obecně byl Ježíš Kristus duchovními v homiletikách posuzován jako druhá nejvyšší instance po instanci božské. Také nejen jeho život, ale také jeho smrt představovala pro církevní instituci dlouhodobě vzor, který je třeba připomínat a následovat.

Boží existenci byl v pohřebních kázáních určen přímo nedefinovaný prostor, nejčastěji vymezený shodně s nebeským královstvím určeným pro vyvolené. Opakem tohoto pásma bylo pásmo světa lidského, jež je zase určeno primárně k existenci hierarchicky podřízené. Naopak lidský život by se měl odehrávat převážně ve dvou prostorech. A to v prostoru **pozemského světa a světa nebeského**. Tato teritoria jsou již od svého základu zcela odlišná. Rozdílnost obou světů sloužila kněžím jako názorný příklad a motivace k dosažení další etapy života, jež čekala na každého z jejich pozorných a poslušných posluchačů. Zároveň v sobě tato odlišnost obsahovala i jistý útěšný potenciál a stávala se tak často běžnou součástí *consolatio*. Duchovní mohl při smutečních okolnostech vždy odkázat na zkaženost a bídu světa přítomného v porovnání s blahobytem a dostatkem, kterého zemřelá již dozajista užívá.

Pozemský svět a život, jenž na něm musí každý věřící absolvovat, je v pohřebních textech zachycován jako místo plné utrpení a starostí, místo plné hříchu a pokušení, místo, které má být zkouškou, po níž přijde odměna v podobě života věčného, života rajského. Z podobného motivu v *consolatio* čerpal také kněz Jiří Nymburský, který při zmíněném pohřbu Doroty Zárybnické uváděl: „*Nedí: umřela jsem, nebo nyní umírám, nebo smrt její není smrti, ale jest jíti z tohoto světa plápolajícího ohněm zlých žádostí a*

---

¹⁶⁹ Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

již klesnouti majícího. Kdož by se rmoutil z jiti přítele svého milého z domu zlého a pomalu klesajícího, kdož by se neveselil, že přítel jeho milý, jda z tohoto zlého domu, praví: Nyní jdu a opouštím jej, andělé veselili se, když Lot myslel z prostředku bezbožných, že s Sodomskými nezahyne. Protož nemáme se rmoutiti nadmíru pro smrt této pobožné a pani matrony, nebo smrt její není smrtí, ale jest jítím a vyjitím z tohoto světa“.¹⁷⁰ Zachariáš Brunčvík Novopražský se vyjádřil při rozloučení s Alžbětou Pětikostelovou roku 1631 daleko stručněji: „*Humana vita, verè non est vita, sed calamitas. To jest, život člověka, že není život, ale bída*“.¹⁷¹

Oproti tomu bylo místo života nebeského a věčného vykreslováno jako prostor duchovních radostí, potěšení a bezstarostnosti, navíc v přítomnosti samotného Stvořitele a Spasitele lidského pokolení. Pohřební texty ale takřka vůbec nezabíhaly do větších podrobností, které by pozůstalým a dalším posluchačům mohly více upřesnit odměnu, která na ně po bídém životě čeká. Popis nebeského světa byl velmi často spojen pouze s nekonkrétními výrazy, které odkazovaly na základní lidské smysly. Podstata světa blažených byla věřícím skrze pohřební kázání, ale samozřejmě nejen skrze ně, prezentována pomocí charakteristik, jež jsou lidem vlastní a přirozené. Zcela logicky kněz samozřejmě nemohl vědět, jak to v takovém ráji vlastně vypadá a co vše je pro vyvolené v ráji přichystáno. Jediným východiskem se pro něj v tomto případě stávala odborná literatura nebo vlastní představitivost. Kupříkladu Jan Hertvicius Pražský roku 1620 při pohřbu Kateřiny Karbanové uváděl: „*Pokojové pak nebeští jsou ti přerozkošní Boha, Otce všemohoucího domové, rozkošní hradové, nebesa nová, v nichž pokoj věčný a spravedlnost obývá tak, že by v nich jedinký den toliko člověk pobýti měl, jakž se k tomu s velikou žádostí David svatý přiznává*“.¹⁷² Daleko stručnější formulaci zvolil Zachariáš Brunčvík Novopražský, který popisoval místo, kam naposledy odešla zemřelá Alžběta Pětikostelová, takto: „*[T]eskliťi nemáte, nýbrž jí té radosti, které oko nevidalo, ucho neslýchalo, ani myslí člověka co podobného vstoupilo, příti*“.¹⁷³ Ve výsledku strasti, které s sebou život přinášel, respektive život sám, byl vykládán podobným způsobem jako otázka smrti, tedy jako následek božího hněvu, jenž padl na Adama a Evu. Život začínal pro další generace představovat zkoušku víry a oddanosti, po jejímž úspěšném

---

¹⁷⁰ Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

¹⁷¹ Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

¹⁷² Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

¹⁷³ Knihopis Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

složení se jim otevírala cesta zpět, cesta do zapovězeného ráje. Právě tento obsah se duchovní snažili vkládat do svých pohřebních textů, právě pochopení tohoto obsahu a smíření se s ním bylo jedním z jejich hlavních cílů. Tento obsah tak přesně zapadal do významové struktury smrti a božího řádu.

Zajímavou otázkou, která s consolatiem bezprostředně souvisela, představovalo téma **smutku** a jejich projevů v pohřebních kázáních. Kněz se tomuto tématu věnoval nejčastěji na začátku a posléze také na konci textu. Ač by se mohlo zdát, že smutku bude ponechán v homiletikách největší prostor, bylo tomu právě naopak. Duchovní se sice snažili v textu naleznout pochopení pro pocity pozůstalých, poskytovaly jim určitý prostor, někde na pomezí mezi consolatiem a laudatiem, nicméně jejich hlavním úkolem bylo tyto negativní emoce spíše usměřňovat a rozloučení s blízkou osobou dávat zcela odlišný rozměr. V návaznosti na předcházející odstavce se jednalo o logické vyústění celého textu, které vyznívalo v opačném duchu. Smutek pozůstalých se tak stával součástí poslední cesty zemřelé osoby, ale rozhodně na něj nebyl kladen důraz. Duchovní raději přesouval pozornost posluchačů k výkladovým pasážím, kde se snažil zodpovědět nevyčleněné otázky přítomných. Tyto odpovědi pozitivního charakteru měly za úkol pozůstalé nejen smířit s nastalou situací, ale zároveň je ponoukat k zamyšlení nad vlastním způsobem života a jeho koncem. Kněz nikdy nezapomínal upozornit na význam smutku, který schvaloval a chápal jako vyjádření lítosti nad ztrátou blízké osoby, ale rozhodně zavrhoval smutek dlouhodobý a intenzivní. Poddávat se lítosti a zármutku bylo podle pohřebních kázáních reflektováno jako výraz nedůvěry boží moci a síle. V základu takový zármutek vlastně vyjadřoval nedostatek víry a přesvědčení v dočasnost takového odloučení. Přílišným steskem pozůstalý zemřelé nepomáhají, naopak škodí pouze sami sobě a svému vlastnímu zájmu. Tak varoval Matěj Passonydes Ješinský své posluchače při pohřbu Kateřiny Slámové roku 1613: „*Tu tedy se vyučují mnozí, na které zármutky přicházejí, aby přílišně nežalostili, nekvílili a nenaříkali. Nebo nad mnohými želí, naříkají, jakoby Bůh na nebi zahynul a sami potom zármutkem zahubeni bývají. Zármutek daleko zapud' od sebe, nebo mnohé zármutek na zkázu přivedl a zahubil. Potěš se po zármutku, nebo z zármutku přichází smrt a zármutek srdce ujímá síli. Nedej přemoci srdce svého zármutku, zapud' jej, pamětliv jsa na poslední věci. Nezapomínej, že již nelze se navrátiti a že mrtvému nic neprospěješ a sám sobě zlé učiníš*“.¹⁷⁴

---

¹⁷⁴ Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

Matěj Passonydes Ješinský stručně shrnul to, co bylo uvedeno prakticky v každém pohřebním kázání. Emotivní projevy smutku nebyly vysvětlovány pouze jako přinášející záhubu, ale byly vnímány také jako pozůstatky pohanských pohřebních rituálů, u kterých vyjádření smutku hrálo jedno z nejdůležitějších rolí. Křesťanská obec ale tyto teatrální scény zavrhovala. Kupříkladu Štěpán Olomučanský Kouřimský v kázání nad Voršilou Sudovou pojmenovával celý jeden závěrečný odstavec „k napomenutí“, kde promlouval o zármutku pozůstalých a její přijatelné míře a kde také mimo jiné roku 1613 napsal: „*K napomenutí, že tuto praví, nekvěl a neplač, napomíná, kterak i my kvíliti a plakati měli nad přáteli našimi, ne tak, jakž pohané činili, přílišně kvílíce a žádné naděje o blahoslaveném budoucím životu nemajíce*“.¹⁷⁵ Není důvod nad zemřelou lomit rukama či si snad trhat vlasy, pokud uvážíme, že dotyčná odchází do lepších míst, kde se s ní dozajista brzy shledáme. Právě z tohoto důvodu duchovní obětoval většinu svého času tomuto tématu a jeho pochopení. To byl jeden z nejpodstatnějších cílů pohřebního kázání.

Po celkovém prozkoumání souboru „ženských“ pohřebních kázání lze usoudit, že byla tvořena podle velmi podobného vzorce. Kněz se zpočátku věnoval obecnému úvodu, v němž upozornil na základní okolnosti pohřebních událostí, na dalších řádcích se orientoval na rodinné zázemí zemřelé, respektive na konkrétní události z jejího života, charakteristice její osobnosti po stránce světské i duchovní, posléze se zmínil také o její smrti a věcech následujících. To vše bylo bohatě provázáno s nejrůznějšími biblickými příběhy a jejími výklady. Duchovní představoval pro své posluchače zdroj církevních moudr a svým postavením do určité míry také vzor mravního a morálního postoje k životu a Bohu především. Pouze některá pohřební kázání se více či méně vyjímal z těchto nepřímo stanovených textových scénářů. Některé texty se například více zajímaly o emotivní účel kázání, jiné zase naopak zcela podlehly církevním výkladům. Podle těchto rysů pak duchovní přirozeně volil vhodnou slovní zásobu, vždy se snahou o co největší možné upoutání pozornosti a mysli svých posluchačů. I přesto ale pohřební kázání většinou používalo zaběhlých biblických příběhů s předem průhlednou a jasnou symbolikou. Konkrétních, vlastních zkušeností, na kterých je vystavěn prakticky celý text a díky nimž působí daleko efektněji, se stránky pohřebního kázání dočkaly pouze v jednom případě.

---

¹⁷⁵ Národní knihovna, 54 I 11.371 přív. 6, knihopis č. 6618.

Nevšedním kázáním se stala slova táborského kněze Václava Kryštofa Ounhošťského vyřčená v roce 1612 při pohřbu Ludmily Kristofky, vážené měšťanky města Tábora. Ač bylo kázání rozloženo na více stránkách, pojednávalo výhradně o jednom tématu. Zemřelé zde nebyl věnován žádný prostor. Na začátku kázání bylo sice uvedeno její jméno, nicméně to byla jediná informace, kterou text o zemřelé nabízel. Václav Kryštof Ounhošťský celé kázání stavěl především na vlastních zkušenostech s předestřeným tématem. Inspirací, o které nelze říci ani to, že nějak přímo souvisí s případem zemřelé Ludmily Kristofky, se zmíněnému knězi stalo nedávné jeho vlastní onemocnění a pravděpodobně dlouhodobé upoutání na lůžko. Celé kázání tak pojednávalo zejména o nemocech, jejich projevech a dopadu na nemocného, a to jak účinků fyzických, ale i psychických strastí. Již na začátku Václav Kryštof Ounhošťský předznamenával: „*Jakých jsem bíd a strastí (slovutné a vzáctné opatrnosti páni a v Kristu Pánu nejmilejší posluchačové moji) v předešlé mé nemoci pokusil, vypravit mi možné není*“.¹⁷⁶ V podstatě tak naznačoval, jakým směrem se budou následující řádky ubírat. Tento směr byl v porovnání s ostatními kázáními daleko emotivnější a výraznější, tento směr činil z tohoto kázání jedno z badatelsky nejatraktivnějších.

Václav Kryštof Ounhošťský využíval stejně jako jeho kolegové hojně biblických příběhů, nicméně je vhodně prokládal osobními postřehy, které se významně spolupodílejí na vyváženosti celého textu. Pozemský svět nepokládal za zhoubný, ale věci, jež jsou na něm pro člověka přichystány, ano. A právě **nemoc** byla v tomto pohřebním kázání deklarována jako jedna z nejhorších zkoušek, které jsou na člověka naloženy: „*Mezi těmi však všemi věcmi není žádná, kteráž by člověku větší těžkost a tesknost činila, anobř kteráž by aby sobě člověk začasť smrt nad život vinšoval a volil, doháněla a donutkávala jako dlouhá, těžká a tesklivá nemoc*“.¹⁷⁷ Řečený duchovní sice hovořil o fyzických útrapách, které s sebou onemocnění přináší, ale daleko větší důraz kladl na dopady psychického rázu. Nezapomínal upozornit, že nemoc většinou provázejí i mnohé jiné další nepříjemnosti, jež nemocnému život nemálo komplikují a ztěžují. V první řadě mezi ně patřila chudoba. Člověk, který byl dlouhodobě upoután na lůžko, nemohl vykonávat své povolání a odevzdával se tak do péče ostatních nejen po stránce každodenní obsluhy, ale také po stránce finanční. Zdraví je dáno od Boha a každý den by za něj měl člověk Bohu děkovat, ale není určeno k zahálce a pozemským radovánkám, ný-

---

¹⁷⁶ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

¹⁷⁷ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

brž k práci a hospodaření: „*Zdraví, abychom pracovali a jak sami sobě, tak i jiným podle povolání našeho posluhovati mohli*“.¹⁷⁸ Je zcela evidentní fakt, že u Václava Kryštofa Ounhošťského se jednalo o zážitek nedávný. V určitých pasážích byl ve svém výkladu nebývale konkrétní a výstižný. Řádky obsahující biblická poučení o nemoci a jejích těžkostech uzavíral například těmito slovy: „*Ale nechme již cizích příkladů na straně, sami k sobě přistupme a čeho jsme na svých vlastních tělech a při svých vlastních životech dlouhých a těžkých nemocech okusili, pošetřme*“.¹⁷⁹

Pokračoval tak ve zcela jiné linii než jeho kolegové a popisoval situace a pocity provázející takřka každou nemoc způsobem daleko chápavějším a citlivějším. Na dalších stránkách se tak věnoval především psychickému stavu nemocného. Jako první zmiňoval mrzutost, která se dříve či později u nemocného projeví, zvláště pokud je na lůžko upoután po delší čas. Nemocný se pak mohl svému okolí jevit jako bytost nevděčná a zneužívající pomoci a starosti druhých. Václav Kryštof Ounhošťský vybízel hlavně k trpělivosti s nemocným a snaze pochopit jeho nezáviděníhodnou pozici. Tento jev posléze trefně popisoval těmito slovy: „*Pro náramnou bolest všecko ho mrzí, se vším se mu stejště, jestli den, stejště sobě, že jest dlouhý, žádá sobě noci, ta pak mu se zdá dlouhá jako moře, jestli sám stejště sobě, že ho žádný nenavštíví, navštíví-li ho pak kdo, nepočne se s ním rozprávěti, hned sobě ho stejská poslouchati. Jestli tma, křičí na světlo, přinese-li se světlo, nemůže na ně hleděti. Chce rád seděti, nemůže, chce ležeti, nemůže, chce pojísti, nemůže, chce čísti, nemůže, chce porozprávěti, nemůže, chce se nahlas Pánu Bohu modliti, nemůže, ach Bože, v jaké sme se bídy přetěžké a převeliké uvrhli!*“¹⁸⁰ Důležitou věcí pak je, že takový nemocný byl neschopen vykonávat svou práci a stával se tak pro své nejbližší pouhou přítěží a přebytečnou osobou. Nemocný je vystavěn dalším příkořím jako pohrdání a posměch, nejen často od lidí jem za jiné situace podřízených, ale také od členů své vlastní domácnosti.

Ounhošťský hovořil nejen o bídosti a strastech, jež s sebou nemoc přináší, ale i o bídosti lidského ducha a bídých, neuvážlivých reakcích ostatních. Nemoc nenapadala pouze tělo, ale i ducha nemocného a jeho okolí. Nemoc nepřinášela pouze bolest, ale také ponížení. Ounhošťský příkládal ke klasickému výkladu zkušenosti a zážitky každého nemocného. Dokonce nezapomínal ani na hříšné jednání a posměšky nejbližší-

---

¹⁷⁸ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

¹⁷⁹ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

¹⁸⁰ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

ho okolí. Nemocnému byl podle Ounhošťského tento bídný stav často lidmi škodolibě přán a stával se pro ně průkazním materiálem hříšnosti a bezbožnosti dotyčné osoby. K nejrůznějším neduhům se tak postupně přidávaly i pomluvy, klevety a podezíravá nedůvěra společnosti, jež dotyčného obklopovala a jež často člověka před nemocí vychvalovala a ctíla. Václav Kryštof Ounhošťský byl v této pasáži nebývale konkrétní a emotivní ve svém rozhořčení nad takovým jednáním, které odporovalo křesťanské povaze a přibližuje se spíše ďábelskému charakteru.

Text, ve kterém duchovní ostře kritizoval takovéto počínání zlých a lstivých lidí, jakoby byl zaměřen přímo do řad vlastních posluchačů, jakoby je káral za činy, jichž se nedávno dopustili na něm samotném: „*Naposledy i to při nemoci bývá, že když některý, by pobožnější a šlechetnější člověk byl, v nějakou nemoc z přepuštění Páně upadá, že se hned nacházejí někteří nešlechetní, zlí, a ať dím ďábelští lidé, kteří takových nemocí nestydí se rozličných, lživých a křivých příčin vymejšleti, nestydí se této aneb jiné nešlechetnosti jim přičítati a říkati, hle, toto a toto učinil, tohoto a tohoto se dopustil, pro tento a tento hřích jej Pán Bůh slepotou, chromotou, šlakem aneb jinou a jinou nemocí porazil, spravedlivě této a těžší ještě pomsty Boží zasloužil. A tak neplácí s plačícími, než radují se, vejskají, rukama tleskají a z cizího pláče, nařikání, z krutých bolestí a trápení svou největší rozkoš a potěšení mají*“.¹⁸¹ Nelze samozřejmě přesně určit, zda zde duchovní vycházel přímo ze svých vlastních zážitků, nicméně Václav Kryštof Ounhošťský docílil velmi osobního dojmu. Stejně tak vyzýval své posluchače k bedlivosti a uvážlivosti nad podobným chováním, jelikož boží cesty jsou nevyzpytatelné a snadno se může to samé přihodit dříve se posmívajícímu a škodolibému. Okolí by se mělo nemocnému snažit spíše pomoci, neštítit se ho, ale ulevit mu v jeho bolestech a posloužit. Bůh takovému oplátí stejnou mincí.

Co se týče uzdravení, Václav Kryštof Ounhošťský spoléhal výhradně na pomoc založenou na pevné víře a modlitbách. Sice připouštěl, že se nemocný člověk často uchyluje k lékařským znalostem více než k modlitbám, ale zároveň nabádal k přesnému opaku. Jedině Bůh může z lidské bytosti odejmout něco, co na ní sám uvrhl. Podobná pravomoc je dána také jeho synu, Ježíši Kristu. Některým nemocným však není určeno uzdravit se, ale připravit se na poslední cestu. Řečený kněz se tak ve svém textu uchyloval k poslední části, kde se věnoval již tradičním způsobem smrti a jejím náležitostem. Václav Kryštof Ounhošťský uzavřel: „*[B]yť pak byl bídný do smrti, jednom když nebu-*

---

¹⁸¹ Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

deš bídný po smrti.“.¹⁸² Celé pohřební kázání uzavírala připojená modlitba „*v těžké nemoci ležícího*“. Končí tak pohřební kázání čerpající výhradně z jednoho motivu, v němž je zaznamenáno pouze jméno zemřelé měšťanky a rok jejího úmrtí.

---

¹⁸² Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

ZÁVĚR

Diplomová práce je věnována „ženským“ pohřebním kázáním, která vznikala v měšťanském prostředí období raného novověku a která se stala hlavní pramennou základnou pro vznik tohoto textu. Hlavním cílem byl nejen rozbor samotných homiletik, jeho fixních částí a emotivních obsahů, ale především snaha zmapovat úlohu a postavení měšťaské ženy v křesťanském světě s dominujícím mužským prvkem pohledem právě tohoto specifického pramene.

V první řadě text poukazuje na heuristické zázemí tohoto tématu. Zde lze základní literaturu rozdělit do dvou směrů. První směr se zaměřuje na všeobecný obraz smrti a jejího výkladu v jednotlivých historických obdobích, samozřejmě s důrazem na zkoumaný časový horizont, tedy období raného novověku. Co se týče literatury, která se věnuje představě smrti, jejím ikonografickým ztvárněním a rituálům, je kvantitativně velmi dobře podchycena. Nicméně dle měřítek kvalitativních je rozhodně potřeba tuto bibliografickou sumu správně uspořádat. Stěžejním dílem, které na svých stránkách nabízí precizně zpracovaný průnik touto vědeckou oblastí, je bezpochyby práce francouzského historika Philipa Ariès, zásadním dílem ale přispěla také tvorba Jeana Delumeau či Jacques Le Goffa. V českém prostředí pak nelze nezmínit jihočeského historika Pavla Krále. Ostatní literatura tvořila spíše doprovodný, ale v žádném případě zanedbatelný, materiál, který posloužil k doplnění zbývajících informací.

Druhým určujícím směrem byla literatura, jež studuje samotná pohřební kázání, jejich vývoj a strukturu. Dlouho na českém vědeckém poli nevznikla práce, která by se svou hloubkou a odborností přibližovala souborné práci Rudolfa Lenze, jež vznikala v sousedním Německu. Velkým přínosem se pak v tomto odvětví vědeckého bádání stala práce olomoucké historičky Radmily Pavlíčkové, která zkoumá pohřební kázání vyslovené nad (arci)biskupy. V úvodních pasážích Radmila Pavlíčková odhaluje čtenářům nejen základní charakteristiku pohřebních kázání, ale také jejich úskalí a nejrůznější metody, s jakými lze k prameni přistupovat. Na homiletika a jejich postavení mezi ostatními literárními útvary zaměřil svůj zájem také další historik Miloš Sládek. Právě tyto dva autoři se stali hlavním ukazatelem, jak na texty nahlížet a jak s texty pracovat.

Důležitým prvkem, kterým se soubor zkoumaných pohřebních kázání odlišoval od ostatních homiletik, která byla věnována převážně elitám světským a duchovním, bylo prostředí, pro něž a v němž vznikala. Motivem následující kapitoly se tak přirozeně

stala nejprve charakteristika prostoru za měšťanskými hradbami, jež naznačovala skutečně svébytné místo k životu s nejen vlastními pravidly, ale také vlastními emocemi. Každodennost a životní pocity městského obyvatele se odvíjely zejména od uzavřenosti a prostorového vyhranění od okolního světa. Městský svět je světem izolovaným, ale zároveň kolektivním, světem kultivovaným, ale také barbarským, světem uspořádaným, ale současně chaotickým. Záleží pouze na tom, dle jakého zorného úhlu konkrétní sociální vrstvy budou města nahlížena. Důvod, proč pohřební kázání začala vznikat také v městských hradbách, se přímo sám nabízí. Prioritou byla především společenská prezentace, kde tisk pohřebních kázání utvářel společně s celkovým průběhem a režii pohřebních událostí společenskou prestiž dané rodiny. Vydání homiletik si neslo rovněž svou důležitost jako komemorativní literatura, která se plynule zařadila mezi další složky rodové paměti.

Neřešitelnou se ukázala být otázka, do jaké míry ústní projev odpovídal tištěné verzi pohřebních kázání, k jakým úpravám zde docházelo a zda tyto úpravy nemohly částečně ve výsledku pozměnit povahu textu. Kromě úvodních formulací a věnování, kdy text přímo naznačuje neaktuálnost následujících řádek, se pravděpodobně jednalo pouze o estetické retuše, které měly doladit drobné nedokonalosti. S určitostí ale odpovědět nelze. Homiletika pracovala s fixními částmi, které se v kázáních objevovaly pravidelně, pouze se měnila jejich délka či jejich umístění v textu. Strukturu pohřebních kázání tvořilo hlavně laudatio, consolatio a lamentatio, tedy chvála, útěcha a vyjádření smutku nad ztrátou blízkého člověka a člena rodiny. Nejdůležitější stopu zanechával v kázání sám její autor. Bylo pouze v intencích duchovního, jak budou text reflektovat jeho posluchači či čtenáři, která témata a které symboly vystaví jako ústřední bod zájmu, do jaké míry bude kázání osobní a emotivní záležitostí. Povahu pohřebních kázání významně rozděloval také fakt jejich náboženské příslušnosti, tedy zda se jednalo o homiletika vznikající v protestantském či katolickém prostředí. Hlavní úlohu zde hrálo vnímání aktu spasení lidské duše, kdy protestanté vnímaly daleko více tento proces jako celoživotní pouť a katolíci se spoléhali spíše na roli kněze a jeho náboženské vedení. Měšťanské prostředí bylo z větší části prostředím protestantským, z tohoto důvodu je právě většina dochovaných pohřebních kázání nekatolická. V samotných pohřebních textech se tento jev uplatňoval především v odlišném pojetí poslední spásy duše. Katolická kázání nezapomínala nabádat pozůstalé k aktivitě i po pohřbu zemřelé osoby, v této chvíli odkazovala zvláště na možnost očišťovacích muk, které by mohli pozůstalí svou lhostejností zbytečně prodlužovat. Východiskem z této

situace mohla být objednávka zádušních mší, jež se přimlouvaly za spásu duše zemřelého. Netřeba snad ani zmiňovat, že účelem nebyly ani tak duchovní jako spíše světské pohnutky, převážně finančního charakteru. V protestantských kázáních byly tyto pasáže logicky vynechávány. V ostatních cílech a motivech jsou si ale pohřební kázání protestantská i katolická velmi podobná a srovnatelná.

Po heuristické části a základním představení pramene bylo potřeba vrátit se k hlavnímu tématu, k hlavní osobě, jež spojuje všechna zkoumaná pohřební kázání a k níž směřovala očekávání diplomové práce, tedy k ženě. Historie na ženu ne vždy nahlížela tak shovívavě a tolerantně jak je tomu dnes, ženskému pohlaví nastavovala spíše svou odvrácenou, kritickou tvář. I těmto okolnostem, které doplňují následující text, byl určen krátký shrnující úvod.

Zajímavý úhel pohledu nabízí také množství soudobé literatury, které se věnuje obrazu ženy a jejího světa. Východiskem jsou v tomto ohledu zejména edice těchto pramenů, na kterých v poslední době spolupracovaly Lucie Storchová a Jana Ratajová.¹⁸³ Vznikl tak v českém prostředí ojedinělý soubor literatury, který posouvá ženské hledisko do dalších úrovní badatelského zájmu. Žena byla vnímána, ostatně stejně jako muž, dle svého aktuálního sociálního statusu, v tomto případě tedy dle kategorií, k nimž žena svou existenci v průběhu života postupně řadila. Jednalo se o kategorie panenství, manželství a případně také vdovství. I zde se ale zásadně lišil přístup katolického a protestantského tábora. Katolické vyznání chápalo panenství jako nejvyšší možnou ctnost každé ženy. Panenství v tomto ohledu znamenalo nejpádnější formu obhajoby ženského bytí, a zároveň je stavělo na zcela jinou úroveň, úroveň, jež směřuje a je věnována výhradně Bohu. Ženské tělo tak muselo být primárně zbaveno své sexuální podstaty, jedině tak mohlo naleznout duchovní opodstatnění. Panenství bylo pro katolické přívržence součástí asketického způsobu života a naznačovalo tak celoživotní proces a ne jen jeho dílčí etapu. Pro katolíky se stalo panenství vyšším principem. Naopak protestanté reflektovali tento sociální status v rámci nadcházejících úloh a postavení. Panenství fungovalo jako pouhý předstupeň, fáze života, která ženu uváděla do daleko zásadnější životní etapy, kterou mělo být manželství. Panenství tedy

---

¹⁸³ Ratajová J., Storchová L., *Nádoby mdlé, hlavy nemající? Diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008.; Ratajová J., Storchová L., *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření Boží. Diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009.

nehralo roli trvalé hodnoty, ale stávalo se součástí přirozeného vývoje světa ženy. Tento fakt je zohledněn i v pohřebních textech. Duchovní často zdůrazňovali zejména období, kdy žena vstupovala do manželství a vzdávala se tak svého panenského stavu. Homiletika tento přechod logicky popisovala jako nanejvýš žádoucí a přirozený.

Manželství bylo v soudobé literatuře, stejně jako v pohřebních kázáních, chápáno jako vrchol ženského postavení ve společnosti. O muži se hovořilo velmi často jako „o hlavě“, která ženě umožňovala být celistvou a plnohodnotnou bytostí. Pohřební kázání tuto tezi spíše potvrzují, nicméně rozvíjejí i jiné, méně formální, hodnoty, kterých manželský svazek pro jejich členy nabýval. Těmto částem pohřebních kázání bude věnován prostor v následujících odstavcích.

Nezřídka bylo ženě umožněno své postavení v rámci společnosti emancipovat. Pokud žena v manželství zůstala osamocena, nabývala další, následující pozice, a to pozice vdovy. Vdovský šat samozřejmě přinášel řadu společenských omezení a limitů, nicméně v dané domácnosti současně znamenal nejvyšší roli a důležitost. Literatura popisovala vdovu jako bytost vysoce ohroženou, a to převážně v oblasti cudnosti. Zároveň se tak žena stávala také bytostí neúplnou, bez manžela měla poloviční sociální význam. Stejným způsobem s vdovou nakládala také pohřební kázání, která období vdovství stavěla v textu na vedlejší úroveň a spíše vyzdvihovala následující sňatek, jímž žena nic neponechala náhodě a své neúplné a ohrožené postavení uvedla do správných a žádoucích hodnot.

Tyto dvě poslední části života ženy se z pohledu katolictví a protestantství velmi prolínaly. Pohřební kázání a literatura, která v raném novověku vycházela, se pak stali shrnujícím obrazem ženského světa a jeho pohledu na něj.

Pohřební kázání ženu rozhodně nezobrazovala jako bytost reálnou, všedního charakteru. Vyjma pasáží, které byly určeny pro personalia zemřelé měšťanky a která byla text od textu odlišné délky i šíře obsahu, pohřební kázání nenabízela reálný odraz kvality jejího života. Cílem kázání bylo zejména utěšit pozůstalé. Utěšit zde znamenalo ujistit truchlící o nepochybné spáse zemřelé použitím nejrůznějších církevních motivik a v neposlední řadě právě skrze její vlastnosti a obsahovou úroveň jejího života. Homiletika tak neukazují ženu skutečnou, naopak hovoří o názorném příkladu, ideálu, jež měla každá žena naplnit a stát se tak hodnou spasení. Pohřební kázání prezentují ideální obraz ženství dané doby.

Zda byla dotyčná hodna spasení se tradičně odvíjelo dle ars vivendi a ars moriendi, tedy dle vlastností jejího života a její smrti. Do těchto dvou struktur byla

rozdělena i celá kapitola. Ženinu duchovní kvalitu většinou určoval skrze dvě měřítka. Prvním měřítkem byl její vztah k Bohu a druhým z nich potom vztah ke svému muži. Oba dva aspekty ženské existence ještě samozřejmě odkazovaly na další povinnosti, které měly být hlavním obsahem těchto světských a církevních hodnot. K Bohu byla žena povinována pravidelnými modlitbami a oddanou účastí na veškerých církevních bohoslužbách. Záslušností každé ženy bylo také sebevzdělávání v křesťanské nauce, za dostačující tak nebyla přijímána pouze povrchní akceptace těchto církevních významů, ale také jistá míra myšlenkové činnosti a sebezpytu. Žena jako matka a manželka měla taktéž za úkol starat se o duchovní rozměr celé rodiny. Neméně zásadní záležitostí se ukázaly být rovněž obecné křesťanské ideály jako solidarita s chudými a potřebnými či skromnost a pokora. Žena měla být vzorem správných křesťanských hodnot, předobraz v podobě Panny Marie se takřka nabízí. Existence něžného pohlaví, které bylo v církevní literatuře titulováno jako pohlaví zrádné, nedůvěryhodné a lstivé, takřka ďábelské, tak musela najít své ospravedlnění právě v důsledném následování křesťanských pravidel životního stylu.

Druhým určujícím prvkem při spasení, a v životě, zemřelé se v pohřebním kázání ukázal být muž. Homiletika ve vztahu k ženě hovoří zvláště o muži jako o celoživotním partneru a průvodci dotyčné. Mužské pohlaví se ale v pohřebních kázáních objevovalo také jako hlavní záštita ženské existence, tedy v podobě otce, bratra či syna pohřbívané. Stejným způsobem byla definována i její rodová příslušnost. Uváděno bylo pouze její křestní jméno, na které plynule navazoval odkaz na plné jméno otce, manžela, popříadě syna s místním vymezením. Žena měla být svému muži oporou, životním doprovodem a souputníkem ve všech jeho životních strastech a nezdarech. Jak už bylo uvedeno v samotném textu diplomové práce, žena byla stvořena pro muže a k muži. Ne bez důvodu je právě tato formulace nejpřesnější a nejtrefnější. Teprve v manželství nabývala existence ženy svého smyslu, teprve manželský svazek jí konečně stvrzoval. Většinou se pohřební kázání věnovala zvláště každému závazku, který z manželství pro ženu vyplýval. Na nejvyšší místo pomyslného žebříčku byla nominována přirozeně její plodnost. Mateřstvím vrcholil životní cyklus ženy, kdy byl současně dokončen její přerod z dívky-dcery v ženu-manželku-matku. Žena byla prostředkem zachování linie manželova rodu, logickým vyústěním docházelo ke zcela jasné a neskryvané preferenci mužského potomka. Žena byla ostatně přinejmenším v počátcích manželství podrobena téměř neustále graviditě, nejen z důvodu upřednostnění

syna před dcerou, ale důvodem byla také častá dětská úmrtnost. Pokračování rodu muselo být zkrátka pojištěno.

Ne v každém pohřebním kázání je však ženina úloha striktně omezena na tyto jasné pokyny a náplně. Pohřební text vnímá ženinu úlohu v manželském svazku také citlivým a pokorným způsobem. Zdůrazňuje například její věrnost, oddanost a důležitou roli stálé manželovy opory, pro kterou je třeba ženy si vážit a ctít. Žena se tak určitým způsobem stává rovnocenným partnerem svého muže, respektive váženou složkou jeho života, bez níž by i muž ztrácel svou hodnotu a cenu. Některá pohřební kázání jsou dokonce úmyslně koncipována v ženin prospěch. Věrně zobrazují manželův respekt a hluboký smutek nad ztrátou blízkého a milovaného člověka. Žena se mohla po boku svého manžela realizovat hlavně v zajištění chodu celé domácnosti. Tento úkol pokládal nároky v ekonomické oblasti, není proto divu, že homiletika v tomto případě vyzdvihovala manželčinu hospodárnost, rozvahu a soudnost v rodinném rozpočtu.

Pohřební kázání přinášejí rovněž pohled na úmrtí ženy – dítěte jak z pohledu církevního, tak z pohledu rodičovského. Tyto texty mají svá vlastní, velmi konkrétní, specifika. Logicky jsou zde vynechána veškerá personalia a v daleko větší míře duchovní věnuje prostor lamentatiu a consolatiu. Zvláštní postavení zaujímá také samotný akt spasení, který je podmíněn pouhým křtem, po němž tak dítě-neviňátko putuje bezprostředně do náruče boží. Pohřební kázání zmiňují též jejich privilegované postavení v království nebeském. Dítě bylo pokládáno za čistý nepopsaný list, který po křtu nezatěžuje žádný hřích a které je hodno pobývat přímo vedle nebeského trůnu.

Posledním oddílem diplomové práce byla analýza nejčastěji se objevujících motivů v textu. Přirozeně se jednalo především o motivy církevního charakteru. Diplomová práce tak pracovala s ústředními tématy, jimiž byl text více či méně prokládán a obohacen. Zásadní byl zejména motiv smrti, její role, akceptace a reflexe. Smrt zaujímala v pohřebních kázáních přední místo, smrti se ale nebylo třeba bát, neboť byla pouze prostředkem k věčnému odpočinku, k věčné hojnosti v království božím. Ze stejného důvodu pak nebyl podporován kult přílišného smutku. Nad mrtvou osobou nebylo třeba truchlit, jestliže opět povstane skrze Ježíše Krista. Vznik homiletik pak měl potvrzovat výsadní právo na toto znovuvzkříšení, z homiletik se stávala v podstatě strvzující agenda týkající se spásy mrtvého. Přílišné projevy smutku navíc odkazovaly spíše do dob pohanských náboženství, souvisely s neřízenými pohyby těla a „dábelskou“ mimikou, a tudíž rozhodně nepatřily k vhodnému chování věřícího křesťana. Homiletika současně porovnávají typika jednotlivých prostor určených

k lidské existenci. Pozemský svět je charakterizován jako svět nespolehlivý, plný strastí a satanových nástrah, které jsou zkouškou víry a pokory. Teprve poté je křesťan odměněn pohodlím, krásou a radovánkami v podobě světa nebeského, posmrtného. Tato kapitola byla strukturována také dalšími zajímavými motivy jako například otázkou recepce božského bytí či významem Ježíše Krista v životě každého křesťana. Jejich hodnota byla v textu zobrazována velmi podobně, Ježíš Kristus byl ale vykreslován daleko osobnějším stylem, který ukazoval na jeho milosrdnost s lidským pokolením a na jeho zkušenost s reálným člověčenstvím. Za vymykající se lze považovat kázání, na jehož stránkách je zohledňována osobní zkušenost kněze před obvyklým předmětem všech ostatních kázání, tedy zemřelou osobou. Leitmotivem celého textu je nemoc, její projevy, fyzického i psychického rázu, a důsledky. Z popsaných řádek je jasné, že se jednalo o velmi trpkou zkušenost a kněz využil první příležitosti, kde o ní veřejně promluvit.

Doplňujícím materiálem je v samotném závěru diplomové práce, v oddíle příloh, edice pohřebních kázání, z níž práce čerpala a jež jsou vzestupně řazena dle data konání pohřbu.

SEZNAM LITERATURY

- Ariès, P., Dějiny smrti I-II, Praha 2000.
- Bůžek, V. – Král, P. a kol., Člověk českého raného novověku (16. – 17. století), Praha 2007.
- Černý, V., Až do předsíně nebes. Čtrnáct studií o baroku našem i cizím, Praha 1996.
- Delumeau, J., Strach na západě ve 14. – 18. století. I-II. Praha 1997-1999.
- Dinzelbacher, P., Poslední věci člověka. Nebe, peklo, očištec ve středověku, Praha 2004.
- van Dülmen, R., Kultura a každodenní život v raném novověku II. Město a vesnice, Praha 2007.
- van Dülmen, R., Historická antropologie, Praha 2002.
- Durchánek, M., O svátostech a křesťanském pohřbu, Praha 1952.
- Fouilloux, D. a kol., Slovník biblické kultury, Praha 2002.
- Garin, E. (ed.), Renesanční člověk a jeho svět, Praha 2003.
- van Gennep, A., Přechodové rituály. Systematické studium rituálů, Praha 1997.
- Le Goff, J., Kultura středověké Evropy, Praha 1991.
- Le Goff, J. (ed.), Středověký člověk a jeho svět, Praha 1996.
- Le Goff, J., Tělo ve středověké kultuře, Vyšehrad 2006.
- Gurevič, A. J., Kategorie středověké kultury, Praha 1978.
- Jireček, J., Hymnologia bohemia. Dějiny církevního básnictví českého až do 18. století, Praha 1878.
- Jungmann, J., Historie literatury české, Praha 1825.
- Kalista, Z., České baroko, Praha 1941.
- Kloke, I. E., Das Kind in der Leichenpredigt, in: R. Lenz (Hrsg.), Leichenpredigten als Quelle historischer Wissenschaften. Band I.-III., Marburg 1975-1984.
- Kopecký, M., K české barokní homiletice, in: O barokní kultuře, Brno 1968, s. 61n.
- Král, P., Pohřební slavnosti jako prostředek a místo komunikace raně novověké společnosti, in: V. Bůžek – P. Král (edd.), Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice 2000 (= Opera historica 9), s. 117-137.
- Král, P., Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550-1650, České Budějovice 2001.

- Král, P., Žena a smrt v 16. a 17. století, in: M. Lenderová a kol., Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století, Praha 2002, s. 157-167.
- Král, P., Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku, České Budějovice 2004 (= Monographia historica 4).
- Král, P., „Knižka o smrti“ Mikuláše Krupěhorského. Příprava ke smrti v českém prostředí na přelomu 16. a 17. století, in: J. Radimská (ed.), Vita morsque et librorum historia. K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven, České Budějovice 2006 (= Opera romanica 9), s. 141-154.
- Král, P., Knihy o dobrém umírání v českém prostředí ve druhé polovině 16. a první půli 17. století, in: M. Holý - J. Mikulec (edd.), Církev a smrt. Institucionalizace v raném novověku, Praha 2007, s. 7-20.
- Knoz, T., Dobrá smrt ctnostného šlechtice v pohřebních kázáních Dona Florentina Schillinga, in: Studia minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis, 2002, s. 119-134.
- Lenz, R. (Hrsg.), Leichenpredigten als Quelle historischer Wissenschaften. Band I.-III., Marburg 1975-1984.
- Libor, J., Pohřební obřady za Karla IV. V kostele Panny Marie Na konci mostu, in: In Verba in imaginibus. Františku Šmahelovi k 70. narozeninám, Praha 2004.
- Macek, J., Jagellonský věk v českých zemích, Praha 1998.
- Macho, T., Smrt a truchlení v kulturologické perspektivě, in: J. Assmann, Smrt jako fenomén kulturní teorie, Praha 2003, s. 69-91.
- Malý, T., Komemorativní literatura v českých zemích raného novověku, in: O. Jakubec (red.), Ku věčné památce: Malované renesanční epitafy v českých zemích, Olomouc 2007, s. 36-43.
- Malý, T., Smrt a spása duše v 17. a 18. století: Brněnští měšťané a osudy potridentské zbožnosti, Brno 2008.
- Marek, J., Daj Pane Bože jasný večer, když náš život zacházíe. K recepci artis moriendi ve staročeských rukopisných textech pozdního středověku, in: J. Radimská (ed.), Vita morsque et librorum historia (Opera romanica 9), České budějovice 2006, s. 109-126.
- Navrátilová, A., Narození a smrt v české lidové kultuře, Praha 2004.
- Mraz, G., Ausstellungskatalog. Triumph des Todes?, Museum Österreichischer Kultur, Eisenstadt 1992
- Ohler, N., Umírání a smrt ve středověku, Jinočany 2001.

- Pavličková, R., Pohřební kázání nad biskupy v době konfesionalizace, in: M. Holý – J. Mikulec (edd.), *Církev a smrt. Institucionalizace smrti v raném novověku*, Praha 2007, s. 115-143.
- Pavličková, R., *Triumphus in mortem. Pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*, Praha 2008.
- Ratajová J., Storchová L., *Nádoby mdlé, hlavy nemající? Diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008.
- Ratajová J., Storchová L., *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření Boží. Diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009.
- Rau, S., Schwerhoff, G. (Hgg.), *Zwischen Gotteshaus und Taverne. Oeffentliche Räume in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Wien 2004.
- Roth, F., *Literatur über Leichenpredigten und Personalschriften. Eine Übersicht*, in: *Schriftumsberichte zur Genealogie I. (1951-1959)*, 12 *Literaturbericht* 1959, s. 285-316.
- Rutle, O., *Křesťanská služba slovem. Theorie křesťanského hlásání (homiletika)*, Praha 1952.
- Schmitt, J. C., *Revenanti. Živí a mrtví ve středověké společnosti*, Praha 2002.
- Sládek, M., *Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století*, *Literární archiv* 27, 1994, s. 191-208.
- Sládek, M., *Nit přize v rukou tkalce aneb Na okraji pohřebního kázání V. A. Kozojedského z roku 1676*, *Posel z Budče* 16, 1999, s. 25-34.
- Sládek, M., *Vítr jest život člověka aneb život a smrt v české barokní próze*, Praha 2002.
- Sládek, M., L. Peisertová, T. Breň (edd.), *Martin z Kochemu. Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny, jakož i všech jiných krevních přátel Syna Božího...*, Praha 2007.
- Stich, A., *O české literatuře starší, zvláště barokní*, *ČL* 44, Praha 1996, s. 443-458.
- Svoboda, M., *Pohřební kázání – jeden z pramenů poznání aristokratické společnosti*, in: *Časové úvahy* 12, 2001, s. 35-53.
- Šmahel, F., *Smuteční ceremonie a rituály při pohřbu císaře Karla IV.*, in: *ČČH* 91, 1993, s. 406-416.
- Tichá, Z., *Růže, kterouž smrt zavřela. Výbor z české poezie barokní doby*, Praha 1970.
- Tille, A., *Leipziger Leichenpredigten*, in: *Mitteilungen der Zentrallstelle für deutsche Personen- und Familiengeschichte* 2, 1906, s. 65-127.
- Vašica, J., *České literární baroko*, Brno 1995.
- Volf, J., *Palma vždycky se zelenající*, in: *ČL* 23, 1914, s. 223-229.

Wunder, H., Frauen in den Leichenpredigten des 16. Und 17. Jahrhunderts, in: R. Lenz (Hrsg.), Leichenpredigten als Quelle historischer Wissenschaften. Band I.-III., Marburg 1975-1984.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

Příloha č. 2: Pohřební kázání nad Dorotou Bolendovou, měšťankou v Chotěboři, z července 1609; Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

Příloha č. 3: Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

Příloha č. 4: Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613; Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

Příloha č. 5: Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

Příloha č. 6: Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

Příloha č. 7: Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

Příloha č. 8: Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

Příloha č. 9: Pohřební kázání nad Magdalenou Mácerovou, měšťankou Nového Města pražského, ze srpna 1625; Knihovna Národního muzea, sign. 15 F 12, Knihopis č. 6819.

Příloha č. 10: Pohřební kázání nad Alžbětou Pětikostelovou, měšťankou Starého Města pražského, z prosince 1631; Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

Příloha č. 1

Kázání při pohřbu pobožné, ctné, šlechtné a mnohovzáctné matrony, paní Anny Košetické, jinak Zášky Řečické, etc. pozůstalé vdovy po dobré paměti urozeném panu Janovi Starším Košetickým z Horek a v Košetících, etc. kteráž život svůj v pondělí, po všech Svatých, v Košetících v pravé víře v Krista Pána šťastně dokonala a v městě Staré Červené Řečici v následující středu poctivě jest pochována. Léta Páně 1607. Činěné od kněze Jana Iacobidesa Benešovského, správce církve Boží v městě Staré Červené Řečici.

V Knize moudrosti v III. kapitole: Spravedlivých lidí přemilé duše, když se těla mění, smrtí se ruše, nehynou, než jdou v ruce Boží věčné, v místo Kristem připravené, bezpečné, netkneť se jich muka smrti na věky. Potěšuj se tím dnes věřící taky.

Ad Authorem.

Excubitor, radios ubi Lucifer exeret, ales
dum, celsum complens aethera, voce tonat.

Vecordes animos, somno, vinoq'; sepultos
excitat, & clarum nunciat ire diem.

Sic tu Iane tui postquam haec monumenta laboris,
exequiis annae ritè dicata iacis.

Niteris hercle, gravi scelerum sopita veterno,
sursum evangelii, corda, ciere sono.

Scilicet, ut gelidae cuncti meditemur hiatum,
mortis, terribilem judiciumq'; diem.

Adamus Uvolsiis Beneschovinus

Urozenému panu Jiřímu Košetickému z Horek, depositoru při Dckách zemských slavného tohoto Království českého, etc. Pánu mně laskavě a dobrotivě příznivému, etc. modlitbu spasitelnou s vinšováním od Pána Boha, zdraví výborného, v prácech všelijakých jak při ouřadu a povolání, tak i při domácím hospodářství, prospěchu hojného a v zármutcích potěšení Ducha svatého vzkazuje, jest Vaší Milosti, urozený pane, mně laskavě a dobrotivě příznivý, dobře povědomá řeč ducha Božího v knize

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

Jezusa Syracha v kapitole osmé poznamenává, kdež dí: Synu můj, umřeliť kdo, plač nad ním a naříkej jako v žalosti veliké a trpké a obal tělo jeho a dej ho poctivě pohřbíti. V kteréžto řeči duch Boží k trojí obzvláštní věci, kterouž při tělích mrtvých svých prokazovati máme, nás napomíná.

Nejprve, že jich máme plakati. Nebo tak praví: Synu můj, umřeliť kdo, plač nad ním a naříkej jako v žalosti veliké a trpké. Což ne proto činiti máme, jako bychom jim tím nětco prospěli a oni že by toho potřebovali, nikoli, poněvadž oni odcházejíce skrze časnou smrt v pravé víře v Krista Pána do rukou Božích a místa blahoslaveného odcházejí. Ale bychom tím pláčem oplakávali těch bíd, až i smrti, kteráž na nás všech pro hřích prvních rodičův dědičně přišla. Což jsou tak i svatí otcové činivali, jakž příkladové ukazují, že jsou smrti svých mrtvých plakávali. Jako Abraham plakal smrti manželky své Sary. Josef Jákoba, patriarchy otce svého, o němž Písmo praví, že padl Josef na tvář otce svého a plakal líbaje ho. Tak Samuele, muže pobožného, plakal všecken lid izraelský. David syna svého, jakkoli nepodařilého Absolona. Muži pobožní svatého Štěpána. Ba sám náš nejmilejší Spasitel, Pán Ježíš Kristus, plakal onoho Lazara Betanského. A však ten náš pláč má býti mírnej a ne pohanskej, jakž mnozí křesťané činí, že smrti svých mrtvých přílišně želí a nad nimi pláčí, jako by se již víceji s nimi na věky shledati neměli.

Druhé. Velí nám duch Boží v dotčené řeči těla mrtvých našich přiodíti, neb dále praví: A obal tělo jeho, totiž poctivě a náležitě je přioděj. Taková pak těla mrtvá bližních našich proto poctivě a náležitě přiodína býti mají, že jsou byli chrámu ducha Božího, kterýž hned při křtu svatém v ně zavítati ráčil. Čehož i my všickni v Krista Pána věřící spolu i s dítkami svými účastni učinění býváme, neb Bůh Otec přijímá nás za syny a dcery, dědice a dědičky života věčného, Syn Boží za bratra a Duch svatý za své příbytky a chrámy. A tak všeckna blahoslavená a svatá Trojice v věřících lidech a kajících přebývati ráčí. Jestliť tehdy slušné a náležité, aby taková těla již bezdušná nebyla opuštěná, nýbrž slušně a náležitě přiodína dle obyčeje krajiny a místa, však bez přílišné a Bohu nemilé pejchy. V čemž se nám onen pobožný muž Josef z Arymathije za příklad představuje, kterýž maje tělo Krista Pána pochovati, toliko je v plátno čisté obvinul.

Třetí. Máme je k hrobu doprovoditi a do země pohřbíti. Neb dí: A dej ho poctivě pohřbíti. Kteréžto přikázání Židé vždyckni všech časův zachovávali a mrtvé své

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

poctivě a vážně do země pohřbovali. A to činili vše pro naději budoucího těl našich vzkříšení a zase k věčné slávě obživení.

Máme-liť pak takové věci zachovávat při pohřbích lidí těch, kteříž toliko spolu naši bližní jsou a kteříž pro přikázání Pána Boha našeho v živobytí i při smrti milovati, a jim skutky milosrdné činiti povinni jsme, čím víceji při přátelích krevních jako rodičové při dítkách, dítky při rodičích, manžel při manželce a manželka zase při manželu svém, a tak jedni při druhých toho dokazovati máme. K čemuž se ne jen přikázáním Božím a příklady jiných, ale vlastní přirozenou láskou vzbuzujeme. Nebo by musilo srdce nad Adamantový kámen a horu Koukaz tvrdší býti, aby nemělo nad smrtí svého milého krevního přítele splakati. Nedivím se tehdy tomu Vaše Milosti, urozený pane, mně laskavě a dobrotivě příznivý, jak Vaše Milosti ta novina došla, že jest Pán Bůh všemohoucí prostředkem smrti časné z tohoto plačtivého oudolí k sobě do slávy své věčné povolati ráčil pobožnou, ctnou, šlechetnou a mnohovzáctnou matronu, pani Annu Košetickou, jinak Zášku Řečickou, vlastní paní mateř Vaši Milosti, že jste nad tím nemálo než velice spolu i s sestrami nejmilejšími i s jejich milými pány manžely a švagry Vaši Milosti velice se zarmoutili, i srdnatě kvílili, neb jste v tom jak přikázání Boží, tak i tuto radu ducha Božího skutečně při první věci oznámené naplniti ráčili. Jakož pak druhou i třetí věc vykonati spolu s dotčenými pány a přáteli svými snažovati jste se ráčili, když jste věci k odění a ozdobení téhož mrtvého těla i k poctivému průvodu jeho, s nemalým nákladem nakoupíce, na cestu dosti pracně, pro mnohá zaneprázdnění příčinou ouřadu Vaši Milosti následující, vydati se ráčili. A však na cestě, právě v městě Benešově, vezmouc toho jistou zprávu, kterak tělo dobré a vzáctné paměti paní mateře, Vaši Milosti nejmilejší, péčí a starostí slovutného v opatrnostech muže, pana Jiříka Zacha, hejtmana panství řečického, Jeho Milosti pána, pána našeho, etc. jakožto vlastního bratra dobré paměti paní mateře Vaši Milosti, a tak ujece Vaši Milosti milého, poctivě a náležitě jak s pomocí mou i žajkovstva, tak i pana purkmistra panův měst, Staré Červené Řečice, etc. z Košetic, k nám do Řečice jest doprovozeno, i také druhým dnem pro příčiny slušné do země náležitě pohřben, zase do měst pražských s nemalým zármutkem navrátiti jste se ráčili. Ovšem litující toho, že jste pohřeb své nejmilejší paní mateře zmeškali. Já pak, ačkoli s Vaši Milosti žádné tělesné známosti nemám, však dle lásky křesťanské, tudíž i slavné pověsti, kteráž jak od duchovních, slavných a učených mužů, tak i světských, urozených, etc. i jiných nižších,

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

o Vaši Milosti široce jde, jistotně Vaši Milosti takových častých zármutkův srdečně nepřejí, nebo neprošlo zouplna dvou let, jak Pán Bůh všemohoucí ráčil Vaši Milosti zarmoutiti a urozeného pana Jana Staršího Košetického z Horek a v Košetících, pana otce Vaši Milosti vlastního a nejmilejšího, smrti časnou z tohoto světa povolati. A teď toho roku 1607 při času slavnosti velikonoční urozenou paní Annu Košetickou z Proseče, manželku nejmilejší, hospodyně nejpilnější a okrasu všeho domu Vaši Milosti a chudých lidí matku, kteráž za živobytí svého i při smrti oné zabitě, jinak Dorkas, o níž skutkové apoštolští svědčí, spravedlivě přirovnána býti mohla, jakž o ní taková pověst vůbec od chudých i bohatých jde.

Teď pak již i přenejmilejší paní mateř, kteréž jste týchž dnův k sobě do měst pražských s nemalým potěšením očekávati ráčili, též Pán Bůh k sobě pojíti ráčil. Z čehož rozuměti, že nemalý než veliký zármutek míti ráčíte. Pročež jak pro potěšení Vaši Milosti, tak i Vaši Milosti paní sester a všeho přátelstva, anobřž pro vzáctnou památku paní mateře, Vaši Milosti nejmilejší, kázání, kteréž jsem nad ní (mimo to v Košetících) zde v Řečici činil, sepsavši Vaši Milosti odsílám a oferuji. V té naději, že pro lásku a budoucí památku nejmilejší Pán Bůh rač Vaši Milosti i se vším přátelstvem těchto nebezpečných časův sám milostivým ochráncem býti a po dokonání tohoto ztrastného života do života věčného a blahoslaveného pro hojné zásluhy Syna svého nejmilejšího, Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, milostivě spolu i s námi se všemi přijíti. Amen. Datum v domu farním města Staré Červené Řečice v pondělí po svatém Martině, léta od narození Syna Božího 1607. Vaši Milosti v službách církevních hotový služebník kněz Jan Iacobides Benešovský, správce církve Boží v Řečici.

Křesťanskému čtenáři.

Dobří, dobrotou Pánem obdaření,
o dobrých dobře mluví. K povážení
lidem vážným, znajícím vůli Páně,
aby milost Boží tak šla na ně.
Když by v živobytí svém Boha znali,
řečmi jeho vždycky se zpravovali,
učíce se zde v Pánu umírati,
tělo zemi, duši jemu dávati.

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

Neb jsme zde všickni smrti odkázaní,
tělem zemi k navrácení zavázání,
však v domích těch nebudeme zavření,
než budem z smrti věčné vytržení,
my, kteří jsme v Krista uvěřili,
a cestami jeho k nebi měřili.
Tak svědčí o této poctivé paní,
toto na světlo vydané kázání.
Milovnicí byla Slova svatého,
a pilná velebných svátosti jeho.
K přátelům i k příbuzným věrná byla,
nuzným pak jak mohla dobře činila.
Dítky též v Praze chtěla navštívit,
s nimi jsouc, prázdnot k službám Božím míti,
aby se Bohem těšila v starosti,
sloužící jemu v pravé upřímnosti.
Vůli dobrou Pán za skutek přijal,
duši její z těla k sobě jest pojal,
aby tam pokoje dokonalého
požívala vždycky z milosti jeho,
tam se všemi svatými se radujíc,
Svatý, Svatý, Svatý Pán Bůh zpívaje.
Učmež se i my zde tak umíratí,
živí jsouc, na Boha pamatovati.
Tělo v zem půjde, ale duše k Pánu,
on se k věrným přizná, a dá jim slávu.

K. J. V. Cicada

Farář svatého Jindřicha.

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

Monumentum nobilis. Annae Kosseticziae;
Quae matronalium virtutum omnium, ac
    laudum praelarissimarum;
summae erga Deum religionis, erga ma-
    ritum fidei;
amoris erga liberos, benevolentiae erga domesticos;
benignitatis erga pauperes, erga omnes
    humanitatis;
morum deniq'; ac vitae perpetuae sanctimoniae,
    castitatis, innocentiae,
    vivens, moriensq';
singulati praeluxit exemplo omnibus sui ordinis,
    & sexus hominibus;
Matri dilectissimae;
Quae anno fatali critico, in vitae senio erepta,
    piè, sanctèq; intra preces ardentes expiravit,
    & ad suum Christum avolavit;
Georgius Kosseticzky ab Horek,
    Ad tabulas regni bohemiae depositor;
fil. uberibus cum lachrimis posuit. 1608.
    Caro mea requiescit in spe.
    Ego in justitia videbo faciem tuam;
    satiabor cum evigilavero ad similitudinem tua.
Horekiae gentis iacet & tacet Anna Georgi,
    non humili genitrix, prosata, sancta, loco.
Laude suá clarè matronas inter honestas
    claruit. Eja aevum clarum agit ante Deum.
Et pietate pia, & vitae praestantibus actis,
    divinas animi corde gerebat opes.
Namq'; fide in Christum, salvantis dogmata verbi,
    praetulit humanis, tota beata, bonis.
Sacra colens semper divinis tradita scriptis,
    nil sapuit verá religione magis.

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

Haec eadem est humiles non dedignata penates:

usq'; ueadeò miserùm commiserata vicem.

Nunc desiderium non uni triste relinques,

clausa domo parvá dormit: et orbe later.

Illius haud parvum peperit jactûra dolorem

gens ab Horek laribus, gnate George, tuis.

Pone tamen luctum. Domus haec reserabitur olim:

tali namq. Domo Clauditur omnis homo.

Frigida mors, animi subduxit ab osse vigorem:

Pars melior superis reddita. Corpus humo.

Obdormiuit anno Christi 1607.

Mense plerumq'; pestifero novembri.

Die lunae, post Omn. Sanct. 4. ixbris.

Horà diei 22.

Anno aetatis critico sive climacterico 63.

M. Casparus Hosticenus, rector. Schola Hernicana.

Kázání. Požehnaný Bůh a Otec Pána našeho Ježíše Krista, Otec milosrdenství a Bůh všelikeho potěšení, kterýž těší nás v každém zármutku našem, raciž nám přítomen býti nyní i při hodině naší. Amen.

Nacházíme to v Písmích svatých, kterak Pán Bůh všemohoucí, kterýž jest jak všeho milosrdenství plný, tak také i spravedlivý, tento bídný svět, totiž lidi nekající a pokání svatého činiti nechtějící, jak jinými mnohými bídami a neřestmi, tak obzvláště těmito třemi metlami a pokutami trestávati ráčí, totiž hladem, válkou a morem. Jakž toho jistý důvod máme v 2. Knihách královských v kapitole 24. na onom Davidovi, druhém králi izrahelském, kterýž když zhřešil proti Pánu Bohu dav sčísti lid, jako by vítězství jeho na množství lidu a ne moci Boží záleželo, rozhněval se na něj Pán Bůh a k ztrestání takového hříchu předložil mu skrze proroka Jada tyto tři metly, aby sobě z nich vyvolil, kterou chce, nebo aby v zemi jeho byl hlad za sedm let, aneb aby za tři měsíce utíkal před nepřátely svými, anebo aby za tři dni byl mor v zemi jeho. Čemuž on rozuměje, že pokuty nijakž zniknouti nemůže, nad tím se velice zarmoutil, že tak Pána Boha svého

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

k hněvu popudil, hřích svůj znal a z pokuty se nevynímal, nýbrž s srdečnou pokorou a ponížeností vyvolil sobě mor s tím doložením řka: Lépeť jest nám upadnutí v ruce Pána Boha všemohoucího nežli v ruce lidské, neboť jsou mnohá slitování v něho. A tak dopustil Pán Bůh na lid izrahelský mor veliký, že v těch třech dnech pomřelo mu lidu vojenského od Dan až po Bersabe sedmdesát tisícův mužův. Však když David opravdové a skroušené pokání činil, i takovou metlu milostivý Pán Bůh od něho a lidu jeho odníti ráčil. I nám tehdy summou všechněm sluší a náleží tyto věci k mysli a srdci připustiti a to se vši bedlivostí, zvláště v těchto bídnych, strastných a k skonání světa se schylujících dnech rozvažovati, kterak Pán Bůh všemohoucí tuž spravedlnost svou i při nás hříšných konati ráčí, když nás pro veliké a nescíslné hříchy a nepravosti naše, kteréž sou v tomto smrdutém světě již na vrch vzešly netoliko jednou z dotčených ran, ale všemi třmi spravedlivě trestati a pokutovati ráčí. V dobré paměti nám pozůstává, kterak jednyž před šesti lety ráčil nás velikým a nesnesitelným hladem trestati, když znamenitou drahotu obilí, o niž prve nikdá v těchto zemích slýcháno nebylo, na nás i krajiny k nám přináležející, od nichž jindy pomoc veliká v příčinách těch tomuto slavnému Království českému se činívala, přepustiti ráčil tak, že pro velikou drahotu (neb jeden korec žita za pět kop i dráž se kupoval) musili lidé i všelijaké byliny i ledacos neobyčejného jísti, a tím se sytiti, nebo mnozí nebožátka za některý čas chleba neviděli. Co pak díme o druhé pokutě a metle Boží, totiž válce, zdaliž medle spravedlivý Pán Bůh i tou nás trestati neráčil tak, že již lid od mnohá let ji zniknouti a ku pokoji přijíti nemůžeme. Skrže což jakých bídnych, smutných a zarmoucených věcí nescíslné množství spolu i s vrchnostmi svými sme pocítili, náležitěji by bylo toho srdnatým pláčem oplakávati nežli o tom mnoho mluvíti a psáti. Což všecko ne něčemu jinému, ale samým hříchům svým přičítati musíme. A poněvadž pak vždy až dosavad z týchž hříchův povstati a z nich pokání činiti nechceme a metly Božské předjmenované při nás málo anebo nic nespůsobily, protož Pán Bůh navštívití nás ráčil opět metlou třetí, totiž morem, kterýž se vsudy na vše strany a při všech stavích, duchovních i světských, nižších i vyšších, rozmáhá a Pán Bůh míníc snad tento bídny svět buď žalostným skonáním jeho, aneb hroznějšimi pokutami ztrestati, své volené z něho k věčnému pokoji a životu blahoslavenému skrže smrt časnou vynímati ráčí. Jakž příkladové na vše strany a zhusta nám toho potvrzují. Pominouc jiných, teď máme

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

příklad před oči naše představený, kterak jest Pán Bůh prostředkem smrti časné z tohoto plačtivého oudolí k sobě do slávy své nebeské povolati ráčil pobožnou, ctnou a šlechetnou matronu, paní Annu Košetickou, jinak Zášku Řečickou, pozůstalou vdovu po dobré paměti urozeném panu Janovi Starším Košetickým z Horek a v Košetících, etc. jejížto tělo, jakož jsme včerejšího dne s nemalým zármutkem z Košetic až sem do horního kostela doprovodili, taky nyní tuto již poslední službu jí činíce, při tomto kostele velkém jí náležitě pohřbíti a pochovati máme. Abychom pak jak její pobožný život i skonání sobě připomenouti a to vše k spasitedlnému naučení přednésti mohli, vezmeme sobě za základ onu sentenci pobožného a trpělivého muže Joba svatého, v knize jeho poznamenanou takto, Job v kapitole 30. Víím ó Bože, že mne odkážeš k smrti, kdež to ustanoven jest dům každému živému, a však ne k zkažení jich vztáhneš rukou svou a padnou-li, ty vysvobodíš. V slovích oznámených Job tři věci obzvláštní každému křesťanskému člověku k naučení spasitedlnému věděti a znáti velmi potřebné předkládá. Předně, že jak on sám, tak i my všickni odkázaní jsme k smrti, již minouti nemůžeme. Druhé, že těla naše mrtvá do domu země podle vložení Božího pohřbena býti mají. Třetí, v tom prachu, že nezhyňou, nýbrž mocí Boží vysvobozená, totiž vzkříšená, budou. Protož my podle těch tří částek se pozastavíce, jednukaždou obzvláštně s pomocí Boží rozjímati sobě budeme.

První Částka. Rozvažujíc způsob a běh lidského života, muž pobožný Job, že co se narodilo, všecko umřítí musí, i samého sebe z toho nevynechá, nýbrž mluví: Víím ó Bože, že mne odkážeš k smrti. Kterýmižto slovy potvrzuje toho, co svatý Augustýn pověděl říka: Nic jistšího nad smrt a nic nejistšího nad hodinu smrti. Aneb prosté mluvě, že jest smrt jistá, ale hodina její nejistá. Jakž i on praví: Víím ó Bože, že mne odkážeš k smrti. Ale nic nemluví kdy, kde a jak jej odkáže k smrti. Znal to zajisté dobře, co dí duch Boží v knize Ecclesiastes, že neví člověk cíle svého, ale jako ryby udicí a ptáci osidlem lapání bývají, takt' lapání bývají lidé časem zlým, když na ně náhle přijde. I co onen svatý patriarcha Izák k synu svému Ezau řekl: Ej já jsem se již sstaral a nevím dne smrti své. Jako by řekl: Že umřítí mám, o tom dobře víím a teď věk můj starej a sešlej jest mi za jistého kazatele smrti: Však nic jistého nevím kdy, v kterou hodinu Pán Bůh mne odsud povolati ráčí. Co též mluvil i Job slovy dotčenými, a poznával to, že jest odkázán k smrti z věcí těchto, jedno z Slova Božího a vejpovědi Boží neproměnitelné,

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

kteřouž Pán Bůh po pádu na Adama vynésti ráčil řka: Prach jsi a v prach se obrátíš. Nebo poněvadž Pán Bůh z prachu a hlíny země ne k smrti, ale životu nesmrtedlnému člověka stvořiti a učiniti ráčil, a člověk Stvořiteli svému se zpronevěřiv, přikázání jeho se strhl netoliko mnohé a nesčíslné bídy, neřesti a nemoci těžké, ale i smrt časnou i věčnou, kdyby ta smrtí nevinnou Syna Božího potřena nebyla, na sebe i nás všecky své potomky uvedl tak, že všeliký člověk na těle svém porušení vzíti a zase v tuž zem uvřžen a v prach obrácen býti musí. Jakž hned prvé před pádem sám Pán Bůh k člověku mluvíti ráčil: V kterýbykoli den z Stromu umění dobrého i zlého jedl, že smrtí umře, totiž na sebe i potomky své dotčené zlé bezevší pochybnosti uvede. Což se vše v skutku stalo. Jakož i Písma svatá nám toho dotvrzují. Svatý Pavel dí, že skrze jednoho člověka hřích na svět všel a skrze hřích smrt, a tak na všeckny lidi smrt přišla, v němž všickni zhřešili. A níže, že pádem jednoho mnoho jich zemřelo. Opět, že odplata za hřích jest smrt. Potom, znal to i z vlastního skušení a příkladů jiných, věděl, kterak toho Slova Božího a vejpovědi spravedlivé vlastní skutek následoval, totiž, že lidé všickni na svět přicházející zase skrze smrt odebrati se musili, jak Adam s manželkou svou Evou, tak synové a potomci jeho. Za nimi svatí patriarchové, Abrahám, Izák, Jákob i jiní, jemu mnozí dobře známí zemřítí musili. Ba nad to, měl vlastní skušení toho Job v domu a rodu svém, kterak jak jeho milí rodičové a přátelé, tak i vlastní jeho nejmilejší synové a dcery odkázani byli k smrti a ji, jedniž před těmi jeho velikými bídami a zármutky, žalostně podniknouti musili. Poznával to též sám při sobě, kterak tělo jeho jsouc velikými nemocmi ztrápené, zemdlené a ohyzdnými talovinami, kteréž z sebe na hnoji sedě střepinou ztrouhal, okydnuté tak, že ty všeckny bídy a neřesti, patrněji smrt nežli život jemu před oči představovali. V čemž znaje jistou vůli Boží toho se nic nestrachoval, všemu tomu místo v sebe dával, a že rád chce umřítí, v tom se zřetedlně ohlašoval.

I nám tehdy všechněm náleží s pilností rozvážiti, takeli jsme my odkázani k smrti čili nic, ba ovšem, žeť jsme a žádný z nás není, který by se jí vyhnouti a jí ujíti mohl. A to poznáváme tolikez, předně z Písem svatých, Starého i Nového zákona. Ona žena tekuitská mluvila k králi Davidovi řka: Králi, všickni mřeme a jako vody do země plyneme. A týž král David dí: Kdo z lidí může tak živ býti, aby neokusil smrti, totiž žádný. A syn jeho Šalomoun (jiný filon), rozvažujíc v sebe takové věci, praví, že jednostejně odcházení, totiž skrze smrt všem obecnou. A svatý Pavel toho všeho nám

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

dotvrzuje píšíc, že vloženo jest všem lidem jednou umřítí, a potom bude Soud. Poznáváme to též i z zkušení a příkladův nesčíslných, kterak mnozí, mimo ty, o nichž nám Písma ukazují a jichž jsme my neznali, naši milí přátelé, dědové, rodičové, bratři, sestry, strejcové, švagrové, sousedé a spolu naši milí bližní a známí tak, že jsme s mnohými ještě nedávných časův v dobrém přátelství, bratrství a tovaryšství, v rozličných rozprávkách a kratochvích živí byli, však již kde jsou, odkázání k smrti tak, že jim žádné jmenované věci prospěti nemohli, než když přišel jistý cíl života jejich, od Boha vložený, tu již chtějte neb nechtějte lidkup smrti píti a odsud otra ruce bráti se musili.

Jest pak jistá věc, že i tato pobožná matrona, paní Anna Košetická, dobře to již z dotčených věcí poznávala, že i ona jest odkázaná k smrti, a jí že minouti nikoliv nebude moci. Pročež takovou svou smrt v ustavičné paměti měla a k ní se v pokání svatém časně strojila tak, aby jí nebyla smrti než toliko snem a libým odpočinutím, zásobujíc se těmi věcmi, kteréž by jí k tomu platně a užitečně sloužili, totiž Slovem Božím a svátostmi velebnými, neb toho obojího horlivá milovnice byla, jak předně upřímných a věrných kazatelův nepobíhající, Slova Božího skrze ústa jejich mluveného ráda poslouchala a v srdci svém skládala, tak také i domácím způsobem v knihách Zákona obojího i jiných spisích a vejkladích pobožných mužův, čehož nemálo měla, často a ráda čítávala, a tak sama sobě i jiným jí častokráte, zvláště ve dny nedělní a sváteční, poslouchajícím za kazatelkyni byla, a tudy té pravé známosti pravého Boha, a kteréhož on poslal Ježíše Krista, i živé víry v něho nabývala, kteráž skrz pravou pobožnost, jenž jest ke všemu užitečná, mající zaslíbení tohoto i budoucího života, i skutky milosrdné, jenž jsou ovotcem pravé víry, při ní se vyskytovala a spatřovala. Nebo s manželem svým nejmilejším před čtyřiceti let v veliké lásce a svornosti živa souce, požehnání Božího, všem bojícím se Pána Boha a kráčejším po cestách jeho, zaslíbeného došla, takže i dítky milostné k nemalému potěšení dávati ráčil. Kteréžto jsouce hned od mladosti v pobožnosti a svatých ctnostech zvedené a v tom se neměnicí, k jaké vážnosti a poctivosti, i podle tohoto světa přišli, jest to všem dobře patrné a zřejmé. Potom jsoucí vdovou dvě lété, nejinak než jako ona pobožná a svatá vdova, Anna Prorokyně, pobožně se chovala, v postu svatém, totiž životě střídmém a modlitbách svatých Pánu Bohu dnem i nocí sloužice a jemu se z hříchův svých, kterýť

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

se při ní z pokaženého přirození a křehkosti těla nacházeli, se vyznávající. Rozvažujíc pak jak tento čas nebezpečný, tak i sešlost věku svého a rozuměje tomu, že již jejího živobytí zde na tomto světě jest na mále, na tom do konce ustrnula, aby se do slavných měst pražských k svým nejmilejším dítkám z Košetíc odstěhovala, znajíc to dobře, že po Pánu Bohu nad vlastní dítky v pobožnosti zvedené rodičův žádný lép neopatří, aby aspoň již v starosti své v nich pohodlíčka užítí mohla. Však milostivý Pán Bůh právě v těch dnech to předjíti, ji sám za nejvěrnějšího ochráncí se postaviti a k sobě do města nebeského majícího slávu Boží, milostivě pojíti ráčil. Kdež již není se jí potřebí o nic starati, bolesti, nemoci, ani smrti báti, neb již ty věci pomínuly. A však maje dotčený oumysl tělesně se s námi rozloučiti, ještě k nám dle pobožného svého předešlého spůsobu v neděli před Památkou všech svatých, jako již na rozžehnutí, do Řečice přijela a tu, jakž vám to všem povědomé jest, jakž předně na horlivých modlitbách Pánu Bohu i s tělem, i s duchy se poroučela, tak potom Slova Božího žádostivě poslouchala a ním nemálo se těšila, nadto i svátosti velebné Večeře Páně, pravého těla a pravé krve Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista po náležitém vyznání víry i křesťanské absolucí z rukou svých požívala, a tak tím nejsvětějším pokrmem a nápojem posilněná a při duši dobře opatřená jsouce, prvé než druhá neděle přišla, v nemoc upadla a v pondělí po Památce všech svatých jako onen Eliáš jsa posilněný k hoře Oreb, tak ona k hoře Sionu, na níž stojí Beránek a ku počtu oněch sto čtyřiceti a čtyř tisícův, majících jméno Otce jeho napsané na čelích svých, z tohoto plačtivého oudolí se jest odebrala a okolo dvamecitmé hodiny duši svou milou v ruce Pána Ježíše Krista, svého milého Spasitele, jemuž zde sloužila a v jehož samých zásluhách vždycky se těšila, poroučející k vůli Boží ne jinak, než jako by usnula, vypustila jsa v letech šedesáti a třech, kterýžto rok její byl annus climactericus, totižto rok proměny, nemoci anebo smrti. O kteréžto smrti její, že přeblahoslavená jest, netoliko my podle takového jejího pobožného života i šťastného skonání to vyznati můžeme, ale i Písma svatá toho dosvědčují, duch Boží v Knize moudrosti dí, že spravedlivých lidí (totiž z víry Krista) duše v rukou Božích zůstávají. A svatý Jan v svém Zjevení, že jsou blahoslavený, kteří v Pánu umírají, duch Boží jim praví, aby od prací odpočívali. Než jest s podivením velikým, že my lidé smrtní, ačkoli o tom dobře víme, že k témuž cíli den po dni, hodinu po hodině pospícháme, však se k tomu nic nestrojíme, abychme smrti spravedlivých lidí zemřítí mohli. Protož jest nám na času napraviti a v pravém opravdovém pokání smrti čekati.

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

Druhá částka. Co se s těly mrtvých lidí po rozdělení duše dítí má a jak mají opatřená býti, o tom Job v druhé částce řeči své oznamuje, že mají pochována býti do domu, kterýž ustaven jest každému živém, totiž po smrti jeho, a ten dům jiného nic není, jediné země anebo hrob z čehokoliv způsobený a přistrojený, vždyť tělo mrtvé člověka, v něm ležíc a odpočívajíc, k porušení svému přijíti a podle vyřčení Božího v prach zemní se obrátiti musí. Ó jaká to pobožnost Joba svatého, že hrob nazývá domem, a to netoliko o hrobích jiných lidí mínil, ale i sám o svém, k čemuž se zřetedlně v kapitole 17. přiznává řka: Hrob bude dům můj, a hned jej jmenuje ložem svým. Item, jámu tu jmenuje otcem svým a červy, kteříž měli jísti tělo jeho, nazýval matkou svou a sestrami svými. A tím vším vyjádřil a vysvětlil ortel Pána Boha všemohoucí po pádu na Adama i všekny jeho potomky vynešený: Z země jsi pošel, v zem se obrátíš. Jakož pak k takové věci, aby těla mrtvá poctivě do země pohřbená byla i Duch svatý nás napomíná v knize Ecclesiasticus řka: Tělo mrtvé přikrej a podle obyčeje do země pochovej. A na jiném místě, že duch člověka navracuje se vzhůru k Bohu, odkudž dán jest, tělo pak do země nebo z země vzato jest. Všech také věků a časů světa lidé to činívali, že jsou mrtvé své do země pochovávali, jako Abraham, když mu Sára, manželka jeho milá, umřela, koupil pole od Effrona Hetejského za čtyři sta syklův, totiž za dvě stě tolarův, sobě a rodu svému k pohřbování a pochování. Jákob Patriarcha manželku svou nejmilejší, Ráchel, kteráž mu při porodu syna Benjaminu na cestě, když se stěhoval z Mezopotámie k otci svému Izákovi, umřela, poctivě a vážně pod dubem, vedle cesty a to do země pohřbil, nad to i Ephitafium aneb nápis hrobu nad ní pro lásku manželskou a budoucí památku vyzdvihnouti dal. Opět onen Josef poručil služebníkům, svým lékařům, aby vonnými věcmi pomazaly otce jeho Jákoba a s nemalým nákladem nesli ho do Země kananské a pochovali ho tam tak, jakž byl Jákob syna svého Jozefa k tomu přísahou zavázal. O muži Božím Tobiášovi též čteme, že mrtvé v noci do země pochovával. Pobožný Josef z Arymathie vzal tělo Ježíšovo, obvinul je v plátno čisté a vložil do svého nového hrobu, kterýž byl vytesán v skále. Svatého Štěpána pochovali muži pobožní a plakali velmi. Učedníci svatého Jana Křtitele uslyševše o jeho smrti přišli a vzali tělo jeho a pochovali ho v hrobě. Těch i jiných množství příkladův Písem svatých obojího Zákona máme, že pravého Pána Boha znajících a věřících lidí těla poctivě do hrobu a prachu země pohřbená bývala. I nám tehdy nesluší jinak s těly mrtvými bližních našich zacházeti, než podle uložení Božího a příkladův lidí svatých a Pánu Bohu milých je do

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

země, z níž vzati jsou, a do hrobův k tomu přistrojených poctivě a vážně pochovávati, aby mohla po těchto časných bídách, neřestech a pracech odpočinutí věčného užití a jako libý sen přijíti. Nebo Latiníci podle Řekův jmenují krchov Caemiterium, id est dormitorium. Jakoby řekl hostěnice, neb tu těla věřících a pobožných lidí jako na nějaké hostěnici libě v Kristu Pánu odpočívají a spějí. Židé pak jmenují své krchovy Bethaim, id est domum viventium, dům živých, jakž Kristus Pán Saduceům to ukazoval, že Bůh není mrtvých, ale živých, kteříž světu umírají, ale Pánu Bohu živi jsou. V horních Němcích jmenují je gottesacker, polem Božím, nebo seménka v zemi vsatá, ač shnijí, však zase pěkně vyrostají, libě se zelenají a oužitek přinášejí, tak i těla lidská, ač v zemi též porušení své vezmou, však slavná a obnovená zase mocí Syna Božího, vzkříšená budou. Při vykonávání pak takových pohřbův náleží i nám všem zdravě na to myslet, co se jim včera dalo, nám snad dnes aneb velmi brzy bezevší pochybnosti díti se bude, neb ne jen některým ustanoven jest dům takový v prachu zemském, ale každému živému, mně, tobě a summou jiným všechněm. Necht' se kdo chtí, jak chtí, chlubí a vynášejí s svými nákladně vystavenými domy, hrady, zámky a veselými paláci, však vždy naposledy jim na to přijde, že musejí do zemního, tmavého a smradlavého domu pohřbeni a pochováni býti. Aniž ve všem širokém světě tak bezpečného města, hradu a zámku není, aby v něm lidé rozličným bídám, nemocem a naposledy i smrti poddáni býti nemusili. Konstantinus císař některého času jednomu svému dobrému příteli nemohl se města Říma nachváliti. Tehdy on zeptal se ho, takéli (prej) tam lidé mrou. Odpověděl císař: Ovšem, že mrou, nýbrž čím větší město a lidnější, větší počet jich také pomře. K čemuž Hormizda odpověděl: Tehdyť (prej) nic napřed nemá město Řím před jinými městy, jakpakoliv slavné jest, však vždy v něm lidé mnohým bídám, neřestem a nemocem, až i smrti poddáni býti, své slavné hrady a domy i se vším zbožím opustiti a do domu zemního nešení a pohřbeni býti musejí. Veliký král Alexander, kterýž takmeť všecken svět sobě podmanil, když v Babyloně umřel, kvílili a plakali nad ním služebníci jeho řkouce: Včera jsi vládl říkaje vším světem a dnes jsi odbyt třemi lokty země, včera jsi seděl v královském pokoji a dnes již budeš položen v smrdutém hrobě, včera jsi nad jinými vládl a dnes již musíš poddán býti jiným jsa za pokrm červům, hadům a žabám. Jakž toho dotvrzuje duch Boží v knize Ekleziastikus, kdež dí: Dnes král a zejtra umrlec, a když umře, za dědictví bude míti hady, žížaly a červy. Což pobožně uvažujíc, někdy slavný monarchové všelijakých příčin vyhledávali, nimiž by se o své smrtedlnosti

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

napomínali. Izidorus učitel píše, že za starých časův ten způsob se zachovával, kdykoliv císař na své důstojství byl korunován a již v svém císařském majestátu se usadil, že ten den přicházeti k němu obyčej měl mistr řemesla kamenického nesa s sebou tři neb čtyři kusy kamene mramorového, rozličné barvy, ukážíc mu to kamení tázal se ho, z kterého kamene chce, aby mu hrob tesa, dávajíc mu tím návěstí, že ačkoliv v velikém důstojství z milosti Boží zůstávati a na slavných hradích obydle své míti bude, však že mu to na věčnost státi nemůže, nebo jsa člověk smrtedlný v času brzkém umřítí, i z nejrozkošnějších pokojův vynešen a do hrobu položen býti musí. Dobře opět i jiný pobožný potentát učinil, že sobě za zdravého života slavný a nákladný hrob tesati a strojiti dal, však poručil, aby vždy do konce a na místo dodělán nebyl, nýbrž nařídil, že když nejveselejší byl, služebník přijda k němu řekl: Pane rozkaž hrob svůj dodělati, nebo nevíš v kterou hodinu umřeš. Kteroužto řečí netoliko on, ale i jiný s ním stolící, od zbytečných kratochvílí a světských marností se odvozovali. Ale nyní slavní tohoto světa o tom sobě rozprávěti nedají a neradí hned zmínky o smrti slyší. Nad to mnozí sobě tak zde v tomto světě počínají, jako by na věky zemřítí a na Soud hrozný Boží jíti neměli: hrady, zámky, domy nákladné, paláce slavné, draze ozdobené, mnohdykrát s nemalým nátiskem a slzavými mozoly chudých poddaných sobě stavějí a časem i zádušními věcmi dotahují, a že, než málo času projde, sáhem země oddělení budou, na to velmi řídci pamatují. Nebyla jest taková tato pobožná, Bohu i lidem milá matrona, kteráž ačkoliv od Pána Boha poctivými přibytky i jinými dary Božskými, jichž tělo naše potřebuje, obdařena byla, však v tom naděje své neskládala, nýbrž že umřítí, toho všeho zde nechati, do země navrátiti se musí, na to pobožnou paměť měla. Nebo na dvě léta před svou smrtí rubáš, hazuku a jiné k tomu náležité věci, i truhlu, v níž by mrtvé tělo její odpočívalo, sobě přichystala. I my každodenně po zemi šlapajíc a jí nohami stírajíc, jako bychme sobě každé hodiny hrob kopali, tak sobě to v mysli opravdově rozjímejme a tudy mnohým hříchův ucházeti moci budeme.

Třetí částka. Sobě i všem věřícím v Mesiáše Krista k velikému potěšení v živobyті i při smrti Job zavíraje svou sentenci pokládá, že ačkoliv všickni lidé odevzdáni jsouce k smrti, do prachu země se dostávají, však v tom že nezhytnou, nýbrž v poslední Den soudný zase vzkříšení budou. To Job míní těmi slovy, kdež praví: A však ne k zkažení jich vztáhneš ruku svou a padnou-li, ty vysvobodíš. Totiž, ach milý Pane, ačkoliv já

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

bídný mizerný člověk dobře to poznávám jak z Slova tvého svatého a soudu spravedlivého, tak také i příkladův skutečných, ano i zbědovaného a neřestmi ztrápeného těla svého, že konec svůj vzítí a jistotně skrze smrt časnou odsud se odebrati, v hrob položen a v prach obrácen býti musím, však žádného většího potěšení jak v mém bídném živobyčí, tak i v smrti nemám, jediné to, že mému porušení poddanému tělu zhynouti a věčné v prachu zemském ležeti nedopustíš, nýbrž mocí svou Božskou je vzkřísíš, bídy duchovní i tělesné zbavíš, oslavíš, s duší spojíš a životem věčným obdaříš. Ó jistě, žeť jest veliká trpělivost při Jobovi byla, že v svých bídách i při smrti nezoufal, nýbrž všeckno dobromyslně snášeje Pánu Bohu ze všeho děkoval a s potěšením jak smrtí, tak i slavného svého od mrtvýchvstání očekával, jakž netoliko tuto, ale i jinde tím se potěšoval řka: Vím, že Vykupitel můj živ jest a že v poslední den z země vstáti mám a zase oblečen budu koží mou a v těle mém uzřím Boha, kteréhož uzřím já a oči mé spatří jej a ne jiné. Jakož pak opět i my všickni nic tak potěšenějšího věčné věkoma mítí nemůžeme jako ten artikul, kterýž srdcem věříme a ústy vyznáváme říkajíce: Věřím těla zmrtvýchvzkříšení.

A tento artikul víry naší, z něhož mudrci pohanští a Saduceové, i mnozí Epikurové, své žerty a posmíšky mají, jest vlastní samých věrných křesťanův a přináší jim obzvláštní potěšení. Nebo my v bídách rozličných tohoto světa, i všelijakých protivensvích, netolikobychom netrpěliví býti, ale i zoufati sobě mnohdykrát musili, kdybychom naděje o zmrtvýchvstání a následujícím životě věčném, neměli. Při čemž však všeckny své rozumy a smysly samé všemohúcnosti Božské poddáváme a poddávati máme, jinak kdybychom mozem svým, a ne větou, chtěli to stíhati, raději ode všeho upustiti bychom musili. Jako oni Athenští v skutcích apoštolských, kteříž, když jim svatý Pavel znamenité kázání činil, poslouchali ho se vši bedlivostí, a když přišel k vypravování o vzkříšení Krista Pána z mrtvých chtějí tudy i jim víry a naděje o zmrtvých stání způsobiti, tehdy hned se tomu rozímali a mlčeti mu kázali nadávajíc mu žváců, že daremní věci mluví a tlampá. Opět podruhé před králem Agrippou, když kázání činil, potvrzujíc toho jistými důvody, že Kristus Pán, ačkoliv byl usmrcený, však že konečně z mrtvých vstáti ráčil. Tehdy nějaký Festus, ne žádní z dvořenínů královských, hlasem velikým k němu řekl: Blázníš Pavle, mnohé tvé umění k bláznovství tebe přivedlo. Však on horlivostí ducha jsa pohnut směle, nic se neostýchaje odpověděl: Neblázním výborný Feste, ale slova pravdy a střídmosti mluvím, tak i my služebníci Boží a šafáři tajemství

Pohřební kázání nad Annou Košetickou, měšťankou v Košetících, z roku 1607; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 99 přív. 3, Knihopis č. 3405.

jeho, vám o tom kážíc a v tom sebe i vás utvrzujíc, nečiníme toho v pochybnosti, ale v pravé a nepohnutedlné víře potvrzujíc toho pevnými důvody těmito:

1. Písmys svatými, na něž nejmilejší Spasitel, Pán Ježíš Kristus, ráčí nám poroučeti se ptáti. A ta o tomto artikuly jsou mnohá, z nichž některá toliko přivedu, skrze Ezechiele Proroka.

2. Příklady jiných lidí buď od Krista Pána, nebo jeho učedníkův zde vzkříšených, jako dcery Jaira Knížete, syna vdovy naimské, Lazara Bethanského, Tabity, jinak Dorkas.

3. Příkladem samého Krista Pána, o němž svatý Pavel píše, že Kristus Pán vstal, prvotiny těch, kteříž jsou zesnuli, a jako skrze jednoho Adama smrt na všecky přišla, tak skrze jednoho Krista Pána, nového Adama, z mrtvýchvstání a obživení. Nebo poněvadž Kristus Pán, jsa hlava naše v smrti, kterouž za nás podstoupiti ráčil, nezůsta, nad toť my v něho věřící, jsa jeho oudové, od něho jakožto hlavy na věky odcizení a oddělení býti nemůžeme a nebudeme, nýbrž hlasem jeho mocně vzkříšení a oslavení spolu s ním do věčné slávy a radosti nebeské, nám od věkův připravené, vejdemo, a tak všickni se Pánem budeme. Potěšujmež tehdy jedni druhých těmito slovy.

I tato pobožná, ctná, šlechtná matrona, paní Anna Košetická, těmi věcmi se do poslední hodiny živobyť svého potěšovala, kteráž, ač dle uložení Božího, smrt časnou podstoupila a od nás teď do domu země poctivě a vážně pochována a pohřbena býti má, však tělo její, v Kristu Pánu odpočívajíc, blahoslaveného a radostného vzkříšení očekávati bude. Abychme my téhož dobrého v svém živobyť, při smrti i v posledním vzkříšení dojíti mohli, rač nám to dáti Bůh, Otec nebeský, pro samé zásluhy a smrt nevinnou syna svého nejmilejšího, Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, skrze mocné dílo ducha svatého. Amen. V Starém Městě pražském, v impressi Daniele Sedlčanského vytištěné. Léta M. DC. VIII.

Pohřební kázání nad Dorotou Bolendovou, měšťankou v Chotěboři, z července 1609;
Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

Příloha č. 2

Památka pohřební šlechtné a Pána Boha milující matrony, paní Doroty, někdy milé a věrné manželky slovutného a učeného pana Martina Bolendy, měštěnána svobodného města Chotěboře, kteráž s vzýváním Syna Božího, Vykupitele svého, pobožně 6. dne měsíce července léta 1609 z plačtivého oudolí k věčné slávě se odebrala, složená pro budoucí památku od Václava Nymburského, měštěnána města Chotěboře.

Vytištěna v Starém Městě pražském u Pavla Sessia.

Eiusdem authoris.

Deponas lacrymas frater Martine Bolenda
quando rapit costam mors inimica tuam[.]
Ut sancte vixit tecum Dorothea fidelis
comprobat hoc vestrum Choteborenses solū.
Nam coluit veri semper pia dogmata verbi
haec coluit sancti templa sacrata chori.
Talis dum fuerat, cessit sors fausta maritae
quando capit celsi gaudia vera poli.
Illic sors melior, nos hic mala mille fatigant
o ter felices cui nova castra nitent!

Manžel mluví.

Ach chvíle smutná nešťastná
mně jistě velmi žalostná
došla roku přítomného,
M. DC. IX.
dne xvi. měsíce
v počtu pátého července,
že Hospodin manželku mou
tělu mému připojenou
jménem Dorotu Ježkovou
zde v Chotěboři rozenou

Pohřební kázání nad Dorotou Bolendovou, měšťankou v Chotěboři, z července 1609;
Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

mně rychle odnítí ráčil,
s níž sem kratičký čas strávil,
přes xvi let nejvíce,
což jistě jest velmi brzce.
Ach toužímť těžce po tobě
manželko má, v mé sirobě,
nebs byla mé potěšení
ve všelikém zarmoucení.
Slovems Božím mne těšila
nebs v pravdě ho pilna byla,
též sakramentů Kristových
i v trápeních posledních tvých.
Toho velmi pláči kvílím
slzami lože mé smáčím,
neb zemdlený sem velice
chřadné tělo i mé líce.
Neokusil sem žalosti
v této bídné smrtedlnosti
takové jako nyníčko
potěšení vždycky všecko.
Brzo smrt jest pospíšila
a mne s tebou rozloučila.
Ach žádnýť mne neutěší
ni přátele nejmilejší.
Radějit' chci hned umřítí
než tak smutný živ zůstati.
Nemohuť v zapomenuti
tvé lásky upřímné vzítí,
nebs mne věrně milovala,
dobrého vždycky žádala,
jak na cestě tak i doma,
nejmilejší Doroto má,

Pohřební kázání nad Dorotou Bolendovou, měšťankou v Chotěboři, z července 1609;
Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

sloužilas mi, věrou pravou
bylas mou podporou stálou.
Na tebe sem já spolíhal
upřímně tebe miloval.
Když pak již nyní odcházíš
zármutkem velkým mne daříš,
ale což tomu říci mám,
choť jest tvůj již sám Kristus Pán.
S ním se těšíš a raduješ
všech klopot tak se zbavuješ.
Odpočívejž v Pánu Kristu
i jáť mám naději jistu
že s tebou, při něm zůstanu
tamť míti budu ochranu,
kdež těžce milosti pramen
ujdeť nás pekelný plamen.

Manželka odpovídá.
Ach nejmilejší manželi
proč tak tesklíš v této chvíli,
že smrt mne s tebou již loučí
tělo mé zas v zem obrací.
Dobře ona jistě činí
že mne beře odsud nyní.
Bych pak déle živa byla
umřítí bych však musila.
Od Boha má sobě dané,
právo, dílo dokonalé,
chudé, mladé i bohaté
napořád bere země té,
neb jest dveřmi do té vlasti

Pohřební kázání nad Dorotou Bolendovou, měšťankou v Chotěboři, z července 1609;
Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

té neskonalé radosti.

Ach neteskli prosím více,
zemdlíš, schřadneš velmi brzce.

To vše poruč Hospodinu
popláčíc jednu hodinu.

Nebo víc a víc plakati
jest Boha potupovati,

ale těš se již raději

že já jdu v pravé naději

z těchto vezdejších bíd a strastí

k věčnému blahoslavenství,

došlat' sem ho jistě tady

následujíc Boží pravdy

v zásluhách Krista Ježíše,

v němž se těší svatá říše,

on mne zapsal v knihy věčné

když sem pokání skutečné

z hříchův těžkých zde činila,

opravdově se vyznala.

Jižť zpívám píseň veselou

s anděli v radosti hojnou.

Manžel odpovídá.

Ach nejmilejší manželko

potěšení někdy všecko,

těžceť mně to jistě přijde

že tě již, srdce přemilé,

musím smutný opustiti,

tvé tělo mrtvé pohřbíti,

vůlit' poslední již činím,

samému Bohu poroučím.

Jdiž již tehdy v pokoji

Kristu Pánu v té naději,

Pohřební kázání nad Dorotou Bolendovou, měšťankou v Chotěboři, z července 1609;
Národní knihovna Praha, sign. 65 E 2037, Knihopis č. 6507.

poživ již radosti věčné,
v nebi s Kristem dostatečné,
těš se choti Spasitele
v nějžs věřila vždyckny cele,
též ty mne k sobě dočekáš
kdež radosti, v hojnosti máš.
Amen.

Ad meum optimum pyladeum amicum.
Dn. Martinum Bolendam, civem Choteborenssem, liberum.

Fata tue costa tristi dum mente revolvis
Martine aonii cultor & ultor agri.
Sat. miserè corpus laceras, animoq' dolores
addis pergraves, hoc tua vita probat.
Incendis tristis: fers tristem corde dolorem,
sic animi sentis tormina dira tui.
Dorothea extincta est animi matrona virilis
nominis haec habuit nomina pulcra sui.
Nil prosunt lacryme (nosti memorande Bolenda)
facta infecta potest reddera nullus homo.
Transiit ad Coelos: meliori sorte potitur
haec faveas costa noster amice tuae.
Geor. Nigrinus Lithomyslenus.
Finis.

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

Příloha č. 3

Kázání o těžkosti dlouhé, těžké a tesklivé nemoci ku potěšení všem svým milým, upřím[n]ým a věrným posluchačům s dlouhými, těžkými a tesklivými nemocemi zápas vedoucím od kněze Václava Krystofa Ounhošťského z dlouhé, těžké a tesklivé nemoci povstávajícího, toho času děkana a služebníka Páně nehodného církve Boží v městě Hradišti hory Tábor, učiněné v chrámě Páně téhož města v neděli vii po svaté Trojici léta Páně 1612.

Vytištěno v Starém Městě pražském u Jonaty Bohutského.

Autor ad lectorem

Tristi luctaris morbo? Vis pristina vitae,
angeris an, vel non sit reditura, tuae?

Me fac respicias prostratum cuspide morbi,
quem nimium atrocis, bina videbat hyems.

Pristina forma, vigor, virtus, roburq'; Salusq';
absumpti morbo, disperiere, gravi.

Nemo fuit, qui me sperasset saeva, severae
vincula languentem, vincere posse, necis,
funeris haerebam, mediis in faucibus, ipsi
omnis de vita spes mihi ademta fuit.

At dum sic homines diffidunt, anxius ipse
haesito, tum de me: Quae mihi non veniunt?

Ille bonus celso, Christus qui regnat Olympo,
(Cuī facile est morbos tollere quosq'; graves.)
ille mihi tulit auxilium: mala tormina morbi
reppulit; & mortis cassibus eripuit.

Ille meae solus reparavit robora vitae,
vitae restituens dona priora meae.

Ergo, si premris morbo, pie lector, acerbo:
Spesq'; tuae vitae parva relictā tibi est.

Confuge ad hunc medicum, certam tibi (crede salutis)
quam nequeunt medici, suppeditabit opera.

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612;
Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

Ad autorem

Enecat, ut salvet; tristi ut solacia praestet
obducit luci nubila saepè, Deus.

Creditur experto tibi soli, mysta, gravatus
quali tu morbo nunc abit annus, eras?

Creditur & parilis fuerant quèis sarcina morbi,
aut dolor, ac varii torminú omne genus.

At tibi nunc redeunt post nubila, laeta dolorum
jubila, tuq' tuo fungeris officio.

Quae sit, & expertus monstras medicinae, dolorum:
Exemplisq', sacris extruis istud opus.

Quales passus erat, veluir, vel faemina morbos:
qualis erat vegetis post medicina doces.

Sic doceas, vivasq' diu, qui vivere dignus
dignus es, & patria qui fovearis ope.

Ergo aliquis parili si forte premère dolorum,
hunc librum summa sedulitate legas.

Invenies in eo solatia mille dolorum;
invenies morbis, pharmaca mille, tuis.

Ara, erit ala tibi morborum carcere clauso;
araq', & ala piis sit medicina Deus:

tuq', pii Pylios pie libri scriptor in annos

Vivas, acplures edere perge libros:

ut videant (qui te cineres petiisse putabant,
et dudum morbo, contabuisse. gravi.)

Te, quia vivis adhuc Christi auxilio; atq', bonorum:
atq, iterum Christi persicis oris opus.

Georgius S. Vozicenus.

Slovutné a vzáctné opatrnosti panu purgkmistru a radě i vši vzáctné obci města Hradiště hory Tábor [etc.], pánům přátelům a posluchačům mým v Kristu Pánu velice milým, od Boha, Otce milosti, zdraví, pokoje, požehnání a v něm jiných všech nejlepších a nejžádostivějších věcí upřím[n]ým srdcem žádá a vinšuje.

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

Jakých jsem bíd a strastí (slovutné a vzáctné opatrnosti páni a v Kristu Pánu nejmilejší posluchačové moji) v předešlé mé nemoci pokusil, vypraviti mi možné není. Poněvadž pak i vašich opatrností mnozí netoliko jste křesťanskou outrpnost nade mnou míti, ale i mne podle své možnosti laskavě fedrovati ráčili. Na dotázání své k Vašim Opatrnostem vděčnosti toto sprostné kázání, kteréž jsem při pohřbu dobré paměti p[ani] Ludmily Krystofky v chrámě Páně při přítomnosti Vašich Opatrností i jiných mnohých vzáctných lidí měl, pod jménem V[ašich] O[patrností] vydávám a V[aše] O[patrnosti] služebně žádám, že tuto mou vděčnost sobě oblíbíti a mými laskavými pány a patrony na potomní časy zůstávati ráčíte. Pán Bůh rač V[aše] O[patrnosti] netoliko tohoto v nově nastalého roku 1613, ale za jiná mnohá léta přede všemi nemocmi hájiti, a po dokonání tohoto života tu, kdež nebude žádných nemocí, Vašim Opatrnostem i semnou dáti přijíti. Datum v domě farním 29. Nov[embris] anno 1612.

V službách církevních věrný k[něz] Václav Krystof Ounhošťský.

Pomoc naše budiž jménu Páně, kterýž učinil nebe i zemi. Amen.

Lepší jest smrt nežli život bídný aneb nemoc dlouhá, pověděl duchovní mudřec Syrach v kapitole své 30. Tato slova (nejmilejší v Krista Pánu přátelé) kdyby někdo z světských filozofův promluvil, mohli bychom slušně o nich, byla li by pravá aneb ne, pochybovati. Proto, že cokoliv na tomto světě živo jest, miluje život jakožto dobrý, od Boha nejlepšího dárce pošlý. V nenávisti pak má smrt jakožto zlou, od nejhoršího zlosyna d'ábla začátek svůj mající. Ale že to mluví Duchem s[vatým] nadchnutý a vysoce osvícený muž a duchovní kazatel Syrach, jistá věc jest, že co tuto mluví, v skutku a pravdě tak jest, že lepší jest smrt nežli život bídný aneb nemoc dlouhá.

Čemuž abychom mohli místo dáti a tomu všemu lépeji a dostatečněji porozuměti, vezmeme sobě rozjímání základ historie, kterouž napsal s[vatý] Jan v kapitole 5. Tu slyšme sobě čísti slovo od slova takto.

Potom byl svátek židovský. I šel Ježíš do Jeruzaléma. Byl pak v Jeruzalémě u brány brávné rybník, kterýž slove židovsky Betchasda, patero přístřeší maje. Kdežto leželo množství veliké neduživých, slepých, kulhavých, suchých, očekávajících hnutí vody. Nebo Anjel Páně jistým časem sstupoval do rybníka a kormoutil vodu. A kdož tam nejprve sstoupil po tom skormoucení vody, uzdraven býval, od kterékoli nemoci trápen byl. I byl tu člověk jeden, kterýž osm a třidceti let nemocen byl. Toho uzřev Ježíš ležícího a poznav, že jest již dávno nemocen, dí jemu: Chceš li zdrav býti? Odpověděl

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

mu nemocný: Pane, nemám člověka, kterýž by, když se skormoutí voda, uvrhl mne do rybníka. Nebo když já jdu, jiný přede mnou již vstupuje. Dí jemu Ježíš: Vstaň, vezmi ložce své a chod'. A hned zdrav jest učiněn člověk ten, a vzav ložce své i chodil.

Tato svatoevangelická historia, nejmilejší křesťané, na dvě částky příhodně rozděliti se může. Nebo v ní Evangelista Páně, s[vatý] Jan, historickým pořádkem vypravuje. Nejprve o nějakém nemocném člověku, kterýž pořad přes třidceti osm let v velmi těžké a tesklivé nemoci ležel. A potom o Pánu Ježíši Kristu, kterýž tomu bídnému člověku z takové dlouhé, těžké, tesklivé a nebezpečné nemoci mimo i jeho i všech jeho přátel a známých naději k dokonalému zdraví spomohl.

Nad kteroužto evangelickou historií my v dlouhých, těžkých a tesklivých nemocech postavení a k tomu ze všech stran všelijakými bídami a neřestmi, jako někdy Job vědy a nežity okydání a osypání, poněvadž nemůžeme nic rozkošnějšího, nic potěšenějšího a ku polehčení nám, našich velikých zármutků a teskností nic mocnějšího a podstatnějšího míti. Protož pro společné potěšení kratičce a sprostně rozjímejme sobě toliko tuto dvojí věc.

I. Nejprve, co člověku život nejbídnější a nad samou smrt tesklivější činí?

II. Druhé, kdo člověku od takové bídy a tesknosti pomoci může?

O těch věcech společně sobě rozjímejme (Pán Bůh rač nám práce naší požehnati) tak, abychom je slyšíce, měli se čím vždycky ve všech bídách, zármutcích a tesknostech našich těšiti. Amen.

Mnohé, ačkoliv nejmilejší v Kristu Pánu křesťané, veliké a těžké věci na tomto světě se nacházejí, kteréž na člověka připadajíce, život mu velice tesklivý činí a jej začasť k tomu, aby sobě nad život smrt vinšoval a volil, dohánějí a přinucují. Jako ku příkladu.

Onen Eliáš, utíkaje před ukrutností tyranské ženy Jezábel, sníženě prosí Pána Boha, aby duši jeho pojal řka: Již jest dosti, o Hospodine, vezmi duši mou, nebt' nejsem lepší otců svých.

Onen Jonáš boje se, aby Ninivetští dlouhého schovívání Božského zle nežívali, žádá s pláčem Boha, dříve nežli by toho dočkal, aby vzal duši jeho. O Hospodine, praví, vezmi prosím duši mou ode mne, nebo lépe jest mi umřítí nežli živu býti.

Onen Tobiáš, nežli by měl víceji posmíšků a utrhaní doslejšati, prosil sníženě a s pláčem Pána Boha, aby mu ráčil života jeho ukrátiti. O Pane, praví, podle líbezné vůle své učin se mnou, rozkaž vzítí ducha mého, abych rozdělen jsa, obrácen byl v zemi,

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

poněvadž jest mi užitečněji umřítí nežli živu býti. Nebo utrhaní lživá slyšel jsem a zármutek veliký obklíčil mne.

Ona Rebecca volí sobě raději umřítí, nežli aby syn její Jákob měl sobě z dcer pohanských, jakžto prvé byl Esau učinil, za manželku pojítí. Nebo dí: Stíště je mi živu býti pro dcery Héth, vezme li sobě Jákob ze dcer Héth jako tyto jsou ze dcer země této, k čemu mi život.

Tak onano Ráchel volila a vinšovala sobě raději umřítí nežli to pohanění nésti a v manželství bez dětí býti.

I. Mezi těmi však všemi věcmi není žádná, kteráž by člověku větší těžkost a tesknost činila, anobrž kteráž by, aby sobě člověk začasť smrt nad život vinšoval a volil, doháněla a donutkávala jako dlouhá, těžká a tesklivá nemoc. Čemuž abychom mohli snázeji místo dáti, patřme nejprve na Písma svatá, kterak táž bídu a starost těžkých a dlouhých nemocí vypisují. Syrach [kapitola] 30 [verš] 15 píše takto: Lépe se má chudý, zdravý a silný nežli bohatý, na těle svém ztrápený. Zdraví a čerstvost lepší jest nad všeliké zlato a tělo silné nežli zboží nesčíslné. Není bohatství lepšího nad zdraví těla, a není potěšení nad radost srdce, lepší jest smrt nežli život bídný aneb nemoc dlouhá.

Jakž praví Syrach, že jest lepší ještě chudoba při zdraví dobrém nežli bohatství při člověku nemocném, anobrž že jest smrt lepší nežli nemoc dlouhá a život bídný. Což že vskutku tak jest, patřme již na některé těžkými a dlouhými nemocmi lidí sklíčených příklady.

A nejprve patrně na tohoto člověka, o němž jste sobě historii čísti slyšeli. Nebyl liž je nebohému člověku jeho život nad samou smrt těžší a tesklivější, kteroužto jeho bídu a tesknost v mnohých způsobích patrně a zřejmě poznati můžeme. Předně, že byl ne nějakou lehkou, ale velmi těžkou nemocí, šlakem totiž, poražen, tak že se ani hnouti a z místa na místo přenéstí nemohl. Druhé, že byl chudý, neměl sobě nač nebohý člověk někoho zjednati, aby ho do toho rybníka, když by jím Anjel Páně pohnul, spustil, aniž měl svůj příbytek, v němž by poležel, než mezi jinými bídnými, nebohými lidmi v Lazaretu okolo toho rybníka pod přístřeším ležeti musel.

Třetí, pohrdli nim všickni domácí i přespolní, známí i neznámí, přátelé i nepřátelé. Nebo ačkoli třidceti osm let pořád přitom rybníce ležel, v tom však ve všem čase ani se jediný člověk nenašel, kterýž by mu tak mnoho milosrdenství prokázal a jej do toho rybníka spustiti chtěl. K tomu tento nemocný člověk mezi jinými všemi nemocnými byl téměř nejbídnější a nejnešťastnější. Jiní zajisté nemocní aneb umírali, a tak všech svých bíd a

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

strastí pozbývali, aneb se hojili a k zdraví přicházeli, tento pak ani umřít ani zhojiti se nemohl. Nadto nadevšecko netrvala ta jeho nemoc měsíc, dva, tři aneb rok, ale pořád třiceti osm let. Ach, jak jest to čas byl velmi velice dlouhý. Nebo budeš li měsíce těch třiceti osm let počítati, učiní jich čtyři sta padesáte šest. Co m[í]níš, kolikrát jest s Jobem zvolal. Přivlastnění jsou mi dědičně měsíkové marní a noci plné trápení jsou mi odečtení. Budeš li pak počítati neděle, učiní jich tisíc osm set dvatceti čtyry? Co pak jestli dny počítati budeme? Těch učiní sto tisíc dva tisíce sedm set šedesáte osm. Ach, jak jest tomu nebohému člověku přetěžký a přetesklivý čas musel býti? An noc jedna aneb jeden den, když jest nemoc krutá a těžká, zdá se dlouhá jako celý rok. Co pak toliko tisíc dnů a nocí. Nebyl by, a jistě nebyl by žádný div, kdyby tento bídný člověk dni svému zlořečil jako Job a Jeremiáš. Nebo činil by to byl ne z zoufalství, ale z hrozného trápení a náramné bolesti.

Patřme opět na onu bídnou ženu, kteráž za celých osmnácte let tak byla od d'ábla svázána a těžkou nemocí sklíčená, že se ani zpřímiti a k nebi pohleděti nemohla. Toť jest bylo jistě smutné divadlo. Co míníš, kolikrát umřítí žádala? Byť pak byla bohatá, byla bídná. Neb co platí zboží, není li žádného zdraví? Pak li byla chudá, byla tím bídnější, nebo ani rukama pracovati a chleba sobě dobývati nemohla, ani co by na sebe naložiti a nač by sobě nějaké pohodlíčko učinila, neměla.

Job, sic jináč muž velice trpělivý, jak sobě v své nemoci stejskal. Nebo když ho Satan ranil nežitem nejhorším od spodku nohy až do vrchu hlavy, velikou žalostí zvolal takto. Raději sobě svoluje zaškrčení duše má a smrt nad život. To mluvil Job ne z zoufalství než z náramné hrozná a těžké bolesti. Jestit' to zajisté nemoc těžká, jestli kdo vředy jízlivými po vše těle okydnut a jako zapálen bývá. Jeden vřed může člověku bolestí nejtěžších nastrojiti, a co pak Job, kterýž nimi po vše těle osypán byl, že ani poznán býti nemohl?

Ale nechme již cizích příkladů na straně, sami k sobě přistupme a čeho jsme na svých vlastních tělech a při svých vlastních životech dlouhých a těžkých nemocech okusili, pošetřme. Co může co nad dlouhou a těžkou nemocí člověka poraženého, bídnějšího a nešťastnějšího býti? Poněvadž nemá toho bez čeho život lidský státi, ba nýbrž ani téměř životem býti nemůže. Nebo my zde na tomto světě, dokud živi jsme, k zachování těla našeho těchto čtyř věcí potřebujeme.

Předně živnosti, abychom jísti a pítí měli.

2. Oděvu, abychom čím tělo své odívati měli.

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

3. Ochrany, abychom před nešlechtnými lidmi bezpečně živi býti mohli.

4. Zdraví, abychom pracovati a jak sami sobě, tak i jiným podle povolání našeho posluhovati mohli. Ale mezi čtyřmi věcmi poslední v tomto bídém a strastném životě jest nám nejpotřebnější. Nebo co jest nám do živnosti, co do roucha a co do jiných věcí, když zdraví nemáme, když ani sobě posloužiti, když ani jiným v ničemž prospěti a když ani povolání svého, by ještě menší bylo, zastati a vykonati nemůžeme. Odtud to jde, že když se scházíme a od přátel našich, kterak bychom se měli, tázáni býváme. Odpovídáme, že dobře, když sme zdraví. Čímž že nic lepšího, nic dražšího a nic milejšího nad zdraví nemáme, ukazujeme. Kteréhožto když není, co tu může býti, jediné zármutek, bída, strast a tesknost.

A ačkoliv pak nemoc, jakákoliv jest, sama od sebe dosti člověku těžká a tesklivá jest, byť k ní krásně odjinud nic nepřistoupilo. Zřídka však která nemoc tak lehká a dobrotivá jest, aby na člověka sama toliko přicházela. Ale když přichází, mnoho s sebou jiných svých tovaryšek a družiček, bíd totiž a rozmanitých strastí, mnohdykráte nad samou smrt těžších, na člověka přivází. Nebo obyčejně, kde bývá nemoc, tu bývá hrozné trápení, kruté svírání, pro kteréžto člověk žádného pokoje míti, a ani vedne, ani v noci pospati a poodpočinouti nemůže. Pro náramnou bolest všecko ho mrzí, se vším mu se stejště. Jestli den, stejště sobě, že jest dlouhý, žádá sobě noci, ta pak mu se zdá dlouhá jako moře. Jestli sám, stejště sobě, že ho žádný nenavštíví, navštíví li ho pak kdo, nepočne s ním rozprávěti, hned sobě ho stejská poslouchati. Jestli tma, křičí na světlo, přinese li se světlo, nemůže na ně hleděti. Chce rád seděti, nemůže. Chce ležeti, nemůže. Chce pojísti, nemůže. Chce čísti, nemůže. Chce porozprávěti, nemůže. Chce se nahlas Pánu Bohu modliti, nemůže. Ach Bože, v jaké sme se bídy přetěžké a převeliké uvrhli! Ale nebývá na tom dosti, ale k takovému vnitřnímu i zevnitřnímu trápení, přistupuje obyčejně chudoba. Nebo když člověk půl léta, rok aneb dvě létě leží, jak mnoho proleží? Jak mnoho na posly, na lékaře, na léky vynaloží? Mnozí lidé skrze těžké nemoci přicházejí o všecko. Jakáž byla i ona žena dvanáct let těžkou nemoc trpící, kteráž na lékaře všecken statek svůj vynaložila.

Ještě kde bývá těžká a dlouhá nemoc, bývá tu obyčejně nemocného nebohého člověka u domácích i u přespolních zhrzení. Nebo když člověk v nemoci sílu, krásu, čerstvost potratí a svého povolání zastati nemůže, omrzí. Téměř ho sobě žádný za nic neváží, pohrdají ním všickni, netoliko cizí, ale i domácí. Pohrdne netoliko čeledín svým hospodářem a pánem, kaplan svým děkanem, posluchačové svým správcem, syn svým

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

otcem. Ale mnohdykráte manžel manželkou, manželka svým manželem. Jakož se tak i Jobovi stalo, kterýž takto naříká: Na služebníka svého volám, ale neozývá se mi, i když ho ústy svými pěkně prosím. Dýchání mého štítí se manželka má, ačkoli pokorně jí prosím pro dítky života mého. Nad to i ti nejšpatnější pohrdají mnou, hned jak vstanu, utrhají mi. V ošklivost mne sobě vzali všickni rádcové moji, a ti, kteréž miluji, obrátili se proti mně.

Ach, jak mnohdykráte ke všemu svému trápení nebozí nemocní lidé musejí začasť v své vlastní ústy hrozných outržek (a to nejspíš od lidí nejnevážnějších, nejnešlechetnějších a těch, kteří i z zlopověstných rodičů se zrodili, i sami sobě a dítkám svým poctivost potratili) doslejchati.

Načež naříká Job v [kapitole] 30 [verš] 8, 9. Lidé dí nejnešlechetnější, nýbrž lidé bez poctivosti, kteříž již byli v menší vážnost než ta země. Nyní pravím, jsem jim písničkou, jsa jim učiněn za přísloví, v ošklivost mne mají, vzdalují se mne a na tvář mou nestydí se pl[i]vati.

Naposledy i to při nemoci bývá, že když některý, by pobožnější a šlechetnější člověk byl, v nějakou nemoc z přepuštění Páně upadá, že se hned nacházejí někteří nešlechetní, zlí a ať dím ďábelští lidé, kteří takových nemocí nestydí se rozličných, lživých a křivých příčin vymejšleti. Nestydí se této aneb jiné nešlechetnosti jim přičítati a říkati, hle, toto a toto učinil, tohoto a tohoto se dopustil. Pro tento a tento hřích jej Pán Bůh slepotou, chromotou, šlakem aneb jinou a jinou nemocí porazil, spravedlivě této a těžší ještě pomsty Boží zasloužil.

A tak neplácí s plačícími, než radují se, vejskají, rukama tleskají a z cizího pláče, naříkání, z krutých bolestí a trápení svou největší rozkoš a potěšení mají. Takové nešlechetné těšitele měl někdy David v své nemoci, o nichž píše v žalmu 41 [verš] 6. Nepřátelé moji mluvili zle o mně, řkouc: Skoroliž umře a zahyne jméno jeho. A jestliže kdo z nich přichází, aby mne navštívil, pochlebenství mluví. Srdce zajisté jeho sbírá sobě nepravost a vyjda ven, roznáší ji. Zšeptávají se proti mně všickni, kteříž mne nenávidí a přičítají mi zlé věci, říkajíce pomsta za jeho nešlechetnost přichytila se ho, a když tě se složil, nepovstaneš zase.

Moji nejmilejší posluchači, jestli tu kteří přítomní jste, kteří jste dlouhých a těžkých nemocí pokusili, není liž v skutku a pravdě tak, co tuto o těžkosti a tesknosti, bídách a strastech dlouhé a těžké nemoci vypravují. Jáť jsem toho všeho na svém vlastním těle

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

v dlouhé a těžké, již však z milosti Boží pomalu pomíjející nemoci až do srdečného pláče a vylití mnohých hořkých slz pokusil.

Ale mohl by mi snad někdo říci, čemu jest tak potřebí mnoho o bídách a strastech dlouhých a těžkých nemocí mluvit a vyčítáním a tak obšírným vypravováním jich ještě je nemocným lidem jítřiti a rozmnožovati?

R. [?] Poslyš odpovědi, ó nejmilejší křesťané, že to činím, bez jistých příčin toho nečiním, a činím to ne abych bídným a nemocným lidem jejich bídu a nemoc, jejich těžkost a tesknost rozmnožil a zvětšil. Ale činím to pokudž nejvýš na mně jest, abych ji poumenšil a pozlehčil. A činím to obzvláště z těchto příčin.

Nejprve, abychme všickni poznali, jak Ďábel hrozný a nestydatý lhář jest, jehožto lži tak jsme my bídně oklamáni a svedeni. Nebo co nám sliboval, jestli bychom jedli ovotce z stromu zapověděného proti zápovědi Boží, že budeme jako bohové. Pěkně jsme bohové, když se tak bídně a opovrženě roditi, když hned téměř od narození po všecky dny života našeho s rozličnými neduhy a nemocmi zápasiti, nimi se trápit a začasté pro velikou bolest a krutost nad sebou rukama lomiti musíme. Ó, že jsme kdy tomu pekelnému lháři Ďáblu uvěřili a jemu tak bídně od Pána Boha, Stvořitele našeho, odstrčiti a odvésti se dali.

Druhé, poněvadž víme, že člověku nemůže žádná věc těžšího a tesklivějšího života jako dlouhá a těžká nemoc učiniti, chtěl jsem i vás, posluchače své, i sám sebe k některým pobožným věcem ponapomenouti a probuditi. Předně tedy vy, kteří dobré zdraví máte, za ně jakožto za nejdražší poklad a dar Božský Pánu Bohu poníženě díky vzdávejte. Nebo jistě mnoho máš, jestli sílu, zdraví a čerstvost máš, hled' ním neplejtvaťi, ale ho k službě Bohu a bližnímu svému dobře užívati, hled' nuzným skutky milosrdné prokazovati a hled' se vši nečistoty, chlípnosti, obžerství, opilství a jiných k těm podobných hříchů, skrze něž zdraví na zkázu přivozováno bývá, vystříhati. Obzvláště pak poněvadž zdraví všeho světa zbožím nepřelacený poklad a klenot jest, hlediž se za ně, aby ti ho Bůh na další časy v dobrém způsobu zachovati ráčil, poníženě Pána Boha žádati. Což čin každodenně, neb kolik dní jest do roka (totiž tři sta šedesát pět), tolik někteří doktoři praví býti nemocí, z nichž některé velmi těžké a hrozné jsou. Jestli tedy každý den Pána Boha, aby tě toliko před jednou nemocí chrániti ráčil, prositi budeš, tedy přese všecky celoroční dny k modlitbám svatým dosti příčiny míti budeš.

Naposledy, poněvadž tak veliká bída, těžkost a tesknost lidí nemocných jest, hled'tež nad nimi pravou srdečnou utrpnost a křesťanskou lítost míti a jim podle své nejvyšší

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

možnosti buď radou, potěšením aneb i skutečnou pomocí fedruňk činiti. Učiníme li to, uslyšíme v den poslední soudný s největším potěšením Pána Ježíše Krista k sobě, nemocen jsem byl a navštívili jste mne, mluvícího o našich milosrdných skutcích, kteréž jsme takovým bídým lidem činili, vypravujícího, a nás se všemi volenými Božími do věčného nebeského království uvozujícího. Obzvláště pak toho nejhoršího ďábelského způsobu všickni napořád se vystříhejme a nemocným bídým lidem žádného, ani toho nejmenšího příkoří nečinme. Nebo poněvadž dosti prvé bídni jsou, proč jim máš bídu jejich rozmnožovati. Poněvadž prve dosti nad svou velikou bolestí a trápením pláčí a naříkají, proč jim máš ještě bolesti přidávati a z uplakaných očí jejich víceji slz, které by proti tobě Boha ku pomstě volali, vytiskovati a vytlačovati. Jsi li zdrav, neveyskej, ti, kteří nyní v těžkých nemocech leží, byli někdy zdraví. Ti se mohou zhojiti, ty pak můžeš v těžkou nemoc upadnouti a v ní třebaš až do smrti vězeti a ležeti. Což't se snadně státi může, budeš li se na Pána Boha, Stvořitele svého, zapomínati a nemocným jeho se posmívati. Nezlořeč tedy hluchému, aby sám neohlechl. Slepému oukladu nečin, aby sám neoslepl. Kulhavému, němému, chromému a jinými těžkými nemocmi sklíčenému se neposmívej, aby aneb tak bídny jako jsou oni aneb ještě bídnejší nebyl.

Ale to buď již o první částce dosti povědíno. Již k druhé přistupme, a poněvadž jsme již snad sobě dosti k svému zármutku o těžkostech a tesknostech dlouhé, těžké a tesklivé nemoci rozjímalí, již rozjímejme sobě i dále k našemu velikému potěšení.

II. Kdopak člověku od takových velikých bíd a teskností pomoci může?

Odpovídám, že ten, kterýž sám o sobě mluví. Pohleďtež již aspoň, že já jsem, já jsem sám, a že není Boha kromě mne. Já mohu usmrtiti i obživiti, já raniti i uzdraviti, a není žádného, kdo by vytrhl z ruky mé.

Takt' i Anna, matka Samuelova, zpívá: Hospodin umrtvuje i obživuje, do pekla, to jest všech bíd a zármutků, uvodí i zase vyvodí, a on jest ten, kterýž Deiicit, ut relevet, premit ut solatia praester, enecat ut possit, vivificare Deus.

Tak Ozeáš mluví, nuže pod'te a navraťme se k Hospodinu, nebo on nás uchvátil nás [!] a zhojí nás, uvíže rány naše a obživí nás.

Toho máme figuru. Ezech[ael] I.

Čteme o Ezechielovi, že když byl u vidění veliké slávy Boží, že nemoha jí snéstí, všecken zmrtněl, na zem velikou mdlobou padl a na nohy byl by se nikoli zase nepostavil, kdyby mocí Božskou utvrzen nebyl. Tak my nemocní a těžkostmi velikými

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

sklíčení, ztrápení a poražení jsouce, nikdy bychom povstati nemohli, kdyby nás Bůh sám nepozdvihoval. On netoliko léčí, uzdravuje a nemocmi nejtěžšími poražené pozdvihuje, ale i z smrti k životu povolává a je mrtvé křísiti netoliko z lůžka pozdvihnouti může. O tom svědčí Jan 5. Otec křísí mrtvé i obživuje. Tak i Syn, které chce, obživuje. Té své moci Pán Ježíš Kristus, Syn Boží jednorozený, zdalíž jest nedokázal při tomto šlakem poraženém a za třidceti osm let pořád bídne sklíčeném člověku. Při oné bídne ženě hroznou nemocí dvanácte let pořád se trápící. Opět při oné druhé ženě osmnácte let pořád duchem zlým sklíčené a ani se zpřímíti a k nebi pohlednouti nemohoucí. Při mnohých lidech malomocných, kulhavých, chromých, slepých, hlu[c]hých, němých, a obzvláště pak při onom Lazarovi mrtvém, čtyry dni pořád již v hrobě ležícím, již na všem svém těle a na všech oudích porušení beroucím, již pro veliký smrad a hrozný puch žádnému živému k svému tělu přistoupiti nedajícím. Anobř již i vlastním sestřám svým, aby měl skrze Pána Jezu Krista od mrtvých vzkříšen a k životu pozdvížen a navrácen býti, o něm pochybujícím, kteréhož však Pán Ježíš Kristus jediničkým svým zavoláním (Lazaře pod' ven) ne jako mrtvého v hrobě ležícího, ale jako živého na lůžku spícího a odpočívajícího probudil a k životu navrátí. Ale řekl by někdo, vím, že Bůh, Otec nebeský, s synem svým nejmilejším, Pánem Jezu Kristem, mocen jest lidem netoliko z nejtěžších neduhů a nemocí pomáhati a je k zdraví přivozovati, ale také mrtvým život navracovati, čímž i já se těším, že to mocen jest i při mně, bídne a zarmouceném člověku prokázati. Ale však předce ještě mnohé věci jsou, kteréž na srdce mé nastupují, je kormoutí a turbují. A tak ještě mně mou velikou bídu, strast a tesknost rozmáhají a zvětšují.

Odpověď. Nic není divného, ó nejmilejší křesťané, že se to děje. Ale prosím, jaká tvá tesknost tak veliká býti má, proti kteréžto aneb zahrání, aneb polehčení, nemohl by se v této svatoevangelické historii lékařství a potěšení najíti. Řekneš I. bídne a nešťastný člověk jsem, již tak dlouho na lůžku ležím a tolik neděl těžkou nemocí se trápím. Odpověď. Nejsi sám bídne, ale na tisíce tobě podobných, ano mnohem ještě než jsi ty bídnejších jest. Stonala ona žena dvanácte let, druhá osmnáct let, tento třidceti osm let.

II. Řekneš, ale snad v tak dlouhou chvíli pro mou velikou nemoc a bídu Bůh zapomněl se na mne a nezná mne? Odpověď. Nemysli na to, ó křesťane, nestalo se toho, nijakž Bůh nezapomněl na tě, nebo dí Izaj[áš] 49 [verš] 15. Řekne dcera Sionská, opustil tě mne Hospodin a Pán

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

zapomněl se na mne. Zdaliž se může zapomenouti žena nad nemluvnátkem svým, aby se nesmilovala nad plodem života svého? A byt' se pak oni i zapomenuli, já však nezapomenu se na tě. A znát' Pán, vždyckyť zná ty, kteříž jsou jeho. 2. Tim[otheum] 2. 19. Ovce mnohdykráté nezná pastýře, dítě svého otce, ale Pastýř zná svou ovci a otec zná své dítě. Tak tento neznal Pána Jezu Krista, Pán Kristus ho znal. A kterak by tebe neměl znáti, poněvadž tě rukama svýma zformoval, poněvadž tě předrahou krví svou a milostí Ducha svého svatého znamenal, a poněvadž tě na svých svatých rukou vyrýti dal.

III. Řekneš, to mi nejtěžší věc jest, že tak daremně ležím, že do mne nic není, že ani sám sobě, ani svým bližním v ničemž posloužití a svého povolání zastati a vykonati nemohu?

Odpověď. Ani sobě, ó nejmilejší, v té příčině nehořekuj a nestejskej, toliko v svém povolání, v kterémž tě Bůh nyní postavil, zůstávej a trvej. Povolání pak tvé jest nyní, aby svou bídu trpělivě snášel, aby v Boha doufal, aby k Bohu volal, aby jiných životním kazatelem byl, jako tento dnešní člověk. Nebo jsa tak těžce nemocný, kolik jich naučil trpělivě nemoc svou snášeti, silně v Boha doufati, vroucně Pánu Bohu se modliti? Tak i ty učiň, přestane na tom ten, kterýž tvou všecku nemožnost a nestatečnost zná.

IV. Řekneš, snad má nemoc nezhojitedlná jest, nebo již tolik neděl aneb měsíců stůni, tolik a tolik sem na doktory naložil, tohoto a tohoto lékařství jsem pokusil. A však mi nic platno není, předce veliký nedostatek na mém zdraví cítím?

Odpověď. Tu v té příčině připomeň sobě všemohoucnost pravice Pana Ježíše Krista, že nikdy není ukrácena, a že nemouhou li ti pomoci a tebe zhojiti lidé, že tě může zhojiti a tobě pomoci Bůh. Nebo to jest spůsob Božský, ubi definit natura, incipit Deus. O tomto dnešním bídném člověku všickni pochybili, i sám o sobě pochybil, a však i mimo jeho i všech jiných naději, pomohl mu Bůh. A takt' i posavád mocen jest nadevšecko učiniti, mnohem hojněji, nežli my prosíme aneb rozumíme podle moci své, jakž svatý Pavel svědčí.

V. Řekneš ještě, již dávno k Bohu volám a neozývá mi se, dávno prosím a nespomáhá mi? Odpověď. Nejsi sám ten. Tak David sobě stěžuje, že ustal jsem, k tobě volaje, vyschlo hrdlo mé, zemdlely oči mé od ohlídání se na tě, Boha svého. Nicméně však předce David volal. Tak i ty učiň, volal lis, volej ještě. Nebo poobmešká li Pán, přijde a jistotně tobě ku pomoci přijde jako tomuto dnešnímu.

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

VI. Řekneš, již jsem tak náramně zemdlený, že všecek mdlobou chřaptím, že již ani k Bohu hlasitě volati a modliti se nemohu?

Odpověď. Nemůžeš li ústy se Pánu Bohu modliti, modli se mu ale srdcem, a Duch svatý nápomocen bude mdlobě tvé a prositi bude za tebe lkániami nevypravitedlnými. Tomuto Pán Ježíš bídnému člověku ku pomoci přispěl, když aby mu se tím způsobem mělo takové milosrdenství od Boha státi, nemyslil. Nad to, když ty po Bohu a jeho otcovské pomoci lkáti, po ní dychtiti a žádostivě toužiti budeš, Bůh, než ty se naděješ, tobě ku pomoci přispěje, tebe v zármutku potěší a tebe z tvé nemoci vytrhne a vysvobodí.

VII. Řekneš, kdo ví, snad již tak v té těžké nemoci a bídě až do smrti zůstatí musím?

Odpověď. I v tom se slušně Stvořiteli svému poddej, byť pak byl bídny do smrti, jednom když nebudeš bídny po smrti. Říkej s svatým Augustýnem, zde, Pane, v tomto životě bí, pal, sekej, jen po smrti na své milosrdenství nezapomínej. Mezi tím však ještě předce o svém zdraví nezoufej, ale silně jak v Božské milosrdenství, taky v jeho všemohoucnost doufej. Tento dnešní bídny člověk sám neřekl, aby měl k prvnímu zdraví přijíti, a však přišel Pán Ježíš Kristus k němu, pomohl mu tak, že vstal, lože své na sebe vzal a chodil, i to se může tobě státi.

VIII. Řekneš, ale snad předce světem se rozloučiti, umříti a v prach se obrátiti musím?

Odpověď. Proč se toho bojíš, čeho sobě mnozí vroucnými svými modlitbami na Pánu Bohu žádali a vinšovali. Svatý Pavel: Žádám rozdělen býti a býti s Kristem. Nebo co jest na tomto světě tak potěšeného, proč by sobě na něm tak stálý a dlouhý byt vinšoval? Byť pak umřel, jakou škodu na tom poneseš, jen toliko, když pobožně a svatě v Pánu Jezu Kristu umřeš. Nebo poněvadž tento život není pravý život, jakou škodu na tom vezmeš, jestli že směníš ne život za život, smrtedlný život za nesmrtedlný život, bídny a strastný život za věčný a blahoslavený život. Necháš v prachu země nesličnosti, přijmeš krásu, necháš nepodoby, přijmeš slávu, necháš mdloby, přijmeš čerstvost a sílu, uzříš Boha, Spasitele svého, v svém těle: uzří ho oči tvé a ne jiné.

Čímž se těšil Job. A tím i ty se v své nemoci a ve všech svých největších tesknostech, trápeních, těžkostech a bolestech potěšovati a toho dokonalého vysvobození ode všech bíd a neřestí a po nich nejdokonalějšího potěšení očekávati máš. Kteréhožto abychom všickni společně po těchto nynějších strastech a bídách dojíti mohli. K tomu rač nám milostivě pomoci ten, kterýž nám všem ku pomoci poslán jest, Pán a Spasitel náš, K[ristus] Ježíš. A[men].

Pohřební kázání nad Ludmilou Krystofkou, měšťankou v Táboře, z listopadu 1612; Národní knihovna Praha, sign. 54 B 75 přív. 2, Knihopis č. 4575.

Modlitba v těžké nemoci ležícího.

Pane Ježíši, jediné spasení živých, věčný živote umírajících. Tvé nejsvětější vůli všeho se poddávám i dávám, buďto že mou duši v příbytku tohoto mého těla, líbilo by se tobě, aby déleji přebývala a tobě nábožně sloužila, zanecháš, aneb ji z tohoto bídneho světa pryč vezmeš, jsem, žet' nemůž zahynouti, neboť tvému milosrdenství poručená jest. Tělo toto křehké a bídne s dobrou myslí složím, totižto v naději budoucího vzkříšení, kteréž mi daleko blahoslavenější navrátíš. Protož prosím, aby duši mou proti všem pokušením tvou milostí posilnil a proti všem útokům Satanovým ochránil. Mne také štítem tvého milosrdenství rač ochrániti, kterýmž jsi někdy mučedlníky tvé proti hrozným trápením a smrtem nejukrutnějšími nepřemožené učinil. Ačkoli vidím, že ve mně žádné spomoci není, však v tvé nevypravedlné dobrotě všecko mé doufání jest. Aj nemám žádných zásluh ani dobrých skutkův, kteréž bych vyčítal před tebou. Ale zlých věcí (běda mně) příliš mnoho vidím, však skrze tvou spravedlnost naději mám, že v počet tvých volených počten budu. Neb mně jsi se narodil, mně jsi zíznil, mně jsi lačněl, mně jsi dobrému učil, za mně jsi se modlil, mně jsi se postil, mně jsi tak mnoho dobrého v tomto životě činil, pro mne jsi také útrpnou smrt podstoupil a na kříži předrahou duši tvou vypustil. I necht' jsou mi nyní prospěšné ty věci, kteréžto jsi dobrovolně pro mne podstoupil, neb jsi sebe všeho mně daroval. Živá krev ať obmyje poskvrný hříchův mých. Tvá spravedlnost ať přikryje nespravedlnost mou. Tvé zásluhy necht' mne svrchovanému soudci poručí. Bude li se rozmáhati nemoc i všeckno zlé, přispoř milosti tvé, ať ve mne víra nepochybuje, naděje neklesá, láska nestydne. Necht' hrůzou smrti není poražena tělesná mdloba. Ale když by smrt opanovati chtěla oči těla mého, však proto oči vnitřní na mysli ať se od tebe neuchylují. A když nemoc odejme užívání jazyka, dejž, ať srdce k tobě ustavičně volá. V ruce tvé Pane poroučím duši mou, kteroužto rač uvéstí do věčného blahoslavenství. Amen.

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

Příloha č. 4

Pohřební kázání a žalostné připomenutí smrti paní Kateřiny rozené Srnovcové z Varvažova, manželky slovutného pana Daniele Slámy, měšťánina města Rokycan, a Adama, syna jeho, ku potěšení jak pana otce tak i všem přátelům v zármutku tom postaveným sepsané, kteráž z tohoto plačtivého oudolí vykročila 16. dne měsíce září a synáček Adam její 8. dne téhož měsíce, léta tohoto 1613 sepsané od kněze Matěje Passonydesa Ješinského, služebníka Božího slova a velebných svátostí v městě Rokycanech.

Vytištěné v Praze u Matěje M. Pardubského.

Předmluva.

Nepochybují čtenáři laskavý, aby milovný Boha v čas tento zarmúcený i vždycky, když Pán Nebeský hojným trestáním pro hříchy navštěvovati ráčí, neměl plný bázně Hospodinovy býti, jakožto syn poslušný, a nad hříchy svými želeť, poznávati, že skrze ně Panovník svůj hněv téměř všudy vylévati ráčí. Všudy hřeší, všudy Bohu se protiví, všudy pyšní, všudy téměř slovo jeho potupují. Všudy ach nastojte, by království a spravedlnosti jeho hledali leniví. Všudy tedy Pán všechny švihá, potírá. Všudy tresce a kárá. Tresce li však Pán, tresce znamenitým užitkem, abychom napravili životův našich, pobožnost oblíbili a ušli věčného zahynutí. O kdybychom my tak svaté pokání jako Ninivetští činili. Kdybychom věřili jako oni uvěřili kazateli Páně Jonášovi (Jonáš 3.). Kdybychom v žíní [!] a v popeli leželi, milosrdenství Páně hledali, smiloval by se nad námi. Jakož potěšuje Jerem[iáš] 18, v[erš] 7, 8. Mluvil li bych proti národu některému a proti království, že je v okamžení vyplněním a zkazím i vyhubím. Odvrátil li by se národ ten od nešlechtnosti své, proti němuž bych mluvil, i já litoval bych toho zlého, kteréž sem myslil učiniti jemu. 26, v[erš] 3. Zdali by aspoň uposlechli a odvrátili se jeden každý od cesty své zlé, abych litoval zlého, kteréž myslím učiniti jim pro nešlechtnost předsevzetí jejich. Nastojte, jak tuto Pán milosrdně potěšuje, jak milosrdně vysvobození ukazuje, jen abychom my ti byli, nad nimiž by Pán litoval zlého.

Kteří to pak poznávají a nepřestávají hřešiti, berou s Bohem nebeským rozloučení. Izai[áš] 50. Nepravosti vaše rozloučili vás s Bohem vaším a hříchové vaši způsobili to, aby skryl svou tvář před vámi a neslyšel vás. To ovšem všickni znají, všickni málo dbají. Když Pán trestati ráčí a v čas tento zarmoucený dítky odnímá, všickni veřejně

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

naříkají, všickni křičí, všickni pláčí, a prvé veřejně na hříchy své neplakali, jich neoplakávali, před tím Pána aby ukrotili. Medle jen jací sme bez navštívení Páně. Sodomu Gomoru nepravostmi převyšujeme, a zdali by se Abraham již tento čas, když (Gene[sis] 18) někdy s Bohem rozmlúval, na tolik spravedlivých doptal. Svět dobíhá, panovníka hněvati nepřestává.

Že já pak tuto s pobožným rozmlouváním pobožnost, pokání svaté, lásku, milosrdenství Hospodina připomínanú, podlé práce mé, kterou sem nad mrtvými v Kristu vykonal, činím, abych památky ku potěšení otci milému zanechal [etc.] a jiné z Joba, jak rychlý a krátký život náš, povynaučil. Což pobožný, který libuje slávu a život věčný, ochotně, dobrotivě k sobě přijíti bude moci a tímto sepsáním sprostým nepohrdne. V ochranu Boží všecy opravdové milovníky Slova jeho poroučím, on rač se nade všemi věřícími smilovat a v hněvě svém na milosrdenství se rozpomenouti. Habac[uc] 3.

Datum v domu farním v městě Rokycanech v středu po s[vaté] Lidmile léta 1613.

Věrný v Kristu Pánu služebník, kněz Matěj Passonydes Ješinský.

Job v deváté kap[itole], v[erš] 25, 26.

Dnové moji rychlejší byly nežli posel, utekly, aniž viděly dobrých věcí. Pominuly jako prudká lodi, jako orlice letící na pastvu.

Jako Job v kapitole sedmé. Pro mnohé noci i měsíce pracně a bolestně naříkal, tehdáž, když od Satana raněn byl a naplněn bolestmi mnohými. Tak zase rozpomínal se na dny dobré, v nichž potěšitelně živ byl, avšak naříkal na krátkost času toho. A jako v zarmouceném času užil podobenství, tak i v potěšitelném.

Vysvětlení trojího podobenství.

I. Dnové moji rychlejší byli nežli posel.

Tuto Job svatý mluví o životě prvním, šťastném a potěšitelném, v němž žádného kříže, žádných bolestí, žádného úpění nepocítil, ale věcmi dobrými v hojnosti ode Pána dařen byl. Avšak v tom ve všem, v radosti, potěšení že neviděl dobrých věcí, kteréž brzo pomíjejí a jako v okamžení mizejí.

Podobenství. Rovně, jako posel rychle pospíchá k místu, k kterémuž poslán jest, tak čas šťastný i zarmoucený pospíchá, v němž k městu nebeskému se blížíme a k hodině smrti pospícháme, kteréž pospíchání jest bez všelikého meškání a zastavuňky. Jestli pak co dobrého, potěšitelného, spasitelného okušujem a spatřujem, sotva dobře na to

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

pohlédnutí můžeme, hned bez meškání jít musíme. Tak Adam, poslíček milostný, hned k tomu městu nebeskému z života matky poslán byl, nedlouho pracoval, an již došel k tomu, od kteréhož poslán byl. Na nětco málo v tomto světě popatřil, všeho pominouti, maje přikázáno, aby šel, musil. Byl jako kvítek. Rovně jako kvítek krásný jest, tak právě tento byl jako kvítek krásný. Mat[ouš] 6. Nad kvítek což líbeznějšího? Nad jeho vůni což milejšího? Tak i tento byl ten kvítek líbezný, naděje vůně byla pobožnosti. A jako s kvítkem rádi se obíráme, tak s Adamem synáčkem rovně jako s kvítkem rádi se obírali. Když pak kvítek podťat bývá, líbeznost všecku potracuje. Tak Adam podťatý mocí smrti všecku líbeznost potratil a do země prachu se obrátil. Jaký jest život náš? Jaká bída naše? Jaká krátkost života? Což nad nás bídnejšího býti může? Což žalostivějšího? Všickni jako tráva usycháme. Žalm 111. Mizejí jako dým dnové moji a kosti mé jako ohniště vypáleny sou. Poraženo jest jako bylina a uvadlo srdce mé tak, že sem chleba svého jísti zapomenul. Rovně jako posel mnohé sloty v cestě strpěti musí, tak Adam poslíček mnohé sloty v cestě, když pracoval, k hodině smrti se přibližoval, zakusiti musil. Posel pod břemenem vloženým v cestě pracně ustává, mdlí. Tak Adam poslíček pod břemenem vzloženým nemoci své pracně ustával a mdlel. Posel umdlený, ustalý hledá občerstvení. Tak on nebožátko, byv umdlený, od otce, matky své milé hledal občerstvení a polehčení.

Rovně jako posel zemdlený pracně hledí, nic mu se mnoho líbiti nemůže. Hledá místa, kde by mohl dobře odpočinouti. Tak Adam zemdlený pracně hleděl, nic mu se líbiti nemohlo, jen jinde a jinde odpočinutí hledal.

Znejmež, že tento život nic jiného není nežli ustavičně pospíchání k hodině smrti. Buďmež ponížení, buďmež v modlitbách horliví, znejme život náš jako květ vycházející. Job 14. Člověk narozený jest kratičkého věku a plný lopotování, jak květ vychází a podťat bývá a utíká jako stín a netrvá.

Odešel li je Adam, odešel podle způsobu všech, jako i patriarchové odcházeli. Ukazuje toho příklad David (I Králov[ská] 2.), když měl odjít, povolal syna svého Šalomouna a řekl mu: Jáť již odcházím podlé způsobu všech lidí. Povolal také Jozue všeho Izraele oznamoval, že odchází podle způsobu všech lidí (23. kap[itola]). Tak tedy Adam odešel podle způsobu všech lidí. Rovně jako posel, on se ničemuž nedá zdržeti, když cestou pracuje, aniž co jiného působí, nežli co má přikázáno. Tak i Adam, poslíček milostný, ničemuž se zdržovati nedal, nicjiného v té cestě nepůsobil než co měl přikázáno, totiž,

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

aby z světa tohoto poodešel. Tak i my, kterým jest známost Boží, nedejme se světu zdržeti, zapomínejme na lahůdky jeho brzce pomíjející a jděme stále k budoucí slávě. Učí nás tomu svatý Pavel. Filipen[ským] 3.

To jedno činím, na ty věci, kteréž jsou za mnou zapomínaje, k těm pak, kteréž sou přede mnou, úsilně chvátaje, k cíli běžím, odplatě svrchovaného povolání Božího v Kristu Ježíši. Židům 13. Nemáme zde města zůstávajícího, ale onoho budoucího hledáme. O té cestě aneb běhu mluvil s[vatý] Pavel (2 Tym[oteovi] 4). Boj výborný sem bojoval, běh dokonal, víru sem zachoval. Již zatím odložená jest mi koruna spravedlnosti, kterouž dá mi v onen den ten Soudce spravedlivý. A netoliko mně, ale i všechněm těm, kteříž milují příští jeho.

II. Pominuly dnové moji jako prudká lodi.

Toto druhé podobenství Job svatý přivodí. Jako nějaká lodi rychle jde po velkém moři a v okamžení žádného znamení tom světě, jenž jest moře všeho zlého. Učmež se prositi za vysvobození, jakož prikazuje Kristus Pán: Vysvobod' nás od zlého. Jsou pak to nesmyslní, kteří nežádají vysvobození a umřítí, když se Bohu líbí. Filip[enským] I. Luk[áš] 2. Nyní propouštíš služebníka svého, pane, podle slova svého v pokoji.

III. Dnové pominuly jako orlice letící na pastvu.

Rovně jako orlice pro pokrm rychle na pastvu letí, tak dnové naši rychle letí a život náš jest jako vítr rychle k smrti pospíchající. Job 7. Rozpomeň se, o Pane, že jako vítr jest život můj a oko mé že více neužije dobrých věcí. Hyneme opět jako oblak a mizíme, [s]stupujeme do hrobu a zase nevystoupíme. Job 7. Jakož oblak hyne a mizí, tak ten, kterýž [s]stupuje do hrobu, nevystoupí zase, aniž se opět navrátí do domu svého, aniž ho více pozná místo jeho. Jíti musíme, kdykoli Pán povolá, v jehož pravici jest duch lidský. Job 12. Zeptej se třebaš hovad, naučí tě, a nebo ptactva nebeského, a oznámí tobě, aneb rozmlouvej s zemí, poučí tě, ano i ryby mořské vypravovati budou tobě. Kdož nezná ze všeho toho, že ruka Hospodinova to učinila? V jehožto ruce jest duše všelikého životčichu a duch každého těla lidského. Poněvadž tedy duch v rukou jeho jest, tak jest daremní sem i tam se ukrývání, sem i tam se stěhování, daremný strach nezřízený, poněvadž všudy ruka Páně dostihnouti může. Amos 9. Byť se pak do země zakopali, i odtud by je ruka má vzala. Pakli by vstoupili do nebe, i odtud bych je strhl. A jestliže by se schovali na vrchu Karmele, vyhledám a vezmu je odtud. Pakli by se skryli před

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

očima mýma na dně moře, přikáží hadu, aby je i odtud vyhryzl. Pakli by šli na zajetí před nepřáteli svými, i tam přikáží meč, aby je zmordoval. Žalm 139.

Kamž bych zašel od ducha tvého? Aneb kam bych před tvář tvou utekl? Jestliže bych vstoupil na nebe, tam jsi ty, pakli bych sobě ustlal v hrobě, ej přítomen si. Vzal li bych křídla záře jitřní a zaletěl bych, abych bydlil při nejdalším moři, i tamž by mne ruka tvá provedla a pravice tvá by mne popadla.

To pak podobenstvím orlice často se v Písmě svatém užívá. Deut[eronomium] 28. Přivede Hospodin národ zdaleka od nejdalších končin země, jako letí orlice. Jeremiáš 4. Habac[uc] I.

Jízdní jeho zdaleka přijedou a přiletí jako orlice, kteráž chvátá na pastvu. Vyučujme se tedy tím podobenstvím, abychom nedleli, ale že blízký čas přestati živu býti, abychom poznávali. Nic zajisté nemůžeme odložit a léta dlouhá, nimiž bychom sobě folkovati mohli o dalším životě, jako vždycky na čas smrti nepamatující. Nepamatoval na to Ezechiáš, že umřítí má (Izai[áš] 38), než mu Izajáš, syn Amosu, oznámil, teprv plakal pláčem velikým a modlil se. I přidal mu panovník dnů života jeho. V času šetřmež, abychom zachovali duši naši, hledejme království Božího a spravedlnosti jeho. Mat[ouš] 6.

Rovně jako orlice vzhůru letí a proti slunci patří, tak i my, což na hoře j[es]t, hledejme. Colos[senses] 2. O svrchní věci pečujte a ne o zemské, povstali li ste s Kristem, vrchních věci hledejte, kdež Kristus na pravici Boží sedí. Hledejme slunce spravedlnosti a naň patřme.

Malach[iáš] 4. Vám pak, kteří se bojíte jména mého, vzejde slunce spravedlnosti.

Rovně jako orlice vysoko se hnízí, tak my také hledejme vysokého hnízda království nebeského.

Naposledy, kdež jest tělo naše, tuť my i orlice budeme. Mat[ouš] 24. Kdežkoli bude tělo, tuť se sletí i orlice. Dejž Bože, kam pospícháme, abychom všickni dojíti mohli, s tebou na věčné věky se radovali. Amen.

Epicedium ejusdem.

Vivere quis dicat tutum? Non vivere tutum

fluxa dum vita stamina laesa cadunt.

Trux libitina secat pueros, caraq puellas

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

virginú ornatus nec faciesq' valent.
Quis dubiter? Vitam vixit Ludmilla probatà
Quis? Similis caris, pulchra colore, genis.
Haec poterat chari sortes numerare mariti
haud numerat parca jure vocata sera
quid Catharina Crocini annú donata tenellis?
Quid David? Pulchros, nostia sepulchra tenent.
Aequat mors omnes, sub terram concreat omnes
aequat cum puerii, mors truculenta, senes
juris habes tantum Daniel, dum Filius Adam
te linquit mundo, sydera telsa colit.
Solamen fuerat, mulium quem gratus amavi,
Praesentem novit basta multa dedit.
Hunc toties dixi, mi Adam carissime cresce,
solamen matri, nec pietate fatri.
Cerne aliter fecit praeter nos cerne, Iehovah
vulnerat Adamum, morte perire finit.
Postremum aederat Gallinú promptus, avenã
me solubatur, carmine, voce, meis.
Factum, Adamum abit, Iovae non nostra voluntas
sit nomen Domini, natus Adamus atit.
Enargeia.
Kdož dí, že jest bezpečnú živu býti?
An mladý, starý musí z světa jíti.
Smrt ukrutná nešanje žádného,
pannu krásnou, ni mládence krásného.
Viz, Lidmila pobožně živa byla,
již čas[n]ou smrtí z světa vykročila.
Jak s manželem mohla se obíratí,
nikoli, do země musila se brátí.
Co Kateřina dost věku mladého?
Co David? Nešanovala ni jeho.

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

Jak pěkní, jak krásní v světa byli,
však do prachu země se obrátili.
Všecky smrt srovnává, všecky v zem klade,
v jednom hrobě mladý, starý vidín bude.
I dost u vás Danieli provedla,
když vám Adama synáčka odvedla.
V nebi se raduje, vás zde ponechal,
svou smrti za sebou jíti přikázal.
Byl ku potěšení, jež sem miloval,
mně těšil, často se mnou se obíral.
Řekl sem: Dejž Bože šťastný zrost jemu,
ku potěšení otci jeho milému.
Ej, jináče ráčil Bůh učiniti
jej raniv, přikázal do země jíti.
Odšel, byla jeho a ne naše vůle,
jemuž čest, chvála, vše od něho milé.

Druhé kázání pohřební.

I. Sam[uelova] 4, v[erš] 16 ad v[erš] 21.

Rovně jako čerstvá voda člověka žiznivému jest vděčná a obveseluje jej, tak dobré poselství obveseluje mysl člověka a potěšuje jej. A jako dobré poselství obveseluje, tak zase smutné velmi zarmucuje, ano častokráte i k smrti přivodí. Jakož někdy pani Kateřině bylo veselé poselství z nebe od Boha, když ji Adama synáčka ráčil dáti, tak zase smutné bylo, když jej vyníti a z tohoto světa povolati ráčil, kteréžto poselství zarmoucenou až k smrti dotklo.

Váženo.

1. O těžkém porodu manželky Affinesovy.
2. Jaká příčina té rychlé smrti.
3. O přítomných, jak ji potěšovali.

I. Eli byl kněz nejvyšší a soudce izraelský, kterýž měl dva syny. Jeden se nazýval Offny, druhý Affines, oba však byli bezbožní. Affines pak bezbožný měl manželku pobožnou, manželku opatrnou, netoliko v Písmě svatém zběhlou, ale i v domácích

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

věcech dobře rozšafnou, jakož z slov textu znáti se může. Když žalostila nad způsobem, jaký bídny byl lidu izraelského, když žalostila pro odňatou slávu Izraele, jejížto žalost, zármutek až k smrti následoval. Nebo byla těhotná a blízká ku porodu, tu obořili se na ní krom času bolesti veliké, kteráž porodila, porodivši svůj život dokonala. Tak poctivá pani Kateřina, byvši živa v tomto světě, byla žena pobožná, milující Boha, s Bohem se obírající, žena opatrná, i v domácích věcech rozšafná, vždy i ona rozmlouvání o Bohu upřímně milovala: Byla blížící se ku porodu, a však když ji Pán smutným poselstvím navštívil a Adama synáčka prostředkem smrti povolal. V noci po pohřbu synáčka obořily se na ní bolesti, nimiž navštívena, z tohoto světa za synáčkem svým milým vykročila.

Tak i Pán Bůh nebeský navštívil onu Ráchel.

Pobožný patriarcha Jákob, když přijal zaslíbení Pá[ně] v Betel, pospíchal s radostí s Ráchel těhotnou k otci svému Izákovi, již věkem sešlému, kterýž bydlel v Mamre. Těšil se tím, že potěší otce svého rodinou, požehnáním Páně, ale mimo naději v cestě o svou milou manželku Ráchel přišel. Gene[sis] 35. Brali se z Betel a bylo již nedaleko do Efraty, i porodila Ráchel a těžkosti trpěla roděcí. Umřela Ráchel a pochována jest na cestě k Efratě, jenž jest Betlém. Tak rovně manžel pani Kateřiny, manželky své, jako Jákob očekával po zármutku zase potěšení, a však mimo naději o svou milou manželku, právě Ráchel, přišel a napřed předeslal. Porod pak ten Ráchel a manželky Afinesovi má býti matronám poctivým ku potěšení, kterak je Pán pobožně, tak žalostně navštívití ráčil. Proč by to pak Bůh činil, jsou skryté příčiny a žádnému zjeveny nejsou.

Co se dotýče porodu těžkosti, jest pokuta hřícha.

Genes[is] 3. Bolesti roditi budeš. Toť ovšem hřích působí, před porodem, v porodu i po porodu. Ale byť pak i největší těžkosti byly, soužení, trápení, však milujícím Boha, to vše k dobrému napomáhá. Říman[ům] 8.

Víme pak, že milujícím Boha všecky věci napomáhají k dobrému, totiž těm, kteříž podle vložení jeho povolání jsou. Takt' i poctivé pani Kateřině všecky bolesti, všecka soužení, všecka trápení napomáhala k dobrému, protože milovala Boha, slova jeho ostříhala, jista tím, že smrti neuzří na věky. Jan 5. Amen, amen pravím vám, kdož Slovo mé slyší a věří tomu, jenž mne poslal, máť život věčný. A na soud nepřijde, ale přešelt' jest z smrti do života.

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

Rovně jako chtěl Bůh, aby manželka Afinesova tak navštívena, v pobožném vzývání z tohoto světa vykročila a oči její aby nepatřily na zlé, kteréž mělo přijíti na Izrael. Tak také chtěl Bůh, aby paní Kateřina, tak od Boha navštívená, v pobožném vzývání z tohoto světa se vystěhovala a na zlé, kteréž přijíti má, aby nepatřila.

Příklady na Jozyášovi králi. 2 Regum 22. Jehož před zlým, když srdce obměkčil z slov Hospodinových, vytrhl, nebo plakav, slyšán byl. Jemuž řekl panovník: Protož ej já připojím tě k otcům tvým a pochován budeš v hrobích svých v pokoji, aby neviděly oči tvé ničeho zlého zkáže, kteréž přivedu na místo toto.

2. Jaká příčina byla rychlé smrti?

Příčina byla taková, že muž Beniáneský rychle zarmoucené poselství, ačkoliv pravdu mluvil, oznámil.

1. Že manžel zamordován byl.

2. Truhla Boží byla odňatá.

3. Že tchán její Eli pro to poselství spadl z stolice a zlomiv šíji, umřel, nebo byl muž starý a těžký. To ona slyševši, z porodu nešťastného dluh smrti zaplatila. Tu tedy se vyučují mnozí, na které zármutky přicházejí, aby přílišně nežalostili, nekvílili, nenaříkali. Nebo nad mnohými želí, naříkají, jakoby Bůh na nebi zahynul a sami potom zármutkem zahubeni bývají. Syrach 30.

Zármutek daleko zapud' od sebe, nebo mnohé, zármutek na zkázu, přivedl a zahubil. [Syrach] 38.

Potěš se po zármutku, nebo z zármutku přichází smrt a zármutek srdce ujímá síly. Nedej přemoci srdce svého zármutku, zapud' jej, pamětliv jsa na poslední věci. Nezapomínej, že již nelze se navrátiti, a že mrtvému nic neprospěješ a sám sobě zlé učiníš. A zdali na koho zármutky přicházejí, nemají mysliti na toho, který živé potěšuje? 2 Kor[intským] I.

Požehnaný Bůh a Otec Pána našeho Ježíše Krista, otec milosrdenství a Bůh všelikého potěšení, kterýž těší nás ve všelikém soužení našem.

Nahum I. Dobrýž jest Hospodin, silou jest v den soužení, a zná ty, jenž v něho doufají.

Jeremiáš 31. Obrátím zajisté kvílení v radost a potěším a obveselím po zármutku.

Kterak i svatý Augustýn uměl se potěšovati ve všech věcech, že miloval Boha, měl jistou naději horlivost ducha, jakž praví: Hoc est quod nos & laetificat in omnibus

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

laboribus & periculis vitae hujus: amor noster in Deum & pium studium: & certa spes,
& fervor spiritus.

Kdo Hospodina miluje,
svatou pobožnost libuje,
má jistou naději v něho,
ducha z srdce horlivého.
Toť jej v pracech potěšuje,
i v kříži obveseluje.

Gregor.

Magna consolatio tribulationum est: Autoris nostri dona ad memoriam revocare.

V zármutku jest veliké potěšení,
na paměť dary Páně přivozování.

Kterak v zármutku matrona římská, Paula řečená, se potěšovala, zpívající (Hieronymus in Epitaphio). Proč jsi smutná duše má, a proč mne zarmucuješ? Posečkej na Boha, poněvadž já jej vyznávati budu, hojné spasení obličej mého: onť jest bůh můj. Žalm 42 3. O přítomných jak ji potěšovali.

V ten čas, když ona umírala, potěšovali ji: Neboj se, všaks porodila syna. Domnívali se, že ji tím potěší a život zachovají. O kterémž potěšení sám Spasitel mluvití ráčí. Jan 16. Žena, když rodí, zármutek má, nebo přišla hodina její. Ale když porodí dítě, již nepamatuje na soužení pro radost, že se narodil člověk na svět.

Ale manželka Afinesova víceji o slávu Páně pečovala nežli o nemluvnátko, kteréž se narodilo. Tak i poctivá paní Kateřina nic také se na slávu světa ohlédati nechtěla, jen vždycky na onu slávu věčnou myslila. Žádala rozdělení s tímto světem a přebývati s Kristem Pánem, žádala jako služebnice jeho propuštěna býti v pokoji. 1. Philip[penses] Žádám rozdělen býti s tímto světem a přebývati s Kristem Pánem, což by mnohem lépeji bylo. Lukáš 16. Nyní propouštíš služebníka svého vedle slova svého v pokoji.

Naučení o potěšení.

V zármutku postavené potěšovati máme, zvláště, kteří jsou choulostiví, mdlí. Netoliko v čas nemoci, ale v čas zdraví, jakož svatý Pavel vyučuje. I. Tes[alonickým] 5. kap[itola]. Prosímeť vás, znejtež ty, kteříž pracují mezi vámi, potěšujte choulostivých,

Pohřební kázání nad Kateřinou Slámovou, měšťankou v Rokycanech, ze září 1613;
Knihovna Národního muzea, sign. 31 E 13, Knihopis č. 6920.

snášejte mdlé, trpělivě se k nim mějte. Tak král egyptský Amasis potěšoval jednoho, kterému synáček umřel, řka: Když si se nermoutil, pokud ještě na světě nebyl, aniž nyní žalostiti nemáš, když již v životě tomto víceji nebude. Kterak i Josef potěšoval svých bratří zarmoucených. Genes[is] 45. Já sem Josef, bratr váš, kterého ste prodali do Egypta. Protož nyní nermuťte se a nestěžujte sobě toho. An Diogenes, když Antisthena nemocného navštívil, řekl, zdali přítele potřebí jest. Znamenaje v velikém zármutku, že přátel věrných užítí máme, kteří buď že by skutkem pomohli, buď potěšením bolesti poobměkčovali. Tak tedy potěšujme jedni druhých a Bůh sám ráciž nám všechněm býti živé potěšení, radost, pokoj, jak nyní až na věky. Amen.

Noenia.

Decessit Catharina, gravet sat palla dolores

Illi iam requies, cum patre tuta quies.

Pertimuit pestem, tristis me sapè rogavit,

illi num luctum praeparet hicce Deus,

edocui normam sancta de lege paravi,

in fide quod sanctos non timor horror, habes

quos vult servabit, quos vult hi morte peribut

regnat cuncti potens, omni potenter agit,

Ezechiel natus domini mandata prophesa,

signatos novit, nec perĩbe, pios.

Ecce brevi morbo correpta, dolore e gravata,

mundum, post natum deseruitq, suum.

In vivis Susanna, patri Susanna iocatur

quae precor ut crescat cum pietate patri.

Finis.

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

Příloha č. 5

Kázání pohřební při doprovázení těla mrtvého k hrobu ctné a šlechtné paní Voršily, dcery pozůstalé po dobré paměti slovutným panu Janovi Měchýřovi, měšťaninu Nového Města pražského [etc], a manželky urozeného pana Simeona Šudy z Semanína, měšťanína města Nymburka nad Labí, kteráž pobožně a vroucně v vyznávání i vzývání Pána Ježíše pravém ve čtvrtek v noci na pátek památný svatého Mikuláše, v hodin 11., maje věku svého 18 let a 9 neděl a s manželem svým zůstává v manželství (z kteréhož jemu dcery Kateřiny zanechala) dvě léta méně tří neděl a čtyř dnův, život dokonala, činěné v kostele svatého Jindřicha 8. Decembris Anno pareMVs sI nos ChrIstVs aD astra trahlt.

Od kněze Štěpána Olomučanského Kouřimského, správce církve osady s[vatéh]o Klementa v Novém Městě pražském.

Vytištěné v Starém Městě pražském u Matěje Marynka Pardubského léta Páně M. DC. XIII.

Ad defunctae maritum

Est styrius ille sancta at firmatus amussi.
Si ouī sacra placent, & stylus hic placeat,
non sunt vergilii divina fluenta maronis,
non sunt nasonis quas tulit ille dapes
non hic moeonidis facundia rara poetae est
Syderei ast simplex ωύεμπτις aura favor.
Nobilis ergò tuà Simeon virtute rogatus,
en repleo factis justa petita meis.

Jest práce mdlá velmi tato,
však svatým pravidlem zato
stojí, kdo Božskou miluje,
řeč, i tu práci libuje.
Nejsou tu verše Marona,
poety, ani Násona,
ni Homera bystrost v psaní,

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí,
z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

řídka jiným k přirovnání,
než Ducha svatého jmění,
dchnutí, přízeň, k spomožení.
Já tedy často puzený,
Simeone urozený,
Od vás k vydání takého,
mého spisu přemdlíčkého.
Skutkem to již bez stýskání,
činím k vašemu žádání.

Si lachrymis decorare pios & funera fletu
fas est, quos nobis abstulit atra dies,
te lacrimis decorare pium est, & funera fletu
Ursula, quae sobolem dum paris, orba peris,
aemonis affectu charum complexa maritum es
mutua dum veneris sub juga colla dedit.
Corpus humo positum requiescit; filia vivit;
vivit amor castus cord e marite tuo.
Vivit & in caelo jam mens tua casta Jehovae,
felix cui fas est tam benè posse mori.
Id Stephani docet, & demonstrat concio mysta,
quam tu nunc lector candide, cerne, lege.
M. Nicol Troilus Hagioc Horanus.

Quid juvat innumeris pertundere corda querelis,
tristeq' sollicitá mente ciere melos?
Ad lacrimas omnes leti, vitaeq' salutem
mens pia praecessit, si modó, fata vocant.
Te tua quod Simenon naturae lege reliquit
Ursula chara toro, jam nova nupta polo.
Non passa est aliud nisi quod, ponente Jehova
ob culpam humana conditionis erat.
Parce tamen lacrimis, revocato in corda calore

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

perpureum in florem viva redibit humo.
Non secus ac violae languentes aut hyacinthi,
vernali cingunt rursus honore caput.
Plenius haec Stephanus mystes solatia tractat
dum super examini verba sacrata facit.
M. Johannes Turca.

In concionem lugubrem auctoris.
Sicut apis volitans per amaena rosaria campi,
mellisico hyblaeos construit ore favos,
ex quibus ars salubres promit Machaonia succos,
sunt qui tristitiae certa medela novae.
Sic Olomuczansky divinus in arte machaon
dūm canit Aoniā funera maesta, tubd.
Uxoris quondam dilectae ssud simeonis
quam rapuit pestis tempore, parca ferox
intrat salvisicum, doctā ratione viretum,
scripturae trutinans, mellea dicta, sacrae,
conficit ex succo sacri medicamina verbi,
unde animus tristis, quo recreetur, babet.
Ergo quiquis habes clausum sub pectore vulnus
tristitiae, Stephani haec edita scripta lege,
invenies veram (fateor) volvendo medelam,
tristia quā poteris pellere cuncta sinu.
J. B. N.

Důstojnému knězi Eliášovi Šudovi z Semanína, správci tajemství Božích při kostele blahoslavené Marie Panny před Tejnem v Starém Městě pražském [etc.], panu administrátoru konsistoře pod obojí způsobou tělo a krev Pána našeho Ježíše Krista přijímajících, věrnému, panu otci a zástupci mému milému. Urozenému panu Simeonovi Šudovi z Semanína [etc.], měšťenínu města Nymburka nad Labí. Ctné a šlechtné matroně, paní Kateřině Měchýřové, měšťenínce Nového Města pražského, paní mně laskavě v Pánu Kristu příznivé.

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

Mdličké toto kázání Vaší Milost v těchto časích, v nichž znamenitých a svaté paměti hodných mužů velicí a podstatní spisové vycházejí, ne pro honosnost a chloubu (čehož hodné není), ale pro vděčnosti povinné k Vaším Mi[lostem] (přijímaje až dosavad mnohá dobrodiní) dokázání, anobř panu manželu k žádosti křesťanské i paní matky dcerky odešlé pro potěšení jsem vypsal. Pročež učení a v svatém Písmě daleko zběhlejší opravití a je milostivě pro mdlobu mou vážiti, jiní pak bez utrhaní přijíti mohou. D. 17. April[is] A. ParenDVMsI nos ChrIstVs In astra rapIt.

Vaší Mi[losti] povinný služebník, kněz Štěpán Olomučanský, správce kostela s[vatéh]o Klementa v Novém Městě pražském.

Ezechiel dvacáté čtvrté kap[itole] v[erš] 15. Stalo se Slovo Páně ke mně řkoucí, synu člověčí: Já odejmu od tebe žádost očí tvých v náhle, však nekvěl, ani pláč, a nechť nevycházejí slzy tvé [etc.].

Zarmoucené a plačtivé jest toto Páně kázání k proroku Ezechielovi, muži svatému, kterýmž se jemu oznamuje smrt jeho věrné manželky. Ačkoli pak tehdaž Pán Bůh lidu svému jak skrze ní a smrt její, tak skrze živého a velmi zarmouceného proroka oznámiti chtěl příklad budoucí těžkosti, však tato historia může také spasitedlné naučení dáti. Pročež ji v přítomnosti jak pana manžela osiřalého, paní matky její velmi smutné, i jiných dvojí kristianské poctivosti hodných a urozených panův a přátel, ano i ctných a šlechetných paní a přítelkyní zarmoucených, pro potěšení bedlivě pouvažíme a to skrze tyto otázky.

I. Kdo? Od koho? Co? Kterak? Proč odňal?

II. K čemu ta slova manželu zarmoucenému i jiným přátelům slouží?

I. Kdo odňal? Zdali Jozua, kterýž třidceti a jednoho krále porazil i s lidem jich. Jozue 12, v[erš] 24. Zdali Samson, kterýž čelisti osličí zbil tisíc mužův. Judi[th]: 15. Zdali Gedeon, kterýž Zebaha a Salmuna porazil a vzal halže, kteréž byli na hrdle velbloudů jejich? Judi[th]: 8, v[erš] 21. Aneb David, jenž porazil deset tisícův mužův. 1. Sam[uelova]: 18, v[erš] 7. Snad tyrané, kteříž život odnímají, jako Apries Eliášovi, jako knížata Jeremiášovi odniti usilovali, do bahniště jej vrhše. Jer[emiáš]: 38, v[erš] 6. Odnímají sice tělo časné, duše pak zabíti nemohou. Mat[touš] 10. v[erš] 28, Judi[th]: 9, v[erš] 5. Ale tuto odňal ten, kterýž služebníku svému, věrnému Mojžišovi, kdo by byl, vyjevil: Jsem, kterýž jsem, ten, kterýž sám o sobě. Já jsem ten, kterýž jest, a kterýž byl, a kterýž přijíti má, ten všemohoucí. Apo[calypsis]: 1, v[erš] 8. Ten, jemuž in suo

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

trisagio čtyři životčichové opakující ustavičně zpívají Svatý, Svatý, Svatý, Pán Bůh všemohoucí, kterýž byl, a jest, i přijíti má. Apo[calypsis]: 4, v[erš] 8. Ten, kterýž zabije tělo, odeslati může duši na věčné zatracení.

Mat[touš] 10, v[erš] 28. Ten, kterýž může usmrtiti i obživiti, zraniti a uzdraviti. Deu[teronomium]: 32, v[erš] 39. Ten, kteréhož myšlení nejsou myšlení naše ani cesty naše podobné cestám jeho, ale jakož vysoko jsou nebesa nad zemí, tak převyšují cesty jeho cesty naše, a myšlení jeho myšlení naše. Ten, jehož soudové jsou nezpytatelné a cesty jeho nevystižitelné. Rom[anos]: 2, v[erš] 33. Ten, kterýž praví: Jestliže nesnadné zdáti se bude to před očima ostatku lidu tohoto, zdali nesnadné bude před očima máma. Zacha[riáš]: 8. Ten, kterýž změřil hrstí svou vody, a nebesa pídí rozměřil, a změřil měrou prach země a zvažil na váze hory a pahrbky na závaží. Esa[iáš]: 40, v[erš] 12. Kterýž povolává těch věcí, jichž není, jakoby byly. Rom[anos]: 4, v[erš] 17. Ten, kterýž mocen jest nadevšecko učiniti mnohem hojněji nežli my prosíme aneb rozumíme podle moci té, kterouž dělá v nás. Eph[ezským]: 3, v[erš] 20. Ten, jemuž nic není nesnadného. G[enesis]. 18, v[erš] 14. Ten, v něhož ty věci v lidi nemožné jsou možné. Mat[ouš] 19, v[erš] 26. Ten, jemuž se zalíbilo, skrze bláznovství spasené učiniti věřící. 1. Cor[inthios]: 1, v[erš] 21. Ten, u něhož není nemožné všeliké slovo. Luc[as]: 1, v[erš] 37. Ten, kterýž činí divy sám. Iud[ith]: 13, v[erš] 18. Kterýž jest divný. Esa[iáš]: 9, v[erš] 6. Ten, kterýž smrti neučinil, aniž se kochá v zahynutí živých. V němž živi jsme, hýbáme se i stojíme. Act[us Apostolorum]: 17. Ten, jehož velebnosti spítatel potlačen bývá od slávy. Co Stvořitel? Aby neměl svobodně stvoření svého odnímati. Pán Bůhť jest; nechť učiní, jak ráčí. 1. Sam[uelova]: 3. Ten, kterýž tobě všecko jest. Siesuris, panis tibi est, si sitis aqua tibi est, si intenebris es, lumen tibi est, si nudis es, immortalitatis est August: in Ioan[nes]: sermo. 19. To jest, žízníš li, jest nápoj, zůstáváš v temnostech, jest světlo, jsi nahý, jest tobě nesmrtnosti. Rciž tedy ParenDVM, en nos ChrIstVs In Astra trahIt.

II. Od koho odňal? Od toho, kterýž také z svatých jiných dokonalým býti nemohl. Job 15, v[erš] 15. Nazýval jej Pán Bůh častokráte synu člověčí, aby poznal, žeť také jest člověkem smrtelným. Od toho, kterýž veliká tajemství Boží viděl i uslyšel. Ez[echiel] 1. Kterýž oznamoval o veliké bídě, jenž na lid Izraelský připadnouti měla pro nešlechtnosti, jimiž hrozně a ohavně sprzněni byli, kterýž příčiny hodné kladl a znamenal, proč by je Pán pokutoval mimo té, kteráž oznámená jest, a kterýž velmi milostně zase okázal košť milosrdenství Božího, aby v zármutcích sobě nezoufali, od

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

toho, kterýž prorokoval proti cizím národům jako i veliký prorok Jeremiáš, obzvláště proti synům, amen, proti Moabovi, proti Tyrským, proti Egyptským a Asyrským, také i o navrácení chrámu i města Jeruzaléma. Od toho, kterýž na péči měl a paměti den smrti, a o kostech zmrlych z rozkazu Páně prorokoval velmi podstatně. Řekl mi (prý) Hospodin, mohly li by ožiti kosti tyto? I řekl jsem, panující Pane, ty víš. V tom řekl mi. Prorokuj o kostech těchto a rciž jim. Kostí suché slyšte slovo Hospodinovo. Toto praví Pán Bůh kostem těmto. A i já vedu do vás Ducha, abyste ožily, a dám na vás žíly a učiním, že zroste maso na vás, a otáhnu vás koží. Kap[itoly] 37, 34, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. Toho muže, a tak velmi slavného, Pán Bůh navštívil. Tak pravím ho sobě Pán milý zaznamenal na rukou svých. Tak jest, jiného znamená on pokušením jako Abrahama, Gen[esis] 22. Jiného křížem, neřestí, ne zdravím jako Joba, aneb obzvláštní nemocí. Job 2. Jiného chudobou, jako vdovu Sunamitskou, 2 Reg[um]: 4. Jiného zármutkem, jako Davida. 1 Sa[muelova]: 19. Jiného rozličným soužením, jako Pavla svatého, apoštola Páně. 2 Korint[ským], 12. Zdaliž i nenavštívil, teď může jednoho duchovního velikého i jeho samého nemocmi velikými, i skrze syna Mikuláše, i nevěsty, smrt jej sobě poznamenavše. Takt' Pán Bůh od domu Božího začíná, aby popatřili bezbožní, poněvadž se to děje na zeleném, co se pak dítí bude na suchém. Lukáš 23.

III. Co odňal? Pomyslíl snad muž ten svatý. Odejme liž ode mne Bůh čerstvost jako od krále Ezechiáše. Esai[áš]: 38. Stateček shromážděný spravedlivě jako od svatého Joba. Job 1. Zdali odejme přede mnou, za mnou a okolo mně některé z lidu, jako za času Esaiáše mluvil. A i já odejmu od Jeruzaléma a Judy hůl, chleba a všelijakou podporu vody, silného reka a muže válečného, soudce i proroka, mudrce i starce, padesátníka i pocestného, i rádci, i vtipného, řemeslníka výmluvného. Esai[áš] 3, v[erš] 1. V tom stalo se slovo Páně. Odejmu od tebe žádost očí tvých tehdy, což jest nejžádostivějšího, tehdyť, což jest nejmilejšího očím jeho, tehdy vinný kmen plodný. Žalm 128. Tehdy veliký dar Boží, kterýž dáván bývá od Pána Boha samého. Dům zajisté a zboží od rodičův, ale manželka pobožná od Pána Boha. Pro[verbia]: 19. Odňal manželku pobožnou? Tehdy žádost očí manžela pobožného. Co? Manželku smyslnou, tehdy blahoslavenství. Blahoslavený muž, kterýž přebývá s manželkou smyslnou. Ekl[esiastes]: 7. Co? Manželku dobrou, tedy utěšení. Manželku milostivou? Tehdy, kteráž jemu slávy vyhledávala, žena zajisté milostivá nalezne slávu. Pro[verbia]: 2. Co, manželku dobrou a věrnou? O, tedyť jest odňal milost nad milost. Milost zajisté nad milost jest manželka dobrá a věrná, aniž má co tak váženo býti jako zdrženlivost duše

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

její. Manželku krásnou a pobožnou? Tehdy jako slunce krásné, kteréž vychází na výsostech Páně, tehdy svíci svítící na svícně svatém. Tehdy sloupy zlaté na postavcích stříbrných. Eklez[iastes]: 76. A i hle, vidíme často pobožné matrony, poctivé manželky, od manželův svých bokův, málo s nimi potvrže, odňaté býti, kteréž manžely své více než Jonatha Davida a David Jonathu milovali. Jest neposlední částka žalosti, prázdnu a zbavenu býti polovici samého sebe. Dobří tomu sami rozumějí, žeť jsou přemilou pomoc ztratili, nad život milejší, dražší nad stříbro, nad zlato i zboží, neb z pobožného manželstva Pánu Bohu zde se čest množí. Co ztracuje korunu, neb žena statečná jest koruna muže svého. Pro[verbia]: 12, v[erš] 4. Ženu statečnou kdo nalezne? Nebo nad perly dražší cena její. Pro[verbia]: 31, v[erš] 10. Pobožné zajisté ženy odpovídají těm Duchu svatého chválám, že jsou žádostivé před očima mužův, ne pro krásu, kteráž věc dobrá nestálá jest, ale pro věno myslí, nebo tak i které krásné nejsou, mohou býti žádostivé. Takovýhle klenot, takový kvítek jak Ezechielovi, tak kristianskému manželu tomuto, a dárek milostný odňal.

IV. Kterak odňal? (V náhle praví.) Malý čas s manželem svým milým Ezechielem potrvala, kdyby byla tak dlouhověká jako lidé před potopou světa? Kdyby měla devět set a dvanácte let jako Seth, více devět set třidceti let jako otcí jeho Adamovi, víc tolik jako Matuzalém 996 let, řekla by snad sama z dlouhosti věku strastného, vezmiž již, o milý Pane, duši mou, nebť nejsem lepší nežli otcové moji. 1. Král[ovská]: 19. A s svatým Pavlem žádám rozloučen býti s tímto světem a býti s Kristem. Phil[ippenses]: 1. Co? Kdyby tak od vlastního manžela, od služebnic i příbuzných, byla opuštěná, jako Job od své manželky a přátel, od vlastního, pravím jako Abigail od Naabala bezbožného? 1. Sam[uelova]: 25. Kdyby viděla dítky své mordovati jako matky betlémské. M[atouš]. 2. Kdyby vlastního syna v hořkosti duše jísti musela jako matka v obležení jeruzalémském. Eg[aeus]. Lib[ri]: 5. Anebo za 12 let trápená byla jako ona žena nemoc svou mající, vinšovala by sobě toho, což dí Eklez[iastes]: 30, v[erš] 18. Lepší jest mi smrt nežli život bídný, aneb milostná smrt, komuž lepšího života ani naděje, ani očekávání není. A lepší jest den smrti než den narození mého. Ekl[esiastes]: 7, v[erš] 2. Ale viz, o duše věrná, v náhle, v rychlosti, než se svatý manžel nadál, od něho jest odňatá? Ano, i tento pobožný manžel, pobyv málo s manželkou svou, co říci? Komu vinnu dávati? Na koho naříkati má? Jest metla smrtečná, kteráž život odňala. Ale kdo jest tak míti chtěl? Pán Bůh, o němť dí žalmista, že volá Obrátte se synové lidští. Žalm 90, v[erš] 3. Onť zabíjí i obživuje, obživuje i zabíjí. 1 Sam[uelova]: 2. Onť

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

život i smrt v rukou svých má. Sap[ientia]. 16. Ont' na manžely pobožné zármutek přepouští, ale však' jich neopouští. Že v náhle jest vychvácená manželka, líbila se Pánu duše její, protož pospíšil ji vychvátiti z prostředku nešlechtnosti. Sap[ientia]: 4, v[erš] 14. Spravedlivý zajisté, byl li by smrtí zachvácen, v odpočinutí bude.

V. Proč odňal? Máť jistě Pán Bůh hodné a slušné příčiny v činění svých věcí a vyřizování. Mezi ranami jedna jest τιμοζια, to jest ne otcovské trestání, ale jisté seuera divina ultio, přísná pomsta Páně, a tu Pán Bůh tehdáž vynáší, když manželům bezbožným pobožné manželky, manželkám bezbožným manžely pobožné odnímá. Ale co? Nepřišloť jest tuto pro nějaký výstupek manželův těchto rozloučení, kterýž ovšem dnův ukracuje v rychlosti jako Chore Datanovi a Abironovi. Nu[meri]: 16. Jako Saulovi, Naabalovi. 1. Sa[muelova]: 25. Jako bohatci. Lu[káš]: 16, [verš] 12. Kdyby manželka Ezechiele, i tato ctná paní ,myslila a mluvila tak,

I. Podvodně aneb lstně jako Dalida, kteráž nevázně reka hrdinského a silného Samsona podvedla. Jud[ith]: 14, v[erš] 17. Michel, kteráž se svatému a vedle srdce Božího muži Davidovi pohrdaně a potupně posmívala. 2. Sam[uelova]: 6, v[erš] 20.

II. Pyšně a vysoce jako Zeres, žena Ammanova, kteráž navedla muže, aby pro Mardochea pokorného dal vystavěti šibenici. 1. Reg[um]: 21, v[erš] 8. Kdyby se štítila dýchání manžela svého jako žena Jobova. Job 19.

III. Hanebně a sinilně jako Putyfarova. G[enesis]. 39. Dcery Moabitské. Nu[meri]: 25, v[erš] 2. Herodias, kteráž, jsa smilstvem opojená, za hlavu prosila Jana Křtitele, Herodesa smilného. Mat[touš] 14, v[erš] 2. Jako žena cizoložná Ptolomea Philopatora, kteréhož tajně zamordovala Lotharia, krále žena, jehož jedem otrávila. Ale věrná byla:

I. Pána Bohu svému, kterémuž ve všech svých nedostatcích, ano v štěstí i neštěstí, ochotně a ráda sloužila.

1. V ostříhání jeho svatého slova a z něho víry nabývání, pamětlivá jsa na ta slova. Luk[áš] 2. Blahoslavení, kteří slyší slovo Boží a ostříhají jeho. Jan 8. Budeli kdo řeč mou zachovávati, smrti neuzří navěky. Amen. A amen pravím vám, kdož slyší slovo mé a věří tomu, kterýž mne poslal, máť život věčný a na soud nepůjde, ale půjde z smrti do života. Jan 5, v[erš] 24. Předrahát' jest tehdy smrt její před obličejem Božím. Žalm 115. O blahoslavená to smrt. Co? Sen libý a utěšený.

2. V setrvání u víře pravé a z víry v svatém obcování, podle toho. Kdo setrvá až do konce, ten spasen bude. M[atouš]. 24, v[erš] 13. Budiž mi věrný až do smrti, a dámť

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

korunu věčného života. Apo[calypsis]: 2, v[erš] 11. A že pobožnost má odplatu nynějšího i budoucího života. 1 Ti[motheum]: 4, v[erš] 8.

II. Manželu svému, a to v těchto ctnostech:

1. V lásce a milování. Velice milovala manžela svého jako Tobiáše Sára, jehož měla za věrného pána. Thob[iae]: 10, v[erš] 12. Tomuž chce zajisté duch Boží, ženy poddaný buďte mužům svým jako Pánu. Eph[esios]: 5, v[erš] 22.

2. K pobožnostiv napomínání, kteráž, vida pána pobožného, také sebe k pobožnosti následování vzbuzovala, tak učinila Sunamitská. 2 Reg[um]: 4, v[erš] 9, 10.

3. V poslouchání jeho náleží těm a v počestnosti jemu činění. Abrahamova manželka tak činila, o čemž apoštol Páně, svatý Petr. Tak jsou zajisté někdy i ony svaté ženy, kteréž naději měly v Bohu, ozdobovaly se, poddány byvše manželům svým. Jako Sára poslušná byla Abrahamu, pánem jej nazývajíce. 1 Petr 3, v[erš] 5, 6. Sunamitská se prosila k Elizeovi od manžela svého.

4. V nešení bolestně bíd a trápení manžela svého a jemu radou i pomoci jinou pomáhání jako pravá Zefora Mojžíše. Exod[us]: 4, v[erš] 25. Jako manželka Jeroboamova k jeho dobrému radivše se s Achiášem. 1 Reg[um]: 14, v[erš] 4. Již brzy tato ctná paní Voršila umřítí maje, v nemoci věrně svého manžela opatrovala, na sobě sama to vše dobře cítila:

5. V následování, a to náleží v čas potřeby i do míst dalekých. Rebbeka tak učinila s Izákem aneb za ním z Mezopotámie do Kanaán se odebrala. G[enesis]. 24, v[erš] 61. Rachael Jakoba následovala těhotná, a na cestě život dokonala, zanechavši manželu synáčka, milého Benjamina. Tato paní z svých příbytkův jako Rachel pravá sem se odebravše, tam se zas nevrátila, v Pánu Ježíši svatě usnula, dcerky milé pro potěšení milým, manželu a přátelům, zanechala, maje s manželem domu se navrátiti, tam, kdež jsou příbytkové mnozí, jeho předešla. Anobř před tou hodinkou smrti své, vida manžela svého plačícího, jeho potěšovala pravice. Neplačte a nestýskejte sobě, jižť jest darmo, Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, buď jméno Páně pochváleno. Item pravila k manželu, však vás Pán Bůh neopustí. (Odstup však pochlebenství.) Ty věci jistě se při ní našly. Něžděla to však a znala, že tím sobě nic před Bohem sama z sebe a pro sebe nevysloužila, ale v zásloně Pána Ježíše milého, v něhož hořící víru jměla, až do poslední hodiny ji nepotracujíce, skrze tu jistě pro něho a v něm věčného ospravedlnění došla. Proč pak tehdy diš, jak Ezechielovi, muži svatému, tak tomuto kristianskému manželu nenadále a v náhlé manželka jest odňatá.

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

Jest druhá rána $\chi\omicron\lambda\acute{\alpha}\delta\iota\varsigma$, paterna castigatio, otcovské trestání. Mnozí jako na Pána Boha žalují, že by on rozlučoval nejmilejší manžely od sebe, a na proti dopouštěl těm spolu býti, kteříž nad štíry a hady se nenávidí dlouhověce. Jistě prorok Ezechiel tuto nenaříká, ani se ptá, proč jest to Bůh učinil, a proč raději jí neodpustil a jiné nepojal, která by manželu a očím jeho nebyla žádostivá? Věděl ovšem, že tudy veliké lásky k němu dokázal vedle toho. Ap[ocalypsis]: 3. Já koho miluji, toho trejci. Pro[verbia]: 3. Koho Pán Bůh miluje, toho tresce. Heb[acus]: 12, 1. Cor[inthios]: 2. Když soužení býváme, od Pána býváme poučováni, abychom s tímto světem nebyli potupeni.

Alebrž co dím? Kdo jsi ty však, kterýž se tak dosazuješ? Dal li jest Pán Bůh manželku v lůno tvé? Takt' jest, že dal. 2. Sa[muelova]: 12. Dal jsem ti, dí, manželky v lůno tvé, ten tehdy proč by svobodně nemohl říci, teď já zase беру, já zase odjímám. Proč neřekneš, Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, jak se jeho milosti líbilo, tak se stalo, buď jméno Páně pochváleno. Job 1. Aneb Hodpodint' jest, nechť učiní, jakž ráčí. 1. Samu[elova]: 3. Odpoví Bůh a řekne, zdali mně nesluší v mém učiniti což chci, čili oko tvé nešlechtné jest, že já dobrý jsem. Ma[touš]: 20. Máť Pán Bůh ještě i jiné mnohé a ty před námi ukryté příčiny. Často také činí, aby bezbožní se uděsili a k pokání se svatému obrátili.

II. K čemu ta slova Páně dobrému, jak manželku, tak všem přátelům milým slouží?

Slouží k této kratičké trojí věci.

1. K naučení (nekvěl však (dí) a neplač) [etc.], o jak žalostná byla první příhoda muži svatému, Ezechielovi, že kost z kostí, tělo z těla jeho odňato bylo, ještě k tomu, aby nekvítil nad manželkou svou, nad žádosti očí svých? Zdaliž hořce neplakal Abraham své milé manželky Sáry? Zdaliž neplakaly dívky i jiné chovačky Rebečiny Debory. G[enesis]. 25. O jaký pláč byl nad Rachel? G[enesis]. 35, v[erš] 20. Plakal Josef nad otcem svým, patriarchou Jakobem. G[enesis]. 50, a to za sedm dnův, Izrael nad Bohu milým Mojžíšem, když na rovinách Moabských umřel, maje věku svého 120 let. Deu[teronomium]: 34, v[erš]. 7. Arona za třidceti dnův všecken dům izraelský. Nu[meri]: 20, v[erš] 29. Kterak bolestně nad milým Samuelem, když jej v Rama pochovávali. 1. Sam[uelova]: 25, v[erš]. I David, král Abnera. 25. 4. Lid obecný Joiadu. 2. Pa[ralipomenon]: 24. Lid mnohý. Miriam Nu[meri]: 20. David Jonathu. 2. Sam[uelis]: 6, v[erš] 8. Pán Ježíš Lazara? Zdaliž i nepřátelé svých nepřátel neplakali? Nechť sem přistoupí Iulius, kterýž když našel hlavu Pompeia nepřítele, líbal ji a plakal hořce nad ní? Zdaliž neplakal hrdinský Alexander Darya protivníka svého? Zdaliž nedí

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

Syradices 8, v[erš] 8. Neradůž se z smrti ani nejouhlaavnějšího nepřítele svého? Zdaliž hrozného ohavného nepřítele Saule David neplakal. 2. Sa[muelova]: 1.

Co k tomu rozkazuje víceji Pán Bůh? Aby ani nestrojil žádných pokrmův, jakž obyčej jest býval, že předkládány byly těm, kteříž plakali a doprovázeli. K tomu, aby smutku ani po ní nenesl. Co? Po věrné a milé manželce. Byla tu jistě obzvláštní rada Boží, aby lid věc novou a to divnou, a proti obyčejí vida, vyučen byl od proroka, co by to bylo, a aby ten skutek byl kázáním živým lidu tomu. Ti, kteříž zajisté ho následovali, dotazovali se, což to činíš, že manželky své nelituješ, nekvílíš, neplačeš? Kterýmž divnou radu Boží v tom vykládal. Jako mně (prý) proroku Božímu žádost očí mých jest odňatá, aniž mi dopuštěno manželu věrnému, abych slzy vylil a plakal nad mým životem, nad mou pomocí, kteráž mne chránila, jako vám žádost očí vašich. Chrám jeruzalémský bude odnešený, v němž jste se chlubívali říkajíce Chrám Hospodinů. Hier[onymus] 7. Nápodobně synové vaši a dcerky vaše odvedené budou, jenž byly dítky vaše milé, kteréž jste měli za dědictví, ale však jako já pro rozkaz Boha mého nemám kvíliti a slz svých vylévati v té hrozná a žalostivé věci, tak i vy před nepřáteli vašimi nebudete smíti slz vylévati. Tot' vás o lidé vyučuje můj příklad. Ale předce se to zdá velmi těžké, aby neměl manžel věrné manželky plakati? A jenž byla nad zlato, stříbro, ba nad oči milejší, aby ji neměl litovati?

Vít' o tom věrný Pán Bůh, ale jakož jest Ezechielovi, aby před lidem viditedlně nenaříkal a nekvílil, ale doma upřímně skrytě pozelel, tak i poroučí a rozkazuje manželu tomuto kristianskému zdržeti se již od přílišného smutku a pláče. Nermuťtež se tehdy s manželem milým přátelé, nermuť se matko osiřalá, neumřelát' jest, ale spí. M[atouš]. 9. Jo[annes]: 2. Neplačtež, však jest duše její v svazku živých. 1. Sam[uelova]: 25. V rukou božích. Sap[ientia]: 3. V lůnu Abrahamovém. Lu[káš]: 16. Non amisisti o dulcissime marite sed praemisisti. 2. Sa[muelova]: 12. Non obiit charissima consunx sed abiit. Tak Cyprianus svatý potěšoval svých posluchačův, když naříkali, že jsou ztratili věrného učitele. Amo abiit, non obiit, veteranus Iesu, praemissimus non amisimus eum. Chrisostomus pěkného podobenství užívá, si magnificus aliquis te et filium tuum invitasset, et nihi non bonorum et honorum vobis praemisisses dolores ne si filius te eò profisiscendo praverteres? Minimé, tu quidem; sed itate componeres, ut quam proximé eum sequerere.

2. K potěšení. Potěšuje Pán také těmi slovy všech věřících, proto že on jest přítomný. 1. před smrtí. 2. při smrti, když ostříhá i kostí našich. Pal[almi]: 34. I shromažďuje duše

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

naše do svazků živých, do lůna Abraháмова. 1. Sa[muelova]: 25. Luc[as]: 16. 3. Po smrti proto poroučí, nekvěl, neplač, že po smrti setře všelikou slzu on od očí svých milých. Apo[calypsis]: 21. Jakož u Ezaiáše, proroka Páně, poznamenáno stojí milostné potěšení. Potěšujte lidu mého. Esa[íáš] 40, v[erš] 1. O Deus veré Pater es misericordiae, et omnu consolationis Deus. Cor[inthios]: 1, v[erš] 3.

3. K napomenutí, že tuto praví, nekvěl a neplač, napomíná, kterak bychom i my kvíliti a plakati jměli nad přáteli našimi. Ne tak, jakž pohané činili, přílišně kvílíce a žádné naděje o blahoslaveném budoucím životu nemajíce.

Kam obrátíme pláč Alexandra Velikého, kterýž pro Hefestýna tak se rmoutil, že všeckno vojsko oholiti dal a zdi zámku Ekbatanského rozmetati? Aelia: lib[ri] 7. Co dím o netrpělivosti pohanův, jejichž pláč byl a jest.

1. Když zevnitřní líce tváře kvílí, srdce pak o žádném pláči neví podle verše ut sterenti oculos erudiére suos.

2. Když hrozně rukama lomí, vlasy trhají, tváře řeží, oděvy porušují a tím způsobem zá[r]mutek jich není zá[r]mutek než pošetilost, proti tomu se staví slova napomínající. Nad mrtvým pak nebudete řezati těla svého a žádného znamení na sobě vyrytého neučiníte. Lev[iticus]: 19. A opět. Nebudete se řezati, aniž sobě učiníte lysinu mezi očima svýma.

3. Že dlouho a nad míru pláč zadržují, má se zajisté v věcech způsob mírnosti zachovati a všeckny věci v přirození svůj čas mají. Est tempus flendi, tempus ridendi. Eccl[esiastes]: 3, v[erš] 4. Pročež napomínají moudří, maličko poplač nad mrtvým, nebo jest odpočinul. Když odpočívá mrtvý, přestaň pamatovati na něj, potěš se nad ním pro vyjítí ducha jeho. Eccl[esiastes]: 38, v[erš] 24.

4. Že žádného nepřipouští potěšení, jako by již pochybná věc byla o lidech umírajících a žádná nebyla naděje bytu lepšího, jakož Ulinius [?] jmenuje učení o zmrtvýchvstání marnost dětinskou. Catullus. Solem occidere ac redire posse, at nobis cum semel occidit brevis lux noctem esse, perpetuo dormiendam. To jest, slunce (prý) zapadnouti i zase vyjítí může, ale nám, když jednou světlo kratičké zapadne, v ustavičné noci spáti musíme. Takoví byli i Epikureové, o nichž Kniha moudrosti 1, v[erš] 5. Jako stín pomíjející jest čas náš, aniž se nám lze navrátiti po skonání. My pak křesťané vědouce, že Pán Kristus, hlava naše, od mrtvých vstal, v silné doufanlivosti a naději v něho upevnění jsouce, k smrti naší hledme se ustavně strojiti, od rána až do poledne, od

Pohřební kázání nad Voršilou Měchýřovou, měšťankou v Nymburku nad Labí, z prosince 1613; Národní knihovna Praha, sign. 54 I 11.371 přív. 6, Knihopis č. 6618.

poledne až do večera neodkládati, v víře živé až do konce setrvajíce, od něho milosti šťastným a veselým skonáním, i věčným životem obdařeni budeme. Amen.

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

Příloha č. 6

Paměť pohřební pobožné a poctivé matrony, paní Doroty Špátové, manželky milé slovutného a vzáctného muže, pana Jakuba Špáty, Jeho Mil[osti] vysoce urozeného pána, pana Albrechta Jana Smiřického z Smiřic na Skalách, Dubu, Rumburku, Náchodě, Dymokuřích a Kostelci nad Černými lesy [etc.], purkrabího panství náchodského a rymburského, měštěnína v městě Náchodě, kteráž v letech věku svého 39. po časných a těžkých nemocech léta 1615, desátého dne listopadu, jmenovitě na den přenesení s[vaté] Lidmily, mezi 17. a 18. hodinou, pobožně a pokojně v Pánu usnula a život svůj dokonala, a 12. dne téhož měsíce, to jest ve čtvrtek po s[vatém] Martině, s žalostí a slzami mnohými, od p[ana] manžela, Jakuba syna, tří dcer Lidmily, Doroty, Anny, i jiných dobrých a mnohých lidí k hrobu doprovozená a v starém městě Náchodě v kostele svatého Jana jest pochována, očekávající veselého od mrtvých vzkříšení.

Učiněná od kněze Pavla Nonnia Heřmanoměsteckého, služebníka církve v městě Náchodě léta Páně paMátka spraVVeDLIVVého býVVá požehnána a trVVá na VVěky VVěkV.

Proverb[ia] 10, v[erš] 7. Psalm[i] 112, v[erš] 3. 9. [Památka spravedlivého bude k požehnání, kdežto jméno svévolníků zpráchniví.]

Slovutnému a vzáctnému muži, panu Jakobovi Špátovi, purkrabímu panství náchodského a rymburského a měštěnínu v městě Náchodě, pánu ke mně vždycky dobrotivě příznivému, pozdravení s vinšem upřímným přednáší.

Mám za to, slovutný muži, pane Jakube, že při odnětí vám prostředkem smrti časné manželky vaší milé, mohli ste to též říci, co někdy Job cap[itola] 6, v[erš] 2 v svých trápeních řekl. O kdyby pilně zváženo bylo hořekování mé a bída má na váze, aby spolu vyzdvižená byla, jistě že by se nad písek mořský těžší ukázala, pročež mi se i slov nedostává. Těžce jste zajisté jejího od Vás z tohoto světa vystěhování lamentovali a nad ním hořkovali. Aniž co divného! Tak bolestil Abraham nad odjitím manželky své Sáry. Gen[esis] 23, v[erš] 2. Tak Jákob Ráchel, kteréž i znamení pamětné nad hrobem jejím postavil. Gen[esis] 35, v[erš] 20. Tak jiní. A jeden pěkně napsal: Non dolor est major, quam cum violentia mortis. Unanimi solvit corda ligata fide. To jest:

Ze všech bolestí největší
jest ta, kteráž z nejmilejší
smrti manželky pochází,

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

když ji smrt lítá poráží,
a béře pryč jednomyslnou,
v dobrém poslušnou a věrnou.

Ale však to vás potěšiti může, že se jí nic nového nepřihodilo, nýbrž že podle dobrotivé rady a vůle Boží cestou všech lidí odešla a skrze pravou víru v Krista Ježíše nyní s ním v nebesích podle duše živá jest, žádostivého pak z mrtvých vzkříšení těla svého s radostí očekává. Protož raději toho losu neb fortuny ji přití sluší nežli obyčejem pohanův se rmoutiti, před nimiž pokladové tajemství Božího a blahoslaveného těla od mrtvých vzkříšení byli skryti. A ač pak není u mne v pochybnosti, než že jste tím potěšením zármutek váš moderovali, však podle vaší ke mně přichylnosti a pobožné žádosti nemohl jsem pominouti, abych Vám tohoto potěšení, kteréhož Kristus Pán při osobách pohlaví obojího užíval, neměl předložit, jehož summa jest tato. Manželka vaše neumřela, ale spí. O milé dítky, matička vaše neumřela, ale spí. Kteráž v den nejposlednější z toho snu probuzena bude, a tuť bude vaše s ní shledání, tu rozmlouvání a života věčného společné požívání. To tedy, což za tím následuje a ode mne v upřímnosti Vám a pro památku manželky vaší milé, již v Pánu usnulé, se consecruje, že ochotnou tvář a vděčnou myslí přijmete, tu naději mám. Hospodin zástupův budiž s námi. Datum v domě farním 15. Februarii léta 1616.

K[něz] Pavel Nonnius

Kristus Ježíš, který jest vzkříšení naše i život, rač nám milostí svou a potěšením Ducha svatého přítomen býti jak nyní, tak i při hodince smrti naší. Řcemež společně a důvěrně. Amen.

Píše Diodorus Siculus lib[ri]: 2. de reb[us] antiquis, item, Fulgofus. 2 cap[itola]: I. Když u Egyptských král neb kdokoliv jiný umřel, že prvé, nežli tělo jeho do truhly zavřeno bylo, každému podle práva svobodné bylo, aby mrtvého, z čeho by chtěl, obžalovati mohl. Bylo li uznáno, že zle živ byl, soudcové vynášeli výpověď, aby poctivého pohřbu zbaven byl. Pakli dobře, tedy to ku pochvale jeho sloužilo. A tu i hned od mladosti jeho vypravovali všecky ctnosti jeho a vzývajíce inferos prosili, aby mrtvému místa mezi dobrými přáli. Ku kterýmž slovům všecko množství lidu odpovídalo, vyvyšuje slavně mrtvého. Chválíce pak ho, žádné zmínky nečinili o zboží neb urozenosti jeho (siquidem haec non hominis propria, sed fortunae bona dicuntur), než toliko o pobožnosti a spravedlnosti jeho, aby živí k následování ctnosti jeho probuzeni byli. U Římanův,

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

ačkoliv z počátku toliko činové mužův se připomínali, však když za času onoho Camilla zlato a stříbro od žen Římanům k vyplacení se od Francouzů oferováno bylo, hned v právo to vešlo, aby při pochování těl ženských také se schválení dalo. A tak Popilia nejprve od syna Crassa chválena byla. Ten měli rozdíl pohané mezi mrtvými. Ale mnohem více křesťané míti mají.

Co se tehdy této matrony, někdy živé, nyní pak mrtvé, dotýče (ač by to víceji historikům nežli theologům náleželo), pověditi mohu bez ušetření osoby. Byla dobrých ctností milovnice, pobožnosti, střízlivosti, spravedlnosti, vedle regule od s[vatéh]o Pavla Tyt[ovi] 2. vydané, o čemž i jiní svědectví dáti mohou. Služebnostem církevním ráda často přítomna bývala a jim obcovala, své spasení na jedinké zásluze Pána našeho Ježíše Krista zakládala a v tom tohoto světa, pana manžela svého i dítek milých požehnala, velmi libě a pokojně v Pánu usnula a nyní do hrobu jde. Při jejímž pohřbu z základu Slova Božího 31. k Cesal. 4. rozjímati sobě budeme.

I. Co jest smrt, a zvláště lidí pobožných?

II. Proč se snu připodobňuje?

O prvním.

Smrt lidí pobožných, vedle Písem svatých a obyčejného Ducha Božího mluvení, jest přerozkošný, žádostivý a líbezný sen. A toho svědectví v Starém i Novém Zákoně máme nejedna. K Mojžíšovi řekl Bůh, Deut[eronomium] 31. v[erš] 16. Aj ty již usneš s otcí svými. Tak u Daniele čteme v kapitole 12: Mnozí z těch, kteří spí v prachu země, procítí, jedni k životu věčnému, druzí ku pohanění a ku potupě věčné. Tak o smrti patriarchův se praví Genes[is] 47, v[erš] 30, že zesnuli. Nápodobně o smrti krále Davida 3. Reg[um] 2, v[erš] 10, Šalomouna 3. Reg[um] 26, v[erš] 10, Šalomouna 3. Reg[um] II, v[erš] 43, Jozafata 3 Reg[um] 22, v[erš] 21, a jiných. To jméno dal smrti také i Kristus Pán v Novém zákoně, když o dceři Jairově pověděl Luc[as] 8, v[erš] 52. Neumřelať, ale spí. O Lazarovi Johan[nes] 2, v[erš] 2: Lazar, přítel náš spí, ale jdut', abych jen ze sna probudil. O svatém Štěpánovi napsal s[vatý] Lukáš Actor[] 7, v[erš] 60., že usnul. O Davidovi též v kapit[ole] 13, v[erš] 36. Svatý Pavel často takového mluvení užíval v svých epištolách I. Cor[inthios] 2, v[erš] 29. Protož (prý) mezi vámi mnozí jsou mdlí a nemocní, a spí mnozí. A v 1. Corin[thios] 15, v[erš] 20: Ale vstalť jest z mrtvých Kristus, prvotiny těch, jenž zesnuli. A opět v[erš] 50: Aj tajemství pravím vám. Ne všickni zajisté zesneme, ale všickni proměnění budeme, hned pojednou v okamžení k zatroubení poslednímu. Též v 1. Thesal[onickým] 4, v[erš] 13,

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

14. Nechci pak, abyste nevěděli bratři o těch, kteří zesnuli, abyste se nermoutili, jako i jiní, kteří naděje nemají. Nebo jakož věříme, že Ježíš umřel a z mrtvých vstal. Takt' Bůh i ty, kteříž by zesnuli v Ježíšovi, přivede s ním. S[vatý] Augustýn tract[atus] 49. in Johan[nes] dí: Jeden každý s svou při spí, a s touž také i vstane. Odtud staří naši křehovy neb místa pohřební jmenovali κοιμητήσια, to jest místa spící, kdež těla z mrtvých vzkříšení očekávající, odpočívají a jako spějí. A mnozí i z těch, kteří světlem poznání Božího osvětlení nebyli, sen bratrem smrti nazývali, jako Seneca, Homerus, Athenagoras, Diogenes, když z škodlivého a nebezpečného sna procítil a od lékaře tázán byl, co by dělal? Odpověděl. Bratr bratra držel. Rozuměje sen a smrt. Ovidius sen obrazem smrti býti pravil:

Stulte, quid est somnus, gelida nisi mortis imago

Longa quiescendí, tempora fata dabunt.

Ale my více věříme Božimu Slovu, o tom nám svědčícímu. Když tehdy smrt pobožných jest sen, dobře jest. Z toho zajisté snu skrze Krista Ježíše v den poslední probuzení budou. Nebo abierunt cubitum, non occubitum, odešli k spaní a ne k zmaření. My se k tomu snu smrti tak připravme, jako se každého dne a každé noci ku přirozenému snu připravovati obyčej máme.

O druhém.

Připodobňuje se pak smrt snu pro tyto příčiny.

Nejprve, jako žádný nemůž vždycky bdíti, ale musí také někdy pospati. Nebo, kdo by toho dovésti chtěl, aby vždycky bděl, snázeji by se o život připravil. A vídáme při nemocných, když nemohou spáti, jaké fantazie a myšlení mívají, odkudž i delirium, pošetilost neb pominutí smyslem pochází. Tak člověk nemůže vždycky a věčně na světě živ býti, ale musí umříti.

Druhé. Jako sen všecky lidi skrocuje a přemáhá, tak smrt všecky nás a jednoho každého. Ona žena Tekuitská právě pověděla 2. Reg[um] 14. O králi, my všickni mřeme a jako voda do země plyneme a zase se nenavracujeme. A s[vatý] Pavel dí k žid[ům] 9, v[erš] 27. Uloženo jest lidem jednou umříti, a potom bude soud.

Třetí. Jako člověk, maje spát jíti, oděv z sebe svláčí a skládá jej, tak při smrti svláčí a skládá tělo, kteréž jest oděv duše. O čemž svatý Pavel píše 2. Cor[inthios] 5, v[erš] 1, 2, 3. Když jsme v tomto stánku, vzdycháme, v přibýtek náš, kterýž jest z nebe, oblečení býti žádající. Jestliže však oblečení a ne nazí nalezení budeme, nebo kteříž jsme v tomto stánku, lkáme jsouce obtíženi. Poněvadž bychom nechtěli svlečení býti, ale

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

přiodíni, aby pohlčena byla smrtedlnost od života. Nápodobně s[vatý] Petr v 2. Ep[istole] kap[itola] 1. Víím, že brzké jest složení stánku mého.

Čtvrté. Jako sen z vlhkosti a pár z žaludka vystupujících (kteréž nervy a průduchy žilek, aby svého díla konati nemohly, zacpávají) pochází, tak také i smrt z vlhkosti a páry. Ale z jaké vlhkosti a páry? Když Adam a Eva z zapověděného stromu ovotce jedli, tehdy hned ta jedovatá a smrtedlná pára z srdcí jejich k hlavě i ke všem oudům prošla a je pronikla, tak že člověk proto učiněn jest smrtedlný. Řekl zajisté Bůh člověku prvnímu Genes[is] 2, v[erš] 16. Z každého stromu rajského svobodně jísti budeš, ale z stromu vědění dobrého a zlého nikoli nejez. Nebo v který by koli den z něho jedl, smrti umřeš. Item cap[itola] 3, v[erš] 19. Prach jsi a v prach se navrátíš.

Páté. Jako člověk, kdyby nejdel, také by nespal. Tak lidé by neumírali, kdyby rodičové první zapověděného ovoce byli nejedli.

Šesté. Jako člověk dotud spí, dokud páry z žaludku nevyprahnou a nevyjdou. Tak tělo dotud v prachu země spáti musí, dokavadž by hřích do konce zahlazen nebyl, aby duchovní tělo, kteréž by v svatosti a pravdě před Bohem na věky živo bylo, zase vstalo. 1. Korinth[ios], [verš] 15.

Sedmé. Jako spícímu to přichází na mysl ve snách, s čím se ve dne obírá, vedle ono[h]o Claudiani Poetae:

Omnia quae sensu voluntur vota diurno,

Pectore sopito, reddit amica quies.

Ku příkladu. Lakomému a lichevníku, že peníze do měšce shání a čistě lichvu béře. Ožralci, že dobře korbel vyvažuje. Hráči, že mu dobře sedá a se daří. Bitci, že se seká, rve a pere. Svárlivému, že se hadruje a laje. Tak, že pro ty vexacy a myšlení v snu se nepokojí, aneb se do konce z něho vyrazí. Nápodobného cosi má smrt. Nebo při poslední hodině táž myšlení umírajícímu přicházejí, která, pokud živ byl, na mysl měl. Jako, jestliže kdo v svém životě lží, vožralství, stklostnosti, cizoložstva, smilstva se přidržel neb toho hleděl. To jeho, když se má z světa ubírat, vexiruje a trápí. A zkušením svědčí, že mnozí nepokojně umírají, aniž jaké potěšení v srdce jejich vchází, aniž kdy modlitba neb které slovo dobré, z úst jejich se slyší.

Osmé. Jako sen člověka občerstvuje, rozum osvěcuje, sílu těla obnovuje, zdravějšího, schopnějšího více nežli prve ku práci činí. Odkudž i učedníci Páně o Lazarovi řekli. Pane, spílit, zdrav bude. Johani[s] 2, v[erš] 12. Tertulianus in libro de Anima, vocat somnum recreatorem corporum, redintegrationem virium, probatorem valetudinum,

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

pacatorem operum, medicum laborum. Tak smrt, pohledíme li na ní očima duchovníma, k mnohému dobrému nám slouží. Skrze ní obnoveni budeme, tak že tělo, které se rozsívá porušené, vstane neporušitelné. Které se rozsívá nesličné, vstane slavné. Které se rozsívá nemožné, vstane mocné. Které se rozsívá tělesné, vstane duchovní, jakž o tom apoštol svědčí 1. Cor[inthios] 15, v[erš] 42, 43, 44.

Deváté. Jako sen jest po mnohých a těžkých pracech odpočinutí, tak smrt jest odpočinutí ode všech bíd a těžkostí tohoto života. Blahoslaveni jsou mrtví, kteří v Pánu umírají. Duch zajisté dí jim, aby odpočívali od prací svých, nebo skutkové jejich následují jich, píše s[vatý] Jan v Zjevení, cap[itola] 14, v[erš] 13. A opět. Setřet Bůh velikou slzu z očí jejich a smrti již více nebude, ani kvílení, ani křiku, ani bolesti nebude více. cap[itola] 21, v[erš] 4.

Desáté. Jako člověk, když spí, žádného hnutí, chřestu, hluku, křiku, blejskání, hřímání, bouřek necítí, aniž se toho děsí. A byť bdící hodovali, svářili se, ba ani rozdílů času, dne, noci, hodin, nikdy neví. Tak mrtví, nebo smrti zesnulí, bez starosti a fresování až do posledního dne odpočívají. Necítí zajisté bídy lidské, sváru, roztržitosti v náboženství, sekt, neděsí se válek, hladu, moru, nestýskají sobě s zlými sousedy a nevěrnými služebníky. Pohleďte, tam bella dormitio mors est. Tak dobré usnutí smrt jest.

Jedenácté. Jako sen jest dvojí, přirozený a od jinud pošlý aneb nepřirozený, tak smrt dvojí jest, jedna přirozená, druhá násilná. A co by byla přirozená a co násilná, mám za to, že vám neznámé není.

Dvanácté. Jako ne všem dostává se v domě a příbytku vlastním usnouti, ale některým na poli, pohostinu, na trávě, na kameni. Tak ne všickni v domě a na loži umírají, ale tento v ohni, jiný v vodách, v boji a jinde život svůj skonává. Ale to pobožným a věřícím nic ku překážce spasení není, když toliko v pravé víře a pokání umírají. Může se tuto přivést Apologus de Nauta & Colono. Ptal se voráč plavce, kde by otec jeho umřel? Odpověděl plavec, že na moři. Kde děd? Na moři. Kde praděd? Na moři. Kde dědův děd? Též že na moři. I řekl mu voráč: A což ty se pak moře nebojíš, že na ně často vstupuješ a na něm se plavíš? Zeptal se ho zase plavec: A kde medle tvůj otec umřel? Odpověděl mu voráč, že na loži. Kde děd? Na loži. Kde praděd? Na loži. Kde dědův děd? Na loži. I řekl mu zase: A což ty se pak na loži umřítí nebojíš? Odtud učiti se můžeme, že nezáleží na tom, kde kdo umírá, a že sluší smrti na každém místě čekati.

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

Trinácté. Jako člověk neví, kdy zdřímne a usne, odkudž říkáváme pojednou jsem zdříml, nevím, jak sem usnul. Tak žádný hodiny smrti své neví. Ecclesiastes dí, cap[itola] 9, v[erš] 12. Nezná člověk času svého, jako ryby, kteréž loveny bývají síti škodlivou a jako ptáci polapeni bývají osidlem, tak zlapáni bývají synové lidští v čas zlý, když na ně připadá v náhle.

Čtrnácté. Jako sen rychle připadá, obzvláště pak na zahálčivé a nic nedbající neb nedělající. Tak smrt na zloubezpečilé a v lenosti a v hříších čas mařící. Protož žádný sobě ani dne jednoho života nezaslibuj, ale každé hodiny buď bedlivý a k smrti se připravuj.

Patnácté. Jako liběji sen přijímají, kteří péči a starosti na stranu odkládají. (Pečování zajisté, vedle Syracha, cap[itola] 31, v[erš] 1. odjímá sen) Z té příčiny Seneca mudřec žádného psaní při času večerním čísti obyčeje neměl, aby snad na něco takového nepřišel, což by v noci ku překážce snu jeho bylo. A Philippus Melanchton říkával: Nulla res magis mihi prosuit ad conservationem valetudinis meae, quam quod a caena nihil legi, nihi scripsi, & longo intervallo demum cubitum ivi: ita mane potui surgere, & expedire mea negotia sine molestia magna. To jest: Žádná věc mi více nesloužila k zachování zdraví, jako že vstana od večere, nic sem nečetl, nic nepsal a po dobré chvíli teprva k odpočinutí se dal. Tak ráno mohl sem přivstati a svou povinnost neb práci bez obtížnosti konati. Týž způsob jest smrti. Nebo ní liběji odcházejí ti, kteří se péči zemských zhostili, nežli jiní, kteří jsou rozličně a na sta částek roztržiti. Následujme my Boží rady, někdy Ezechyášovi králi dané: Esai[áš] 38, v[erš] 1. Zřed' dům svůj [etc.] a netoliko o zemské, ale předně o nebeské se starejme.

Šestnácté. Jako pokojněji a tišeji sen přijímají, kteří dobrou práci vedli, nežli kteří žrali, kvasili, vadili se. Tak pokojněji umírají, kteří v pobožnosti se nalézajíce, povolání své pilně, pokud živi byli, vykonávali.

Sedmnácté. Jako nemluvnátka zpíváním a kolébáním ku přijetí snu se připravují, což čteme i o Asverovi králi, když nemohl usnouti, že kázal sobě knihy pamětné neb kroniky čísti. Odkudž přišel na to, co jest mu někdy Mardocheus dobrého učinil. Tak člověk modlením, Písma svatého čtením, rozjímáním má se ku přijetí snu smrti připravovati.

Osmnácté. Jako když tělo spí, tehdy duše ve snách předce své acti působí, svá hnutí má. Tak když tělo v prachu země spí, duše živá jest, své acti má a zůstává nesmrtná. Nebo jakož ne vždycky správce lodí umírá, když loď neb bárka ztroskotána bývá (čehož

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

příklad v skutcích apoštolských v kap[itole] 27). Ne vždycky jezdec zabit bývá, když kůň pod nim postřelen bývá. Ne vždycky řemeslník hyne, když se mu některých potřeb a nástrojů nedostává. Tak duše nehyne, když nástroj její, tělo, umírá. Co tehdy řekl Kristus Pán o Lazarovi, Joan[nes] 2, v[erš] 14. Lazar umřel. Bylo pravdivé podle těla a ne podle duše, nebo podle ní živ byl a ještě živ jest.

Devatenácté. Jako žádný nejde spát neb na odpočínutí, aby měl vždycky spáti, ale aby zase vstal a povolání své konal. Tak těla lidská nebudou věčně spáti a v hrobích ležeti, ale svým časem zase vstanou a probuzena budou. Dan[iel] 12, v[erš] 1, 2.

Dvadcáté. Jako člověka spícího jest snadné hlasem ze sna probuditi, a zvláště když jménem vlastním zavolán bývá, tak Kristu Pánu snadné bude všecky mrtvé v poslední den probuditi. Protož on dí. Přejde hodina, v kteroužto všickni, kteří v hrobích jsou, uslyší hlas jeho [etc.]. My se k tomu náhlému od mrtvých vzkříšení v tomto životě každodenně připravujeme, abychom pobožně pokojně usnouce, věčně v nebesích živi byli a kralovali, skrze Pána našeho Ježíše Krista, jemuž buď čest, sláva a císařství na věky věkův. Amen.

Píseň.

Zpívá se pod notu, jako Věčný králi Pane náš, jenž [etc.].

Boha nemilujících, naděje lidí hříšných, jest jako marné pejí v povětrí, neb pěnka na vodě jsouc tenká,

kterouž přívál rozráží, aneb dejm když se kouří, větrem se hned roznáší, tak naši bytnosti cíl mívá v rychlosti.

Jako památka hostí, kterýchž vídáme dosti, že když přicházejí k nám, zase tam odejdou, více již nepřijdou.

Zase na druhou stranu, kteříž jsou věrní Pánu, ti lidé spravedliví, jsou živi na věky s Pánem Bohem vždycky.

Koruny slavné mají, na věky se radují, v Pána jich odplata, hojná ta, království nebeské dědictví.

Volmež sobě za času, poddanost Páně hlasu, věrné zde zarmoucené, soužené, milujme, jich nepotupujme.

A tak v zasloužilosti, v Kristově spravedlnosti, doufání své skládejme, nebojme, se smrti, nemůžť nám škoditi.

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615; Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

Nebo tato smrt časná, věrným jest k nebi brána, dejž Pane svítěžnej, projíti, skrze ní, k tvému oslavení. Amen.

Rytmové od kněze Jana Carchesia Třeбенického, správce církve Boží v městys Kostelci na panství náchodském učinění.

Jaké člověk důstojnosti
postaven byl, v nevinnosti
zůstáváje, zbožní znají,
když Písmo svaté čítají.
Že Adam byl Bohu milý,
pokudž plnil jeho vůli,
obraz Boží v sobě jest měl,
kterýž v těchto věcech se stkvěl.
V rozumu, všech věcí známost,
Božských, lidských, byla hojnost,
pravá, jistá, dokonalá,
bez umenšení trvala.
V vůli slibna harmonia,
k rozkazu Páně příchylná,
k naplnění vždy ochotná,
ke všemu dobrému volná.
Ve všech věcech těla jeho
nebylo nic odporného
Bohu Stvořiteli svému
na věky požehnanému.
Poddány byly člověku
všecky věci, jenž v okršlku
země světa zůstávají,
i ty, jenž byt v moři mají.
Ach, kdež jsou ty klenotové,
rozkošní Boží darové,
kterýmiž Adam i Eva
oplývali? Ach přeběda.

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615;
Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

Přišly skrz pád k porušení,
všem potomkům na zmaření.
Zlojízlivým d'ábelníkem,
našich předkův podvodníkem.
Rodičův neposlušnosti,
uvěřice d'ábelské lsti,
odtud jako z vrchoviště
zlého plyne, věrmež jistě,
zpozdilost k Slovu Božímu,
zatmělost v lidském rozumu,
poznání Božské moudrosti
není v nás dokonalosti.
V lidských věcech jest chatrné,
jakž všem lidem jest to zřejmé.
K těm rozličná symptomata
přístupují, jichž bídnota ta.
Duch proti tělu bojuje,
tělo duchu odporuje.
Toť jest velmi škodlivý boj,
jemuž přítrž nečiní zbroj
tělesná, ale duchovní,
jíž apoštol mist[r]ně chválí.
Pokušení d'ábla zlého,
světa v zlém postaveného,
není malé aniž lehké,
volení Boží vy vězte.
K tomu když přistupuje host,
smrt strašlivá, činí žalost,
odplatu za hřích přináší,
že člověka přeč odnáší
z světa, v oudolí přesmutné,
lidem možným velmi truchlé.
Mládence, vdovce i kmety

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615;
Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

muže, ženy, panny, děti.
Povolává všech společně,
byť se nebědovali zde věčně.
Což vše soudem spravedlivým
dostává se lidem hříšným.
Tou cestou patriarchové
kráčeli zbožní soudcové.
Apoštolé, mučedníci,
Kristus, jeho milovníci
podnes, jenž s ním v nebi býti
chtějí, úzkou cestou jíti
musejí skrz smrt, zármutky
protřít se v věčné příbytky.
V ten los zdejší smrtedlnosti
pojatá jest svatých ctnosti
milovnice, matrona ctná,
Dorota, paní šlechtná,
Jákoba Špáty manželka,
jistě vzáctného člověka,
jehož horlivost k Boží cti,
věrnost, stálost v povinnosti,
mnohým lidem jest pozorná,
v Náchodě městě zřetedlná.
Dar Boží jest, když takové
posílá Bůh správce věrné,
ale svět to znáti nechce,
na mysli své váží lehce.
Ta, díím, ctná pobožná žena,
kteráž již v Kristu usnula:
pokudž v světě živá byla,
Slovem Božím se řídila,
v modlení, Písem čítání
měla jesti své kochání,

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615;
Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

zpívání, Boha chválení
byla bedlivá ta paní.
Chudé lidi fedrovala,
v čemž možné napomáhala,
tak sobě poklad skládala
v nebi, kamž se již dostala.
Šetrnost k manželu svému,
jakž Bůh poroučí v svém slovu,
dokázala až do smrti,
toť i sám pan manžel jistí.
Za příklad tehdy manželkám
všechněm muž být Božím dcerkám.
Vy pak můj pane příteli,
mějte mírnost v svém truchlení
nad manželkou, kteráž od vás
odloučená na krátký čas,
brzo bude zas shledání
v nebi, kdež žalosti není.
Nebo ona neumřela,
ale libým snem usnula,
skrz Krista bude vzbuzená,
když se tento svět dokoná.
My též dítky přemilostné,
nenestež toho bolestně,
že matičku Pán Bůh vám vzal,
kterýž dává, zase odňal.
Máte ještě pana otce,
za nějž vy se Bohu modlte,
v poslušnosti věrně stůjte,
milujte a nehněvejte,
v bázni Boží trvajíce,
jiným ku příkladu jsouce.
Ten rozkaz když naplníte

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615;
Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

Boží, potom v skutku zvíte,
že Bůh vám dá požehnání,
potom s sebou přebývání.
Jezu Kriste, Boží Synu,
jenž z nebe pro naší vinu
zstoupil, by nás hříchův zprostil,
d'ábla, smrti, pekla zhostil.
Dejž nám znáti cíl života,
že jsou zde kratičká léta,
proti tomu věčná radost,
ta že trvá až na věčnost,
po té dejž nám vždy horliti,
ne zde po marné dychtiti.
Amen.

Prosopeia.

Desunctae alloquentis maritum, liberos & amicos suos, vivos.

Curgemis; ô dulcis nostrae pars altera vitae?

Cur mea tu soboles; caetera Chara cohors?

Cur gemis & lugens tristi mea funera mente?

Pallida nîl lachrymis ora rigasse juvat?

Namq'; Deo studui gratum praestare tonanti
in terris cultum, dogmata sacra colens.

Unde sciam Domini quae sit non sicta voluntas
atq'; meae felix tempora lucis agam.

Sed positis manibus, membrisq'; dolore subactis
ingredior superam morte citante domum.

Parce igitur conjunx; olim mea gaudia vitae
et gemitus tristes plus itirerare cave.

parce tuas proles, maestas memorare querelas
parcite vosq'; animi cādida membra mei.

In gremio Christi nam morte soluta Quiesco
et vitae capio commoda mille novae.

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615;
Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

Terra sui, moriens sua terrae debita solvi
corpus humum, laetus spiritus astra subit.
Discite mortales esse omnia subdita morti
omnes, umbra velut, somnia vana, sumus.
Γνώμη. Ejusdem.
Principium dolor est, medium labor, ultima mors est,
post modò quae sequitur vita beata mihi.
Johannes Hodovini Czaslav.
Lud. Rector Nachodens.

Aliud.
Quamvis pertenues mihi sint ad Carmina vires,
at libuit sociae, scribere pauca tuae.
Erepta est terris, tibi, natis, reddita coelis,
vivit & angelicis associata choris.
Fas parere Deo, quis detrectare volenti
auderet, Justé quod, facit omne facit.
Ergò ne nimio, crucies tua pectora, questu,
omnes forte brevi consociemur ei.
Daniel Nonnius M.

Aliud.
Charamihi tenero, genitrix mea, rapta puello,
unica progenis mascula cujus eram.
Ah queror; ah lachrimor, mea te blandissima
deliciaeq'; meae; deliciaq'; Patris: (mater,
victuram mea mens, te longos svatisin annos,
ah sed spe citiùs, te fera parca rapit.
Quis mihi te raptā revocet? revocata resurges,
ultima supremum, cum dabit, hora, sonum.
Orbus matre, patrem dum vitae munere vesci
conspicio, ad votum labra resolvo meum.
Vive Pater salvus; vos vivite ritè Sorores,

Pohřební kázání nad Dorotou Špátovou, měšťankou v Náchodě, z listopadu 1615;
Knihovna Národního muzea, sign. 49 C 15 přív., Knihopis č. 6198.

et multos patulo transigite orbe Dies.

Jacobus junior Špáta, filius matri desuncta, mastus apposuit.

To jest.

Matička má roztomila

ode mne se oddělila:

kteréhož věkem mladého

měla, a jediného.

Ach, úpím, mdlím v zarmoucení,

mamičko, mé potěšení.

Nadál jsem se v živobyті

že tě budu dlouho míti.

Aj krom naděje smrt lítá,

přestřihla rychle tvá líta.

I kdož mi tě zas navrátí?

Kdo? Má nejmilejší máti.

Navrátíš se v den poslední,

když ta trouba vzvučna zavzní.

Již nemaje matky milé,

že pana otce té chvíle

vidím zdraví požívati,

v mezech povolání státi.

Prosby své k nebi odsílám,

zachovejž vás mně Pán Bůh sám.

Můj pane táto, sestřičky,

a požehnávejž vám vždycky,

zdraví, léta mnohá vám dej,

potom v nebesích bytu přej.

Jakub Špáta mladší syn.

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihois č. 6506.

Příloha č. 7

Promluvení pohřební a potěšitelné ku poctivosti mrtvého těla dobré paměti paní Doroty Zárybnické, matrony počestné, kteráž život svůj pobožně a pokojně v Pánu Kristu dokonala 21. Aprilis léta 1617, a 23. Aprilis, to jest v neděli Cantate, téhož léta poctivě jest pohřbena, učiněné od kněze Jiřího Nymburského, církevního služebníka v městě Čáslavi.

PotěšVjte sMVtnýCh DVší.

Vytištěné v Starém Městě pražském u Pavla Sessia.

Slovutné a vzáctné poctivosti hodnému muži, panu Samuelovi Zárybnickému z Zárybenska, primátorovi v městě Čáslavi, panu patronu a kmotru u víře a lásce Krista Pána mně laskavě příznivému.

Zdraví a všecko Boží potěšení a požehnání vinšuje upřímně a žádá.

I je víno nápoj opojný, ku pití podati těm, kteří jsou truchlivého ducha lidé, duch Boží napomíná k tomu cíli, aby pozapomenuli na zármutek a na trápení své nevzpomínali více, pane patrone a kmotře můj laskavý, není Vám to nepovědomé. Nebo víno obveseluje srdce člověka. Rozkošnější, sladší a moci větší jest však slovo Boží. Živáť jest zajisté řeč Boží a mocná a pronikavější nad všeliký meč na obě straně ostrý, a dosahujeť až do rozdělení i duše, i ducha, i kloubův, i mozkův v kostech a rozeznáváť myšlení i mínění srdce. Onoť obveseluje srdce a sladší jest nežli med a stred z plástův. Byť ono nebylo truchlivým lidem potěšením, dávno by zahynuli v svém trápení. Z pití vína potěšení nabyté pomíjí, jako i nápoj víno pomínutelný jest. Potěšení z slova Božího nabyté trvá na věky, nebo i slovo Hospodinovo zůstává na věky. Tím se potěšující lidé na věky v zármutcích nehynou.

Protož vida Vás zarmouceného a truchlivého srdce býti pro odjítí z tohoto světa skrze smrt vaší nejmilejší manželky, dobré paměti paní Doroty, při průvodu mrtvého těla jejího k hrobu, obzvláště ku potěšení vašemu, přítom i jiných přítomných spolu žalostících z slova Božího některé věci jsem promluvil.

Poněvadž pak požádali jste mne, abych Vám to, což jsem tak v sprostnosti promluvil, přepsal a daroval, abyste je často čtouce, zapomenuli na truchlost a zármutek srdce. Vida býti žádost Vaši slušnou a znaje sebe býti tím povinného, to promluvení své jsem přepsal, a Vám je připisuji a daruji s uctivou žádostí, v té naději, že je sobě pobožně oblíbíte a ode mne vděčně přijmete.

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

Pán Bůh račiž s Vámi býti a zármutek váš v radost obrátiti. Datum z domu farního v městě Čáslavi v úterý den památný s[vatéh]o Zikmunda léta 1617.

Kněz Jiří Nymburský.

Bůh všemohoucí a nesmrtedlný, pán smrti a dárce života, račiž nám bídným a smrtedlným lidem přítomen býti duchem i slovem svým v tomto plačtivém oudolí světa a potěšovati nás, abychom v zármutcích nezahynuli na věky. Amen.

Způsobem křesťanským provázíme k hrobu mrtvé tělo dobré paměti poctivé a šlechetné matrony, paní Doroty Zárybnické, kteráž let věku svého měla čtyřiceti a osm. Strávila je pak od narození svého dobře, a to v svatopanenském stavu šestnácte let. Potom dána byla od rodičův svých za manželku dobré paměti a slovutnému panu Simeonovi Svachovi, měšťenínu a sousedu v městě Čáslavi, a s ním poctivě živa byla dvaceti let. Po smrti jeho, pobožně na svatých modlitbách trvaje, vdovou byla deset let. Potom opět oddala se za manželku slovutnému panu Samuelovi Zárybnickému z Zárybenska, a s ním pokojně byla živa dvě létě a čtrnácte neděl, až i běh života svého dokonala.

Byla jistě matrona v čistém náboženství Bohu svému věrná a upřímná, srdcem pokorná a tichá, chrámu Božího pilná, skutky milosrdná a sdílná s chudými lidmi, v sousedství pokojná, obcování nepohoršlivého, a v tom dobrém šťastně do dne smrti své setrvala, jenž jest 21. Aprilis.

Smrt závistivá vzala slovutnému panu Samuelovi Zárybnickému manželku, půl těla jeho, v živnosti dobývání věrnou pomocnici, v zármutku sladké potěšení, slovutným a poctivým paní matronám spolusousedu a věrnou tovaryšku, chudým lidem matku, a k tomu přivedla, že litující toho účinku smrti, s žalostí její tělo provázíme. Ale žalost naše ani jí, ani nám nic neprospívá. Protož obraťme se a utecme o potěšení k slovům Páně Kristovým těmto, napsaným v evangelium s[vatéh]o Jana v xvi k[apitole]. Nyní jdu k tomu, kterýž mně poslal, a žádny z vás neptá se mne, kam jdeš?

Ta slova jsou Páně Kristova, dle toho všeliké šetrnovážnosti od nás hodná, jimiž on na onen čas potěšoval učedníky milé své zarmoucené pro odjítí své tělem skrze smrt z tohoto světa k Otci do nebe. Nyní pak v osobě mrtvého těla dobré paměti této paní matrony nás zarmoucené potěšovati bude.

Protož povážíme této jedné otázky. Kristus Pán v osobě této mrtvé paní matrony, manžela jejího živého, přáteli její milé a všechny zarmoucené pro smrt její, v těchto slovích čím potěšuje?

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

Předně, dojitím cíle života jejího a přijitím hodiny smrti časné její. Všecky věci čas svůj mají. Čas přijítí na svět, čas odjití člověka z světa skrze smrt časnou. Takové byl této paní matrony čas na svět přijítí z života matky její. Takový čas i odjití jejího z tohoto světa skrze smrt časnou do země matky její. Mnohokrát nemocná byla až k smrti, nikdy však neumřela, nebo nepřišla hodina její, než přišla hodina nemoci a bolesti toliko její. Jako žena, když rodí, bolest má, nebo přišla hodina jejího porodu a bolesti. Ale nepřišla ještě hodina smrti její. Protož když porodí dítě, již nepamatuje na bolest pro radost, že se narodil člověk na svět. Ač ona Ráchel, svatá matrona, na porodu dítěte Benjamína umřela, nebo přišla hodina, ne jen jejího porodu, nýbrž také smrti časné její. Však ne všechny ženy rodící v čas porodu svého a bolestí těžkých umírají, než když přijde čas smrti jejich.

Tak, když přišla hodina smrti této paní matrony, dluh smrti zaplatiti musila. Protož jako Kristus Pán (kteréhož mnohokrát nepřátelé jeho hledali zahubiti, a nikdy nemohli) věda, že hodina přišla, aby skrze smrt šel z tohoto světa k Otci, řekl svým učedníkům zarmouceným, aby jich potěšil: Nyní jdu. Jako by řekl: Nepřátelé moji dnem i nocí, zjevně i tajně, hledali mne usmrtiti, ale nic nedovedli, nebo nepřišla ještě hodina smrti mé. Že pak již přišla, protož moji milí učedníci, nermuťte se pro smrt mou. Cíl života mého doběhl a hodina smrti mé přišla. Nyní tehdy již smrt podstoupiti musím. Tak v tuto osobě této mrtvé paní matrony k manželu jejímu milému živému zarmoucenému ku potěšení dí: Nyní jdu. Totiž, když již cíle života svého jsem doběhla a hodina smrti mé přišla. Simeon starc Jeruzalemský, když hodina smrti jeho přišla, sám sebe potěšoval podobným slovem, a řekl: Nyní propouštíš Pane služebníka svého. Těšila se podobně tato pobožná paní matrona tím slovem. (Nyní) v hodinu smrti své časné těšilalít' jest se ona, těšitít' se mají také zarmoucení pro smrt její, že jsou dočekali toho času vykročení jejího z tohoto světa, kteréhož ona očekávala žádostivě, a když přišel, že s potěšením sebe i svého milého manžela řekla: Nyní jdu. Když cíle života svého my dojdeme a hodina smrti naší se přiblíží, i myť také manželé manželkám, rodičové dítkám a přátelům svým, pro smrt naší rmoutícím se, ku potěšení jich díme: Nyní jdu.

Potom. Titulem smrti její časné, že není smrti, ovšem pak zahynutím, ale jest jítí z tohoto plačtivého oudolí světa, na němž není pravdy, spravedlnosti, nýbrž rozmohla se nepravost, krev krve dotýká se, panuje pýcha, lakomství, zlé žádosti a summou všecken v zlém stojí, na němž pobožnému člověku dlouho živu býti jest, dlouho se trápití, a jako Lotovi v Sodomě, Danielovi, proroku svatému, v jámě lvové seděti. Z něho pak jítí není

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

dáti se do kláštera, ale časnou smrtí umřítí. Pobožní lidé o tento svět a o byt v něm nestojí, protož žádali z něho Eliáš prorok a svatý Pavel vyjítí, to jest umřítí, a když hodina smrti jejich přišla, těšili sebe i své milé přáteli titulem smrti své, že jest jejich odjítí z tohoto světa.

Tak Kristus Pán svou smrt nazval jítím anebo cestou z tohoto světa, a potěšuje učedníkův svých zarmoucených pro smrt svou, řekl jim: Nyní jdu. Kdež skrze jítí rozuměl smrt svou. Tak v osobě mrtvé této paní matrony ku panu manželu jejímu živému, zarmoucenému pro smrt její, dí: Nyní jdu. Nedí: Nyní umřela jsem, nebo nyní umírám, nebo smrt její není smrtí, ale jest jítí z tohoto světa plápolajícího ohněm zlých žádostí a již klesnouti majícího. Kdož by se rmoutil z jítí přítele svého milého z domu zlého a pomalu klesajícího. Kdož by se neveselil, že přítel jeho milý, jda z tohoto zlého domu, praví: Nyní jdu a opouštím jej. Andělé veselili se, když Lot vyšel z prostředku bezbožných, že s Sodomskými nezahyne. Protož nemáme se rmoutiti nad míru pro smrt této pobožné paní matrony, nebo smrt její není smrtí, ale jest jítím a vyjítím z tohoto světa.

Tak smejšlejte i o smrti naší časné, že jest jítí z tohoto světa. Poněvadž pak máme jítí, buďme na tu cestu hotovi a připraveni, neobtěžujme srdci našich obžerstvím, opilstvím, mějme přepásaná bedra naše a nohy obuté v evangelium pokoje, olej pravé víry a lásky hořící v lampách srdce našeho, tak připraveni díme s veselou myslí: Nyní jdu.

Tak se dobře opatřila tato paní matrona, strojící se jítí z tohoto světa skrze smrt. Protož své smrti netituluje smrtí než jítím.

Třetí. Místem jejího odjítí z tohoto světa, totiž k Bohu Stvořiteli, anobř jejímu laskavému Otci do lůna jeho. Nebo dí: Nyní jdu k tomu, totiž Bohu, Otci svému. Jakož onen čas mluvě o své smrti učedníkům svým zarmouceným Kristus Pán ta slova: Nyní jdu k tomu, rozuměl Otce svého a své jítí k němu. Tak tuto o smrti této paní matrony mají tak rozumína a vykládána býti, že její jítí z tohoto světa není jítí do očistce, než vprimo duše k Bohu Otci do nebe. Ač pak tělo její do hrobu vloženo a v něm odpočívati bude, však předce Kristus v osobě její dí, že jde k tomu, totiž k Otci. Tělo její prve nežli k Otci Bohu do nebe přijde musí do hrobu vloženo býti. Přijdeť hodina, když to i jemu nastane jítí z tohoto světa k Bohu Otci do nebe také. Nebo Kristus Pán přijda k soudu živých i mrtvých, postaví se nad hrobem jejím i naším a dí: Vstaňte a poďme odtud. I obživou všickni mrtví a vstanou ti, kteříž v hodinu smrti své dušemi z tohoto světa

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

odešli k Bohu Otci. Půjdou také v těla svá jasná, oblečeni v týchž tělích svých k Bohu Otci.

Jdelit' k Otci svému, jdet' do místa lepšího nežli prve v kterém byla. Do hojnosti všeho dobrého, z psoty a bídy. Nebo řekla sama v srdci svém, v domu Otce mého hojnost mají chleba všickni, půjdu k němu. A na cestu vyšedši, k zarmoucenému svému milému panu manželu dí: Nyní jdu k tomu, totiž Otci svému.

Kdo těžce v srdci svém ponese to, kdyby syn k Otci svému milému šel a svým tovaryšům pro odjítí své zarmouceným řekl: Nyní jdu k tomu, totiž k Otci svému laskavému, v jehož domu nádeníci hojnost chleba mají a já zde hladem mru. Nýbrž přáli li by tomu synu, navracujícímu se k Otci jeho do takové hojnosti, co dobrého, zdali by raději neveselil se z odjítí jeho, z místa psoty do hojnosti, z oudolí pláče do radosti.

Jaká tuto hodná příčina jest nad míru rmoutiti se pro odjítí skrze smrt této pobožné matrony k jejímu milému Bohu Otci, leč bychme my jí toho nepřáli, že jde k Otci. Kristus v osobě její k nám, rmoutícím se pro smrt její, na jiném místě dí: Kdybyste mne milovali, radovali byste se ovšem, že sem řekl: Jdu k Otci. Protož dokažme té lásky a přízně k ní, že jí upřímně toho jejího k Bohu Otci přejeme jítí, a nermuťme se nad míru.

Čtvrté. Vykonáním toho, proč od Boha na tomto světě postavená a k čemu povolána byla. Nepostavil a nepovolal ji pak Pán Bůh k nečistotě, ale ku posvěcení, ne k zahálce, ale ku práci na vinici své, a řekl jí: Jdi na vinici mou a dnes dělej. Protož do vinice církve Boží jsoucí uvedená, práci povolání svého, nesoucí břímě dne i horka, konala. V chrámu Páně Slova Božího kázání poslouchala, v srdci svém je skládala, aby věděla, jak má Pána Boha svého ke vši libosti pobožně, manželu svému milému a dobrým lidem spravedlivě, sobě pak střízlivě, živa býti. Modlitby své vroucí, obzvláštní i obecné z víry v Krista Pána obětovala, velebné svátosti Večeře Páně začasto užívala.

Manželu svému milému dítky z lože jejich poctivého řádně rodila, v pobožnosti a v kázni Páně vychovala. Chléb svůj lačnému příteli nebo nepříteli lámala. Svůj stateček vzdělávala a dobře řídila, nebo takovou vůli Boha, Otce svého, kterýž ji na tento svět povolal, býti znala. A když tak posloužila vůli Boží, již navracuje se k němu, a dí milému manželu jejímu zarmoucenému v osobě její mrtvé Kristus. Nyní jdu k tomu, kterýž mne poslal. Nemá tehdy pan manžel její a přátelé její se rmoutiti, poněvadž šťastně vůli toho, kterýž ji poslal na svět, vykonala a již navracuje se k svému posílajícímu.

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

Tobiáš, onen poslaný od otce do Rájes, města medského, k Raguelovi pro vyzdvižení summy peněz od něho, když dobře všecko zřídil, proč poslán byl, strožil se jíti zase k otci svému. Rajuel zarmoucen byl nad tím jeho odjitím a prosbou svou chtěl u sebe pozdržeti. Ale Tobiáš řekl: Nikoli, ale vyprav mne k otci mému. Raguel vida, že nesluší syna cizího, když on vůli otce svého v poselství vykoná, přes vůli jeho zdržeti, odložil zármutku na stranu a rozžehnav se s Tobiášem, propustil jej.

Nadtoť této poctivé matrony a dcerky Boží, kteráž proč od Otce svého poslána byla, to vše vykonala, pro její odjití k tomu, kterýž ji poslal, rmoutiti se a jí zdržovati nesluší. Anobřz dobří a poctiví lidé služebníka cizího vyslaného ode pána jeho, když by všecko, proč poslán byl, vyřídil, nebudou přes vůli jeho zdržovati. Tak učinili Lában a Batuel Eleazarovi, služebníku vyslanému Abrahamovu. Ač chtěli ho pozdržeti asi za deset dní, však když služebník řekl k nim: Nezdržujte mne, poněvadž Hospodin šťastnou způsobil cestu mou, propusťtež mne, ať jdu ku pánu svému, propustili jej a nezdržovali ho, nebo nebylo slušné zdržovati ho. Nadto této poctivé matrony služebnice Boží, poněvadž šťastnou Hospodin učinil cestu její, chtějí ji zdržovati nesluší. Zdali proto poslána byla na tento svět, aby na něm věčně živa byla, nikdy se nenavracovala k Bohu, Otci svému, kterýž poslal ji? Nikoliv, nýbrž poslána byla, aby vykonaje dílo Boží, zase se k němu navrátila.

K tomu cíli Kristus Pán také od Otce svého na svět poslán byl, aby vůli a dílo jeho konal. Když pak je dokonal, řekl: Dílo sem dokonal. Protož nyní jdu k tomu, kterýž mne poslal.

My tehdy pro smrt této poctivé matrony netoliko se nermuťme, nýbrž raději práci povolání našeho věrně konajíce, rytěrujme dobrý boj, zachovati víru a dobré svědomí hledme, abychom s veselou myslí z světa tohoto jíti a v hodinu smrti naší milým přátelům svým zarmoucený valedykovati mohli těmito slovy: Nyní jdu k tomu, kterýž mne poslal, stvořil, vykoupil a věčně spasiti zaslíbil.

Naposledy. Domlouvá jim, že se žádný z nich, ani pan manžel její, ani pan bratr, ani její přátelé a sousedy její neptají, kam jde. Nebo dí: A žádný z vás neptá se mne, kam jdeš. Jako by řekl Kristus v osobě její. Můj milý manžele, můj milý bratře, mé milé spolu paní sousedy, pro odjití své od vás skrze smrt nic jiného neslyším nežli pláč, kvílení a naříkání, jako by se vám od Boha veliká křivda stala a jako bych já s velikou škodou svou kdo ví kam od vás šla. Ješto kdyby aspoň jeden z vás otázal se mne, kam jdeš, dalt'

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

bych vám dobrou a potěšitelnou odpověď, že byste hned plakati přestali, a kam já jdu, za mnou brzo jítí a přijítí a snad se mnou jítí, sobě vinšovali.

Ale díť někdo. Bychť se tázal mrtvého těla jejího, kam jde, zdali se čeho doptám. Odpovídám, optej se samého jeden každý z vás a zviš, kam jde. Optej se tehdy, čeho v pravé víře a naději po zdejší smrtedlnosti očekávala. Vyznání víry její bylo toto. Věřím těla vzkříšení a život věčný. Do toho tehdy života věčného nyní jde k tomu, kterýž ji poslal, nebo tam věřící v pravého živého Boha odcházejí. Optej se, co dobrého po smrti své časné dojíti sobě vzýváním Pána Boha, Otce svého nebeského, vinšovala. Přijítí do království nebeského, říkajíc Otče náš, jenž jsi na nebesích, příd' království tvé. To jest Pane Ježíši Kriste, když přijdeš do království svého, vzpomeň na mne.

Optej se na tu prosbu, co za odpověď dostala. Řekl Ježíš: Amen pravím tobě, dnes se mnou budeš v ráji. To zaslíbení Kristovo jako dnes naplnilo se jí, že jest odešla do ráje věčného. Protož ona jda do toho ráje, místa rozkošného, k nám všem provázejícím toto její mrtvé tělo k hrobu a plačícím dí: Nyní jdu k tomu, kterýž poslal mne, a žádný z vás neptá se mne kam jdeš?

Poněvadž pak již z té odpovědi její víme kam jde, víme cestu její, nermuťme se nad míru, ale jakož milá její duše dnes do ráje věčného přišla a raduje se jakožto dcerka Boží v lůnu Otce svého, tak i my, že její milá duše navrátila se do odpočinutí svého, zachovány oči její od slz, nohy od pokleknutí, že již ustavičně choditi bude před Hospodinem v zemi živých, toho dobrodiní Božího ji přejíce, se radujme, Pána Boha oslavujme a za ní se jítí strojme, a abychom s ní v tom ráji nebeském shledati se mohli. Dejž nám k tomu pomoc svou Bůh, Otec nebeský, skrze Ježíše, Syna svého. Amen.

Kázání druhé, učiněné v příbytku pana Samuela Zárybnického, od k[něze] Jeronýma Stříbrského z Českého Brodu, kaplana v městě Čáslavi.

Bůh a Otec Pána našeho Jezu Krista, Otec milosrdenství a Bůh všelikého potěšení, kterýž těší nás ve všelikém soužení našem, abychom i my mohli potěšovati těch, kteříž by byli v jakém koliv soužení, a to tím potěšením, kterýmž i my potěšeni jsme, s Synem svým milým i také s Duchem svatým, račiž nám v tomto smutném shromáždění svou pomocí a požehnáním přítomen býti. Amen.

Poněvadž před příbytek i do příbytku, lide křesťanský, slovutné opatrnosti pana Samuela Zárybnického za tou příčinou jsme se shromáždili, abychom tělo mrtvé,

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

pobožné a poctivé matrony, paní Doroty, manželky jeho nejmilejší, na krchov, kdež těl našich odpočinutí jest, doprovodili.

Uvidělo se jest Duchu svatému, ano i také podle něho mně, dříveji nežli z příbytku tohoto odejdeme, jak ku potěšení pana manžela již mrtvého těla i přátel milých, tak k naučení a vzdělání nás všech obecnému z slova Božího naučení spasitelná předložiti. Za základ rozjímání našeho vezmeme slova z Listu I. Korynt[ským] 15. tato: Pohlčená jest smrt v vítězství. Ač mnozí, ano i hned nesčíslní, jsou nepřátelé, proti nimž v této převrácenosti světa zlého rytíři duchovní, věřící a vyvolení Boží rytěrovati a s nimi dosti nebezpečně a pracně potýkati se musejí, a však chtějí li vítězství nad nimi obdržeti, jest jim potřebí nejináče než jako vezdejším tělesným rytířům pilně znamenati a šetřiti, jaké by nepřáteli jak mocné a silné měli, tak aby statečně všem outokům jejich odpírati mohli. Jsouť pak křesťanského rytíře nejouhlaavnější nepřátelé smrt, hřích, ďábel, peklo a domácí rozkoše, zlé žádosti, tělo vlastní, lakomství a jiné těm podobné. Nyní z slov předložených o prvním nepříteli smrti, aby snad spolu v čas od Boha vložený s tělem naším duše neumořila, to jest na věčné zatracení nepřivedla, vyučovati se budem této jediné věci.

Čím věřící a vyvolení Boží proti strachu a hrůze smrti časné potěšovati se mají?

Mnohé ovšem věci jsou a vynalézti se mohou, jimiž proti hrůze a strachu smrti časné věřící a vyvolení Boží potěšovati se mají. Však hlavní a nejpodstatnější j[es]t věc tato, totiž triumf a vítězství slavné Krista Pána, jimž on netoliko časnou, ale i věčnou smrt přemohl. Z nichž tato, totiž smrt věčná, již nad věřícími a vyvolenými Božími dokonale žádné moci a práva nemá. Onano pak, totiž smrt časná, ač všem pro hřích a podle uložení Božího své právo nad těly našimi provede, však pod její mocí věčně zůstávati nebudeme, ale jsouce mocí Boží vzbuzeni, oslavení těl našich dosáhneme. Triumfem pak a slavným vítězstvím Krista Pána smrti časné jest odjata. Jedno noc, druhé hořkost. Noc, že smrti časné triumfem slavným Krista Pána odjata jest, to apoštol slovy patrnými ukazuje, když praví: Pohlčená jest smrt v vítězství. Kdežto apoštol, což z slov předcházejících ne nsnadně poznati se může, rozumí vítězství Krista Pána nad smrtí. A tak buď, že v těžké nemoci postaveni jsme, buď v mdlobě ducha našeho, ano i v poslední hodinu naší smrti naší časné lekati a děsiti se budeme. Ihned oči naše od té hrozné a strašlivé larvy obraťme a pravou živou vírou upřímnou myslí naší patřme k Pánu a Spasiteli naše[m]u v Kristu Ježíši. On učiněn jest tělem a bratrem naším, a to z příčiny té, aby nás vymohl a zprostil jha a otroctví smrti časné a věčné. On za nás a na

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

místě našem přemohl a potřel smrt, tak že ona žádného práva na nás nemá, aniž míti nebude. Ač ona sic svou ukrutností mnoho hrozí a proti nám se zlobí, však bez vůle jeho svaté netoliko nám škoditi, ale ani nás dotknouti se nesmí. Jest podobná k onomu hadu měděnému, na poušti od Mojžíše povýšenému, kterýž ač způsob a formu hada jest měl, však bez hnutí, ušknutí, ano i jedu, nadto věřícím užitečný a prospěšný byl. Podobným způsobem, ač ještě smrt dokonale sehlčená není, ale však tak potřená a zemdlená mocí vítězství Krista Pána jest, že toliko obraz aneb forma smrti při ní se spatřuje a věřícím k žádné škodě, ale k velikému užitku k dosáhnutí nesmrtnosti dopomáhá. Jest podobná sršni žahadla zbavenému, kterýž svým bručením člověku strašlivý jest, avšak nic uškoditi nemůže. Jest podobná nákeřníku zbraní nemajícímu, kterýž ač ovšem hrozný j[es]t, však bez zbraně nic provésti nemůže. Tak smrt naše, ač hrozná a strašlivá zdá se býti, že člověka do prachu země vložití má, ale však ublížití nic nemůže, anobř člověku k dobrému napomáhá. Kristus zajisté smrtí svou smrt naši shladil a svým slavným od mrtvých vstáním nesmrtnosti nám dobyl. Nebo nemožné jest, aby oudové v hrobě zůstati měli, poněvadž hlava jejich vstala. Čehož Písma svatá potvrzují. Izaiáš prorok v Knize proroctví svého v kap[itole] 25 o Kristu svědčí, že smrt se hltí. A skrze Ozeášeho proroka Hospodin slovy patrnějšími to ukazuje, řka: Z ruky hrobu vyplatím je, od smrti vykoupím je. Budu morem tvým, ó smrti. Budu nakažením tvým, ó hrobe, zelení skryto bude od očí mých.

Kristus jest ten silnější, kterýž toho silného oděnce, totiž smrt, přemohl. Všecka odění jí odjal a loupeže rozdělil. A jakož Samson rukou silnou, jsa pln ducha Hospodinova, lva roztrhl, tak Kristus rukou silnou smrt naši přemohl a všecku moc jí odjal. A tak poněvadž Kristus Pán ne za příčinou naší smrt jest přemohl. I protož tím jisti býti a se těšiti máme, že smrt časná nic k škodě naší nad námi sobě provésti moci nebude. Jeho zajisté vítězství jest naše vítězství a vykoupení, jakož sám k tomu přiznávati se ráčí v evangelium Jana svatého v kap[itole] 17 řka: Já posvěcuji samého sebe za ně, aby i oni posvěceni byli v pravdě. An i proto, jakž apoštol v Listu k Židům v kap[itole] 2 píše: Oučastnost těla a krve naší má, aby skrze smrt zahladil toho, kterýž má vladařství smrti, to jest Dávla. A protož hodně podle toho Pánem života se nazývá. K tomu prohlédaje apoštol s veselím zvolal jest: O smrti, kde jest osten tvůj, a málo níže v týž kapitole dí: Ale Bohu díka, kterýž dal nám vítězství skrze Pána naše[h]o Jezu Krista. A tu již apoštol v té obojí řeči ukazuje ná[m] na Krista a příčinu k radosti duchovní dávaje, strach a bázeň smrti časné od nás odjímá. Kdož již tedy nevidí toho, že dokonale skrze

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihopis č. 6506.

Krista P[ána] smrt jest přemožena, aneb jakž apoštol mluví, v vítězství pohlcena jest. Ale však potřebí jest každému, kdožkoliv toho dobrého oučasten býti chce, víry pravé. Věřícím zajisté toliko k dobrému, a to vítězství Krista Pána slouží, jakž toho sám Kristus Pán potvrzuje u svatého Jana v kapitole II, řka: Já sem vzkříšení i život, kdož věří ve mne, byť pak umřel, živ bude. A opět v kapitole 5: Amen, amen, pravím vám, že kdož slova má slyší a věří tomu, jenž mne poslal, máť život věčný a na soud nepřijde, ale přešelť jest z smrti do života. Nebo jakož hadové ohniví nemohli zmořiti těch lidí ušknutých, kteříž z rozkazu Božího na hada měděného patřili. Tak tato časná smrt nikoliv ke škodě lidem není, ale však touto věřícím i nevěřícím zajisté jest věčným zahnutím. Což Kristus Pán sám ukazuje, uživ téhož podobenství. Jan 3: Jakož jest Mojžíš povýšil hada na poušti, tak musí povýšen býti syn člověka, aby každý, kdož věří v něho, nezahynul, ale měl život věčný. A netoliko Kristus Pán na místě našem smrt přemohl, ale také, což k nemalému potěšení jest, v poslední hodinu smrti naší nám přítomný jest. A protož, kdož se smrti strachovati, kdo děsiti bude. On jest silnější nežli naši všickni nepřátelé, protož nedá svých věřících přemoci. Jest věrnější nežli všickni lidé, protož poněvadž jednou slíbiti ráčil, že nás nad možnost naši pokoušeti nedopustí, ale způsobí s pokušením i vysvobození také, abychom mohli snést. A protož on jakožto věrný náš vůdce a správce ozývá se: Já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa. A opět v žalmu 9: Já s nimi budu v soužení, vytrhnu a oslavím jej, dlouhosti dnů jej nasytím. A opět skrz Izaiáše Hospodin dí: Když půjdeš přes vody, s tebou budu, pakli přes řeky, nepřikvačí tě, půjdeš li přes oheň, nespálíš se, aniž plamen chytí se tebe. Nebo já Hospodin, Bůh tvůj svatý izrahelský, jsem spasitel tvůj. Tím jsouc svatý David ujištěn, zvolal v žalmu 23: Byť mi se dostalo jíti přes oudolí stínu smrti, nebuduť se báti zlého, nebo ty se mnou jsi. A opět v žalmu 118: Hospodin se mnou jest, nebudu se báti, co mi může učiniti člověk? Hospodin se mnou jest mezi pomocníky mámi, pročez já podívám se těm, kteříž mne mají v nenávisti. A tak tehdy i my dobrou mysl sobě dejme, v Krista Pána doufati nepřestávejme. On vždycky, a v poslední hodinu naší smrti obzvláště, přítomen bude, dá šťastně dokonati boj a rytěrování a korunou nesvadlou života obdaří, kterouž Bůh zaslíbil těm, kteříž milují ho.

Druhé. Řekl sem, že slavným triumfem a vítězstvím Krista Pána jest odjata hořkost smrti časné. Nebo jakož někdy na poušti Marah voda hořká oslazena byla dřevem tím, kteréž bylo od Hospodina Mojžíšovi ukázáno. Tak hořkost smrti časné věřícím v spasitedné lékařství skrz strom života Krista Pána jest obrácena. Načež Písma svatá se

Pohřební kázání nad Dorotou Zárybnickou, měšťankou v Čáslavi, z dubna 1617; Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sign. AA XIV 7 přív., Knihipis č. 6506.

ohledaje, ne bez příčiny smrt pobožných a věřících lidí snem nazývají. Nebo co medle nad sen člověku pracovitému sladčejšího? Co libějšího? Co zdravějšího? Sen přináší tělu zpracovanému odpočínutí, sen mdlobu z těla i zá[r]mutek z mysli vyhání, sílu navrácuje a člověka schopnějšího a ochotnějšího ke všelike práci činí. Tak také smrt tato časná přináší lidem odpočínutí po práci a lopotováníi vezdejším, přenáší je z žalosti do rozkoše, z nemoci v dokonalé zdraví, z zármutku do radosti, z smrti do života blahoslaveného, z země do slávy nebeské, již nikdy konce nebude. Tomu podobnými pěknými i potěšitelnými jmény smrt časnou Písma svatá nazývají, o nichž, poněvadž jinším časem vyučováníi býváme, pro krátkost jich připomínati pomímám a řeč svou k této poutivé matroně obracím. Znala ona to ovšem, jsouc jak z častého poslouchání slova Božího, tak obzvláště od svého nejmilejšího pana manžela vyučena, že smrt její časná v vítězství od Krista pohlcena jest, moci její se nic nestrachuje, ale ji sobě oslazuje, že ona snem a dveřmi k životu věčnému a nezahynutím jí bude, vesele v pokoji usnula, a k Kristu Pánu, předchůdci svému, se dostala.

Těšiti se tehdy jak pan manžel její nejmilejší, tak i všickni přátelé její mají, že poněvadž smrt již právo své nyní při ní pro hřích z vůle Boží vykonala a ona neumřela, ale v Pánu toliko usnula, v té moci věčně zůstávati nebude, ale mocí Krista Pána ze sna toho libého jsoucí probuzena, oučastenství spasení věčného se všemi věřícími a vyvolenými dosáhne.

Což i my všickni v srdcích svých skládající k smrti naší, každé hodiny zhotoveni buďme, moci její nic se nelekejme a nestrachujme, nebo ona v vítězství pohlcena jest, anobř rádi ji očekávejme, poněvadž ona snem libým, odpočínutím po pracích našich a dveřmi k životu věčnému jest, do kteréhožto pomoz nám Bůh Otec skrze Krista Ježíše, Syna svého milého na věky požehnaného. Amen.

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

Příloha č. 8

Nuptiae, neb svadba ženicha nejžádostivějšího Pána Ježíše Krista s posvěcenou v Duchu svatém nevěstou, milostným děťátkem a rozkošnou pannou Kateřinou, dcerkou slovutné poctivosti vzáctného pana Lukáše Karbana z Volšan, měšťenína a pána radního v Novém Městě pražském, [a] počestné, šlechetné a bohabojné paní Doroty Karbanové z Lichtenfeldu, nejmilejších manželů vlastní, léta přítomného 1620, 15. dne měsíce února, s modlitbami a hojným pláčem konaná, a potomně 17. dne téhož měsíce a léta, to jest po neděli Devítník ten pondělí, v kostele svatého Štěpána Velikého v přítomnosti vzáctných obého pohlaví lidí Slovem Božím osvědčená, od kněze Jana Hertvicia Pražského, faráře téhož kostela.

Vytištěno v Novém Městě pražském, u Daniele Karla z Karlsperka.

Slovutné poctivosti vzáctnému muži, panu Lukášovi Karbanovi z Volšan, měšťenínu a pánu rádvnímu v Novém Městě pražském, počestné, šlechetné a bohabojné paní Dorotě Karbanové z Lichtenfeldu [etc.], panům manželům milým a dcerky své nejmilejší milovným.

Slovutné počestnosti, Vaši Milosti páni manžele, páni přátelé moji v lásce hořící, Ducha svatého vážně milí, čtouce v druhých knihách Mojžíšových v kapitole 13. nacházím toto Boha všemohoucího propovědění: Posvěťte mi všeho prvorozeného tak z lidí jako z hovad, nebo mé jest. Slovy těmito dobrotivý Pán Bůh jakož ke všem, tak obzvláště k prvorozeným, lásku svou prokazovati a jich se jako svých vlastních ujímati ráčí. Poněvadž pak i tuto dcerku, Vaši Milosti prvorozenou, sobě oblíbil, ji z plačtivého oudolí k věčnému veselí, z temnosti k světlu, od smrti k životu přivedl, aby památka milosti jeho k Vaši Milostem i k provorozené dcerce vaši, bezpečně vdané, býti mohla. Na dokázání vděčnosti jakožto k svým milým dobrodincům sepsal jsem a na světlo vydal toto následující osvědčené, při pohřbu nejmilejší Vaši Milosti dcerušky kázání žádajíc, že je vděčně přijíti a pro budoucí potomky dohovati ráčíte. Datum v domě farním svatého Štěpána Velikého v Novém Městě pražském, v pondělí po neděli Devítník, léta Páně 1620. 17. Februarii.

V[aši] M[ilosti] v službách církevních volný kněz Jan Hertviczius.

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

Pán života i smrti, Bůh všemohoucí, otec Pána našeho Ježíše Krista, račiž zarmoucené tohoto děťátka, rodiče nejmilejší těšiti, nám outrpnost křesťanskou s nimi nesoucím té milosti popříti, abychom očitý příklad své smrtedlnosti vidouce, k ní se připravovati, a když přijde v naději budoucího vzkříšení, duše své do rukou nejmilejšího Spasitele našeho odsílati mohli. Amen.

Také v smíchu srdce bolí (přehlídajíce nestálost všech věcí, kteréž jsou pod sluncem, moudrý Šalomoun v Přísloví v kapitole čtrnácté pověděl), také pravím, i v smíchu bolí srdce a cíl veselí jest vždy zármutek.

Slovy těmi duch Boží skrze Šalomouna smíchu a veselé bolesti srdce a zármutku dotýká. Smíchem, veselím všelikterakou radost a potěšení, bolestí pak srdce a zármutku všelikterakou žalost a naříkání rozumí. Kterážto obojí věc přichází na lidi, když to aneb těch věcí, po nichž dychtí, touží, jich sobě vinšují a žádají, dosahují, aneb, když je jakýmkoli prostředkem potracují a o ně přicházejí. Abraham onen slyšíce z ust Boha všemohoucího v letech devadesáti devíti věku svého, že syna Izáka zplodí s Sárou, padši na tvář svou zasmál se v srdci svém a řekl: Zdaliž také stoletému narodí se syn? Též i Sára zdaleka stojíce a zaslíbení Božího doslýchajíce, smála se, sama v sobě mluvíce: Teprv když jsem se starala, v rozkoše se vydám? K tomu i Pán můj se staral. Kteréhožto však, když s Abrahamem počala a porodila, jakou by nad tím oba radost, veselí a plesání měli, z jejího promluvení dává se znáti, když řekla: Smích, to jest radost velikou učinil mi Bůh, kdokoli uslyší, radovati se bude spolu se mnou. Radost tedy srdce velikou Abraham a Sára z zplozeného syna svého Izáka měli, měli veselé znamenité, neb odňal od nich Bůh pohanění a dal jim požehnání, budoucího semene jejich opravdovou jistotu. Ale jaký by cíl té radosti srdečné a žádostivého pokoje byl, první kniha Mojžíšova, kapitola dvacáta třetí ukazuje, kdežto netoliko Sára v nemoc těžkou upadla, ale také i umřela. I přišel Abraham, aby kvílil nad Sárou a plakal ji, a tak opravdově naplnilo se, že i v smíchu srdce bolí a cíl veselí jest vždy zármutek.

Podobný příklad teď spatřujeme, nebo jsme se shromáždili, abychom tělo mrtvé dcerky nejmilejší rodičův křesťanských, slovnuté poctivosti vzáctného pana Lukáše Karbana z Volšan, měšťenina a pána rádního Nového Města pražského, a počestné, šlechtné a bohobojné manželky jeho, paní Doroty Karbanové z Lichtenfeldu, k hrobu zprovodíce náležitě pohřbili. Na kteréžto manželzy Pán Bůh všemohoucí ráčivšil vzhlédnouti, z lože počestného manželství jejich řádného dal jim léta 1617 měsíce října 23. dne, mezi 11. a 12. hodinou, dcerku milostnou, ušlechtilou a krásnou, kteroužto s radostí na svět tento

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

přivítavši, ji k studnici nového rodu s horlivým jména Božího vzýváním přednesli, ve jménu blahoslavené Trojice svaté Kateřinou (jenž se čistota vykládá) nazvali, v té celé naději a víře, že příkladem předkův a rodičův svých nejmilejších pěstounkou církve svaté bude a časem svým rod jejich rozmnožití nepomine. Aj nastojte! Jakt' se jest radost srdce jejich upřímá rychle proměnila v bolest, zármutek, pláč a naříkání? Nebo za dvě léta, šestnácte nedělí a čtyry dni vejšeji s ní se potěšující, laskavě a pilně chovající a vždy víc a víc z jejího zrostu a z milostného na sebe vzhledání, i z přivykajícího promlouvání se radující, než se nadáli roznemohlo se dítě, skonalo těžce, až právě dočkavši teď léta přítomného 1620. Dnes 15. měsíce února s mnohou žalostí a pláčem jak rodičův, tak přátel milých při hodině 15. umřelo, příkladem svým, že nic stálého na světě není, aby proměny vzíti a po radosti zármutku míti nemělo, osvědčivši. Ale co tomu říci? Zdali na ukrutnost smrti sluší naříkati? Zdali s uložením věčným věčného Boha v soud vstupovati? Odstup to. Soudové zajisté Boží jsou soudové dokonalí, občerstvující duši. Hospodinovo svědectví pravé, moudrost dávající neumělým. Na soud tedy ten Boha našeho (pokudž nám v slovu svém se zjevil), ó Rodičové slzy vylévající pohledíte a tak sobě v zármutku vašem, ovšem spravedlivém, lékařství pohledáte. K čemuž abychom jak vám zarmouceným, tak i sobě samým posloužití mohli, vezmem slova ženicha Krista a církve, choti jeho, takto vespolek s sebou rozmlouvající.

Cantic[um Canticorum] I, v[erš] 2, 3, 4, 5.

Aby mne políbil políbením úst svých, nebo lepší jsou milosti tvé nežli víno. Pro samou vůni masti tvé jsou výborné, nýbrž jako mast rozlitá jméno tvé, protož tě mladice milují. Táhníž mne, a takt' za tebou poběhnem. Uvedl tě mne již král do pokojů svých, protož plesati a veseliti se v tobě budeme a vychvalovati milosti tvé více nežli víno, nebo upřímí milují tě. Jsem černá, ale milostná, ó dcery jeruzalemské, tak jako stanové cedarští, jako opony Šalomounovy.

Slova před oznámená, ačkoli o Kristu, ženichu nejžádostivějším, a choti, nevěstě jeho svaté církvi obecné, vedlé litery vypravují. Však nicméně velmi pěkně podlé podobenství duchovního na toto milostné děvčátko se vztahují, poněvadž i ono oudem svaté obecné církve bylo, slibu manželského, lásky a milosti ženicha nejdobrotivějšího došlo, jemu víru, čistotu a nevinnost zachovalo, práva, nápadu a dědictví života věčného dosáhlo, jakž sám Syn Boží ráčí mluvit. Věztež, abyste nepotupovali ani jednoho z maličkých těchto. Neboť pravím vám, že anjelé jejich v nebesích vždycky vidí tvář

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

Otce mého, kterýž jest v nebesích. A tak slov přečtených cíl jest přerozkošný a potěšitedlný, k tomu vedoucí, že Kristus ženich zasnoubenou tuto svou nevěstu milou v své péči míti, ji do příbytkův Otce svého uvozovati a k ní hojného milosrdenství svého dokazovati ráčí, jakž se ozývá. Zasnoubím tě sobě na věčnost, zasnoubím tě sobě pravím, v spravedlnost a v soudu, a v dobrotivosti a v hojném milosrdenství. Jakémužto zasnoubení, abychom lépeji vyrozuměli, zarmoucených rodičův potěšili, samých sebe v víře potvrdili.

Jak veliké lásky ženich nejžádostivější Ježíš Kristus k této své milé nevěstě ráčí dokazovati, budeme se učití.

I.

Co se předložení tohoto dotýče, jak by lásky veliké ženich nejžádostivější Ježíš Kristus k této své nevěstě dokazovati ráčil, bych i já mlčeti chtěl, však sám on mocně tímto Ducha svatého promluvením ráčí se ozývati takto. Všeckna jsi krásná přítelkyně má a není na tobě poskvrny. V slovích těch veliké milosti, mnohé lásky a přízně k nevěstě své dokazuje, když ji krásnou přítelkyní svou, a to přítelkyní, kteráž nemá žádné poskvrny, jmenuje. Avšak moc té lásky při ní nejvíceji v tomto punktu dvojím provodí. Jedno, ústy svými líbající. Druhé, do pokojův svých královských ji uvozující.

Co se předložení prvního milování horlivého týče, to záleží, jakž povědino, že ji ústy milování svého ráčil políbiti, jakž sobě toho s církví svatou vinšovala, když řekla. O by mne políbil políbením úst svých. Úst pak políbení na místě tomto milost, lásku, přívětivost, přízeň, dobrotu a požehnání znamená. Jakéhožto políbení pěkný příklad na Izákovi otci a na Jákobovi, synu jeho, máme, kterýžto maje od otce svého Izáka požehnání přijíti, prvé ho musel na důvod lásky políbiti, neb k němu promluvil: Přistupiž nyní a polib mne synu můj. I přistoupil a políbil ho a přijal od otce požehnání. Tak král David prostředkováním Joaba na milost přijímajícího syna svého Absolona políbil, když se před ním až k zemi ponížil. Načež beze vší pochybnosti pozor Pavel svatý dáváje a tehdejšího způsobu ušetřuje, napomenutí korintským takové učinil: Pozdravtež jedni druhých políbením svatým. Takovým políbením pozdravila blahoslavená Panna Maria Alžbětu, tetu svou, když se s ní na cestě potkala. Takovým políbením hříšnice, ona slzami nohy Páně obmývající a vlasy svými vytírající, Krista líbati nepřestala. Jakož pak i od syna Božího svědectví, že by ho milovala, dosáhla. Tím takovým políbením lásky, milosti, dobrotu a požehnání ženich nejžádostivější tuto svou nevěstu nejmilejší políbiti ráčil, když ji

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

Nejprve, k modlitbám mnohým nejmilejších rodičův jejich, duši rozumnou z hůry vlíti a tělo podstatné dáti ráčil, tak aby se z nich netoliko naroditi, manželství jejich ovotcem býti, ale také požehnání Boží při nich osvědčovati mohla.

Plození zajisté dítek neděje se mocí, silou a chtěním lidským, ale děje se mocí, silou a požehnáním Božským. Jakž s sebou to vše požehnání Boží před pádem, po pádu, i po potopě opakované přináší, neb takto Mojžíš mluví: A požehnal jim Bůh (rodičům totiž prvním) a řekl jim Bůh: Plodtež se a rozmnožujte se, a naplňte zemi. Odkudž Eva nejprvnějšího syna svého porodivši, ten porod požehnání Božímu připsala, promluvivši: Obdržela jsem muže na Hospodinu, a porodivši syna třetího, že by ho darem Božím přijala, vyznání učinila, neb řekla: Dáť mi Bůh jiného syna místo Abele, kteréhož zabil Kain, pročež ho nazvala Set, dání Páně. Tak podobně Jákob onen k domlouvající se o syny Ráchel odpověděl: Zdaliž já jsem za Boha, kterýžť nedal plodu života? A ty pravíš; Dej mi syny, pakli nedáš, umru. Kterážto potomně, když děvka její Bala syna porodila, za svého jej přijímajíce řekla. Soudil Bůh při mou a uslyšel také hlas můj a dal mi syna, pročež nazvala jméno jeho Dán. Nápodobným způsobem ona Anna vyžádavši sobě syna na Hospodinu, jej Samuelem, to jest vyžádaným synem, jmenovala, neb řekla: Vyprosila jsem ho na Hospodinu. A tak děťátka tohoto milostné panenky a Kristové nevěsty, co jest bylo na svět zplození? Jediné důvod mocný Božího políbení, lásky a požehnání. Poněvadž požehnání Boží činí neplodnou u velikou čeled', aby jsouce matkou dítek veselila se. Odkudž o onom Obedovi píše se, že měl synův osm, a hned za tím se dokládá, nebo (prý) požehnal mu Bůh. Podobně i David plození dítek mezi požehnání Boží pokládá, pravíce: Manželka tvá jako vinný kmen, po bocích domu tvého, dítky tvé jako mladistvé olivové vůkol stolu tvého. Aj hle, takové požehnání bude míti muž bojící se Boha. A tak jakož s požehnáním a s vůlí všemohoucího Boha člověk na svět přichází, tak zase bez jeho požehnání a vůle z světa nezchází. Za vůli pak Boží, aby při nás posvěcená byla, modliti se máme všickni říkajíce: Otče náš nebeský; buď vůle tvá jako na nebi, tak i na zemi. A poněvadž jste, ó pobožní rodičové, při též vůli Boží této vaší dcerušky nejmilejší vyhledávali, ji dosáhli, s ní se těšili. O odvozujetež ji zase podlé též vůle Boží Pánu Bohu, děkujíce, že vám na takovou tabuli obrazu svého, vám ve všem podobného, popatřiti a podívati se popřál, s Jobem zavírajíce: Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, jakť se Pánu líbilo, tak se stalo, budiž jméno Páně pochváleno.

Po druhé, toho políbení milosti dokázal k nevěstě této, duši i tělo v smlouvu svou přijavši a předrahe zasloužilosti své oučastnou učinivši. Kristus, zajisté ženich náš

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

nejžádostivější, netoliko za dospělé, ale také i za ta nemluvnátka krev svou přesvatou ráčil prolíti, jakž svatý Pavel svědčí: Jeden jest zajisté Bůh, jeden také i prostředník Boží a lidský člověk Ježíš Kristus, kterýžto dal sebe samého mzdu na vykoupení za všechny. Kterážto mzda jeho svatého vykoupení jak by byla slavná, jak veliká, jak užitečná? Znáti se dává z těch znamenitých titulův, kterýmiž ji církve svatá s nevěstou touto nejmilejší nazývá.

Nazývá ji nejprve milostí, milostí tou spasitelnou, o níž s[vatý] Pavel takto mluví: Zjevila se ta milost Boží spasitelná všechněm lidem. Ta milost Boží, kterouž stojíme, kterouž spasení přijímáme, jakž týž s[vatý] Pavel dokládá. Milostí spasení jste skrze víru, a to ne sami z sebe, dar jest to Boží. Pročež táž mzda zasloužilosti Kristové nejmenuje se milostí prostou, ale milostí nad víno lepší, jakž se nevěsta k ženichu svému ozývá. Lepší jsou milosti tvé nežli víno. Jako by mluviti chtěla: Ačkoli víno opojuje, obveseluje a posilňuje, však nemírně přijaté škodí, síly zbavuje a hubí, ale vykoupení ženicha mého jest milostí a vínem takovým, kteréž mne zachová a obveseluje věčným životem a budoucím vzkříšením, jakž se tomu před mnoha sty léty Job svatý spolu se mnou radoval, mluvíce: Víím já, že Vykupitel můj živ jest, a že v den nejposlednější nad prachem se postavím. A ač kůži mou červi i všeckno tělo zvtají, a však v těle svém uzřím Boha, kteréhož já uzřím sobě, a oči mé spatří jej, a ne jiný. Tak naděje jest složená v lůnu mém.

Druhé, nazývá to vykoupení výbornou mastí, když dokládá. Pro samou vůni mastí tvé jsou výborné. Masti tyto jsou nevypravitedlní Ducha svatého darové, jimiž ženich náš nejmilejší pomazán býti ráčí, jakž David promlouvá. Pomazal tě Bože Bůh tvůj olejem veselé, nad všechny oučastníky tvé. Jakož pak ženich masti druhé sám v sobě má, tak také vůni všelikterakých k našemu spasení potřebných nám dodává, jakž svatý Pavel svědčí: Kristus Ježíš učiněn jest nám od Boha Otce moudrostí, i spravedlností, i posvěcením, i vykoupením. A jakož masti drahé tvář obveselují, oudy sklíčené napravují a občerstvují, tak také vykoupení Kristovo jest naše veselí, občerstvení, jest naše lékařství, odkudž se obnovuje mladost jako mladost orlice, když to starého člověka svláčíme a v nového se oblačíme, jakž se dokládá. Tak j[es]t pravda v Ježíšovi, totiž složití ono první obcování podlé starého člověka, rušícího se, obnoviti se pak duchem myslí vaší, a obláci nového člověka podlé Boha stvořeného v spravedlnosti a v svatosti pravdy.

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

Třetí, nazývá se velikým jménem a mnohé důstojnosti, jakž se ozývá, nýbrž jako mast rozlitá jest jméno tvé. Slovíčkem jména rozumí se všelikterá důstojnost lásky, milosti, nad každé masti nejdůstojnější. Z kteréhožto jména jako z věčné nevysychající studnice pramenem živým tekou milosti za milostí, a všeckno to, což jest k spasení našemu nejpotřebnějšího. To jest to jméno, ta pověst veliká, slavná, důstojná, po všem světě se roznášející a osvědčující, totiž že Ježíš Kristus jest syn Boha, Otce nejvyššího, všemohoucí, moudrý, dobrý, nevypravitedlné moci a milosrdenství, jehožto milosrdenství konce žádného není. Kterýžto všeckny věci s Otcem stvořiti, stvořené zachovávat, jim živosti, moci a síly dodávat ráčí. Jsa též a jednostejné bytnosti, jednostejné s Otcem cti a slávy. Kterýžto také v času jistém pro nás ráčil člověkem býti, neostýchající se v život Panny Marie vstoupiti, a přijaté člověčenství na dřevo kříže vnést, aby zachovati mohl v sebe věřící. Toť jest to jméno, kteréhož nesluší nadarmo bráti. Jméno divné, hrozné, svaté, od východu slunce až na západ chvalitebné, věže přepevná, kteréž po všem okršlku [!] země oslavuje svatá obecná církev. Jméno, kteréž kdokoliv vyzná, spasen bude. Summou jest jméno nad každé jméno, jehož se nebesa bojí, země ustupuje, peklo se děsí, jakž svatý Pavel mluví. Bůh povýšil Ježíše nade všeckno a dal jemu jméno, kteréž jest nad každé jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo těch, kterýž jsou na nebesích a těch, jenž jsou na zemi, i těch, jenž jsou pod zemí, a každý jazyk aby vyznával, že Ježíš Kristus jest pánem v slávě Boha otce. Toho dle takového drahého, slavného, důstojného a velikého vykoupení, milosti, drahých mastí, jména svatého tato nevěsta dosáhla, když v slib manželský s chotím svým nejmilejším na křtu svatém se zadala, jakž svatý Pavel svědčí: Kterí koli v Krista pokřtěni jste, Krista jste oblékli, neníť ani Žid, ani Řek, ani slouha, ani svobodný, ani muž, ani žena, ale všickni jedno jsou v Kristu Ježíši. O jak jest tedy ona blahoslavená, jak svatá a čistá? Nebo jestližeť jsou se z toho synové izraelští blahoslavili, že z Egypta vysvobozeni jsou, moře Rudé přešli a z pouště do země zaslíbené, mlékem a strdím oplývající, vešli, jakž Mojžíš v kšaftu svém mluví: Blahoslavený jsi Izraeli, kdo jest podobný tobě, lide vysvobozený skrz Hospodina. Ach jakž tedy toto děvčátko, rozkošná panenka, má se blahoslaviti, kteráž ne z Egypta, ale z moci ďáblovi jest vysvobozená, přešla ne moře Rudé, ale svět tento ve zlém položený. Vešla ne do země zaslíbené, v níž synové Izraelští zemřeli, ale do země svaté, do odpočinutí věčného, kteréhož sobě duše její žádala, s Davidem mluvíce: Navrátiž se duše má do odpočinutí svého. Poněvadž Hospodin jest doborodince tvůj, kterýž tě vytrhl od smrti, oči tvé od slz, nohu od

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

pokleknutí, tak aby ustavičně choditi mohla v zemi živých. Co tedy nad to políbení? Co nad to dobrodiní většího může býti?

Potřetí, v tom políbení milosti dokázal, že ji k sobě ráčil přitrhnutí, jakž sobě toho lkáním nevypravitedlným dala, mluvíce: Táhniž mne za sebou, a poběhneme. Tažení toto moc jakousi a násile znamená, kterýmžto duše pobožná přitahuje se k ženichovi svému nejmilejšímu jako z hlubiny nějaké, aby s ním volně milosti a rozkoší jeho mohla požívatí. A tak tažení na tomto místě jak Duchu svatého v duši se ozývajícího a náramně k vysvobození zdejšího z žaláře ponoukajícího, tak také obzvláště bída, zármutky, těžkosti, bolesti, až i samou smrt ukazuje. Což se všecko na místě tomto černosti a stánky cedarskými vykládá, jakž sama nevěsta tato sobě dokládá: Černáť jsem, ale milostná, o dcery jeruzalémské, tak jako stanové cedarští a jako opony Šalomounovy. Jako by chtěla od sebe takto promlouvatí: Co se nade mnou a čerností mou divíte? Nebo já, ačkoli od ženicha svého Ježíše Krista milého vykoupení, ctí, slávy a potěšení hojného došla jsem a docházím. Však proto všeckna ta krása a sličnost má u vnitřku jest. Po vnitřku těla mého sice nic jiného viděti nemůžete, jediné černost, zsinlost a smrt samou. Ten zajisté, kdo chce býti milostný, býti prvé musí černý. Kdo chce za stolem s ženichem seděti, musí prvé pro něj zde všeckny věci opustiti. Kdo chce oponou Šalomounovou býti, musí prvé v vstaních Cedar obývatí. Cedar pak jméno znamená černost, opálení, zastínění a všelikterakou nesličnost, jakouž čerností jsou a zůstávají národové Cedarští, od Cedara, druhého syna Izmaelového pošti, a nyní Saracenové řečení od Sáry; nebo nechtějí se od děvky Agar nazývati Agareni. Kteřížto národové na východu slunce zůstávající, od horkosti slunečné jsou opálení, na větším díle na pustinách v staních zůstávající, hojnost však v nich zlata a drahých kamenů orientálských majíce. Tak také nevěsta naše, nejmilejší dcerka vaše, do těch stánkův černých musila vjíti, se opáliti, měla li jest oponou Šalomounovou býti, a drahých věcí dosáhnouti. Oponou pak na místě tomto rozumí se to zastření znamenité, kteréž Šalomoun udělati dal k ozdobě chrámové, jakž se vypisuje: Udělal Šalomoun také i oponu z postavce modrého, z šarlatu a z kmentu, a udělal na ní cherubíny. Takovou oponou těla naše jako i toto budou, když prvé pro hřích porušitedlnosti časné podrobená zkáza přijmou a pohřbí se nesličná, aby vstala slavná. Pochovají se nemocná, aby vstala mocná. Pochovají se tělesná, aby vstala duchovní. Takováť jest nyní nevěsta tato královská, kteráž právě obhořela od slunce mnohých nemocí, po těle všecka se opálila, počernala a umřela. Však proto předce, jakž sama dokládá, jest milostná jakožto ta,

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

kteráž se v roucho krupované Kristové zásluhy oblékla, aby tak jako okrášlená nevěsta na svadbu života věčného přišla, a složice černost maličko trvajíc, krásu a ozdobu přijala u věčném veselí, jakž Izajáš dokládá: Vykoupení, praví Hospodin, navrátí se, a přijdou na Sion s prozpěvováním a veselé věčné bude na hlavách jejich, radostí a veselé důjdou [?], zármutek pak a úpění uteče od nich. A to jest o částce první milování ženicha nejžádostivějšího povědino, o políbení, totiž ústy svými nevěsty k věčnému vykoupení.

II.

Následuje částka té duchovní milosti druhá, podlé kteréžto nevěstu tuto svou, ústy milování svého políbenou ženich nejmilejší do pokojův královských ráčí uvozovati, jakž sama o sobě mluví: Uvedl' mne již král do pokojův svých, protože plesati a veseliti se v tobě budeme a vychvalovati milosti tvé víceji nežli víno, nebo upřímí milují tě. Promluvením tím dvojí znamenité věci dotýká: Jedno, obydlí bezpečného. Druhé, veselí stálého.

Co se obydlí bezpečného jakožto věci první dotýče, to podobenstvím pokojův královských vysvětluje, když dokládá: Uvedl tě mne již král do pokojův svých. Pokojové pak královští jsou dvojí, zemští a nebeští.

Pokojové zemští jsou naši hřbitové, hrobové, ta bezpečná obývání a pokojíkové, jakž o nich sám všemohoucí Pán Bůh dokládá: Aj lide můj, vejdi do pokojův svých a zavři dvěře své za sebou, schovej se na chvílku maličkou, dokudž nepředejde hněv, nebo aj Hospodin bere z místa svého, aby navštívil nepravost na obyvatelích země.

Pokojové pak nebeští jsou ti přerozkošní Boha, Otce všemohoucího domové, rozkošní hradové, nebesa nová, v nichž pokoj věčný a spravedlnost obývá, tak že by v nich jedinký den toliko člověk pobýti měl, slušně všecky věci nejžádostivější života tohoto opustiti by měl, jakž se k tomu s velikou žádostí David svatý přiznává, když mluví: Aj jak jsou milí příbytkové tvoji, Hospodine zástupů, žádostivá jest a velice touží duše má po syncích Hospodinových, srdce mé i tělo mé pléše k Bohu živému. A opěty: Blahoslavení, kteříž přebývají v domě tvém, tiť tebe vždycky chváliti budou, nebo lepší jest jeden den v syncích tvých nežli jinde tisíc. Do těch takových syncí, pokojův a domů královských jak strany těla, tak z strany duše tato naše milá nevěsta od choti svého Ježíše milého se uvozuje. V pokojích zemských skrytá jest, aby zlost světa tohoto nezměnila rozumu jejího, ani lest nepodvedla duši její. Skrytá jest před příchodem zlého, aby v pokoji odpočívala jako na ložci svém bezpečně. V kterýchžto pokojích

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

zemských aby věčně odpočívati měla, tedy byste ji spravedlivě toho vinšovati měli, přehlídající největší nebezpečnosti, kteráž se na veškeren svět valí. Ach, co by byli dali za to jeruzalémští otcové a matky, aby dívky jejich aspoň před tou skázou pomřeli? Co by byli daly matky betlémské, když dívky před svýma očima přetínané, mordované a o stěnu tepoucí spatřovati musely. Ach, co by dali i naši milí sousedí, krajanové a obývající v vlasti, aby byli mohli před pády nepřátelskými manželky a milé dívky své pokojně pohřbovati. O přejtež ji přejte takového ukrytí, takového upokojení, nebo aj hle, v pokojích těch věčné (jakž byste se snad domnívati mohli, naděje nemajíce) nebude, ale chvíličku maličkou povyčkajíce, poněvadž již poslední hodina jest, zase z nich strany těla svého povstane, s dušičkou svou čistou v pokojích nebeských obývající se spojí k věčnému a neskonalemu veselí, jakž svatý Pavel mluví: Musí toto tělo porušitedlné obléci neporušitedlnost, a když toto tělo porušitedlné obleče neporušitedlnost a smrtdelné toto nesmrtdelnost, tedy se naplní řeč, kteráž napsaná jest: Pohlcená jest smrt v vítězství. A v jinším listu též potěšuje: Nechciť abyste nevěděli o těch, kteříž zesnuli, abyste se nermoutili jako i jiní, kteříž naděje nemají. Nebo jakož věříme, že Ježíš umřel a z mrtvých vstal, takt' Bůh i ty, kteříž by zesnuli v Ježíšovi, vzkřísí a přivede spolu s ním, aby se Pánem byli vždycky. Co tedy nad ty oboje pokoje pohodlnějšího? Co bezpečnějšího? Co slavnějšího? Byste ji pak jak nejlépe vdáti, byste ji jak nejznamenitější pokoje a domy zanechati chtěli, co do toho? Zdaliž smrt nepotlouká i na královské domy? A zdaliž neleze okny vašimi a nehubí děti? Jakž Jeremiáš naříká: Vlezla smrt okny našimi, vešla na paláce naše, aby vyhubila děti z rynku a mládence z ulic. Ale v tomto již pokoji před příchodem zlého poodpočinouce a do onoho nebeského přejdouce, s ženichem svým nejmilejším jako milé nevěsty a lid jeho, bezevšeho strachu bydleti budeme až na věky, jakž svatý Jan mluví: Aj stánek Boží s lidmi a bydleti bude s nimi. A oni budou lidé jeho a on Bůh s nimi bude jsa jejich Bohem. A setřet' Bůh všelikou slzu s očí jejich a smrti již víceji nebude, ani kvílení, ani křiku, nebo první věci pominuly. Není liž to tedy bezpečné a rozkošné obývání?

Druhé, v těch poslednějších slovích dotýká veselí (jakž povědíno) stálého. Kteréžto veselí jak by dokonalé? Jak veliké a stálé býti mělo, po částkách je vyčítá, mluvíce: Plesati a veseliti se budeme, a vychvalovati milosti tvé, nebo upřímí milují tebe. Ale kdo jsou to ti upřímí? Jedině ti, kteří z světa tohoto porušeného vychvácení jsouc, k dokonalosti první, k podobenství obrazu Božího přicházejí, před trůnem božím dnem i nocí stojí, Boha, jakýž jest, tváří v tvář vidí, krále svého v okrasi spatřují, Boha

Pohřební kázání nad Kateřinou Karbanovou, měšťankou v Novém Městě pražském, z února 1620; Národní knihovna Praha, sign. 54 H 2015, Knihopis č. 2965.

jediného v podstatě a trojího v osobách poznávají. Pročež plesají, veselí se, milosti spasení svého vychvaluj, milující Boha se všemi svatými, dvořstva nebeského bez přestání hlasy vysokými zpívajíce: Svatý, Svatý, Svatý, Hospodin zástupů, plnát' jsou všeckna nebesa slavy tvé. Což poněvadž tak jest, radujtež se, potěštež se, ó přešťastní rodičové, že jste takovou dcerku zplodili, kteráž vás v pláči zanechavše, ke dvoru krále nebeského předešla, do pokojův královských přišla, Boha vidí, ženicha svého miluje, v Duchu svatém se těší. Kteréhožto potěšení abychom i my dojíti mohli, ženich nejmilejší Ježíš Kristus ráciž nás políbením úst svých k životu věčnému zachovati. Amen.

Pohřební kázání nad Magdalenou Mácerovou, měšťankou Nového Města pražského, ze srpna 1625; Knihovna Národního muzea, sign. 15 F 12, Knihopis č. 6819.

Příloha č. 9

Památka pohřební na smrt ctné a pobožné pani Magdaleny Mácerové, pozůstalé vdovy po dobré paměti urozeném panu Petrovi Mácerovi z Letošic, měšťenínu Nového Města pražského, kterážto život svůj časný v Pánu dokonala 9. dne měsíce srpna a pochována při kostele svatého Martina v Starém a Novém Měst pražských v outerý po svatém Vavřinci léta MDCXXV.

Ku poctivosti a jménu urozených a pobožných dítek pana Jeremiáše, pana Petra, panny Evy, panny Alžběty, rozených rodu Mácerovského z Letošic [etc.], ano i jiných panův a přátel v tomť zármutku postavených připisuje a odevzdává B. R. z L. L. U. S. M.

Hospodine Jezu Kriste,
outočiště věrných jisté,
neopouštějž nás v žalosti,
utěš, posilň svou milostí.
Satana račiž vzdáliti,
spasení věčné nám dáti.
Amen.

Zpívá se jako Ach můj smutku, má žalosti [etc.].
Zjevení Jana svatého,
hledej rozdílů šestého,
v němž uzříš čtyry figury,
budoucích věcí důvody.
První figura kůň bílý,
rozvažuj křesťane milý,
není li to rána škodná,
od věčnosti Božské dána.
Druhá figura kůň ryzí,
tent' nám zdvíhá pokoj brzy,
a v zemi nepokoj štíhá,
mordy, loupeže nám zsílá.
Hle kůň třetí jménem vraný,

Pohřební kázání nad Magdalenou Mácerovou, měšťankou Nového Města pražského, ze srpna 1625; Knihovna Národního muzea, sign. 15 F 12, Knihopis č. 6819.

kdož na něm seděl, měl váhy,
míru obilí nám změnil,
velkou drahotu způsobil.
Kýž z nás to kdo rozvažuje,
proč nás tím Pán Bůh ssužuje,
že pro naše nepravosti,
mnohé zlé nešlechtnosti.
Aj jaký strach věcí hrozných,
prvé nikdy neslýchaných,
pro hříchy naše seslaných,
živu se býti stejská v nich.
An draho, hlad, naříkání,
šacuňků těžkých dávání,
utíkání lidí chudých,
pomoc lidskou všech ubohých.
Spatřují se nesvornosti,
proklaté neupřímnosti,
mezi přáteli vlastními,
jinými lidmi mnohými.
Na nebi zázraky divné,
spatřují se časté chvíle,
blýskání a hromobití,
až se země třese chvítí.
Poslyš dále, co pak čtvrtá,
figura ta znamenitá,
koně plavého znamená,
a co ten kůň na sobě má.
Ta figura smrt a peklo,
znamenává, věz, každý to,
mor prvnější, teď nynější,
z dobrých, i zlých pudí duši.
Za zlými hned peklo kráčí,
ach kýž se pak kdo rozpácí,

Pohřební kázání nad Magdalenou Mácerovou, měšťankou Nového Města pražského, ze srpna 1625; Knihovna Národního muzea, sign. 15 F 12, Knihopis č. 6819.

aby pokání před se vzal,
a více v hříších neležal.
Ze čtyř stran světa bojuje,
ta smrt od Boha moc maje,
byť kosou vše sekala,
žádného nešanovala.
Skutek té smrti nyníčky,
zakouší se v zemi český,
morovou ránu vidíme,
mnoho li se pak lepšíme.
Břidkou kosou ta smrt seče,
co seji koli namece,
nešetří panny, dítěte, mládence,
ženy i kmetě [!].
Hlízami, pryskýři střílí,
třetí den po malé chvíli,
anť již do hrobu s nim měří,
nebo čtvrtý den na zejtrí.
Družička nad družičkou svou,
stojí v tu chvíli přesmutnou,
však druhdy že již nemluví,
rukou dáním se žehnají.
An též pobožné manželky,
žalostně loučí a dělí,
ctně v svornosti souce s sebou,
anť jej neb jí k hrobu nesou.
Dítky rodičů zbaveni,
pro něž vzaly osiřeni,
ach, přenebožátka malá,
brzo se jich psota jala.
Rodičové zase jiní,
dítek svých souce zbaveni,
pro něž v žalosti trvají,

Pohřební kázání nad Magdalenou Mácerovou, měšťankou Nového Města pražského, ze srpna 1625; Knihovna Národního muzea, sign. 15 F 12, Knihopis č. 6819.

že se čím těšit nemají.
Hle jaký užitek našich,
máme těch hříchů proklatých,
že rána ránu postihá,
jimi nás napořád švihá.
Hle jaká síla té smrti,
teď na nás poslaná jesti,
dnes krásná panna, mládenec,
třetí den jich krásy konec.
Jakoby v světě nebyli,
dnové jejich tak zhynuly,
jakožto pára nad hrncem,
tak jejich život shlédl jsem.
Jakž pak koli Boží síla,
divné zázraky posílá,
my se rovně tak lepšíme,
co Židé v Jeruzalémě.
Než Bůh Jeruzalém trestal,
prvé divy ukazoval,
ne rok ne dva, tři, čtyry, pět,
než pořád za čtyřicet let.
Opět Jonáš Ninivitské,
ponoukal jest k bázni Božské,
to necht' k výstraze lidské,
ó čiňmež pokání brzké.
Znejmež to než v horlivosti,
Bůh navštíví nepravosti,
naše, kteréž vždy pácháme,
v hříších zlý život vedeme.
Och milosrdný Bože náš,
uchyl morní ránu od nás,
hlad, drahotu, válku, i boj,
dejž nám pravice tvá pokoj.

Pohřební kázání nad Magdalenou Mácerovou, měšťankou Nového Města pražského, ze srpna 1625; Knihovna Národního muzea, sign. 15 F 12, Knihopis č. 6819.

Rač nám všem milostiv býti,
a v soud s námi nevcházeti,
bychom tě mohli chváliti,
věčně dej nám s sebou býti.
A[men].

Pohřební kázání nad Alžbětou Pětikostelovou, měšťankou Starého Města pražského, z prosince 1631; Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

Příloha č. 10

Spis potěšitelný ku památce pohřební ctné, šlechetné, poctivé a v pravdě Krista osvícené matrony, paní Alžběty Pětikostelové, urozeného pana Jana Jiřího z Aventýnu, někdy <...> na Hradě pražském, již pak pro krev a svědectví Beránka v pohostinnosti pirnenské se zdržujícího manželky nejmilejší, kteráž let 16 s manželem svým strávíc a dcerku jedinou Annu Alžbětu (kteráž až posavád v živobytnosti zůstává) splodíc, v pravé víře a vzyvání jména Božího, život svůj majíc let 41, v sobotu na neděli na den Mlad'átek, dle obnoveného kalendáře, v půlnoční právě hodinu léta přítomného 1631 dokonala.

Sepsaný od kněze Zachariáše Bruncvíka Novopražského.

Ad nobilem & clarissimum virum,

D. Johanem Georgium Pietikostel ab Aventino, patronum meum honorandum.

Mars furit arma sonāt, bellis nova bella parātur,
stellae trigono se sociante, novae.

Mors quoq'; morbifero Saturno juncta, perrerat
vicos, ac homines in cava busta vocat.

Et licet exilium sit mors politica Bōemis,
(ut vult ipse Plato, Doctāq'; turba sophum)
non tamen exulibus parcit ors Marsq'; malignus,
ornant dum plures martyrio exilia.

Et tua martyr erat conjunx fidissima, Jane.

Nam vitam in Christo finit in exilio.

Exilio exempta est: exulant in exule Christo:

limine pro patrio Caelica Regna colit.

Ergo pone modum lachrimis venerande patrone.

Uxorem abreptam reddet ab axe Deus.

S. Zacharias Bruncvik, NeoPragenus.

Lenimentum Doloris.

Onen Euripides pane patrone pěkně pověděl: Humana vita, verè non est vita, sed calamitas. To jest, život člověka, že není život, ale bída. To že tak jest, jak naše

Pohřební kázání nad Alžbětou Pětikostelovou, měšťankou Starého Města pražského, z prosince 1631; Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

s pláčem na svět rození, v životě v zármutcích, nemocech, kříži, rytěřování, pokušení světa, těla ďábla i Antikrista (skrže něž z vlasti neprávě sme vynutkáni) zakušování, tak i sama smrt, duši od těla dělící, to vše tvrdí. Poněvadž tehdy i vás Bůh pozarmoutiti a nejmilejší manželku vaši s vámi žalostně rozloučiti ráčil. Protož pro potěšení vaše tato slova vysvětliti sem zahodné soudil.

Žalm 116. Předrahát' jest před obličejem Hospodinovým smrt svatých jeho.

Tu sluší této věci zdravě povážiti, kdo sou ti, jichž smrt předrahá jest před Bohem.

I. Těch lidí smrt předrahá jest, kteří rodu nového na křtu svatém došli, kteří z Boha zrozeni sou a skrže Krista k tituli a erbu synovství Božího a tak i k dědictví života věčného sou připuštěni. Mnozí zde rodu starožitnosti, jiní erby draze koupenými, zbožím, dědicovím se honosí. Ale rod tělesný žádného, by on z krve císařů, králů, knížat splozen byl, do nebe nevnese, nenarodí li se znovu z vody a z Ducha svatého (Jan 3.) I tato paní manželka vaše, ač dle těla z rodičů poctivých, otce pana Martina Hopuše, matky paní Markéty Hopušové, splozená byla. Však poněvadž i druhého rodu duchovního na křtu svatém, i jména zvláštního Elizabet (což paměť Boží vyznamenává), dosáhla, skrže to ne samou dcerkou Boží, ale i dědičkou dědictví Beránkového učiněná jest. Kdož by tehdy pochyboval, aby smrt její drahá před obličejem Božím býti neměla?

II. Těch lidí smrt předrahá jest, kteří v obcování svatých, to jest církvi a království Božím zůstávají dle rady Krista (Mat[ouš] 13.) na poli církve, té drahé perly, a vykoupení svého v Kristu hledají, nalezna, jako drahý sklad do skříně srdce svého skládají. Filozofii svůj kámen mudrecký v své drahosti nad všecku cenu na světě zvyšovali. Ale dražšíť jest Kristus, ten kámen theologický, který všecka zboží Krésa i Midasa, krále Frygie, převyšuje. I vaše paní Elizabet, poněvadž v společnosti církve zůstávala, nalezenou tu jednou drahou perlu, Krista Vykupitele, v svém srdci, duši, myslí nosila, oni ani Antikristu a falešným svůdcům připraviti se nedala. Kdo by tehdy pochyboval, aby smrt její drahá před Bohem býti neměla?

III. Těch smrt předrahá jest, kteří rádi Slovo Boží slyší, v něm dnem noci přemýšlejí a jeho v srdci svém ostříhají (Luk[áš] 2, žalm 1.). I tato paní Alžběta, poněvadž jak domácně v spytování Písem svatých rozkoš svou měla, tak v církevním shromáždění, službám Božím obcujíc, Slovo Boží ráda slyšela, jeho dle možnosti ostříhati se snažila. Kdož by tehdy pochyboval, aby smrt její drahá před Bohem býti neměla?

Pohřební kázání nad Alžbětou Pětikostelovou, měšťankou Starého Města pražského, z prosince 1631; Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

IV. Těch smrt předrahá, kteří vírou živou pravou v Krista, jenž netoliko život a prvotina vzkříšení našeho jest, ale i od Otce nám učiněn posvěcením, vykoupením, ospravedlěním [!], vštípeni sou (1 Kor[intským], 1.). I tato paní Alžběta, poněvadž od Boha tím drahým klénotem víry obdařená byla, víru svou ne na pověry lidské, nálezky, modly Antikrista, ne na zmrlé svaté, ale na samého Boha, jediného v podstatě a bytu trojího, pak v osobách obracela, i v té víře pokojně skonala. Kdož by tedy smrt její za předrahou před Bohem nekladl?

V. Těch smrt předrahá, kteří víru od Ducha s[vatéh]o na srdci roznícenou a z Slova Boží[h]o nabytou častým užíváním Večeře Páně pod obojí stvrzují a skrze to netoliko o hříchův svých odpuštění, ale i k Kristu přivtělení se ujišťují. Neb dí Kristus (Jan 6.): Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá, i život věčný má. Poněvadž tehdy i paní tato k celému kšaftu Krista Pána se přiznávala, tím duchovním pokrmem (1. Kor[yntským], 10.) duši svou posilňovala, a tak s Kristem jedno tělo, jedna krev učiněna byla. Kdož by tedy smrt její před Bohem za drahou nekladl?

VI. Těch lidí smrt předrahá, kteří v křesťanském životě, ctnostech svatých, v šlechetném před Bohem i lidmi obcování zrůst svůj bráti hledí (Mat[ouš] 5.). Obcování paní této Alžběty bylo jak v života pobožnosti, tak i v počestném manželství. Manželi dva měla. Prvního urozeného pana Jana z Hornosyna, J[eho] M[ilosti] C[ísaře] služebníka a předního koncipistu kanceláře české dvořské, s ním čtyry léta bez dítek strávila. Když pak vás, pane patrone, Bůh za manžela jejího druhého zvoliti a s ní svazkem jednoho srdce, duše, těla, léta 1615, Octob[ris] 12., spřízniti ráčil, s vámi též 16 let v lásce, víře, svornosti manželské, v hospodyňské rozšafnosti zůstávala. Když tehdy taková okrasa ctnosti svatých jak v životě jejím, tak v manželství se nacházela, kdož by tedy smrt její za drahou před Bohem nekladl?

VII. Smrt předrahá jest těch, kteří v trpělivosti vládnou dušemi svými, kříž svůj na se berou a Krista následují (Luk[áš] 21, Mat[ouš] 16). I tato paní jako ze sta žen jedna majíc desítiletou od Boha nemoc na se přepuštěnou, v ní trpělivě sobě počínala, s Augustýnem říkala, zde Pane mrskej, šlehej, bičuj, pal [etc.], toliko na věky odpust'. Kdož by tedy smrt její před Bohem drahou nekladl?

VIII. Smrt předrahá těch, kteří, co Otec nebeský milosrdní jsou (Luk[áš] 6.), skutky milosrdné chudým, lačným, žíznivým, obnaženým prokazují. Neb dí Kristus, že ti co koli jeho nejmenším činí, to v Den soudný on sobě přivlastní (Mat[ouš] 25.) I tato p[aní] Elizabet v skutcích milosrdných před Bohem i lidmi se stkvěla. Neb byla matka a

Pohřební kázání nad Alžbětou Pětikostelovou, měšťankou Starého Města pražského, z prosince 1631; Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

pěstounka chudých oudů církve, pěstounka kněží Páně, pěstounka nemocných a snižených exulantů. Kdož by tedy smrt její předrahou před Bohem býti nevyznával?

IX. Smrt předrahá jest i těch, kteří při Kristový pravdě a kalichu krve jeho, na němž oumluva Nového zákona i hříchů našich odpuštění záleží, až do konce setrvávají. I poněvadž tato p[aní] Elizabet jak při Kristu, jeho Evangelium, i Kšaftu Večeře Páně pod obojím rytěřovati začala, tak v tom s mnohými apostaty se neměnila, nýbrž pro vlast a dosažení království nebeského, vlast časnou Království české s vámi, panem manželem i pannou dcerkou opustila, i v té víře Krista usnula. Kdož by tehdy smrt její předrahou před Bohem nekladl?

X. A naposledy, smrt předrahá před obličejem Božím jest těch, kteří příkladem Krista Pána duši od Boha vzatou ne Marii s papeženci, ale zas v ruce Boží poroučejí (Luk[áš] 23.). I tato poctivá pani Elizabetha jak v celém životě svém, tak obzvláště smrt blízkou cítíc, duši svou Bohu jak skrze vlastní tak církevní modlitby poroučela, vůli svou vůli jeho, aby s ní činil jak chce poddávala. Když pak cíl uložený přišel, pokojně, tiše, v Kristově zásluze, z smrtnosti této do věčné nesmrtnosti vykročila. Kdož by tedy smrt její za předrahou před obličejem Božím nekladl a tak i za mučedníci, když toto pro Krista podniknuté exulanství smrti svou okrášlila a spečetila, jí nevyznával?

Poněvadž tehdy, pane patrone laskavý, smrt pani manželky Vaši ve všech punktích předrahá nalezená jest před obličejem Božím, protož tak dalece s pannou dcerkou, p[aní] matkou i krevními přáteli teskliti nemáte, nýbrž jí té radosti, které oko nevidalo, ucho neslýchalo, ani na mysl člověka co podobného vstoupilo, přítí, a spolu s námi o to se starati, abychom i my boj dobrý dorytěrujice, víru a dobré svědomí Bohu zachovajice, účastni byli předrahé smrti Kristovy, účastni i smrti spravedlivých. A tak z lazaretu bíd vezdejších vyňati jsouce, s Kristem v nesmrtnosti jeho se těšiti a s ním v království věčném kralovati mohli. Amen.

Pohřební kázání nad Alžbětou Pětikostelovou, měšťankou Starého Města pražského, z prosince 1631; Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.

Pohřební kázání nad Alžbětou Pětikostelovou, měšťankou Starého Města pražského, z prosince 1631; Knihovna Národního muzea, sign. 35 D 12, Knihopis č. 1333.